



ปรโลกวิทยา

THE HEREAFTER

GL 102



ปรโลกวิทยา

ปรโลกวิทยา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

คณะผู้จัดทำ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

ISBN 978-974-8373-38-6

หากนักศึกษามีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ชมรมประสานงาน DOU

ตู้ปณ. 69 ปณจ คลองหลวง

ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017

โทรสาร 0-2901-1014

<http://www.dou.us>

คำนำ

เอกสารวิชา GL 102 วิชาปรโลกวิทยามุ่งให้นักศึกษามีความรู้เรื่องปรโลกในพระพุทธศาสนา อันเป็นที่สถิตของชีวิตหลังความตาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมหรือกฎแห่งการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ คณะกรรมการประจำวิชาได้รวบรวม และเรียบเรียงมาจากพระไตรปิฎก และตำราที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนาหลายเล่ม ซึ่งเชื่อมั่นว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ในภพภูมิต่างๆ ทั้งฝ่ายสุคติและทุคติได้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อความคิด คำพูด และการกระทำในปัจจุบัน ทำให้นักศึกษาสามารถ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม ตรงตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การจัดทำเอกสารประจำวิชานี้เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการ แม้จะผ่านการตรวจทานและปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหลายครั้งแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าอาจจะมีสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่บ้างไม่มากก็น้อย จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านผู้รู้หรือผู้อ่านจะได้ให้คำแนะนำ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาสาระให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

คณะกรรมการประจำวิชาปรโลกวิทยา
มกราคม 2550

สารบัญ

หน้า	
คำนำ	(3)
รายละเอียดชุดวิชา	(6)
วิธีการศึกษา	(7)
บทที่ 1 องค์รวมแห่งปรโลก	1
1.1 สามัญลักษณะของปรโลกวิทยา	5
1.2 สถานที่ตั้งของปรโลกอยู่ในภพ 3	10
1.3 การเดินทางไปสู่ปรโลก	13
1.4 การพิสูจน์ปรโลก	23
1.5 ประโยชน์จากการศึกษาวิชาปรโลกวิทยา	29
บทที่ 2 อบายภูมิ	31
2.1 นiryภูมิ	35
2.2 เปตติวิสัยภูมิ	56
2.3 อสุรกายภูมิ	67
2.4 ตีรัจฉานภูมิ	69
บทที่ 3 มนุสสภูมิ	73
3.1 ความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ	76
3.2 ที่ตั้งของมนุสสภูมิ	77
3.3 ชมพูทวีปเป็นโลกแห่งความแตกต่าง	78
3.4 ประเภทของมนุษย์	80
3.5 เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์	82
บทที่ 4 เทวภูมิ	85
4.1 ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการศึกษาเทวภูมิ	91
4.2 จาตุมหรรษาชิกาเทวภูมิ	97
4.3 ดาวดึงสาเทวภูมิ	104
4.4 ยามาเทวภูมิ	114
4.5 ดุสิตาเทวภูมิ	115

4.6	นิมมานรดีเทวภูมิ	120
4.7	ปรนิมมิตวสวัตดีเทวภูมิ	122
4.8	บทสรุปเรื่องเทวภูมิ	123
บทที่ 5	พรหมภูมิ	125
5.1	ความหมายของคำว่า พรหมภูมิ	128
5.2	หลักฐานเกี่ยวกับพรหม	129
5.3	ระดับชั้นของรูปพรหม	130
บทที่ 6	อรุปรหมภูมิ	135
6.1	ความหมายของคำว่า อรุปรหมภูมิ	138
6.2	ระดับชั้นของอรุปรหม	138
บทที่ 7	โลกุตระภูมิ	141
7.1	ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องโลกุตระภูมิ	144
7.2	โสดาบันโลกุตระภูมิ	145
7.3	สกิทาคามีโลกุตระภูมิ	147
7.4	อนาคามีโลกุตระภูมิ	148
7.5	อรหัตโลกุตระภูมิ	149
บทที่ 8	นิพพาน	153
8.1	ความมีอยู่จริงแห่งนิพพาน	156
8.2	แนวคิดของคนฉลาด	157
8.3	ความหมายของนิพพาน	159
8.4	ประเภทของนิพพาน	160
8.5	คุณลักษณะที่น่าปรารถนาของนิพพาน	162
8.6	เตรียมความพร้อมไปสู่นิพพาน	166
8.7	การเจริญภาวนาที่มุ่งตรงต่อนิพพาน	168

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

GL 102 ปรโลภวิทยา

ศึกษาสภาพการเกิด ลักษณะความเป็นอยู่ และวงจรของชีวิตในภพภูมิต่างๆ ทั้งการเสวยทิพยสมบัติในสุคติภพ การรับทัณฑ์ทรมานในทุคติภพ ตลอดจนศึกษาภพภูมิที่พ้นจากกิเลส ไปจนถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในสังสารวัฏ

2. วัตถุประสงค์ชุดวิชา

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เรื่องวงจรชีวิตในภพภูมิต่างๆ
2. เพื่อให้ นักศึกษามีความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ของการกระทำที่มีผลต่อการไปสู่ปรโลก
3. เพื่อให้ นักศึกษาเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อผลของบาป และตั้งใจทำความดียิ่งขึ้นไป

3. รายชื่อบทที่สอน

- บทที่ 1 องค์รวมแห่งปรโลก
- บทที่ 2 อบายภูมิ
- บทที่ 3 มนุสสภูมิ
- บทที่ 4 เทวภูมิ
- บทที่ 5 พรหมภูมิ
- บทที่ 6 อรูปพรหมภูมิ
- บทที่ 7 โลกุตระภูมิ
- บทที่ 8 นิพพาน

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชาปรโลภวิทยา นักศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

ก. ใช้เวลาศึกษาวันละ 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบบทภายใน 1-2 สัปดาห์

ข. ควรทำแบบฝึกหัดก่อนบทเรียน เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และทำกิจกรรมในระหว่างบทเรียนตามที่กำหนดไว้ เมื่อได้ศึกษาบทเรียนเสร็จแล้ว ควรตรวจสอบความรู้ความเข้าใจในบทเรียน ด้วยการทำแบบฝึกหัดท้ายบท

ค. ควรศึกษาประกอบกับสื่อการสอน โดยเฉพาะจากการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (มีระบุรายละเอียดในข้อที่ 5)

2. การประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนในกิจกรรมก่อนเรียนในแต่ละบท เพื่อวัดพื้นฐานความรู้เดิมของนักศึกษาว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะศึกษามากน้อยเพียงใด และควรมุ่งสนใจในเนื้อหาใดที่นักศึกษายังขาดความรู้หรือมีความรู้น้อย หลังจากศึกษาเอกสารการสอนโดยตลอดทั้งบทแล้ว ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนในกิจกรรมท้ายบท ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถทราบได้ว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมมากน้อยเพียงใด และมีความรู้ในเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์พอที่จะเข้าไปศึกษาบทต่อไป ได้หรือไม่ เกณฑ์ที่ถือว่าพอใช้คือตอบถูกประมาณร้อยละ 80 ของแบบประเมินผลตนเองก่อนหรือหลังเรียนแต่ละชุด ขอให้นักศึกษาพึงตระหนักว่าการทำแบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียนด้วยความซื่อสัตย์ ต่อตนเองเท่านั้นจึงจะได้ผล

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหาในแต่ละบท ขอให้ศึกษาแผนการสอนประจำบท ว่าในบทนั้นๆ มีกี่ตอน มีหัวเรื่องอะไรบ้าง ศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องในแต่ละตอนจบแล้ว ควรบันทึกสาระสำคัญของแต่ละเรื่อง และปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ในท้ายบท ก่อนจะศึกษาเรื่องอื่นๆ ต่อไป การปฏิบัติกิจกรรมนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถประเมินผลตนเองได้ว่า นักศึกษามีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในแง่ของการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่าต่อชีวิตอย่างแท้จริง ฉะนั้นนักศึกษาจึงควรปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างด้วยตนเองและอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 1

องค์รวมแห่งปรโลก

เนื้อหาบทที่ 1

องค์รวมแห่งปรโลก

1.1 สามัญลักษณะของปรโลกวิทยา

- 1.1.1 ปรโลกวิทยา คือ อะไร
- 1.1.2 ปรโลกเป็นส่วนหนึ่งของสังสารวัฏ
- 1.1.3 ปรโลกตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์
- 1.1.4 ปรโลกเป็นของสากลที่ทุกคนไปได้

1.2 สถานที่ตั้งของปรโลกอยู่ในภพ 3

- 1.2.1 ที่ตั้งปรโลกฝ่ายสุคติ
- 1.2.2 ที่ตั้งปรโลกฝ่ายทุคติ

1.3 การเดินทางไปสู่ปรโลก

- 1.3.1 ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมมีผลต่อการเดินทางสู่ปรโลก
- 1.3.2 ลักษณะของอารมณ์ก่อนตายของผู้จะเดินทางไปสู่ปรโลก
- 1.3.3 จิตหมองหรือใส รหัสผ่านเดินทางสู่ปรโลก
- 1.3.4 เตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปสู่ปรโลก

1.4 การพิสูจน์ปรโลก

- 1.5.1 การพิสูจน์ปรโลกในสมัยพุทธกาล
- 1.5.2 การพิสูจน์ปรโลกด้วยพุทธวิธี

1.5 ประโยชน์จากการศึกษาวิชาปรโลกวิทยา



1. การศึกษาลักษณะทั่วไปของปรโลก เป็นการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตสรรพสัตว์ในภพ 3 ปรโลกเป็นส่วนหนึ่งของสังสารวัฏที่สรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องเวียนตายเวียนเกิดในภพภูมิต่างๆ อย่างไม่รู้จักหมดสิ้น ตามอำนาจการกระทำของตนที่ทำครั้งเป็นมนุษย์ ปรโลกตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตถ์ตน

2. สถานที่ตั้งของปรโลก อยู่ในภพ 3 เป็นที่ข้งสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน ซึ่งมีทั้งฝ่ายสุคติ และทุคติ หากประกอบกุศลกรรมมากก็จะบังเกิดในปรโลกฝ่ายสุคติ หากประกอบอกุศลกรรมมากก็จะบังเกิดในปรโลกฝ่ายทุคติ

3. ภพมนุษย์เป็นภพเดียวเท่านั้นที่สามารถสั่งสมบุญและบาปได้ เนื่องจากเรามีเวลาจำกัดในโลกนี้ จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมที่จะเดินทางไปสู่ปรโลก โดยการสั่งสมบุญ ด้วยทาน ศีล และภาวนา อย่างเต็มที่ตลอดต่อเนื่องทุกวันอย่าให้ขาด เพื่อที่จะไปสู่สุคติภูมิ

4. ชาวโลกส่วนใหญ่ไม่เชื่อเรื่องปรโลก แม้ไม่เชื่อแต่ก็มีบางส่วนพยายามจะพิสูจน์ด้วยการใช้เครื่องมืออันทันสมัยทางวิทยาศาสตร์ที่เจริญก้าวหน้า แต่ก็ไม่สามารถจะค้นหาคำตอบเรื่องนี้ได้ แต่ในทางพุทธศาสตร์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำวิธีในการพิสูจน์เรื่องนี้ไวยาวนานกว่า 2,000 ปี ด้วยการฝึกจิต ทำสมาธิภาวนา อันจะทำให้เกิดคุณวิเศษ คือ มีตาทิพย์ สามารถมองเห็นการกำเนิดของสัตว์ในภพภูมิต่างๆ ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมายของปรโลกวิทยา และสามัญลักษณะของปรโลกได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายสถานที่ตั้งของภพภูมิได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายวิธีการเตรียมความพร้อมที่จะเดินทางไปสู่ปรโลกได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายวิธีการพิสูจน์ปรโลกตามพุทธวิธีได้อย่างถูกต้อง



บทที่ 1



องค์รวมแห่งปรโลก

ความนำ

สรรพสัตว์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ ล้วนมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุด เป็นกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำมาแสดงให้กับมนุษย์ทั้งหลายได้รับทราบ หากเรานำมาขบคิดพิจารณา เราจะเห็นจริงตามพระดำรัสของพระพุทธองค์ และยังพบว่าไม่มีใคร หรือ สิ่งใดที่จะรอดพ้นจากกฎธรรมชาติเหล่านี้ไปได้เลย

มนุษย์ได้ชื่อว่า เป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐกว่าสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลกใบนี้ มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านอายุขัย ขนาดรูปร่าง อาหารการกิน และความเป็นอยู่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของธาตุที่อยู่ในตัวมนุษย์ในยุคนั้น อย่างเช่น มนุษย์ยุคของเรานี้ สามารถสร้างสรรคสิ่งต่างๆ บนโลกนี้ ให้เจริญงอกงามไปด้วยวัตถุที่ทันสมัยที่จะอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตให้กับมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ แต่อายุขัยเฉลี่ยของมนุษย์ยุคนี้ กลับเหลือเพียง 75 ปีเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากมนุษย์ในยุคแรก ที่มีอายุยืนเป็นพันปี หมื่นปี นี่คือการแตกต่างของมนุษย์แต่ละยุค

มนุษย์ แม้จะได้ชื่อว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ประเสริฐที่สุด และมีลักษณะที่แตกต่างกันดังกล่าวตามยุคตามสมัย แต่ถึงอย่างไร มนุษย์ยังไม่อาจจะพ้นจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบดังกล่าวข้างต้นได้ ซึ่งพระองค์ทรงแสดงสิ่งที่เป็นสามัญลักษณะสำหรับมนุษย์ไว้ว่า คนเรามีความแก่ ความเจ็บ และความตายเป็นธรรมดา เราจะล่วงพ้นความแก่ ความเจ็บ และความตายไปไม่ได้ ธรรมะข้อนี้ สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกใบนี้ล้วนจะต้องตายหมด ไม่มีใครเลยที่จะหลุดรอดพ้นจากความตายไปได้ ไม่มีใครอยู่เป็นอมตะคำฟ้าได้ตลอดไป

คราวนี้ก็มีคำถามยอดนิยม ที่มีผู้คนสงสัยกันมากในทุกยุคทุกสมัยว่า คนเราเมื่อตายแล้วไปไหน ซึ่งมีคำตอบที่หลากหลาย บางคนมีความเชื่อว่าตายแล้วสูญ บางคนเชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ แต่โดยทั่วไปแล้วไม่ทราบว่าตายแล้วไปไหน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อชีวิตหลังความตายของบุคคลนั้นๆ คือ ถ้าเชื่อว่าตายแล้วสูญ แล้วไม่ประกอบความดี เมื่อละโลกแล้วปรโลกที่เขาจะไปนั้น ก็จะเศร้าหมอง ทุกข์ทรมาน ยิ่งนัก หากมีความเชื่อว่าตายแล้วไม่สูญ ก็จะประกอบความดีอย่างต่อเนื่อง มีโอกาสเดินทางไปสู่ปรโลกที่มีแต่ความสุขได้ เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว

ดังนั้น ถึงอย่างไรมนุษย์ทุกคนต้องตายด้วยกันหมดทั้งสิ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษาจะต้องศึกษาวิชาปรโลกวิทยา เพื่อให้ทราบความจริงของชีวิตหลังความตายว่า มีสถานที่ใดบ้าง เป็นสถานที่ที่รองรับชีวิตหลังความตาย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และเราจะเตรียมความพร้อมอย่างไรที่จะเดินทางไปสู่ปรโลก เมื่อได้ศึกษาแล้ว จะทำให้เราเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตมากขึ้น และจะได้ตั้งใจประกอบเหตุที่จะนำไปสู่ปรโลกที่ดีมากขึ้น และหากสั่งสมความดีไว้มาก แต่ยังไม่หมดกิเลส เรามีโอกาสเลือก

สถานที่ที่เราต้องการจะไปหลังจากที่เราละจากโลกนี้ไปได้อีกด้วย

1.1 สามัญลักษณะของปรโลกวิทยา

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ศึกษาสามัญลักษณะ หรือความรู้พื้นฐานทั่วไปของวิชาปรโลกวิทยา ที่กล่าวถึงความหมายของปรโลกวิทยา เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทราบขอบข่ายของการศึกษาวิชานี้อย่างกว้างๆ ว่าเรากำลังจะศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในโลกอื่นๆ นอกจากมนุษย์โลก ได้ศึกษาสถานที่ตั้งของปรโลกว่าอยู่ส่วนใดของโลกมนุษย์ มีภพภูมิใดบ้างที่เรียกว่า ปรโลก และได้ศึกษาความจริงที่ว่าปรโลกยังตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ ที่มีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน และยังเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นสถานที่รองรับการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่เรียกว่าสังสารวัฏอีกด้วย

1.1.1 ปรโลกวิทยา คือ อะไร

คำว่า ปรโลกวิทยา ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “ปรโลก” ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า โลกหน้า¹ และคำว่า “วิทยา” หมายถึง ความรู้ ดังนั้นปรโลกวิทยา จึงหมายถึงความรู้ที่วาดด้วยโลกหน้า

จากคำแปลของปรโลกวิทยาดังกล่าว เป็นความหมายโดยพยัญชนะ แต่สามารถแปลขยายความเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ปรโลกวิทยา หมายถึง การศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในภพภูมิอื่นที่นอกเหนือจากภพมนุษย์ จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก และตำราสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จากความหมายของปรโลกวิทยาข้างต้นนี้ จะทำให้นักศึกษาเข้าใจภาพรวมของวิชาปรโลกวิทยาว่าเรากำลังจะศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของภพภูมิต่างๆ ที่นอกเหนือจากภพมนุษย์ เพื่อจะได้เตรียมตัวให้พร้อมก่อนการเดินทางไปสู่ปรโลก เมื่อถึงคราวจะต้องหลับตาลาโลกไป และนักศึกษาจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปถ่ายทอดให้กับผู้ที่ยังไม่รู้ เพื่อเตรียมตัวไปสู่ปรโลกด้วยเช่นกัน

1.1.2 ปรโลกเป็นส่วนหนึ่งของสังสารวัฏ

ในทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า คนเกิดมาไม่ใช่ชาตินี้ชาติเดียว เราเกิดมานับภพนับชาติไม่ถ้วน และยังต้องเวียนว่ายตายเกิดถือกำเนิดในวัฏสงสารอีกยาวไกลจนกว่าจะถึงฝั่งแห่งพระนิพพาน ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน ปุคคผลสูตร² ความว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ เมื่อบุคคลหนึ่งท่องเที่ยวไปมาอยู่ตลอดกัปหนึ่ง มีกองกระดูกใหญ่เท่าภูเขาเวปุลลณี ถ้ากองกระดูกนั้นพึงเป็นของที่ขมมารวมกันได้ และกระดูกที่ได้ส่งสมไว้แล้ว ก็ไม่พึงหมดไป เพราะว่าสงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ฯลฯ”

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น 2546, หน้า 650.

² ปุคคผลสูตร, สังยุตตนิกาย นิทานวรรค, มก. เล่ม 26 ข้อ 441 หน้า 521.

พระดำรัสของพระพุทธเจ้านี้แสดงให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์ไม่ได้สิ้นสุดที่เชิงตะกอน แต่ยังคงเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภุมิต่างๆ อีกมากมาย นับภพนับชาติไม่ถ้วน ตราววันสิ้นกิเลส

มีคำศัพท์ที่น่าสนใจคำหนึ่ง คือ คำว่า “สังสารวัฏ หรือ วัฏสงสาร” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า “การเวียนว่ายตายเกิด”¹ หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ 3 ในกำเนิดทั้ง 4 คติ 5 วิญญาณฐิติ 7 (ภุมิเป็นที่ตั้งของวิญญาณ) หรือสัตตาวาส 9 (ภพเป็นที่อยู่ของสัตว์) เวียนว่ายตายเกิดจากภพนั้นไปภพนี้ กำเนิดนั้นไปกำเนิดนี้ วนเวียนไปตามกำลังบุญและบาปที่ตนกระทำไว้ ขอขยายความเพิ่มเติมในศัพท์เหล่านี้ เพื่อให้เข้าใจความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

ภพ 3 หมายถึง 1. กามภพ 2. รูปภพ 3. อรูปภพ

กำเนิด 4 หมายถึง 1. กำเนิดในไข่ (อณฺหชะ) 2. กำเนิดในครรภ์ (ชลาพุชะ) 3. กำเนิดในเหงื่อโคลมหักหมม (สังเสทชะ) 4. กำเนิดแบบเกิดแล้วโตทันที (โอปปาติกะ)

คติ 5 หมายถึง 1. นรก 2. สัตว์เดียรัจฉาน 3. เปรต 4. มนุษย์ 5. สวรรค์ (ชั้นจาตุมหาราชิกา ถึง เนวสัญญานาสัญญายตนภุมิ)

วิญญาณฐิติ 7 คือ ภุมิเป็นที่ตั้งของวิญญาณ มี 7 อย่าง ได้แก่ 1. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น มนุษย์ เทพบางเหล่า 2. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น พรหมผู้กำเนิดในภุมิปฐมฌาน (พรหมปาริฉชชา พรหมปุโรหิตา พรหมมหาพรหม) 3. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น พวกอภิสสรพรหม 4. สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น สุภิกขพรหม 5. สัตว์เหล่าหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นอากาศานัญจายตนะ 6. สัตว์เหล่าหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นวิญญานัญจายตนะ 7. สัตว์เหล่าหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นอากิญจัญญายตนะ

สัตตาวาส 9 คือ ภพเป็นที่อยู่ของสัตว์ มี 9 อย่าง เหมือนกับวิญญาณฐิติ 7 ต่างกันตรงที่เพิ่มข้อ 5 เข้ามาเป็น สัตว์เหล่าหนึ่งไม่มีสัญญา ไม่มีการเสวยเวทนา เช่น พวกเทพผู้เป็นอัสถุญีสัตว์ เลื่อนข้อ 5 6 7 ออกไปเป็นข้อ 6 7 8 แล้วเพิ่มข้อ 9 คือ สัตว์เหล่าหนึ่ง ผู้เข้าถึง เนวสัญญานาสัญญายตนะ

สรุปว่า ศัพท์ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นภพภุมิที่ตั้งของปรโลก เพียงแต่จำแนกแยกแยะให้เหมาะกับเหตุการณ์ หรือเหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ แต่ความหมายโดยรวมแล้ว หมายถึง สถานที่อยู่ของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในภพภุมิต่างๆ ของปรโลก หากจะอุปมาให้เข้าใจง่ายขึ้นก็เหมือนกับการจำแนกประเภทสัตว์ เช่น สัตว์มี 2 ชนิด คือ สัตว์บก สัตว์น้ำ ถ้ามี 3 ชนิด ก็จะเพิ่ม สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ หรือแยกสัตว์ตามประเภทของจำนวนขาสัตว์ อาจจะได้ 3 ประเภท คือ สัตว์มีเท้ามาก สัตว์มีเท้าน้อย สัตว์ไม่มีเท้า สามารถแยกให้เหมาะสมกับการนำไปใช้งานว่า เหมาะสมกับงานใด แต่ทั้งหมดก็หมายถึง สัตว์เดียรัจฉานทุกชนิดในโลกนั่นเอง

สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนวนอยู่ในสังสารวัฏนี้ จึงเหมือนถูกขังอยู่ในคุกขนาดใหญ่ อุปมาเหมือนเชลยศึกที่ถูกจองจำ เป็นประจักษ์จางานที่เขาเทียมไว้ หรือประจักษ์จางานที่ผูกไว้กับหลัก ซึ่งพระสัมมา-

¹พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ 2546, หน้า 1161.

ลัมพุทธเจ้าตรัสถึงการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไว้ใน มหาสิหนาทสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนสารีบุตร มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีวาตะและทัญญูอย่างนี้ว่า ความหมดย่อม
มีได้ด้วยสังสารวัฏ ดูก่อนสารีบุตร ก็สังสารวัฏที่เราไม่เคยท่องเที่ยวไป โดยกาลยืดยาวช้านานนี้
เว้นแต่ชั้นปัญจสุทธาวาส เป็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่ายนัก”

จากพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นว่า ก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระองค์ก็ยัง
ต้องเวียนว่ายตายเกิดใน 31 ภูมิ เว้นแต่ปัญจสุทธาวาส เพราะเป็นภูมิที่อุบัติของพระอนาคามีบุคคลเท่านั้น
ที่สามารถทำความเพียรจนหมดกิเลสเป็นพระอรหันต์ได้ ซึ่งพระองค์ไม่ได้มุ่งหมดกิเลสในภพนั้น และแม้แต่
สรรพสัตว์ทั้งหลายก็ยังคงเวียนวนไปมาในภพภูมิต่างๆ ด้วยอาการที่เวียนว่ายตายเกิดนี้ จึงเรียกว่า วัฏสงสาร
ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. **เทวภูมิสงสาร** คือ การท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องต่ำ ซึ่งมีอยู่ 4 ภูมิ ได้แก่ นิรยภูมิ คือ โลกนรก
ซึ่งมีทั้งมหานรก อสุทนรก ยมโลก เปตติวิสัยภูมิ เป็นโลกของเปรต อสุรกายภูมิ เป็นโลกของอสุรกาย
และดิรัจฉานภูมิ โลกของสัตว์เดิรัจฉาน

2. **มัชฌิมสงสาร** คือ การท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องกลาง มีอยู่ 7 ภูมิ คือ มนุสสภูมิ เป็นโลกมนุษย์
และเทวภูมิ 6 ภูมิ คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรติ และปรนิมมิตวสวัตดี

3. **อุपरิมสงสาร** คือ การท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องสูง เป็นที่อยู่ของรูปพรหมผู้ได้บรรลुरुูปมาน-
สมาบัติ ตั้งแต่ปฐมฌาน จนถึงจตุตถฌาน มีอยู่ 20 ภูมิ คือ พรหมปาริฉัชา บุโรหิตา มหาพรหมา
ปริตตภา อัมปมาณาภา อาภัสสรา ปริตตสุภา อัมปมาณสุภา สุภิกินหา เวทปปลา อัสัญญัสัตตา อวิหา
อตัมปา สุทัสสา สุทัสสี และอกนิฏฐา และอรูปพรหมผู้ได้บรรลुरुูปมานสมาบัติที่ละเอียดกว่ารูปพรหม 4 ภูมิ
คือ อากาธานัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากัญญาตนะ และเนวสัญญานาสัญญาตนะ

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาได้ทำความเข้าใจมากขึ้น ในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้ง
หลายหลังจากที่ตายแล้วว่า จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิทั้งหลายดังที่กล่าวมาแล้ว และไม่ใช่ว่าเป็นการ
ตายเกิดเพียงภูมิเดียว หรือชาติเดียว แต่เป็นการเวียนว่ายตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน จนกว่าจะละอกุศล
สังสมกุศล จนเป็นเหตุให้กำจัดกิเลสในตัวให้หมดสิ้น ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานได้ ซึ่งปรโลกนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของวัฏสงสารที่ประกอบด้วย กิเลสภายในตัวของสรรพสัตว์ทั้งหลาย สถานที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีผล
อันเนื่องมาจากการกระทำที่เรียกว่า วิบาก และกฎแห่งกรรมที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายอยู่ในภูมิต่างๆ

1.1.3 ปรโลกตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์

ปรโลกเป็นสถานที่อยู่ของชีวิตหลังความตาย เป็นสถานที่หม่นเวียนให้สรรพสัตว์ทั้งหลายที่
ประกอบกุศลกรรม และอกุศลกรรมได้วนเวียนไปมา เสวยสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ตามแต่อกุศลและกุศลที่ได้
สั่งสมไว้ครั้งเป็นมนุษย์ และปรโลกยังตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์เช่นเดียวกับโลกมนุษย์อีกด้วย เป็นกฎ
ธรรมชาติที่ไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงไปได้ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุด

¹ มหาสิหนาทสูตร, มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก, มก. เล่ม 18 ข้อ 187 หน้า 60.

ก่อนอื่นนักศึกษาควรทำความเข้าใจก่อนว่า กฎของไตรลักษณ์ หมายถึงอะไร ซึ่งจะอธิบายสรุปพอให้เข้าใจดังนี้ ไตรลักษณ์ คือ ลักษณะ 3 อย่าง ประกอบด้วย อนิจจัง คือ สภาพที่ไม่เที่ยงแท้ ทุกขัง คือ สภาพที่เป็นทุกข์ อนัตตา คือ สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ขอบธิบายทั้ง 3 คัมภีร์ เพิ่มเติมดังนี้

อนิจจัง คือ สภาพที่ไม่เที่ยง เช่น สังขาร อนิจจา ปรากฏอยู่ในบทสวดมนต์ทำวัตรเช้า แปลว่า สังขารไม่เที่ยง ความจริงแล้วอะไรไม่เที่ยง คำตอบ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นแหละไม่เที่ยง ไม่ว่าจะเป็นร่างกายของเรา บ้านที่เราอาศัย ข้าวของเครื่องใช้ คนที่เรารัก ไม่มีอะไรเที่ยงสักอย่างหนึ่ง แม้แต่ตัวเราเองก็ไม่เที่ยง ที่ว่าไม่เที่ยงเพราะมันปรวนแปร เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ ไม่คงที่ คงเดิม แต่เดิมเป็นอย่างหนึ่ง ต่อมาเป็นอย่างหนึ่ง อย่างเช่นร่างกายของเรา เคยมีผิวพรรณผ่องใส แต่งตั้ง เมื่อกาลเวลาผ่านไป ผิวพรรณก็เริ่มเหี่ยวแห้ง มีรอยย่นไปตามวัย ในที่สุดก็ตายกลับกลายเป็นธาตุเดิมของมัน อากาโรที่เปลี่ยนแปลงนี้ เรียกว่า อนิจจัง

ทุกขัง คือ สภาพที่เป็นทุกข์ เราคงรู้จักในลักษณะของความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือความลำบาก อย่างนั้นเรียกว่า ทุกขเวทนา แต่ถ้าเป็นทุกข์ในลักษณะของไตรลักษณ์แล้ว ไม่ได้หมายถึงความลำบาก แต่หมายถึงอาการที่สิ่งต่างๆ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เมื่อเกิดใหม่เป็นทารก พอโตขึ้นมาเป็นวัยรุ่น เราจะให้เด็กทารกไม่โตเป็นวัยรุ่นไม่ได้ ร่างกายจะต้องแปรเปลี่ยนไปตามสภาพของมัน ไม่สามารถรักษาสภาพเดิมได้ อย่างนี้เรียกว่า ทุกข์

อนัตตา คือ สภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ชาวโลกมีความสำคัญตนว่า มีตนเป็นของตน และสำคัญว่า มีของเป็นของตน เช่น เงินทอง ไร่ นา บ้าน แต่ทั้งตนและของของตนนั้น มันถูกประกอบขึ้นจากธาตุต่างๆ อย่างเช่น ตัวเราก็ถูกประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป (รูปต้นเดิม) มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ประกอบเข้าด้วยกันจนเป็นตัวเรา แต่พอแยกธาตุเหล่านี้ออกจากสภาพเดิมก็ไม่ใช่ตัวเราแล้ว หรือที่เป็นของของเราเช่นกัน มันไม่ใช่ตัวตน เพราะมันไม่อยู่ในอำนาจ ถ้ามันเป็นตัวตนจริงต้องอยู่ในอำนาจเรา สิ่งอะไรต้องได้อย่างนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น นักศึกษาคงทราบความหมายของไตรลักษณ์แล้วว่า มีลักษณะอย่างไรต่อไป จะกล่าวถึงปรโลกว่าทำไมจึงเป็นไตรลักษณ์ ดังที่กล่าวมาเบื้องต้นในหัวข้อแรกๆ แล้วว่า ปรโลกนั้นประกอบด้วยภพภูมิต่างๆ มากมายถึง 31 ภูมิ ภพภูมิเหล่านี้ยังคงอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ทั้งหมด คือ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ไม่ว่าจะภพภูมิที่ดี ที่เสวยสมบัติอันประเสริฐสุด ดุจพระเจ้าจักรพรรดิที่ดี หรือองค์อมรินทร์จอมสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ก็ดี หรือมีความสุขจากกามานดุจพระหมและอรุณพรหมก็ดี แม้จะมีความสุขขนาดไหน แต่ก็ไม่เที่ยงแท้แน่นอนตลอดไป เมื่อถึงคราวย่อมต้องพลัดพรากจากความสุขนั้นๆ เป็นธรรมดา

เมื่อถึงคราวสิ้นอายุขัยในแต่ละภพ ย่อมจะเคลื่อนจากอัฐภพนั้น ท่องเที่ยวไปเกิดในภูมิอื่นๆ อีกภายใต้วิภูสงสารดังที่กล่าวมาแล้ว หากประกอบกุศลกรรมไว้ ด้วยใจที่เศร้าหมองก็มีโอกาสพลัดไปสู่อบายต้องทนทุกข์ทรมานในวิภูสงสารเบื้องต่ำ ถ้าประกอบกุศลกรรมไว้ เมื่อกรรมฝ่ายอกุศลเบาบางก็จะไปบังเกิดตามอำนาจแห่งกรรมนั้นในวิภูสงสารเบื้องกลาง หรือถ้าหมั่นทำภาวนาจนได้ฌานก็มีโอกาสไปเกิดเป็นพรหม

หรืออรูปพรหม ในวัฏสงสารเบื้องสูง เมื่อหมดอายุขัยในแต่ละชั้นก็จะวนเวียนไปตามภพภูมิต่างๆ ไม่สิ้นสุด จนกว่าจะหมดกิเลส

หรือเมื่อก้าวถึงพวกสัตว์นรก เมื่อสิ้นอายุในนรกแล้ว บางทีก็กลับไปเกิดซ้ำในขุมเดิม หรือไปเกิดในขุมใหม่ เพราะทำบาปอกุศลหลายอย่าง หรืออาจจะเกิดในอุสสทนรก ยมโลกต่อไป เป็นเปรต อสุรกาย สัตว์เดียรัจฉานเรื่อยไป วนเวียนไปมา อย่างไม่รู้จบสิ้นเช่นกัน

นักศึกษาจะเห็นได้ว่า ในโลกนี้และปรโลกไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรที่เป็นตัวตนที่แท้จริง ไม่มีอะไรที่ไม่เป็นทุกข์ ที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้ เป็นความไม่เที่ยงของชีวิตในปรโลกที่ยังมีการวนเวียนไปมา ไม่แน่นอนในระหว่างภพภูมิต่างๆ เท่านั้น ยังไม่ได้กล่าวถึงความเสื่อมสลายของภพภูมิต่างๆ ที่จะถูกทำลายโดยไฟบรรลัยกัลป์ น้ำบรรลัยกัลป์ หรือลมบรรลัยกัลป์ ที่สะท้อนให้เห็นสภาพของไตรลักษณ์ว่า มันต้องเสื่อมสลายไป ไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไม่ใช่อัตน ไม่อยู่ในอำนาจทั้งสิ้น

1.1.4. ปรโลกเป็นของสากลที่ทุกคนไปได้

โลกใบนี้เป็นโลกแห่งความแตกต่าง แม้เราเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน บางคนหน้าตาสวยงาม บางคนหน้าตาซีเหร่ บางคนเกิดมามีอวัยวะสมบูรณ์ บางคนพิการ บางคนเกิดในตระกูลเศรษฐี บางคนเกิดในตระกูลยาก แต่ในความต่างต่างนั้น ยังมีสิ่งที่เหมือนกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร มียศใหญ่ ร่ำรวยเพียงใด จะมีเชื้อชาติ หรือศาสนาใดก็ตาม ล้วนไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากกฎธรรมชาติ คือความตายไปได้

จากตรงนี้ทำให้มีคำถามต่อไปว่า ในเมื่อความตายไม่เลือกว่า บุคคลนั้นจะเป็นใคร มีความเชื่ออย่างไร ดังนั้นชีวิตหลังความตายก็น่าจะอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกัน เพราะเป็นกฎธรรมชาติที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้เหมือนกัน นี่เป็นประเด็นสำคัญที่นักศึกษาควรพิจารณา

หลักคำสอนในหลายๆ ลัทธิความเชื่อที่มีในโลกปัจจุบันนี้ ได้ให้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องชีวิตหลังความตายไว้แตกต่างกันไป สำหรับพระพุทธศาสนานั้น ก็ให้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เช่นกัน เป็นคำตอบที่ชัดเจนและสมเหตุสมผล ความรู้ตรงนี้ถูกบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงรู้เห็นด้วยพระปัญญาอันบริสุทธิที่เกิดจากการฝึกจิตโดยการเอาชีวิตเป็นเดิมพันมานับภพนับชาติไม่ถ้วน เพื่อค้นหาปริศนาของชีวิตเหล่านี้จนกระทั่งความรู้ของพระองค์เต็มเปี่ยมจึงทรงค้นพบความจริงของธรรมชาติที่ว่าด้วยเรื่องราวของชีวิตหลังความตาย หรือการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกในภพภูมิต่างๆ และเห็นว่าปรโลกนี้เป็นของสากลที่ทุกคนต้องไปในวันใดวันหนึ่ง

ขอให้นักศึกษาพิจารณาง่ายๆ อย่างนี้ว่า โลกที่เราอยู่นี้เป็นโลกใบเดียวกัน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ที่เราเห็นก็เป็นดวงเดียวกัน คือ เป็นของสากลที่ทุกคนมองเห็นและเข้าใจตรงกัน ปรโลกก็เช่นเดียวกัน เป็นสถานที่ที่เป็นสากลสำหรับคนทุกเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งสามารถอุปมาเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นได้ว่า ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายและต้องเข้าคุกนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นพลเมืองในประเทศนั้นเท่านั้น ไม่ว่าผู้กระทำผิดจะมีเชื้อชาติ ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม หากกระทำผิดก็มีสิทธิ์เข้าคุกในประเทศนั้นได้ แสดงให้เห็น

ว่า คุณเป็นของสากล เพราะฉะนั้นสถานที่อยู่ของชีวิตหลังความตายหรือปรโลกก็เช่นกัน เป็นของสากล ไม่ว่าจะเป็นนรกหรือสวรรค์ก็ตาม ซึ่งเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับหลักความเชื่อใดๆ แต่เป็นความจริงที่ท้าทายการพิสูจน์อยู่เสมอ เมื่อความตายเป็ นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ เรื่องปรโลกก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกัน

พระพุทธศาสนา มิได้สอนให้เชื่อเรื่องปรโลกแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังสอนวิธีการพิสูจน์อีกด้วย ซึ่งตรงนี้เป็นลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาอื่นๆ บางศาสนาสอนให้เชื่อ แต่ไม่ได้สอนให้พิสูจน์ กลับสอนว่าถ้าหากไม่เชื่อจะเป็นบาป พระพุทธศาสนาหาได้กล่าวเช่นนั้นไม่ พระพุทธศาสนาสอนให้เห็นและเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต พร้อมทั้งสอนวิธีการพิสูจน์ความจริงนั้นด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนักศึกษาที่จะศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้พิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยตัวเอง

1.2 สถานที่ตั้งของปรโลกอยู่ในภพ 3

ความเข้าใจของมนุษย์ส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มักจะมีความเชื่อว่าตายแล้วสูญ ไม่มีการเกิดอีก ทำให้ไม่เชื่อเรื่องภพภูมิ อันเป็นสถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย หรือบางคนมีศรัทธาไม่มั่นคง ศึกษาแล้วแต่ไม่ปฏิบัติ ก็จะไม่เชื่อไม่เต็มที แต่ก็คิดว่าไม่เชื่อเลย และยังมีบางคนที่มีความเข้าใจที่ผิด เชื่อว่าสวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ หมายความว่า นรก สวรรค์ ภพภูมิไม่มีนั่นเอง ความจริงแล้วเรื่องนี้เป็นอย่างไร นักศึกษาจะได้ศึกษาในลำดับต่อไป

วิชาปรโลกวิทยานี้ ได้นำธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงถึงสถานที่สถิตของชีวิตหลังความตาย อันเป็นคุุที่ซึ่งสรรพสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น ที่เรียกว่า ปรโลก ซึ่งนักศึกษาที่ได้ศึกษาวิชาจักรวาลวิทยามาแล้ว คงจะทราบลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภพ 3 แล้วว่า เป็นสถานที่อยู่ของสรรพสัตว์ทั้งหลายหลังจากตายแล้ว รวมถึงที่อยู่ของมนุษย์ในทวีปต่างๆ ในโลกนี้ด้วย ส่วนในวิชาปรโลกวิทยานี้ นักศึกษาจะได้ศึกษาที่ตั้งของปรโลก ที่เราเรียกว่า ภพ 3 อีกเช่นกัน โดยจะศึกษาในรายละเอียดของแต่ละภพภูมิในแนวลึกยิ่งขึ้นไป

ลำดับแรกนักศึกษาคงต้องเรียนรู้วิธีการเดินทางเปลี่ยนภพภูมิใหม่ จะขอกกล่าวพอสังเขป โดยเริ่มต้นที่จิตของผู้ตายเคลื่อนออกจากกายมนุษย์หยาบ จากภพที่อาศัยอยู่ เมื่อจิตหลุดจากกายหยาบก็จะปฏิสนธิเป็นกายใหม่ในภพใหม่ทันที กายใหม่ที่เป็ นกายละเอียดนี้ยังคงมีธาตุ 4 อย่างละเอียดเป็นส่วนประกอบส่วนจะไปเกิดในภพใดนั้น ก็แล้วแต่อำนาจแห่งการกระทำที่ตนทำไว้ครั้งเมื่อเป็นมนุษย์ ส่วนร่างกายที่ไม่มีจิตที่เรียกว่า คนตาย มหาภูตรูปอันประกอบด้วยธาตุ 4 ก็แตกทำลายสลายไปสู่สภาพเดิม

เมื่อนักศึกษาทราบวิธีการเปลี่ยนภพแล้ว ต่อไปนักศึกษาจะได้ศึกษาปรโลกสำหรับชีวิตหลังความตายที่สัตว์ทั้งหลายต้องไปเกิด ตามหลักของพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายใหญ่ๆ คือ ฝ่ายสุคติภูมิ และฝ่ายทุคติภูมิ แต่หากแบ่งย่อยไปอีกก็จะแบ่งออกเป็น 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ และหากจะแบ่งย่อยละเอียดลงไปอีก ก็จะแบ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ถึง 31 ภูมิด้วยกัน การแบ่งในลักษณะต่างๆ เช่นนี้ ก็แล้วแต่การนำไปใช้งาน หรือใช้อธิบายตามสภาวะที่ผู้ฟังจะเข้าใจได้ จากนั้นไปจะขอนำนักศึกษาได้รู้จักที่ตั้งและชื่อของภูมิต่างๆ ของปรโลก ที่มีความเป็นอยู่แตกต่างกันออกไป



1.2.1 ที่ตั้งปรโลกฝ่ายสุคติ

คำว่า **สุคติ** หมายถึง สถานที่ที่ดี ที่ใครได้อยู่แล้วย่อมเป็นสุข เป็นสถานที่ที่สัตว์โลก ที่ประกอบกรรมดีจะไปถือกำเนิดใหม่หลังจากตายแล้ว ผู้ที่สร้างกรรมดีพอประมาณ ปราศจากกรรมชั่ว หรือมีกรรมชั่วเพียงเล็กน้อย ก็อาจจะถือกำเนิดใหม่ในโลกมนุษย์อีกทันที ส่วนผู้สร้างกรรมดีไว้มากเป็นพิเศษ ก็จะได้โอกาสถือกำเนิดใหม่แบบโอปปาติกะในโลกสวรรค์ เสวยทิพยสุขเป็นเวลายาวนานแสนนาน ปรโลกฝ่ายสุคตินี้ ได้แก่

มनुสสุภูมิ มี 1 ภูมิ จัดอยู่ในกามภาพ เป็นภูมิที่ทำให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศล และอกุศล มนุษย์มีที่เกิด ที่อยู่ที่อาศัย 4 ทวีป คือ

1. ปุพพวิเทททวีป อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
2. อปรโคยานทวีป อยู่ทางทิศตะวันตกของภูเขาสิเนรุ
3. ชมพูทวีป อยู่ทางทิศใต้ของภูเขาสิเนรุ
4. อุตตรกุรุทวีป อยู่ทางทิศเหนือของภูเขาสิเนรุ

เทวภูมิ มี 6 ภูมิ จัดอยู่ในกามภาพ จัดแบ่งตามลักษณะของการกระทำฝ่ายกุศล

1. จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ อยู่รอบเขาภูเขาลีเนรุ
2. ดาวดึงสาเทวภูมิ อยู่บนหน้าตัดของภูเขาลีเนรุ
3. ยามาเทวภูมิ อยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไปในอากาศ
4. ดุสิตาเทวภูมิ อยู่สูงจากสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไปในอากาศ
5. นิมมานรดีเทวภูมิ อยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปในอากาศ
6. ประณีตสวรรค์ดีเทวภูมิ อยู่สูงจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปในอากาศ

รูปภูมิ มี 16 ภูมิ หรือที่เรียกว่า พรหม จัดอยู่ในรูปภพ จัดแบ่งตามมรรคผลของฌาน สถานที่ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ขึ้นไปเป็นชั้นๆ ภูมิที่สูงกว่าจะมีขนาดใหญ่กว่า แต่มีบางชั้นที่อยู่ในระดับเดียวกัน ให้นักศึกษาดูจากแผนภาพ

- | | |
|--------------------|---------------------|
| 1. ปาริฉัชชาภูมิ | 9. สุภิกขหาภูมิ |
| 2. ปุโรหิตาภูมิ | 10. เวทีปผลาภูมิ |
| 3. มหาพรหมาภูมิ | 11. อลัญญีสัตตาภูมิ |
| 4. ปริตตภาภูมิ | 12. อวิหาภูมิ |
| 5. อัปพมาณาภาภูมิ | 13. อตฺตปภาภูมิ |
| 6. อาภัสสราภูมิ | 14. สุทัสสาภูมิ |
| 7. ปริตตาสภาภูมิ | 15. สุทัสสีภูมิ |
| 8. อัปพมาณสุภาภูมิ | 16. อกนิฏฐภูมิ |

อรุรูปภูมิ มี 4 ภูมิ หรือที่เรียกว่า อรูปพรหม จัดอยู่ในอรุรูปภพ มีที่ตั้งสูงกว่ารูปพรหมขึ้นไปเป็นชั้นตามลำดับ มีขนาดใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ ชั้นบนสุดจะมีขนาดใหญ่ที่สุด

1. อากาसानัญญาตนภูมิ
2. วิญญาณัญญาตนภูมิ
3. อากิญจัญญาตนภูมิ
4. เนวลัญญานาลัญญาตนภูมิ

1.2.2 ที่ตั้งปรโลกฝ่ายทิศ

คำว่า **ทิศ** หมายถึง สถานที่ที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ที่สัตว์โลกซึ่งทำกรรมชั่วจะไปถือกำเนิดใหม่ หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว การแบ่งภูมิต่างๆ ในทุกคติอาจเปรียบได้กับการแบ่งแดนต่างๆ ในเรือนจำ ซึ่งแบ่งแดนกักขังนักโทษตามความหนักเบาของโทษของแต่ละคน ได้แก่

อบายภูมิ มี 4 ภูมิ จัดอยู่ในกามภพ จัดแบ่งตามลักษณะของการกระทำฝ่ายอกุศล

1. นิรยภูมิ ตั้งอยู่ที่ใต้เขตรีกูภูมิ 8 ขุมใหญ่ (มหานรก) ในแต่ละขุมใหญ่จะมีขุมบริวาร (อุสสท-นรก) อยู่โดยรอบทั้ง 4 ทิศ ทิศละ 4 ขุม รวมมีนรกขุมบริวาร 128 ขุม ถัดจากอุสสท-นรกออกไปจะเป็นนรกขุมย่อย (ยมโลก) อยู่โดยรอบทิศทั้ง 4 ของมหานรก ทิศละ 10 ขุม รวมมีนรกขุมย่อย 320 ขุม

- 2. ตีรัจฉานภูมิ อยู่ภพเดียวกับมนุษย์
- 3. เปตติวิสัยภูมิ อยู่ในชอกเขตรีกุฎกัณฐี อยู่ชั้นเดียวกับภูมิมนุษย์ก็มี
- 4. อสุรกายภูมิ อยู่ในชอกเขตรีกุฎกัณฐี อยู่ชั้นเดียวกับภูมิมนุษย์ก็มี

เมื่อนักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องที่ตั้งของปรโลกแล้ว นักศึกษาคงจะเข้าใจแล้วว่า ที่อยู่ของปรโลกนั้นมีอะไรบ้าง และอยู่ส่วนใดของภพมนุษย์ แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า มีบางภพภูมิที่อยู่ชั้นเดียวกับมนุษย์ที่เราอาศัย อาจจะอยู่ในสถานที่เดียวกัน แต่เรามองไม่เห็น เพราะมีกายที่ละเอียดกว่า แต่กายละเอียดสามารถมองเห็นเราได้ ซึ่งนักศึกษาคงจะเคยได้ฟังเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเห็นกายละเอียดที่เราเรียกว่า ผี มาบ้าง เมื่อได้ศึกษาเรื่องที่ตั้งของปรโลกนี้แล้ว นักศึกษาคงจะมีความเข้าใจหลักความจริงมากกว่าความเชื่อที่เราเคยเชื่อกันมามากขึ้น

1.3 การเดินทางไปสู่ปรโลก

ความตายไม่มีนิमितหมาย เป็นประดุจเงาตามตัวของสรรพสัตว์ทั้งหลาย แต่สรรพสัตว์หารู้ไม่ว่า ความตาย คือ เพชฌฆาตที่คอยเงื้อมดาบเดินตามหลังบุคคลอยู่ทุกอย่างก้าว พร้อมทั้งจะฟาดฟันอยู่ทุกขณะ มนุษย์ทั้งหลายยังตกอยู่ในความประมาท หากสำนึกถึงความจริงข้อนี้ไม่

ความแก่และความตายติดตัวบุคคลมาตั้งแต่วันแรกที่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา แต่ยังไม่ปรากฏชัด เป็นสภาพแฝงเร้นอยู่ ย่อมปกปิดไม่ให้เห็น ภายนอกมองดูเป็นการเจริญเติบโตของร่างกาย แต่ผู้รู้เรียกอาการ



อย่างนั้นว่า “วัย” หมายความว่า เลื่อมไป ลึนไป หมดไป แต่เมื่อถึงปัจฉิมวัย ความแก่จึงปรากฏชัดเจน ถึงที่สุด ปกปิดไม่ได้อีกต่อไป จนในที่สุดก็ต้องแตกทำลาย คือ ตาย หรือบางคนก็ตายก่อนวัยอันควร

ในช่วงก่อนที่มนุษย์จะหลับตาลาโลก กายมนุษย์ละเอียดจะถอดออกจากกายมนุษย์หยาบ เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นการเลือกเส้นทางของชีวิตใหม่ และเป็นการสรุปความสำเร็จของการเกิดมาในชาตินี้ว่า ประสบความสำเร็จหรือไม่ เป็นศกชิงภพครั้งยิ่งใหญ่ เป็นการสรุปจบดุลชีวิต ชีวิตหลังความตายจะเป็นอย่างไร จะเกิดในสุคติภูมิ หรือทุคติภูมิ อยู่ที่ช่วงเวลาเสี้ยววินาทีนี้เอง

1.3.1 ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมมีผลต่อการเดินทางสู่ปรโลก

กฎแห่งกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกว่าสังสารวัฏ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาเรื่องคนดีที่มีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน และคนชั่วบางคนมีชีวิตอยู่อย่างสุขสำราญ หรือปัญหาความแตกต่างของมนุษย์แต่ละคน ยังคงเป็นปัญหาที่ค้างคาใจอยู่ในมนุษย์ทุกหมู่เหล่า แม้วิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าเพียงใด มีเครื่องมือที่ทันสมัย ก็ยังไม่สามารถค้นหาคำตอบที่ชัดเจนได้ แต่ในทางพุทธศาสนันมีคำตอบมายาวนาน 2,000 กว่าปีแล้ว โดยการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และนำมาตรัสแสดงให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลายได้รับทราบ ว่า ความแตกต่างของสรรพสัตว์นั้น เกิดจากกฎแห่งกรรม

การที่บุคคลไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมนั้น มีผลเนื่องมาจาก ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่า กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งจำแนกความแตกต่างระหว่างมนุษย์ เพราะช่วงชีวิตของบุคคลหนึ่งนั้น ลันเกินไป ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ผลของกรรมที่บุคคลทำไว้ได้

ในหัวข้อนี้จะแสดงให้เห็นว่า คนที่เชื่อกฎแห่งกรรมและไม่เชื่อกฎแห่งกรรมมีผลต่อการนำไปสู่ปรโลกทั้งฝ่ายสุคติ และฝ่ายทุคติ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นหนึ่งในสัมมาทิฐิ 10 ประการ คือ เชื่อว่ากฎแห่งกรรมมีจริง

คำว่า กรรม เป็นคำกลางที่ไม่ได้บอกลักษณะว่า ดีหรือชั่ว ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำโดยเจตนา คือ การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ที่เกิดจากความตั้งใจของผู้กระทำ ถือว่าเป็นกรรมทั้งสิ้น

กรรมดี หมายถึง การกระทำที่ดงามเหมาะสม ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ไม่มีโทษ เช่น การทำทาน การสงเคราะห์หมู่ญาติ ส่วนกรรมชั่ว หมายถึง การกระทำที่ผิดศีล ผิดธรรม มีโทษ เช่น การฆ่าสัตว์ การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

การเกิดผลของกรรมทั้งดีและชั่วเรียกว่า วิบาก ซึ่งมีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว ท่านจึงเรียกเกณฑ์แห่งวิบากกรรมว่า กฎแห่งกรรม กฎนี้เป็นกฎเหล็กที่เที่ยงธรรมที่สุดในโลก ไม่ต้องมีการตีความใดๆ เป็นกฎที่ว่าด้วยเรื่องเหตุเรื่องผล ถ้าใครเชื่อเหตุผล คนนั้นจะต้องเชื่อกฎแห่งกรรม สาระสำคัญของกฎแห่งกรรมคือ ทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ดังธรรมภาษิตใน จุลลนันทียชาดก¹ ที่ว่า

¹ จุลลนันทียชาดก, ขุททกนิกาย ชาดก, มก. เล่ม 57 ข้อ 294 หน้า 389.

“บุรุษทำกรรมเหล่านี้ได้ไว้ เขาย่อมเห็นกรรมเหล่านั้นในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

เนื่องจากการกระทำของคนทั่วไป มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วปะปนกันไปในแต่ละวัน ทำให้การออกผลของกรรมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงทำให้ดูเหมือนว่า การให้ผลของกรรม ไม่สอดคล้องกับพุทธภาษิตดังกล่าว เพราะเหตุนี้จึงทำให้มีผู้สงสัยเรื่องกฎแห่งกรรมอยู่เสมอ แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสยืนยันว่า กรรมที่บุคคลทำแล้ว ย่อมส่งผลแก่บุคคลนั้นอย่างแน่นอน ดังพุทธภาษิตใน ปาปวรรค¹ ที่ว่าบุคคลทำกรรมชั่วย่อมหนีกรรมชั่วไปไม่ได้

“บุคคลที่ทำกรรมชั่วไว้ หนีไปแล้วในอากาศ ก็ไม่พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ หนีไปในท่ามกลางมหาสมุทร ก็ไม่พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ หนีเข้าไปสู่ชอกภูเขา ก็ไม่พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ (เพราะ) เขาอยู่แล้วในประเทศแห่งแผ่นดินใด พึงพ้นจากกรรมชั่วได้ ประเทศแห่งแผ่นดินนั้น หามีอยู่ไม่”

จากที่กล่าวแสดงเรื่องกฎแห่งกรรมมาตามลำดับนั้น คงทำให้นักศึกษาได้เห็นภาพกฎแห่งกรรมชัดเจนขึ้น และสามารถสรุปได้ว่า กฎแห่งกรรม หรือกฎเหล็กนี้ ย่อมส่งผลต่อผู้กระทำ และมีผลต่อปรโลกของบุคคลนั้นอย่างแน่นอน ดังพุทธภาษิตใน ปาปวรรค² ว่า

“ชนทั้งหลายบางพวก ย่อมเข้าถึงครรรค์ผู้มีธรรมลามก ย่อมเข้าถึงนรก ผู้มีกรรมเป็นเหตุแห่งสุคติ ย่อมไปสวรรค์ ผู้ไม่มีอาสวะย่อมปรินิพพาน”

จากพุทธภาษิตนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า หากไม่มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมแล้ว ย่อมปล่อยปละเลเลยต่อการทำความดี ยินดีต่อการทำบาปอกุศล ทั้งกาย วาจา ใจ เมื่อละโลกแล้ว ย่อมตกไปสู่ปรโลกฝ่ายทุคติ คืออบายภูมิอย่างแน่นอน แต่หากมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ย่อมกลัวต่อการทำบาปอกุศลหมั่นสั่งสมกุศล ปรโลกหลังจากความตายของผู้นั้นย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์ได้อย่างแน่นอน

ดังนั้น โลกมนุษย์จึงเป็นศูนย์กลางของการสร้างบุญและบาป ใครทำกรรมดีชั่วไว้มากน้อย เมาบางหรือรุนแรงเพียงใด เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น เพราะฉะนั้นความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมก็เป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่ง ควรเพาะให้มีขึ้นในใจของคนทุกคน ถ้าคนทั้งหลายเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมแล้ว เขาจะดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างมีความสุข และเป็นสิ่งที่ทำให้คนทั้งหลายต่างขวนขวายทำแต่กรรมดี โดยหวังผลที่ดีให้เกิดในกายภาคหน้า โลกนี้ก็ย่อมเกิดสันติสุขได้อย่างแน่นอน

1.3.2 ลักษณะของอารมณ์ก่อนตายของผู้จะเดินทางไปสู่ปรโลก

คนส่วนใหญ่อาจจะไม่เข้าใจว่า เมื่อคนใกล้ตาย โดยทั่วไปจะมีลักษณะอารมณ์ 3 อย่างเกิดขึ้น ปรากฏเป็นอารมณ์ของปฏิสนธิจิต ที่จะชักนำไปเกิดในภพภูมิต่างๆ

1. กรรมมารมณ เป็นอารมณ์ของกรรมที่ตน เคยกระทำไว้ มาปรากฏให้เห็นในขณะจิตที่กำลังใกล้ตาย

¹ ปาปวรรค, ชุตตทนิคาย ธรรมบท, มก. เล่ม 42 ข้อ 11 หน้า 3.

² ปาปวรรค, ชุตตทนิคาย ธรรมบท, มก. เล่ม 42 ข้อ 10 หน้า 3.



เช่น ถ้าตนเคยฆ่าวัวเพื่อขายเนื้อเป็นประจำ ภาพที่ตัวเองเคยฆ่าจะมาปรากฏ เคยทะเลาะเบาะแว้ง ด่าพ่อว่าแม่ หรือตีแม่เหล่านี้เป็นปกติ ลักษณะของเป็นปกติ ภาพเหล่านี้จะมาปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนกับที่ตัวเองทำไว้ไม่ผิดเพี้ยน แล้วจิตก็ยึดเอาภาพเหล่านั้นเป็นอารมณ์ กรรมารมณ์นี้จะมีผลต่อจิตที่จะทำให้ไปเกิดในภพภูมิต่างๆ

2. กรรมนิมิตตารมณ์ หากกรรมารมณ์ไม่ปรากฏให้คนที่ใกล้จะตายเห็น ก็จะมีกรรมนิมิตตารมณ์ปรากฏให้เห็น ได้แก่ อุปกรณ์ที่ตนใช้กระทำดีหรือชั่วในอดีตมาปรากฏให้เห็น เพราะตามธรรมดาในการประกอบกรรมทุกชนิด ส่วนมากจะมีอุปกรณ์เครื่องมือ เช่น ฆ่าวัว ก็ต้องมีมีด ค้อน เป็นต้น เป็นเครื่องมือหรือทำบุญก็จะมีไทยธรรม มีเครื่องใช้ไม้สอยในการประกอบบุญ เช่น ชันใส่ข้าว ทัพพีตักอาหารใส่บาตร เป็นต้น อุปกรณ์เหล่านี้จะมาปรากฏเป็นกรรมนิมิตในขณะที่จิตใกล้จะดับ ซึ่งภาพที่เห็นจะแจ่มชัดเพียงใด สุดแต่ใครจะทำดีชั่วด้วยสิ่งใด บ่อยมากเพียงใด เมื่อจิตยึดหน่วงไว้เป็นอารมณ์ ภาพเหล่านั้นจะมีผลต่อความหมองหรือใสของใจ

3. คตินิมิตตารมณ์ หากกรรมนิมิตตารมณ์ไม่ปรากฏ คตินิมิตตารมณ์จะปรากฏให้เห็น ได้แก่ นิมิตต่างๆ ที่จะบ่งบอกถึงภพภูมิที่ตนจะต้องไปเกิด ปรากฏให้เห็นเด่นชัด บางทีก็เป็นภาพที่ตนไม่เคยเห็นมาปรากฏ แต่บางทีก็เป็นภาพที่ตนเคยเห็นครั้งที่เป็นมนุษย์มาปรากฏ เช่น ภาพสัตว์หรือมนุษย์ เป็นต้น

ส่วนใหญ่เราไม่อาจจะรู้ได้ว่า ชีวิตหลังความตาย ตายแล้วไปไหน ยกเว้นคนที่เห็นคตินิมิตตารมณ์ชัดเจน เช่น เห็นภาพที่มีดดำมีไฟลุกโชนเป็นสีดำ มีนายนิรยบาล รูปร่างน่ากลัวที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ถือเครื่องทัณฑ์ทรมานต่างๆ พอจะคาดคะเนได้ว่า คติของผู้เห็นต้องไปสู่นรก ส่วนจะขุมไหนก็แล้วแต่กรรมของผู้กระทำ เมื่อคตินิมิตตารมณ์ปรากฏเช่นนั้น ผู้ที่ใกล้ตาย ก็จะเกิดความสะดุ้งกลัว ตัวสั่น ร้องเสียงดัง อะอะโวยวาย มือไขว่คว้าอากาศ บัดป้องไปมา ทำท่าเหมือนกลัวอะไรบางอย่างที่น่ากลัวมาก

หรือบางคนคตินิมิตตารมณ์ เห็นเป็นภาพสถานที่แห่งหนึ่งที่มีความสวยงาม มีผู้คนที่สวยงาม สวมชุดที่สวยงาม มีเครื่องประดับอันวิจิตรอลังการ มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มเบิกบานอย่างมีความสุข มีเสียงดนตรีที่ไพเราะ ที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน เมื่อภาพเหล่านี้มาปรากฏ คนใกล้ตายยินดีเพลิดเพลินกับภาพเหล่านั้น ย่อมเกิดความโลภมนัส ใบหน้าคู่มือเงาใส มีรอยยิ้มละไม ตายด้วยอาการสงบ คตินิมิตที่คนใกล้ตายเห็นนั้น ย่อมแสดงว่า ไปเกิดบนสวรรค์

บางคนมีคตินิมิตมาปรากฏหลายอย่าง เพราะทำบุญปนบาป วัติก์เข้า เหล้าก็กิน ทำชั่วสลับดีตาม ประชาชาชาวบ้านทั่วไป เมื่อใกล้ตาย คตินิมิตจะปรากฏให้เห็นหลายอย่าง ทั้งฝ่ายสุคติ และทุคติ เมื่อเป็น เช่นนี้คตินิมิตที่ปรากฏหลังสุดจะมีกำลังมากกว่า จิตผู้ตายก็จะห่วงงเป็นอารมณ์ แล้วกายละเอียดก็หลุดไป สู่คตินิมิตสุดท้ายที่ปรากฏ

อารมณ์ทั้ง 3 อย่างนี้จะเกิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายทุกผู้ทุกคน ไม่ยกเว้นว่า จะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ เดียรัจฉาน อารมณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นในขณะที่จิตที่เร็วมาก ยกเว้นบางคนที่ไม่รู้ตัวเองว่าตาย จึงกลายเป็น สัมภเวสีที่ล่องลอยไปมาหาที่ เกิด แต่ถ้านึกถึงบุญที่ตนเคยทำได้ บุญก็จะนำไปสู่สุคติ หากบาปอกุศลตามมาทัน ก็ต้องถูกยมทูตพาตัวไปให้พญายมราชตัดสินคดีความต่อไป

เมื่ออารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ก่อนที่จิตจะออกจากร่าง จะมีอาการหายใจหอบแรงๆ ที่เรียกว่า 3 เขือกปรากฏให้เห็น บางท่านอาจมีอาการเขือกให้เห็นเด่นชัด บางท่านก็เห็นแบบแผ่วเบา บางท่าน ก็ไม่เห็น ก็แล้วแต่อารมณ์ในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร อาการ 3 เขือกที่ปรากฏนี้ เป็นอาการของจิตที่จะหลุด ออกจากขี้ดอากาย และจิตกำลังเดินทางตามฐานทั้ง 7 หลุดออกจากกายหยาบ เป็นอันว่า การตายนั้น สมบูรณ์แล้ว ปฏิสนธิจิตก็เกิดเป็นกายใหม่ทันที



1.3.3 จิตหมองหรือใส รหัสผ่านเดินทางสู่ปรโลก

นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องกฎแห่งกรรมมาแล้วว่า มีผลต่อการเดินทางไปสู่ปรโลก ทุกการกระทำ ของคนเราไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจา ทางใจ ล้วนมีผลต่อความคิด คำพูด และการกระทำทั้งสิ้น เพราะ การกระทำนั้น จะถูกเก็บบันทึกไว้ด้วยเครื่องบันทึกภาพที่ดีที่สุดในโลก มีความจุที่ไม่มีประมาณ คือ ใจของ เรานั้นเอง เมื่อใกล้จะหลับตาลาโลก ภาพแห่งการกระทำทั้งหมดจะกรอกลับมาฉายเป็นภาพให้เราเห็นเป็น กรรมนิมิตตามธรรมดั่งกล่าวมาแล้ว ภาพแห่งการกระทำเหล่านั้น มีเราเป็นผู้เห็นเพียงคนเดียว คนที่มา เยี่ยมรอบเตียงผู้ป่วยเป็นเพียงผู้ให้กำลังใจเท่านั้น

ถ้าหากภาพที่ฉายให้เห็น เป็นภาพแห่งความดีงามที่ได้สั่งสมเอาไว้ครั้งที่ยังแข็งแรง จะทำให้ใจ ผ่องใส และเป็นเหมือนรหัสผ่านไปสู่สุคติภูมิ ตรงกันข้าม ถ้าภาพที่ฉายให้เห็น เป็นภาพของการกระทำ บาปอกุศล มีผลทำให้ใจเศร้าหมอง เป็นเหตุให้นำไปสู่ทุคติภูมิ ดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ใน วัตถุยมสูตร¹ ว่า

¹ วัตถุยมสูตร, มัชฌิมนิกาย มูลปนิณาสก, มก. เล่ม 17 ข้อ 92 หน้า 433.

จิตเต สงฺกิลฺลฺเจ ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกฺติเป็นอันหวังได้
จิตเต อสงฺกิลฺลฺเจ สุกฺติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุกฺติเป็นอันหวังได้

เมื่อละโลกใจหมองต้องไปอบาย สำหรับผู้ที่ทำบาปตลอดชีวิต ก่อนตายนึกถึงภาพดี ๆ ไม่ออกเลย พอกายหลุดออกจากร่าง ก็จะถูกดูดไปภพภูมิที่เหมาะสมแก่กรรมที่ชอบทำตอนเป็นมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ดื่มสุราเป็นประจำ ตายไปขณะจิตที่เศร้าหมอง คตินิมิตต์ดำมืด กายละเอียดจะถูกดูดไปสู่มหานรกขุม 5 ที่มีเปลวไฟนรกดำสนิท มีความร้อนแรงกว่าบนโลกมนุษย์หลายล้าน ๆ เท่า สัตว์นรกเปลือยกาย ถูกนายนิรบาลที่ตัวใหญ่มาก มีผิวดำสนิท จับขึงพืด แล้วรอกน้ำกรดสีดําร้อนแรงเข้าไปในปาก น้ำกรดนั้น จะกัดกินละลายสัตว์นรกจนขาดใจตาย พอตายแล้วก็ฟื้นขึ้นมาใหม่ ถูกจับรอกอย่างนี้ยาวนานเป็นหลาย ล้าน ๆ ปี

เมื่อละโลกใจไม่หมองไม่ไปยมโลก สำหรับผู้ที่ละโลกแล้วใจไม่หมองไม่ใส คือ ก่อนตายภาพแห่ง ความชั่ว หรือความดี ยังไม่มีฝ่ายใดที่จะส่งผลชัดเจนกว่ากัน เมื่อตายแล้วกายละเอียดก็ออกจากกายหยาบ วนเวียนอยู่บนโลกมนุษย์ เนื่องจากตนไม่เคยศึกษาเรื่องความจริงของชีวิตหลังความตาย จึงทำอะไรไม่ถูก ก็วนเวียนไปเยี่ยมญาติตามที่ต่างๆ แต่ไม่สามารถสื่อสารกันได้ วนเวียนจนครบ 7 วัน ที่ต้อง 7 วัน เพราะ เป็นระยะเวลาที่เปิดโอกาสให้นึกถึงบุญให้ได้

เมื่อครบ 7 วัน ถ้านึกถึงบุญไม่ออก เพราะว่าใจสับสน หรือไม่ค่อยทำบุญ ผู้ตายก็จะกลับไปเดิม ที่ตนเองเสียชีวิต เมื่อถึงเวลา เจ้าหน้าที่จากยมโลกที่เราเรียกว่า ยมทูต มีลักษณะผมหยิก ตัวดำ ตาไปน นุ่งผ้าหยักรังสีแดง จะมารับตัวไป โดยวิธีการต่างๆ เช่น ล่ามโซ่ตรวน หรือใช้อาวุธคมไปเฉยๆ แล้วแต่ ความถือตัวของผู้ตาย หากเป็นพวกนายทหารมียศมาก ไม่เชื่อฟังก็ต้องใส่โซ่ตรวนล่ามไปยมโลก หาก ดิ้นรนขัดขืน ก็จะถูกทุบตี ทำร้าย อย่างไม่มีปราณี

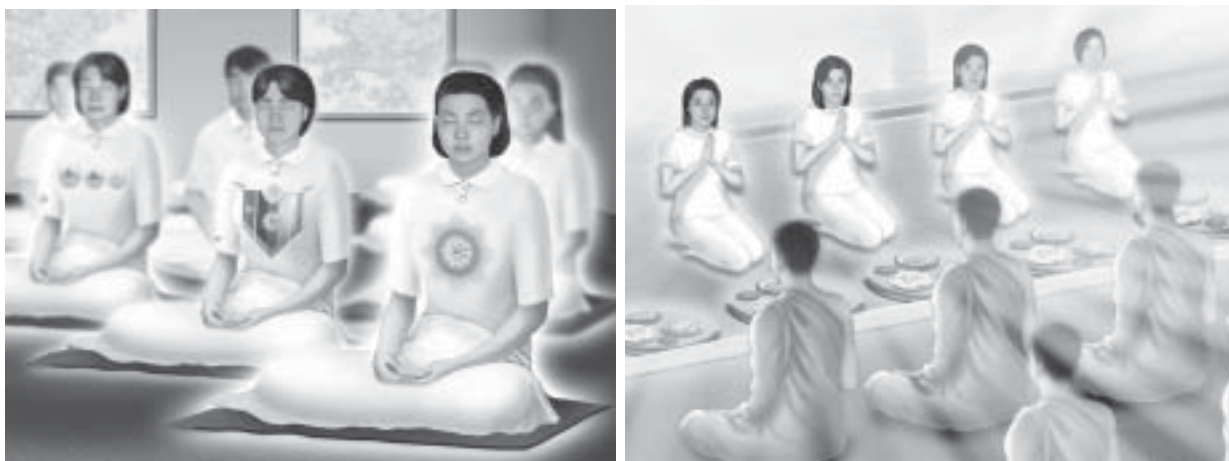
เมื่อไปถึงยมโลก เจ้าหน้าที่จะให้รอกชานชื่อ เพ็ชรอรับการพิพากษาดัดลินบุญบาปจากพญายมราช เมื่อได้เวลาตัดลิน ผู้ตายจะมานั่งคุกเข่าหน้าบัลลังก์ ต่อหน้าพญายมราช ขณะที่ตัดลินนั้นภาพกรรมดีและ กรรมชั่วจะมาปรากฏหน้าบัลลังก์ ซึ่งผู้ตายไม่สามารถปฏิเสธได้ เมื่อพิพากษาแล้ว พบว่ามีบุญชื่อบุญมากกว่าบุญชื่อบาป ก็จะตัดลินให้ไปสุคติภูมิ ส่วนใหญ่จะได้ไปภูมิต่ำ หรือถ้าตัดลินว่า บุญชื่อบาปมากกว่า จะต้อง ถูกลงโทษในทุคติภูมิ ถ้าโทษไม่หนักมากอาจจะถูกทรมาน ณ ที่ยมโลกนั้นเลย หรือไปเป็น เปรต อสุรกาย สัตว์เดี้ยวจันฉาน หรือลงมหานรก แล้วแต่ความหนักเบาของบาป

เมื่อละโลกใจใสก็ไปสวรรค์ สำหรับผู้ที่สั่งสมคุณงามความดีอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต แม้จะอยู่บน เติงยผู้ป่วย อากาศดูน่าหนักใจ แต่ไม่หนักใจ เพราะใจคุ้นกับความดีที่ตนได้ทำ จะตรึกระลึกนึกถึงบุญได้ ภาพแห่งความดีงามก็จะทำให้ใจผ่องใส ละโลกไปด้วยอาการสงบ เมื่อตื่นขึ้นมากายละเอียดก็จะเปลี่ยน เป็นกายทิพย์ อาจจะไปเกิดกลางวิมาน ในสุคติภูมิ หรือมีราชรถมารับกลับไปสุคติภูมิ ก็แล้วแต่กำลัง บุญที่สั่งสมไว้

สรุปว่า ปรโลกเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องไป เราไม่ควรปฏิเสธว่า สิ่งที่เรามองไม่เห็น แปลว่าสิ่งนั้นไม่มี ทางที่ดีควรเปิดโอกาสให้ตัวเองได้ศึกษาเรื่องเหล่านี้ก่อน หรือแม้บางท่านจะไม่เชื่อจริงๆ ก็ขอให้เพือเหนียว ไว้ก่อน แต่สำหรับนักศึกษาผู้มีสัมมาทิฐิก็ควรเชื่อผู้รู้อย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ผู้เป็นบรมครูของมนุษย์และเทวดา ชีวิตก็จะปลอดภัยและมีชัย ไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานในที่สุด

1.3.4 เตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปสู่ปรโลก

เมื่อละโลกแล้ว เราก็หมดสิทธิ์ที่จะสั่งสมบุญได้อีก มีแต่เพียงการเสวยผลบุญหรือผลบาปที่ตนกระทำไว้ครั้งเป็นมนุษย์เท่านั้น หากเกิดในอบาย ก็ต้องเสวยทุกข์ทรมานยาวนาน หากเกิดในสุคติภูมิ ย่อมเสวยความสุขยาวนานเช่นกัน ดังนั้นก่อนหลับตาลาโลกไป เราควรจะทำอย่างไร เมื่อละโลกแล้วจะได้เสวยผลแห่งบุญที่เราสั่งสมไว้ครั้งเป็นมนุษย์ได้อย่างมีความสุข จึงขึ้นอยู่กับตัวเรา เพราะฉะนั้นชีวิตเราสามารถลิขิตได้ด้วยตัวเอง ด้วยการสั่งสมบุญเท่านั้น เพราะบุญเป็นที่พึ่งของเราทั้งหลายทั้งในปัจจุบันและเมื่อละโลกไปแล้ว ดังพุทธพจน์ที่มาใน รัชชมวลาลวิมาน¹ ว่า



“สุขในโลกนี้และโลกหน้าจะมีแก่คนทำบุญไว้เท่านั้น ผู้มีความประสงค์อยู่ร่วมกับทวยเทพทั้งหลาย ควรกระทำกุศลกรรมให้มากไว้ เพราะผู้ที่มีบุญอันทำไว้ดีแล้ว ย่อมพร้อมพร้อมด้วยโภคทรัพย์สมบัติ และย่อมบันเทิงในสุคติโลกสวรรค์”

ก. อธิบายในการประกอบกุศลและอกุศลของชาวโลก

เรามาศึกษาอธิบายของมนุษย์กันก่อน มนุษย์มีความประพฤติดี หรือกระด้าง หรือประณีตแตกต่างกันออกไป พอจะแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ชอบใจในการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ หมั่นทำทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา อยู่ไม่ขาด เมื่อใกล้จะละโลกสามารถนึกถึงบุญที่ตนกระทำไว้ได้ง่าย เพราะมีใจชุ่มอยู่ในบุญเป็นปกติ ภาพกรรมนิมิตก็จะมาปรากฏให้เห็นชัดเจน ละโลกไปแล้วก็ไปสู่สุคติ

ประเภทที่ 2 ชอบทำทั้งกุศลและอกุศลปะปนกันไป วัดก็เข้า ลัทธิก็ฆ่า สุราก็ดื่ม เมื่อใกล้จะละโลกมีสติดี มีคนใกล้ชิดให้กำลังใจ พุดให้ตามระลึกนึกถึงความดีที่ทำไว้ได้ การช่วงชิงภพก็มีโอกาสที่จะเดินทางไปสู่สุคติได้ แต่คนป่วยส่วนใหญ่มักจะมีเวทนาใกล้ จะนึกอะไรไม่ค่อยออก หากไม่มีญาติพี่น้องให้สติ โอกาสที่จะไปสุคติก็เป็นไปได้ แต่โดยส่วนมากที่ทำทั้งบุญและบาปกำกวมกัน มักจะต้องไปยมโลกเพื่อรอตัดลินบุญบาป ดังที่กล่าวมาแล้ว

¹ รัชชมวลาลวิมาน, ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ, มก. เล่ม 48 ข้อ 50 หน้า 401.

ประเภทที่ 3 ชอบทำอกุศลมากกว่าทำกุศล เป็นคนประเภทใช้บุญเก่า ไม่เห็นความสำคัญของการทำบุญ มีความเชื่อมั่นตนเองว่า ประสบความสำเร็จมาได้ทุกวันนี้ เพราะหนึ่งสมองสองมือ ด้วยความสามารถของตนเอง การมีชีวิตอยู่ก็สุขสบาย ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน และยังช่วยเหลือทำประโยชน์ให้สังคมด้วยชีวิตอย่างนี้ก็มีความสุขแล้ว ไม่เห็นต้องทำบุญอะไรเลย ก็ทำไปตามประเพณี ทำสงเคราะห์สังคมบ้าง แต่เรื่องศึลก็ไม่ได้สนใจ ยังดื่มเหล้าประจำ สังสรรค์กับเพื่อน ก็มีโอกาสทำอกุศลอย่างอื่นง่าย เพราะไม่ได้สนใจคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอใกล้จะละโลกจึงนึกถึงบุญไม่ออก คนเราถ้าไม่ทำบุญบ่อยๆ จนคุ้นชินโอกาสให้นึกถึงบุญออกนั้นยาก บาปจะได้ช่งแทรกแต่ภาพกรรมนิมิตที่มันเป็นประจำ แม้หมูญาติจะให้สติตอกย้ำระลึกถึงบุญ โอกาสจะนึกได้ก็ไม่ใช่ง่าย เพราะตัวเองไม่เคยมีความเชื่อ โอกาสไปอบายก็มาก

ประเภทที่ 4 ชอบทำอกุศลอย่างเดียว เป็นพวกมิจฉาทิฎฐิ ไม่เชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ กฏแห่งกรรม จึงไม่ขวนขวายในการทำความดี ประกอบแต่กรรมชั่วเป็นนิตย ก่อตนตายนึกถึงบุญไม่ออก ภาพบาปที่ตนกระทำปรากฏชัดเจน ครั้นละโลกไป จิตก่อนตายยอมเศร้างหมอง โอกาสจะไปอบายก็มีมาก

นักศึกษาพอจะทราบแล้วว่า อธิษาศัยโดยทั่วไปของบุคคลมี 4 ลักษณะ เราก็กลับมาพิจารณาตัวเองว่า เราอยู่ในประเภทใด และควรจะทำตนเองให้จัดอยู่ในประเภทใด เพราะชีวิตนี้เราเลือกที่จะไปปรโลกได้เลือกที่จะเป็นชาวสวรรค์หรือสัตว์นรกก็ได้ ต่อไปนักศึกษาจะได้เรียนรู้ว่า เราทำได้ได้อย่างไร

ข. สังสมบุญเตรียมตัวพร้อมสู่ปรโลก

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงสำคัญข้อหนึ่ง คือ ภพมนุษย์เท่านั้นที่จะสร้างความคิดสังสมบุญได้ เมื่อสิ้นชีวิตก็หมดสิทธิ์ทำบุญ ประเด็นสำคัญของการเกิดเป็นมนุษย์อยู่ตรงนี้ แล้วทำไมต้องสังสมบุญ เพราะการสังสมบุญก็เพื่อฆ่ากิเลสในใจให้หมดสิ้นไปนิพพานนั่นเอง แต่ถ้ายังไม่หมดกิเลส การสังสมบุญหลายๆ ก็เพื่อจะได้ไปสู่สุคติ เพื่อชีวิตที่มีสุข และกลับมาเป็นมนุษย์สร้างความคิด ผักผ่อนตนเองต่อโดยที่เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ก็มีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติที่บริบูรณ์ หากไม่สังสมความคิดไว้ให้มากๆ ก็มีโอกาพลัดตกไปอบาย ต้องถูกทรมานยาวนาน ครั้นเกิดมาเป็นมนุษย์ สภาพกายและใจจะไม่สมบูรณ์สร้างความคิดก็ไม่สะดวก โอกาสจะสังสมความคิดให้ยิ่งยวดเพื่อให้หมดกิเลสก็ยิ่งยาก และตัวเองยังต้องวนเวียนตายเกิดยาวนานไม่รู้จักจบสิ้น เพราะฉะนั้นบุญจึงเป็นเสบียงสำคัญในการเดินทางไกลในวัฏสงสาร เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ และสำคัญต่อการเดินทางไปสู่ปรโลกหน้า คือ ปรโลก

ลำดับต่อไปเรามาศึกษาความรู้พื้นฐานเรื่องบุญ ทั้งความหมาย คุณสมบัติ และวิธีทำบุญ เพื่อที่จะได้เดินทางไปสู่ปรโลกได้อย่างผู้มีชัยชนะ

บุญ คือ พลังงานบริสุทธิ์ชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในใจ ทุกครั้งที่ตั้งใจจะละชั่ว ทำความดี และกลั่นใจให้ใส มีผลทำให้คุณภาพของจิตดีขึ้นสูงขึ้น

คุณสมบัติของบุญมี 2 ประการ คือ 1. บุญสามารถสะสมได้ เหมือนน้ำที่หยดทีละหยด ยังเต็มตุ่มได้ บุญก็เช่นกัน จะสะสมอยู่ในใจของเรา 2. บุญสามารถอุทิศให้ผู้ล่วงลับได้แม้อยู่ในที่ไกลถึงต่างภพเหมือนน้ำที่ไหลลงจากที่สูง ย่อมไหลไปได้ไกลแสนไกลลงไปสู่มหาสมุทร

นักศึกษาทราบแล้วว่า บุญ คืออะไร คุณสมบัติของบุญ คืออะไร วิธีการทำบุญในทางพระพุทธ-

ศาสนาหลายประการด้วยกันที่เราเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ หากกล่าวโดยย่อมีอยู่ 3 ประการ คือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งในที่นี้จะขออธิบายโดยสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญเพียงบางส่วนพอให้เข้าใจเท่านั้น

(1) การเดินทางสู่ปรโลกด้วยการทำทาน

ทานเป็นความดีเบื้องต้นที่ทุกคนต้องทำ เพราะคนเรามีชีวิตอยู่ได้ทุกวันนี้ เพราะอาศัยทาน คือ การให้เป็นพื้นฐาน หากมนุษย์ปราศจากการให้แล้ว โลกนี้คงวุ่นวาย พ่อแม่ไม่เลี้ยงลูก ลูกไม่เลี้ยงพ่อแม่ ครูไม่สอนศิษย์ โลกใบนี้คงจะไม่น่าอยู่

ทาน หมายถึง การให้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อขัดเกลาจิตใจให้สะอาดปราศจากความตระหนี่ของผู้ให้ และอีกประการหนึ่งมุ่งสงเคราะห์ผู้รับ มีคำกล่าวที่ว่า ทำบุญทำทาน เป็นคำโบราณที่พูดติดปากกันมาก แต่หากคิดลึกลงไป นวัตกรรมเรื่องจุดมุ่งหมายการให้ทานไปจับ เราจะได้ข้อคิดว่า คำว่าทำบุญนั้นมุ่งหวังบุญชำระจิตใจของตนให้สะอาดเป็นสำคัญ เช่น ทำบุญถวายไทยธรรมแด่คณะสงฆ์ ส่วนคำว่า ทำทาน มุ่งหวังสงเคราะห์ผู้รับ เช่น ทำทานให้คนขอทานที่อยู่ริมทางเท้า ก็จะทำให้เห็นความแตกต่าง เพราะบางคนคิดว่า ทำบุญกับพระกับทำบุญกับคนขอทาน ได้บุญเท่ากัน จึงไม่สนใจทำบุญกับพระ อย่างนี้เป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

หลักการในการทำทานให้ได้บุญมาก มีอยู่ 3 ประการ คือ วัตถุทานบริสุทธิ์ ไม่ได้ไปลักขโมยของใครมา ไม่ได้มาด้วยมิฉฉาอาชีวะ มีเจตนาบริสุทธิ์ทั้งก่อนทำ ขณะทำ และหลังจากทำไปแล้ว เพื่อกำจัดกิเลส ไม่ได้หวังยศชื่อเสียง และประการสุดท้าย บุคคลบริสุทธิ์ ทั้งผู้ให้ผู้รับมีศีลบริสุทธิ์ ถ้าทำอย่างนี้ จะได้บุญมาก

วัตถุให้ทานที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมี 10 ประการ คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักอาศัย ประทีปโคมไฟ เป็นต้น

รายละเอียดของทานยังมีอีกมาก หากสนใจสามารถศึกษาได้จากวิชาวิธีชาวพุทธ ดังนั้นหลักการเตรียมความพร้อมสู่ปรโลกประการแรก คือ ทาน ซึ่งนักศึกษาต้องเป็นผู้ให้ที่ดีตามหลักการทำทาน โดยเฉพาะการให้กับเพื่อนาบุญ คือ พระสงฆ์ จะมีานิสงส์มาก การทำทานในพระพุทธศาสนาจะส่งผลให้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นสูงๆ ได้มากกว่าทำทานแบบความเชื่ออื่น และต้องทำทุกวันอย่างสม่ำเสมอเนื่อง

(2) การเดินทางสู่ปรโลกด้วยการรักษาศีล

ศีลเป็นความดีโดยตรง เป็นความดีขั้นที่ 2 ที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ และหมั่นรักษาให้ครบทุกวัน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเดินทางไปสู่ปรโลก ในที่นี้จะขอนำเสนอเฉพาะศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องรักษา

ศีลเป็นเรื่องของความสะอาดกายวาจา มุ่งควบคุมกายวาจาให้สะอาดบริสุทธิ์ซึ่งจะมีผลต่อใจของเรา เมื่อทำสมาธิก็จะเข้าถึงธรรมะได้ง่าย ศีล คือ ความเป็นปกติของมนุษย์ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ที่เรียกว่า มนุษยธรรม โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนจะต้องรักษาศีล 5 เป็นปกติ หากมนุษย์ไม่รักษาศีล มนุษย์คนนั้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับสัตว์

บางท่านคิดว่า คีล 5 เป็นสิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น ชาวพุทธเท่านั้นจะต้องรักษาความจริงแล้วเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ยังมีใช้ทั้งหมด แท้จริงแล้ว คีล 5 เป็นกฎธรรมชาติ เป็นความปกติของมนุษย์ มิใช่สิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมา แต่พระองค์ทรงค้นพบและนำมาตรัสสั่งสอนให้ปฏิบัติ

ทำไมต้องรักษาคีล 5 ข้อ จึงเป็นความปกติของมนุษย์

คีลข้อที่ 1 งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ อะไรคือสิ่งที่รักที่สุดของสรรพสัตว์ คำตอบ คือ ชีวิต เพราะฉะนั้นมนุษย์และสัตว์ย่อมรักชีวิตของตน ใครๆ ก็ไม่ควรจะฆ่าใคร

คีลข้อที่ 2 งดเว้นจากการลักทรัพย์ นอกจากชีวิตแล้ว สิ่งที่เราหวงแหนรองลงมา คือ ทรัพย์สมบัติ เพราะฉะนั้นใครๆ ก็ไม่ควรลักขโมยของใคร

คีลข้อที่ 3 งดเว้นจากการประพฤตินิดในกาม นอกจากทรัพย์สมบัติแล้ว สิ่งที่เราหวงแหนรองลงมาคือ บุตร ภรรยา สามี เพราะฉะนั้นใครๆ ก็ไม่ควรจะประพฤตินิดในบุตร ภรรยา สามีของใคร

คีลข้อที่ 4 งดเว้นจากการพูดปด แม้คนที่เป็นที่รักกัน แต่หากพูดโกหกกัน ขาดความจริงใจต่อกัน แม้เป็นคนที่รักกัน ก็หมดความรักได้ เพราะฉะนั้นใครๆ ก็ไม่ควรจะพูดโกหกกัน

คีลข้อที่ 5 งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย เพราะสุราทำให้ขาดสติ ควบคุมตนเองไม่ได้ เมื่อดื่มเข้าไปแล้วมีโอกาสทำผิดศีลข้ออื่นได้ง่าย

หากทำผิดศีลแต่ละข้อ ก็จะมีโทษในปัจจุบันเกิดขึ้น ที่เห็นชัดเจน คือ เรื่องคีลข้อ 5 บางท่านบอกว่า ดื่มแล้วไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน เป็นเรื่องที่ไม่เป็นความจริง อย่างแรกคือตัวเองเดือดร้อน สุขภาพเสื่อม ครอบครัวเดือดร้อน เสียทรัพย์ เสียงาน ฯลฯ และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น จะมีโทษหลังจากละโลกไปแล้ว ต้องไปตกอบาย ได้รับทุกข์ทรมานยาวนานยิ่งนัก

มีคนสงสัยว่า หากทุกคนรักษาคีล 5 ทั้งหมด โลกจะเป็นอย่างไร ก็อยากจะบอกก่อนว่า ช่วยทำให้คนรักษาคีลให้ได้หมดโลกก่อน แล้วค่อยพูดกัน เพราะเป็นเรื่องที่ยากมาก แต่คำถามนี้มีคำตอบ คือ เมื่อคนรักษาคีลทั้งหมดโลก โลกจะสงบเย็น บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนไปตามความบริสุทธิ์ของมนุษย์ ชีวิตมนุษย์จะย้อนยุคไปสู่ยุคมนุษย์ต้นกับที่มีกิเลสเบาบาง มีคีล 5 เป็นปกติ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมจะดี ปราศจากมลพิษ อาหารการกินอุดมไปด้วยคุณค่าทางโภชนาการ เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องหา ไม่ต้องแย่งกัน ความสมดุลของธรรมชาติก็เกิดขึ้น ความสุขก็เกิดขึ้นตามลำดับ

ดังนั้น นักศึกษาต้องรักษาคีลทั้ง 5 ข้อ ให้ครบทุกวัน อย่าให้ขาด จะได้มีความสุขทั้งในปัจจุบัน และเป็นเหตุที่จะนำไปสู่สุคติโลกสวรรค์ เมื่อเราละโลกนี้ไป

(3) การเดินทางสู่ปรโลกด้วยการทำภาวนา

การทำสมาธิเจริญภาวนาเป็นความดีขั้นสูงสุด ที่นักศึกษาจะต้องฝึกปฏิบัติ มุ่งกำจัดขัดเกลา กิเลสภายในใจของเราให้เบาบางลง ภาวนา เป็นเรื่องของการทำให้สงบเป็นอารมณ์เดียว เมื่อใจสงบจะพบกับความสว่างที่เรียกว่า ปัญญา และจะสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงได้

การทำภาวนาดูเหมือนจะเป็นเรื่องง่าย เพียงแค่ใช้เนื้อที่เพียงไม่กี่ตารางเมตร มีเพียงอาสนะหนึ่งผืนกับตัวเราเท่านั้น ก็สามารถทำได้ แค่นี้ไม่เห็นจะยากเลย จริงอยู่การเตรียมอุปกรณ์ไม่ยาก แต่ตอนทำให้สงบ เป็นเรื่องที่ยากที่สุด เพราะจิตของเรามีสภาพที่กวัดแกว่ง คิดไปในเรื่องราวต่างๆ มากมาย บางคนมีความคิดมา 20 ปี 30 ปี ผ่านประสบการณ์มากมายหลายร้อยหลายพันเรื่องราว จะให้ทำจิตให้สงบภายในชั่วโมงเดียว วันเดียวเป็นไปได้ยากมาก

การทำภาวนามีวิธีให้เลือกมากถึง 40 วิธี ทุกวิธีล้วนนำไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน คือ การบรรลุธรรม แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกหลักตามพุทธวิธี ไม่ว่าจะปฏิบัติตามวิธีการใดใน 40 วิธีก็ตาม แต่หลักการที่สำคัญ คือ การนำใจมาตั้งที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะดือ 2 นิ้วมือ ซึ่งเป็นที่ตั้งของใจ อันเป็นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพระธรรมกาย ที่พระมงคลเทพมุนี (หลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ) ได้ค้นพบ ซึ่งวิธีการนำใจมาไว้ที่ศูนย์กลางกายนี้ มีผู้ปฏิบัติแล้วได้รับผลแห่งการปฏิบัติที่ดี เป็นพยานยืนยันความถูกต้องของการปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักศึกษาควรลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้ได้ทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ก็เชื่อมั่นว่าคงประสบผลสำเร็จแห่งการปฏิบัติขั้นใดขั้นหนึ่งอย่างแน่นอน

สรุปในหัวข้อนี้ นักศึกษาคงได้ทราบวิธีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเดินทางสู่ปรโลกแล้วว่า ควรหมั่นทำบุญอย่างสม่ำเสมอตามหลักบุญกิริยาวัตถุ หมั่นให้ทานเพื่อกำจัดความตระหนี่ การรักษาศีลเพื่อควบคุมกายวาจาของเราให้สะอาด และรักษาใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ผ่องใส ด้วยการเจริญสมาธิภาวนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทุกๆ วัน เพราะเวลาในโลกมนุษย์มีอยู่อย่างจำกัด トラบใดที่เรายังมีมหายใจ トラบนั้นเวลาในโลกมนุษย์ยังเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การสั่งสมกรรมดี เพราะบุญเท่านั้น เป็นสิ่งเดียวที่จะนำทุกชีวิตไปสู่สุคติปรโลกด้วยความมั่นใจ

1.4 การพิสูจน์ปรโลก



ปัญหาเรื่องปรโลก หรือความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์เป็นปัญหาที่ยังค้างคาใจของหลายคน และเป็นความเชื่อมานานทุกยุคทุกสมัย แม้บางคนจะมีความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์อยู่บ้าง แต่ก็ไม่เคยได้เห็นจริงในสิ่งเหล่านั้นด้วยตัวเอง ก็คงเชื่อแบบไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ ทีนี้เราจะมีวิธีการพิสูจน์เรื่องนี้ได้อย่างไร แม้ปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าไปมาก มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย สามารถค้นพบความจริงของธรรมชาติได้หลายประการ แต่การ

ใช้วิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ปรโลกนั้น ยังไม่อาจทำได้ แม้จะมีการทดลองกันบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ

1.4.1 การพิสูจน์ปรโลกในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาล ก่อนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรมและนำมาเผยแผ่ให้กับสรรพสัตว์ทั้งหลาย ในประเทศอินเดียมีเจ้าศาสดาหลายศาสนา ที่มีคำสอนว่า โลกหน้าไม่มี คือ สอนให้ไม่เชื่อเรื่องปรโลกอันเป็นที่อยู่ของชีวิตหลังความตาย พวกมิชฉาภิภูฏีเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก กระจายอยู่ทุกหนทุกแห่งทั่วประเทศ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ทรงเปิดเผยความจริงของชีวิตหลังความตายว่า ตายแล้วไม่สูญ ตายแล้วมีสถานที่รองรับสรรพสัตว์ทั้งหลาย แล้วพระองค์ก็ทรงส่งสาวกที่เป็นพระอรหันต์ที่บรรลุนิพพานตามพระองค์ออกไปเผยแผ่ธรรมะ ทำให้คนทั้งหลายที่มีมิชฉาภิภูฏีเบาบางลงไปบ้าง

ตัวอย่างกรณีศึกษาของผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องปรโลกในสมัยพุทธกาล และพยายามจะพิสูจน์เรื่องปรโลกนี้ ด้วยการทดลองต่างๆ ซึ่งจะเรียกว่า เป็นนักวิทยาศาสตร์ยุคนั้นก็ไม่น่าจะผิด บุคคลท่านนี้ คือ พระเจ้าปายาลี ซึ่งเป็นผู้ปกครองเมืองเสตัพยนคร แคว้นโกศล เป็นผู้มีความเห็นผิดเรื่องโลกนี้โลกหน้าอย่างมาก แต่ได้รับการไขปัญหาจากพระกุมารกัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันต์ มีคุณวิเศษในการแสดงธรรมได้อย่างวิจิตรพิสดาร และเป็นผู้มีตาทิพย์รู้เรื่องปรโลกเป็นอย่างดี ซึ่งขอนำวิธีการนั้นในลักษณะถามตอบ (ปุจฉาพยานกรรม) ให้พระยาปายาลีตอบคำถามนั่นเอง นำมาเสนอให้นักศึกษาได้รับทราบเป็นกรณีศึกษา โดยสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระยาปายาลี¹ ได้กราบเรียนพระเถระถึงเรื่องที่ตนมีความเห็นว่า โลกอื่นไม่มี สัตว์ที่ผุดเกิดไม่มี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วไม่มี พระเถระฟังแล้ว ทำการอนุเคราะห์ด้วยการถามตอบ ดังนี้

พระเถระ ท่านพระยาตามที่ท่านเห็นว่า โลกอื่นไม่มี สัตว์ที่ผุดเกิดไม่มี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วไม่มี ถ้าอย่างนั้น อาตมาขอถามความเห็นของท่านว่า พระจันทร์ พระอาทิตย์มีอยู่ในโลกนี้ หรือโลกอื่น เป็นเทวดาหรือมนุษย์

พระยาปายาลี พระจันทร์ พระอาทิตย์มีอยู่ในโลกอื่น ไม่ใช่โลกนี้ เป็นเทวดาไม่ใช่มนุษย์

พระเถระ ท่านพระยา จากคำตอบของท่าน แสดงว่า โลกอื่นมี สัตว์ผุดเกิดมี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วมี

พระยาปายาลี ถึงแม้พระคุณเจ้าจะกล่าวเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าก็ยังมีเหตุผลที่ต้องขอยืนยันความเห็นเดิม คือ โลกอื่นไม่มี สัตว์ผุดเกิดไม่มี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วไม่มี

พระเถระ ท่านมีเหตุผลอะไรสนับสนุนความเห็นของท่านอีกหรือ

พระยาปายาลี มี พระคุณเจ้า

พระเถระ มีว่าอย่างไร

พิสูจน์ปรโลกฝ่ายทุกคติ (นรก)

พระยาปายาลี พระคุณเจ้า ข้าพเจ้ามีญาติมิตรที่ชอบฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ มักได้ ชอบปองร้ายผู้อื่น มี

¹ ปายาลิราชัญญสูตร, ทีฆนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 14 ข้อ 301-306 หน้า 369-375.

ความเห็นผิด ครั้นเมื่อพวกเขาคนใดคนหนึ่งป่วยหนัก คงจะไม่หายต้องตายแน่ ข้าพเจ้าจึงเข้าไปพูดกับเขาว่า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมีความเห็นว่า บุคคลที่ประพฤติกุศลกรรมบถ 10 เมื่อตายแล้วจะต้องไปสู่ทุกคติ ฉะนั้นเมื่อเขาตายไปแล้ว ถ้าพบว่า ความเห็นของสมณพราหมณ์พวกนั้นเป็นจริงถูกต้อง ขอให้กลับมาบอกข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้าจะยอมเชื่อโดยปราศจากความสงสัย ญาติมิตรเหล่านั้นรับคำ แต่เมื่อพวกเขาตายแล้ว ไม่เคยปรากฏว่ามีญาติมิตรที่ตายไปแล้ว กลับมาบอกข้าพเจ้าเลย เพราะเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงขอยืนยันความเห็นของข้าพเจ้าดังกล่าวแล้วนั้น

พระเถระ ท่านพระยา ถ้าอย่างนั้น อาตมาขอถามใหม่ว่า ถ้าพวกเจ้าหน้าที่ของท่านพระยาจับโจรมาได้ แล้วพามาให้ท่านพระยาตัดสินลงโทษ ท่านพระยาก็สั่งเจ้าหน้าที่ให้ลงโทษประหารชีวิตโจรนั้น หลังจากที่เจ้าหน้าที่มัดมือโจรโพล่หลัง โจนหัวตีบ้นเกาะว่ พาดระเวนไปทั่วพระนครตามคำสั่งของท่านแล้ว ก็นำโจรไปนั่งบนตะแลงแกง เพื่อเตรียมตัดศีรษะ โจรจึงขอร้องเจ้าหน้าที่ให้ผ่อนผัน อนุญาตให้เขาได้มีโอกาสเดินทางไปร่ำลาญาติมิตรสหายที่บ้าน หรือที่นิคมที่อยู่ห่างไกลจากนั้นเสียก่อน แล้วจะกลับมาขึ้นตะแลงแกงให้ตัดศีรษะ ถามว่าเจ้าหน้าที่ของท่านพระยาจะยอมผ่อนผันตามคำอ้อนวอน หรือจะตัดศีรษะ

พระยาपालิ พระคุณเจ้า เจ้าหน้าที่ฆ่าโจรคงจะตัดศีรษะโจรทันที โดยไม่อนุโลมผ่อนผันตามคำอ้อนวอนร้องขอเป็นแน่

พระเถระ ท่านพระยา ทั้งโจรทั้งเจ้าหน้าที่ประหาร ต่างก็เป็นมนุษย์ในเมืองเดียวกัน โจรยังมิได้รับการผ่อนผันให้รอกการตัดศีรษะไว้ก่อนเลย แต่ญาติมิตรของท่านพระยาที่สร้างอกุศลกรรมอันหนักหน่วงต้องได้รับโทษทัณฑ์ถึงขั้นไปบังเกิดในนรกแล้วโดนเลยนายนิรยบาล ซึ่งไม่ใช่มนุษย์จะสั่งให้รอกการลงโทษไว้จนกว่าญาติมิตรของท่านจะนำความมาบอกท่าน แล้วค่อยกลับไปรับโทษเล่า ด้วยเหตุผลนี้ท่านพระยาพึงเข้าใจเถิดว่า โลกอื่นมี ลัทธิผู้เกิดมี ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วมี

พระยาपालิ พระคุณเจ้า ความเห็นของพระคุณเจ้าน่าจะเป็นจริง แต่ถึงกระนั้น ข้าพเจ้าก็ยังมีเหตุผลอื่นที่ต้องยืนยันความเห็นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

พระเถระ ท่านพระยา ยังมีเหตุผลอย่างอื่นอีกหรือ

พระยาपालิ ยังมีอีก

พระเถระ ท่านพระยา อาตมาอยากฟังเหตุผลของท่าน

พิสูจน์ปรโลกฝ่ายสุคติ (สวรรค์)

พระยาपालิ พระคุณเจ้า ข้าพเจ้ามีญาติมิตรที่ตงเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่มักได้ ไม่ปองร้าย

ผู้อื่น มีความเห็นชอบ ครั้นเมื่อพวกเขาคนใดคนหนึ่งป่วยหนัก คงจะไม่หาย ต้องตายแน่ ข้าพเจ้าจึงเข้าไปพูดกับเขาว่า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมีความเห็นว่า บุคคลที่ประพฤติกุศลกรรมบถ 10 เมื่อตายแล้วจะต้องไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หลังจากละโลกนี้ไปแล้ว เพราะฉะนั้นพวกเขาขอมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ถ้าความเห็นนี้เป็นจริง ขอให้พวกเขากลับมารายงานให้ข้าพเจ้าทราบด้วย แล้วข้าพเจ้าจะยอมเชื่ออย่างสนิทใจ ญาติมิตรเหล่านั้นก็รับคำเป็นมั่นเป็นเหมาะ แต่ไม่เคยปรากฏเลยว่าจะมีญาติมิตรคนใดกลับมารายงานเองทั้งไม่เคยส่งใครมาบอกให้ทราบด้วย เพราะเหตุนี้แหละ ข้าพเจ้าจึงขอยืนยันมั่นคงในความเห็นของข้าพเจ้าว่า โลกอื่นไม่มี สัตว์ผู้เกิดไม่มี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วไม่มี

พระเถระ ท่านพระยา ถ้าเช่นนั้น อาตมาจะอุปมาให้ฟัง เพราะวิญญูชนผู้เป็นนักปราชญ์ บางพวกในโลกนี้ สามารถเข้าใจสาระสำคัญของธรรมภาษิตได้ด้วยถ้อยคำอุปมา ท่านพระยา สมมุติว่ามีชายคนหนึ่งตกลงไปในบ่อคูถ (อุจจาระ) จนมิดศีรษะ ท่านพระยาเห็นแล้ว รู้สึกสงสารชายคนนั้นเป็นอย่างยิ่ง จึงสั่งบรรดาเจ้าหน้าที่ให้ช่วยกันดึงชายผู้เคราะห์ร้ายคนนั้นขึ้นจากบ่อแล้วช่วยทำความสะอาดให้เป็นพิเศษ ด้วยการใช้ไม้ไผ่ซีกครูดอุจจาระออกจากผิวกายชายผู้นั้นให้เกลี้ยงใช้ดินสีเหลืองสำหรับขัดตัว ขัดผิวให้ 3 ครั้ง ใช้น้ำมันขลุยมกายให้ทั่ว เอาจุน (ผงละเอียดหรือแป้งหอม) ละเอียดลูบไล้กาย 3 ครั้ง จนผิวเนียนสะอาดหมดจด จัดแต่งหมวดและทรงผมให้สวยงาม พรมน้ำอบน้ำหอมให้มากๆ หาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มขาวสะอาดมาให้ใส่ หาเครื่องทองเครื่องเพชรมาให้ประดับ พร้อมทั้งมีพวงดอกไม้ประดับกายตามควร แล้วให้พักอยู่ชั้นบนของปราสาท ที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงามวิจิตรตระการตา พร้อมสรรพด้วยเครื่องบำเรอกามคุณ 5 ไม่มีขาดตกบกพร่อง ถ้ามว่า ชายผู้นั้นยังอยากจะจมลงในบ่อคูถอีกหรือไม่

พระยาปายาลี ไม่หระก พระคุณเจ้า เป็นไปไม่ได้เลยที่เขาคจะปรารณอย่างนั้น

พระเถระ เพราะเหตุใด

พระยาปายาลี พระคุณเจ้า บ่อคูถนั้น ทั้งสกปรก ทั้งเหม็น ทั้งน่าเกลียดเต็มไปดวยสิ่งปฏิกุลโยเขาคจะปรารณาคจมลงไปอีก

พระเถระ พระยาปายาลี อุปมาข้อนี้ฉันใด อุปไมยกัฉันนั้น กล่าวคือ พวกมนุษย์ทั้งไม่สะอาด ทั้งนับว่าไม่สะอาด ทั้งกลิ่นเหม็น ทั้งนับว่ากลิ่นเหม็น ทั้งน่าเกลียด ทั้งนับว่าน่าเกลียด ทั้งปฏิกุล ทั้งนับว่าปฏิกุล กลิ่นมนุษย์เหม็นคั่งขึ้นไปถึงเทวดาตั้งร้อยโยชน บรรดาญาติมิตรสหายของท่านที่ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ โยเขาคจะอยากจะทำกลับมากบอกท่านอีกเล่า เพราะเหตุนี้แหละ ท่านพระยาจึงควรเห็นว่า โลกอื่นมี สัตว์ผู้เกิดมี ผลวิบากของกรรมที่สัตว์ทำดีทำชั่วมี

จากบทสนทนาระหว่างพระกุมารกัสสปะกับพระยาปายาลี เป็นการอธิบายโดยใช้อุปมาอุปมัยให้เห็นภาพตามจริงที่พระเถระท่านรู้ด้วยญาณทัสสนะของท่าน แต่เนื่องจากพระยาปายาลีเป็นนักทดลอง จึงมีข้อโต้แย้งมาก แต่เมื่อแย้งจนหมดข้อสงสัยแล้วจึงยอมรับความจริงซึ่งในหัวข้อนี้ขอนำเสนอเพียงการโต้ตอบ 2 เรื่อง คือ การเดินทางไปสู่สุคติ และทุกคติเท่านั้น ยังมีรายละเอียดอีกมาก นักศึกษาสามารถหาอ่านได้จากพระไตรปิฎก ในปายาลีราชัญญสูตร

จากบทสนทนาทำให้เราได้ข้อสรุปว่า การพิสูจน์โดยการนึกคิด หรือทดลองด้วยทฤษฎีที่ตนคิดค้นขึ้นมา ไม่สามารถที่จะหาคำตอบในเรื่องปรโลกได้ แม้พระเถระจะอุปมาได้ดีเพียงใด แต่ถ้าไม่เห็นด้วยตัวเอง ความเชื่อมั่นเรื่องปรโลกก็ไม่ได้เต็มร้อย ทำอย่างไรจึงจะพิสูจน์เรื่องนี้ได้เต็มร้อย ก็จะต้องศึกษาจากพุทธวิธีที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอน จึงจะได้คำตอบในเรื่องนี้อย่างชัดเจน จนหมดความสงสัยในที่สุด

1.4.2 การพิสูจน์ปรโลกด้วยพุทธวิธี

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ เป็นศาสนาที่เกิดจากการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้นเป็นสัจธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นความจริงอย่างแท้จริง ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งความจริง พระพุทธองค์ทรงประกาศสัจธรรมที่ตรัสรู้นั้นแก่ชาวโลก เพื่อให้ชาวโลกได้รู้ความจริง รู้จักกฎแห่งกรรม ทรงสั่งสอนให้รู้ว่า ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ทำบุญต้องได้บุญ ทำบาปต้องได้บาป สอนให้รู้จักกฎเกณฑ์แห่งชีวิต หรือวงจรแห่งชีวิตที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย การเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่างๆ ช้ำแล้วช้ำเล่า อันเนื่องมาจากการกระทำของตนเอง

หากจะพูดถึงวิธีการพิสูจน์แล้ว มีอยู่ 2 วิธีใหญ่ คือ 1. พิสูจน์ตอนมีชีวิตอยู่ 2. พิสูจน์ตอนตาย แต่เชื่อมั่นว่า นักศึกษาคงไม่เลือกวิธีที่ 2 อย่างแน่นอน คงต้องเลือกวิธีที่ 1 ดังนั้นเมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ ก็ต้องศึกษาวิธีการที่จะไปพิสูจน์เรื่องราวของปรโลกให้เห็นจริง เพื่อจะได้ไม่ลังเลในการทำความดี

วิธีการพิสูจน์นั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบ และปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ รู้ความเป็นไปของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง รู้เห็นการกำเนิดของสัตว์ การเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ เราจะได้ศึกษาถึงวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบความจริงของชีวิตหลังความตายว่า ตายแล้วไปไหน

การพิสูจน์แบบพุทธวิธีนั้น ทำได้ด้วยการเจริญสมาธิภาวนา ตามแบบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ ทรงนั่งขัดสมาธิคู้บัลลังก์ สละชีวิตเป็นเดิมพันใต้ควางไม้ครีมหาโพธิ์ จนกระทั่งจิตสงบพบความสว่างไสวภายในอันไม่มีประมาณ น้อมจิตปล่อยใจตามกระแสธรรม ทำให้บรรลุคุณวิเศษ ที่เรียกว่าวิชชา ³ อันประกอบด้วย

1. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สามารถระลึกชาติในอดีตได้ หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง จนกระทั่งนับภพนับชาติไม่ถ้วน
2. จุตูปปาตญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้รู้การเกิด การตายของสัตว์โลกทั้งหลาย ด้วยกรรมอะไรจึงทำให้มีผิวพรรณแล้ว ละเอียดประณีต ได้ดี ตกยากอย่างไร ด้วยทิพยจักขุ
3. อาสวักขยญาณ คือ ปัญญาหยั่งรู้ที่ปราบกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป

¹ โพธิราชกุมารสูตร, มัชฌิมนิคาย มัชฌิมปิ่นณาสก, มก. เล่ม 21 ข้อ 506-508 หน้า 117-118.

ในวิชาทั้ง 3 นั้น วิชาที่ทำให้เกิดความรู้เรื่องภพภูมิ การกำเนิดขึ้นของสัตว์ในภพภูมิต่าง ๆ คือ วิชาจุตูปปาตญาณ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทิพยจักขุ ดังที่มีกล่าวไว้ใน เทวทูตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเรือน 2 หลัง มีประตูตรงกัน บุรุษผู้มีตาดียืนอยู่ระหว่างกลางเรือน 2 หลังนั้น พึงเห็นมนุษย์กำลังเข้าเรือนข้าง กำลังออกจากเรือนข้าง กำลังเดินมาข้าง กำลังเดินไปข้าง ฉันทใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฉันทนั้นเหมือนกันแล

เราย่อมมองเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมทราบชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมได้ว่า สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยะ เป็นสัมมาทิฎฐิ เชื่อมมั่นกรรมด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ก็มี

สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยะ เป็นสัมมาทิฎฐิ เชื่อมมั่นกรรมด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้ว บังเกิดในหมู่มนุษย์ก็มี

สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจจริต วาทุจจริต มโนทุจจริต ติเตียนพระอริยะ เป็นมิจฉาทิฎฐิ เชื่อมมั่นกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงเปตติวิสัยก็มี

สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจจริต วาทุจจริต มโนทุจจริต ติเตียนพระอริยะ เป็นมิจฉาทิฎฐิ เชื่อมมั่นกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงกำเนิดสัตว์เดียรัจฉานก็มี

สัตว์ผู้กำลังเป็นอยู่เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจจริต วาทุจจริต มโนทุจจริต ติเตียนพระอริยะ เป็นมิจฉาทิฎฐิ เชื่อมมั่นกรรมด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เมื่อตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรกก็มี”

นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบเรื่องปรโลกแล้ว ในสมัยพุทธกาลยังมีบุคคลที่สามารถพิสูจน์และยืนยันเรื่องปรโลกนี้อีกจำนวนมาก บุคคลที่โดดเด่นมีอยู่ 2 ท่านด้วยกัน คือ พระอนนรุทธะ ผู้เลิศด้านทิพยจักขุ เป็นผู้ที่ชอบตรวจตราการเกิดขึ้นของสรรพสัตว์ทั้งหลายในภพภูมิต่างๆ และอีกท่านหนึ่งคือ พระมหาโมคคัลลานะ ท่านมักจะไปเยี่ยมเยือนชาวสวรรค์อยู่เสมอ ด้วยฤทธิ์ของท่าน แล้วสอบถามบุพกรรมของการได้เสวยทิพยสมบัติอันอลังการของเทพบุตร เทพธิดาเหล่านั้น นำมาแนะนำญาติโยม โดยนำมาเล่า ณ เบื้องหน้าพระพักตร์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นการยืนยันในสิ่งที่ได้เห็นว่า สิ่งนั้นเป็นเรื่องจริง แต่การที่พระอนนรุทธะใช้ตาทิพย์ตรวจตราการเกิดตายของสรรพสัตว์ได้ก็ดี หรือการที่พระโมคคัลลานะใช้ฤทธิ์ไปเยี่ยมเยือนชาวสวรรค์ด้วยกายหยาบก็ดี เป็นผลมาจากการเจริญสมาธิภาวนาจนกระทั่งบรรลุคุณวิเศษแล้วด้วยกันทั้งสิ้น

ดังนั้น นักศึกษาได้ทราบแล้วว่า วิธีการพิสูจน์ตามพุทธวิธีนั้นมีอยู่ ปรโลกนั้นมีอยู่จริง ก็ควรจะเร่งฝึกฝนตนเอง ทำความเพียร เจริญสมาธิภาวนาให้เกิดเป็นผลสำเร็จ ตามอย่างพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระเถระผู้ทรงคุณทั้งหลาย ที่ทำไว้เป็นแบบอย่างแล้วในอดีต ดูแล้วเหมือนจะเป็นเรื่องที่ยาก แต่ไม่ได้

¹เทวทูตสูตร, มัชฌิมนิคาย อุปริปินณาสก, มก. เล่ม 23 ข้อ 505 หน้า 189-190.

หมายความว่า เป็นไปไม่ได้ ขอให้มีความเพียรอย่างสม่ำเสมอ ทำถูกหลักวิชา เชื่อมั่นว่า จะต้องไปถึงจุดนั้นได้ไม่วันใดก็วันหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จย่อมมีเบื้องตันให้ใจสงบ แม้ไม่ได้ในชาตินี้ ก็เชื่อมั่นได้ว่า ชีวิตในปรโลกของเราต้องเป็นฝ่ายสุดดีอย่างแน่นอน

1.5 ประโยชน์จากการศึกษาวิชาปรโลกวิทยา

พระพุทธองค์ทรงอุปมาชีวิต เหมือนหยาดน้ำค้างบนปลายยอดหญ้า เหมือนฟองน้ำหรือด้วยต่อมน้ำที่เกิดขึ้นเร็ว แตกดับเร็ว ทรงอุปมาชีวิตเหมือนรอยไม้ขีดลงในน้ำ ในความหมายว่า กลับเข้าหากันอย่างรวดเร็ว ไม่ต้องอยู่นาน น้ำที่ไหลจากภูเขาไหลลงอย่างเดียว ไม่ไหลกลับ ก้อนน้ำลายที่เขามองไว้ที่ปลายลิ้นแล้วถ่มโดยพลัน เหมือนขึ้นเนื้อที่เขาใส่ไว้ในกระทะเหล็ก ถูกไฟเผาตลอดทั้งวัน ย่อมย่อยยับไปอย่างรวดเร็ว เหมือนโคซึ่งเขานำไปสู่ที่ฆ่า ย่อมใกล้ความตายเข้าไปทุกย่างก้าว ฉันทใด ชีวิตนั้นก็มิระยะอันสั้น ฉันทนั้น

บุคคลผู้ฉลาดจึงควรพิจารณาชีวิตด้วยปัญญา เพราะการได้อัตภาพความเป็นมนุษย์นั้นมีระยะเวลาสั้นนิดเดียว ยกตัวอย่าง เหตุการณ์ที่กำลังเป็นข่าวครึกโครมเมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ที่มีแผ่นดินไหวที่เกาะสุมาตรา ส่งผลให้เกิดคลื่นยักษ์ที่เรียกว่า สึนามิ (Tsunami) เข้ากระแทกชายฝั่งในหลายประเทศ ในขณะที่ผู้คนกำลังพักผ่อนอย่างมีความสุขและไม่เคยคิดว่าจะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น ทำให้ไม่ทันตั้งตัว ถูกกระแสน้ำพัดล้มหายตายจากไปเป็นจำนวนมากกว่าแสนคน ดังนั้นไม่มีอะไรแน่นอนสำหรับชีวิต ความตายไม่เลือกว่า จะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ วัยกลางคน หรือผู้เฒ่า เพราะฉะนั้นอย่าประมาทในชีวิตเลย

วิชา ปรโลกวิทยา ทำให้เห็นว่า การได้เกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ยาก เวลาของโลกมนุษย์นั้นมีเพียงน้อยนิดเท่านั้นเมื่อเทียบกับเวลาของชาวสวรรค์ และนรก เพราะฉะนั้นเวลานี้เท่านั้นจึงเป็นเวลาของการสั่งสมบุญ ส่วนผลแห่งการกระทำนั้น ย่อมไปปรากฏให้เห็นชัดหลังจากตายจากภพมนุษย์ไปแล้ว เคลื่อนย้ายกายใหม่ไปสู่ปรโลก การได้ศึกษาวิชาปรโลกวิทยาทำให้ได้รับความรู้ชัดเจนเรื่องภพภูมิ ซึ่งแม้จะเป็นสิ่งที่ยังมองไม่เห็น หากมีความเชื่อเรื่องนี้ ย่อมมีผลต่อความคิด คำพูด และการกระทำแน่นอน เพราะสิ่งที่มองไม่เห็นก็เชื่อว่าไม่มีเสมอไป เหมือนกับอากาศที่เราหายใจเข้าไป เรามองไม่เห็นอากาศว่ามีรูปร่างอย่างไร แต่ถ้าวันใดเราไม่มีอากาศเข้าไปสู่อากาศในตัวเรา ชีวิตเราก็ต้องหมดสิ้นไปในทันที

เพราะฉะนั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิชาปรโลกวิทยาก็เพื่อจะสร้างสังคมให้สงบสุข โดยเริ่มต้นจากตัวของนักศึกษาทุกคนที่จะต้องเป็นผู้กระทำสิ่งนี้ก่อน เพราะถ้านักศึกษายังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว นักศึกษาก็ไม่สามารถที่จะเป็นผู้นำความสว่างแห่งดวงปัญญาจากการตรัสรู้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสู่ใจชาวโลกได้เช่นกัน

บทที่ 2

อบายภูมิ

เนื้อหาบทที่ 2

อบายภูมิ

2.1 นิรยภูมิ

- 2.1.1 มหานรก
- 2.1.2 อุสสทนรก (นรกขุมบริวาร)
- 2.1.3 ยมโลกนรก
- 2.1.4 โลกัณตนรก (นรกขุมพิเศษ)

2.2 เปตติวิสัยภูมิ

- 2.2.1 ความหมายเปตภูมิ
- 2.2.2 ที่ตั้งและชนิดของเปรต
- 2.2.3 ชนิดของเปรต
- 2.2.4 รายละเอียดเปรต 12 ตระกูล
- 2.2.5 การศึกษาเรื่องเปรต
- 2.2.6 เปรตที่รับส่วนบุญได้
- 2.2.7 เปรตที่รับส่วนบุญไม่ได้
- 2.2.8 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นเปรต

2.3 อสุรกายภูมิ

- 2.3.1 ที่ตั้งของอสุรกายภูมิ
- 2.3.2 ลักษณะความเป็นอยู่ของอสุรกาย
- 2.3.3 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นอสุรกาย
- 2.3.4 ความแตกต่างระหว่างเปรตกับอสุรกาย

2.4 ตีรัจฉานภูมิ

- 2.4.1 ที่ตั้งของตีรัจฉานภูมิ
- 2.4.2 ความเป็นอยู่ของสัตว์เดียรัจฉาน
- 2.4.3 ประเภทของสัตว์เดียรัจฉาน
- 2.4.4 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน



1. นiryami หรือ นรก จัดอยู่ในอภายภูมิอันดับที่ 1 เป็นดินแดนที่ปราศจากความสุขสบาย สัตว์ที่ตกลงไปสู่ นรก เพราะบาปกรรมชั่วที่ตนกระทำไว้เป็นอาชัณกรรม เมื่อตกลงไปแล้วจะต้องได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสไม่มีเวลาว่างเว้นจากการลงทัณฑ์ทรมาน นรกมีที่ตั้งอยู่ใต้เขาดรีกฏ มีทั้งหมด 8 ชุมใหญ่ ที่เรียกว่า มหานรก และยังมีชุมบริวาร เรียกว่า อุตสทนรกอีก 128 ชุม มีนรกชุมย่อย ที่เรียกว่า ยมโลกอีก 320 ชุม สัตว์ที่ใช้กรรมในมหานรกหมดแล้ว จะต้องมารับกรรมในอุตสทนรก และยมโลกต่อไป จนกว่าจะหมดกรรมที่ตนได้กระทำไว้

2. เปตติวิสัยภูมิ หรือ ภูมิเปรต จัดอยู่ในอภายภูมิอันดับที่ 2 เป็นดินแดนที่มีแต่ความเดือดร้อน อดอยาก ทิวกระหาย เปรตแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่ที่นิยมแบ่งกันมาก คือ เปรต 12 ตระกูล ที่อยู่ของเปรตนั้นมีอยู่ที่ซอกเขาดรีกฏ และมีปะปนอยู่กับมนุษย์โลกด้วย แต่เป็นภพที่ละเอียดกว่า เหตุที่ทำให้มาเป็นเปรตเพราะทำอกุศลกรรมประเภทตระหนี่ หวงแหนทรัพย์เป็นหลัก การเกิดเป็นเปรตนั้นมี 2 ลักษณะ คือ ผ่านมาจากมหานรก อุตสทนรก และยมโลก กับจากมนุษย์ผู้กระทำอกุศลกรรม ละโลกแล้วไปเกิดเป็นเปรต

3. อสุรกายภูมิ จัดอยู่ในอภายภูมิอันดับที่ 3 เป็นดินแดนที่ปราศจากความร่าเริง อสุรกายมีลักษณะคล้ายกับเปรตมาก แยกแยะได้ลำบาก และอยู่ในภพภูมิเดียวกับกับเปรต คือ ซอกเขาดรีกฏ มีรูปร่างที่ประหลาด เช่น หัวเป็นหมุ่ตัวเป็นคน มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากเช่นเดียวกับเปรต คือ อยู่ด้วยความทิวกระหาย แต่หนักไปทางกระหายน้ำมากกว่าอาหาร ที่ต้องเกิดมาเป็นอสุรกายเพราะความโลภอยากได้ของผู้อื่นในทางมิชอบ

4. ตีรัจฉานภูมิ จัดอยู่ในอภายภูมิอันดับที่ 4 เป็นอภายภูมิอันดับสุดท้าย ที่มีความทุกข์ทรมานน้อยกว่าสัตว์ที่เกิดในนรก เปรต และอสุรกาย ที่ชื่อเดียรัจฉาน เพราะมีลำตัวไปทางขวาง ออกขนานกับพื้น และจิตใจก็ขวางจากหนทางพระนิพพานด้วย ที่อยู่ของสัตว์เดียรัจฉานนี้ อยู่ปะปนกับมนุษย์ทั่วไปที่เราเห็นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ตามจำนวนเท้าของสัตว์ ตั้งแต่ สัตว์ไม่มีเท้า สัตว์มี 2 เท้า สัตว์มี 4 เท้า และสัตว์มีเท้ามากกว่า 4 ขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย สภาพความเป็นอยู่ และที่ตั้งของนรกแต่ละชุมได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ประเภท ความเป็นอยู่ และเหตุที่ทำให้เป็นเปรตได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ความเป็นอยู่ และเหตุที่ทำให้เป็นอสุรกายได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ประเภท ความเป็นอยู่ และเหตุที่ทำให้เกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานได้อย่างถูกต้อง



บทที่ 2

อบายภูมิ



ความนำ

ชีวิตในสังสารวัฏ เป็นชีวิตที่เสี่ยงภัยมาก เพราะเมื่อเราเกิดมาแล้ว หากอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างคุณธรรม เราอาจจะพลาดพลั้งไปทำบาปอกุศล เพราะขาดกัลยาณมิตรคอยชี้แนะหนทางแห่งการสร้างคุณธรรม เมื่อละโลกไป แรงกรรมที่เรากระทำไว้อย่อมจะส่งผลให้เราไปเกิดในอบายได้มาก

อบายภูมิ เป็นสถานที่ลงโทษของชีวิตหลังความตายของปรโลกฝ่ายทุคติ เป็นดินแดนที่ปราศจากความสุข และเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ทั้งจากความร้อนของไฟนรก และจากการทรมานของ นายนิรยบาล ที่มีวิธีการลงโทษหลากหลายไม่ซ้ำรูปแบบ ทำให้สัตว์นรกได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานสุดจะบรรยาย

ชาวโลกทั้งหลายเมื่อมีชีวิตอยู่ ไม่ประกอบกุศลกรรม ทำแต่อกุศลกรรมเป็นประจำ ครั้นเมื่อใกล้จะละโลก ภาพไม่ดีที่ตนได้กระทำไว้มากปรากฏให้เห็น ทำให้จิตของเขาเศร้าหมอง เมื่อละจากอภัพมมนุษย์ ย่อมไปเกิดในอบาย ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน พาลบัณฑิตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพาลนั้นแล ประพฤติทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว
เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ ตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก”

จากพุทธภาษิตนี้ แสดงให้เห็นถึงการทำความชั่วของมนุษย์ ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีผลต่อการไปสู่อบาย นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ที่น่าสนใจอยู่ 4 คำ กล่าวคือ อบาย ทุคติ วินิบาต นรก ซึ่งจะขอแนะนำคำศัพท์เหล่านี้มาขยายความให้นักศึกษาได้เข้าใจมากขึ้นดังนี้

คำว่า **อบายภูมิ** หมายถึง สถานที่ที่สัตว์เกิดแล้วไม่มีโอกาสกระทำกุศลกรรม เพราะเป็นแดนที่ปราศจากความเจริญ เป็นแดนบาปที่ความสุขไม่สามารถเจริญงอกงามได้แม้เพียงนิดเดียว มีแต่ความทุกข์ ล้วนๆ ทำให้ไม่สามารถสร้างกุศลได้

คำว่า **ทุคติ** คือ สถานที่ที่ต้องเสวยทุกข์อย่างเดียว และเป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นมาเพราะกรรมชั่วร้ายของตนเองที่ทำได้ครั้งเป็นมนุษย์ ที่มีโทษมาก

คำว่า **วินิบาต** เป็นภูมิของพวกสัตว์ผู้ทำชั่ว เมื่อตกไปที่ภูมินี้ จะเป็นผู้ไร้อำนาจวาสนา หรือหมายถึงเป็นสถานที่ที่พวกสัตว์ผู้กำลังพินาศ มีอวัยวะน้อยใหญ่แตกกระจัดกระจายน่ากลัวมาก

ส่วนคำว่า **นิรยะ** หรือ **นรก** เป็นสถานที่ที่ไม่มีความสุข เป็นดินแดนที่ไร้ความยินดี มีแต่ความน่าหวาดเสียว น่าสะพรึงกลัวอยู่ตลอดเวลา เมื่อตกลงไปในนรกแล้ว ไม่มีสัตว์นรกตัวไหนอยากอยู่ในมหานรกนั้น

¹ พาลบัณฑิตสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปริปินชาสก์, มก. เล่ม 23 ข้อ 472 หน้า 150.

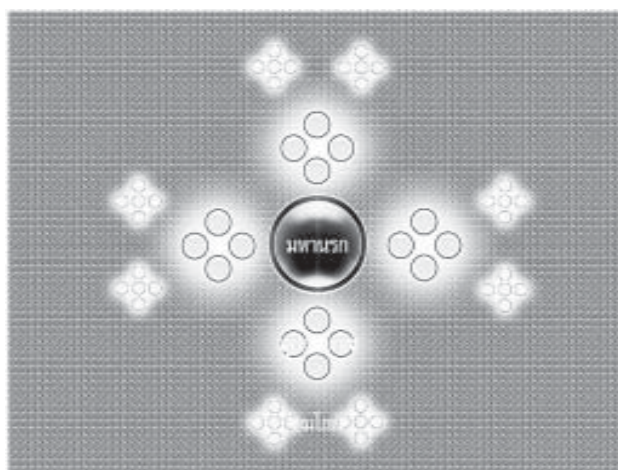
จากความหมายของศัพท์ที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ศัพท์ทั้งหมดนั้นมีความหมายในลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ มุ่งไปในทางที่เสื่อม เป็นความทุกข์ทรมาน ไม่มีความสำเร็จ แต่ต่างกันในเรื่องละเอียด ตามสภาพการเสวยสุข ทุกข์ เช่น สัตว์เดียรัจฉาน จัดอยู่ในอบายภูมิ 4 แต่มีสัตว์เดียรัจฉานบางประเภท เช่น ครุฑ นาค ไม่จัดเป็นทุกคติภูมิ ไม่จัดเป็นวินิบาต เพราะไม่มีการถูกทำลายเหมือนเช่นสัตว์นรก และบางกลุ่มยังเสวยผลบุญอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา แต่ก็จัดอยู่ในกลุ่มสัตว์เดียรัจฉานเพราะไม่มีความเจริญ ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้

สรุปว่า อบายภูมินี้ เป็นสถานที่ชดใช้กรรมของมนุษย์ ที่ได้กระทำความชั่วไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครเลยที่จะหลีกเลี่ยงจากกฎแห่งกรรมนี้ไปได้ไม่ว่าเขาคอนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา หรือเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม

ในบทนี้นักศึกษาจะได้เรียนรู้ สถานที่ตั้งของแต่ละภูมิ ลักษณะของการกระทำที่ทำให้ไปเกิดในแต่ละภูมิ และศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของสัตว์ในแต่ละภูมิของฝ่ายทุกคติ อันประกอบด้วย นiryami เปตติ-วิสัยภูมิ อสุรกายภูมิ และตริจฉานภูมิ เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาแล้ว จะทำให้มีความเข้าใจลักษณะของแต่ละภูมิได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.1 นiryami

นiryami หรือ โลกนรก หมายถึง โลกที่ไม่มีความสุขสบาย เป็นปรโลกฝ่ายทุกคติภูมิ ที่มีโทษแห่งการกระทำอกุศลหนักที่สุดในบรรดาอบายภูมิทั้งหลาย เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ล้วนๆ ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ที่ไปเกิดอยู่ในโลกนรกนี้ไม่มีความสุขแม้สักนิดเดียว โลกนรกนี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ ไพศาลมาก แบ่งเป็นเขตๆ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง เรียกว่า “ขุม” สัตว์นรกที่บังเกิดขึ้นในแต่ละขุม จะได้รับทุกขเวทนาแตกต่างกัน แล้วแต่อกุศลกรรมที่ตัวเคยกระทำไว้ ในนiryami นี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ มหานรก อุตสทนรก และยมโลก



นiryami หรือ โลกนรกนี้ นักศึกษาจะต้องศึกษาเป็นลำดับแรก ให้เข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เห็นลักษณะการกระทำที่จะนำไปเกิดในนรกแต่ละขุม จะได้ระมัดระวังการกระทำของเราในปัจจุบัน ที่เสี่ยงต่อการพลัดตกลงไปอยู่ในนรกนั้น

2.1.1 มหานรก

เรื่องของมหานรกนั้น ชาวโลกส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจน แม้ชาวพุทธเองก็ยังเข้าใจสับสนอยู่ เพราะเคยเห็นภาพตามฝาผนังอุโบสถตามวัดต่างๆ ในลักษณะของการปีนต้นไม้จิวบ้าง การทรมานในกระทะทองแดงบ้าง หรือถูกเจ้าหน้าที่ในยมโลกลงทัณฑ์ในลักษณะต่างๆ บ้าง ซึ่งภาพที่เห็นส่วนใหญ่นั้นเป็นภาพของการลงโทษในยมโลกซึ่งเป็นนรกขุมย่อย จะเรียกว่า นรก อย่างที่เข้าใจกันในตอนต้นก็คงไม่ผิดนัก

แต่ก็ไม่ถูกทั้งหมด และเป็นความเข้าใจที่ยังไม่สมบูรณ์

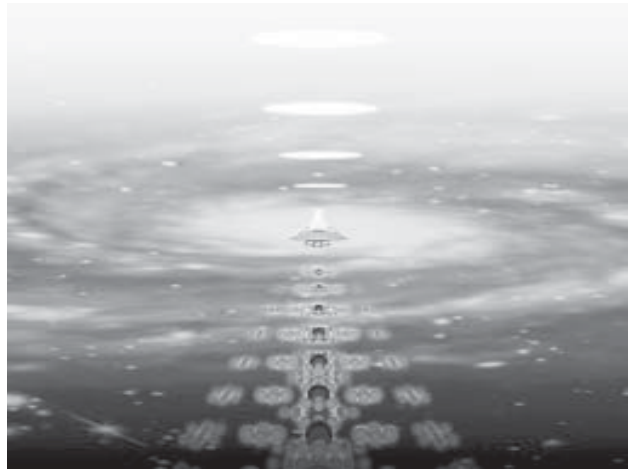
การกระทำของมนุษย์ที่จะทำให้เกิดในมหานรกนั้น เป็นลักษณะอกุศลกรรม ทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่ทำอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ จนกระทั่งใกล้จะละโลก ภาพการกระทำชั่วเหล่านั้นมาปรากฏให้เห็น ทำให้คตินิมิตดำมืด แล้วถูกดูดเปลี่ยนภพไปยังมหานรกตามขุมต่างๆ ที่ตนกระทำอกุศลเป็นประจำ

ก. ความหมายของมหานรก

มหานรก แปลโดยพยัญชนะ หมายถึง **นรกขุมใหญ่ เป็นนिरยภูมิที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และมีโทษหนักที่สุดตามลำดับขุม**

ข. ที่ตั้งของมหานรก

ที่ตั้งของนรกไม่ได้อยู่ใต้ดินอย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่มหานรกนี้ ตั้งอยู่ใต้เขาพระสุเมรุ ที่มีเขตรัฐกูรรองรับอยู่ มหานรกจะตั้งอยู่ใต้เขตรัฐกูรอีกชั้นหนึ่ง ตั้งซ้อนเรียงกันเป็นชั้นๆ ลงไปในอากาศ จากขุมที่ 1 ซึ่งมีขนาดเล็กที่สุด ไปถึงขุมที่ 8 ซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุด มหานรกนี้มีทั้งหมด 8 ขุม ดังนี้



- มหานรก ขุมที่ 1 ชื่อ ลัญชีวมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 2 ชื่อ กาสสุดตมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 3 ชื่อ สังฆาฏมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 4 ชื่อ โรรุมมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 5 ชื่อ มหาโรรุมมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 6 ชื่อ ตาปนมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 7 ชื่อ มหาตาปนมหานรก
- มหานรก ขุมที่ 8 ชื่อ อเวจิมมหานรก

ค. สภาพแวดล้อมในมหานรก

บรรยากาศโดยทั่วไปในมหานรก จะมีลักษณะร้อนๆ ทึมๆ มืดๆ ไฟในมหานรกจะมีสีดำมืด และมีความร้อนแรงมากกว่าไฟในอุสสทนรกและยมโลก ยิ่งไฟในเมืองมนุษย์ไม่อาจเทียบเท่ากับไฟในมหานรกได้ ซึ่งมีความร้อนแรงกว่าหลายโกฏิเท่า การทณฑ์ทรมานสัตว์นรก จะมีนายนิรบาลหรือเจ้าหน้าที่ในมหานรกที่เกิดด้วยอำนาจบาปกรรมของสัตว์นรกนั้น คอยลงทณฑ์สัตว์นรกด้วยอาการต่างๆ อย่างไม่มีวันหยุดพักผ่อน

ง. โทษของการกระทำที่นำไปเกิดในมหานรกขุมต่างๆ

ในนรกแต่ละขุมจะมีลักษณะของการกระทำที่แตกต่างกัน หากถามว่าอะไรเป็นเกณฑ์ในการ

กำหนดว่า เมื่อทำกรรมแบบนี้แล้วจะไปอยู่ในนรกขุมไหน คำตอบ คือ การผิดศีล 5 การพนัน และการทำอนันตริยกรรม จะเป็นตัวกำหนดให้ไปบังเกิดในนรกแต่ละขุม ดังนี้

เกิดในนรกขุมที่ 1 เพราะผิดศีลข้อ 1 เกิดจากกรรมฆ่าสัตว์ เป็นประจำ

เกิดในนรกขุมที่ 2 เพราะผิดศีลข้อ 2 เกิดจากกรรมลักขโมย เป็นประจำ

เกิดในนรกขุมที่ 3 เพราะผิดศีลข้อ 3 เกิดจากกรรมประทุษร้ายในบุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น

เกิดในนรกขุมที่ 4 เพราะผิดศีลข้อ 4 เกิดจากกรรมพูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียดให้แตกกัน
พูดเพื่อเจ้าไร้สาระ

เกิดในนรกขุมที่ 5 เพราะผิดศีลข้อ 5 เกิดจากการดื่มสุราเมรัย เสพสังเสพติด เป็นประจำ

เกิดในนรกขุมที่ 6 เพราะมัวเมาในอบายมุข เล่นการพนัน เป็นประจำ

เกิดในนรกขุมที่ 7 เพราะผิดศีลทั้ง 5 ข้อ และเล่นการพนัน เป็นประจำ

เกิดในนรกขุมที่ 8 เพราะทำอนันตริยกรรม คือ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำสงฆ์ให้แตกกัน
และทำพระพุทธรูปเจ้าให้ห่อพระโลหิต

ในความเป็นจริงแล้ว ในภพชาติหนึ่งๆ คนเราได้ทำกรรมมากมายหลายอย่าง ต่างกรรม ต่างวาระ
ดังนั้นการพิจารณาว่าใครจะไปบังเกิดในนรกขุมใดนั้น จะดูที่การกระทำชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นหลัก หรือ
เป็นอาชญา เช่น คนที่จะเกิดในนรกขุม 5 ตอนเป็นมนุษย์จะต้องทำกรรมดื่มสุรา ยาเสพติด เป็นประจำ
ในขณะที่เดียวกัน เขายังทำผิดศีลข้ออื่นด้วย สมมติว่า โดนทรมานด้วยโทษของกรรมสุรา 1 พุทธันดร เมื่อ
กรรมสุราเบาบาง จะถูกทรมานด้วยกรรมอื่นๆ ต่ออีก เช่น ดื่มสุรา แล้วฆ่าสัตว์ ก็จะถูกกรอกน้ำกรด เพราะ
กรรมสุรา เมื่อกรรมสุราเบาบางแล้วจึงไปโดนนายนิรบาลลับเป็นชั้นจนตาย เพราะกรรมฆ่าสัตว์ เป็นต้น
สถานที่ทรมานในช่วงที่กรรมอย่างอื่นเข้ามาผสม ก็จะอยู่ภายในขุมเดียวกัน ออกไปจากศูนย์กลางของภพ
หรือไม่ก็ไปเกิดในนรกขุมอื่นเลย ซึ่งไม่แน่นอน แล้วแต่กรรมของสัตว์นรกที่ทำว่า หนัก เบา ต่างกรรม ต่าง
วาระกัน ซึ่งจะถูกละสมเก็บไว้ในใจ เป็นผังสำเร็จ ถูกตั้งโปรแกรมให้เป็นไปตามอำนาจกรรมของตน



จ. ความทุกข์ในนรก

ความทุกข์เป็นของสากลที่ทุกคนต้อง
ประสบ เพราะเรายังไม่หมดกิเลส แต่ถ้าหากเป็น
ความทุกข์ใน นรกแล้ว เชื่อกันได้เลยว่า ไม่มี
ใครอยากสัมผัส เพราะที่ตรงนั้นจะไม่มีเวลาว่าง
เว้นจากการทรมานเลย เมื่อไปเกิดเป็น
สัตว์นรก วินาทีแรกที่ไปเกิดในนรก เหล่า
นายนิรบาลที่เกิดด้วยอำนาจกรรม จะปรากฏกาย
แล้วทำการลงโทษสัตว์นรกทันที โดยไม่มีการถาม
ไต่สารทุกข์สุกดิบ เป็นสิ่งที่น่าขนพองสยองเกล้า
เป็นที่สุด ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสเล่าให้

กับเหล่าภิกษุฟังใน พาลบัณฑิตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพาลนั้น ประพฤติทุจริต ทางกาย ทางวาจา ทางใจ เมื่อเขาตาย ไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก สถานที่เหล่านี้ เป็นดินแดนที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร นำพ้อใจอะไรเลย เป็นทุกข์โดยส่วนเดียว แม้จะเปรียบเทียบกับอุปมาถึงความทุกข์ในนรก ก็มีใช้ สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย”

พระภิกษุรูปหนึ่งจึงทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “พระองค์พอจะอุปมาความทุกข์ในนรก ให้ ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ทราบบ้างได้ไหม พระเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับคำ แล้วอธิบายให้ฟังว่า

“เปรียบเสมือนพวกราชบุรุษจับโจรมาได้ โจรนี้คิดร้ายต่อราชบัลลังก์ พอจับได้แล้ว ตอนเช้าก็นำมาให้พระราชพาพร้อมกับการทูลถึงพฤติกรรมของโจรนั้นว่า โจรผู้นี้ คิดร้าย ก่อกบฏ ขอพระองค์ได้ทรงลงโทษตามพระราชหฤทัยเถิด พระราชาทรงรับสั่งว่า ให้เอาหอก 100 เล่ม แดงโจรนี้ให้ทั่วตัว พวกราชบุรุษก็ทำตามบัญชา พอถึงกลางวันพระราชอาศรัยถามว่า โจรกบฏ คนนั้นนะ ตายแล้วหรือยัง เมื่อได้รับคำตอบว่ายัง ก็รับสั่งให้เอาหอกมาแดงเพิ่มอีก 100 เล่ม พวกราชบุรุษก็ทำตาม พอตกเย็นยังไม่ตายอีก จึงให้เอาหอกไปแดงเพิ่มอีก 100 เล่ม รวมเป็น 300 เล่ม โจรก็ยังไม่ตายอยู่ดี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โจรโดนหอกแดงมากถึง 300 เล่ม จะเจ็บปวดทรมานมากแค่ไหน”

พวภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพียงแค่หอกเล่มเดียว ก็เป็นทุกข์มากแล้ว จะ กล่าวไปโยกับหอกถึง 300 เล่ม” พระบรมศาสดาตรัสต่อว่า

“ความทุกข์จากการถูกหอกแดง 300 เล่ม เมื่อเทียบกับทุกข์ในมหานรกแล้ว เทียบกัน ไม่ได้เลย ทุกข์ในนรกเจ็บปวดทรมานมากกว่าเป็นร้อยเป็นพันเท่า ความทุกข์ของคนที่ถูก หอก 300 เล่มแดง มีปริมาณความเจ็บปวดเหมือนก้อนหินเล็กๆ ก้อนหนึ่ง แต่ทุกข์ในมหานรก มีปริมาณมากเหมือนเขาพระสุเมรุทีเดียว”

จากพระดำรัสนี้ เราจะเห็นได้ว่า การเสวยวิบากกรรมในนรกนั้น เป็นทุกข์ทรมานแสนสาหัส เพียงไร ทุกข์ในเมืองมนุษย์เทียบเท่าไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นอย่ากระทำการใดๆ ที่เสี่ยงต่อการถูกทรมานใน มหานรกนี้เลย

ฉ. รายละเอียดของมหานรกแต่ละขุม

ในลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักนรกทั้ง 8 ขุม ตามลำดับดังต่อไปนี้

ขุมที่ 1 ลัญชีวมหานรก

ลัญชีวมหานรก หมายถึง มหานรกที่ไม่มีวันตาย นรกขุมนี้ เป็นนรกขุมแรกที่อยู่ใต้เขาดรีกฏ มีขนาดเล็กที่สุดในบรรดามหานรกทั้งหมด

¹ พาลบัณฑิตสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปริปินณาสะก, มก. เล่ม 23 ข้อ 472-474 หน้า 150-151.

เหตุที่มาจาก ในนรกขุมนี้ เพราะทำกรรมปาณาติบาตเป็นส่วนมาก

อายุขัย ของสัตวิวมหานรกเท่ากับ 500 ปีนรก 1 วันในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบกับเวลาในมนุษยโลกแล้ว เท่ากับ 9 ล้านปีของมนุษยโลก ถ้า 500 ปีนรก ก็เท่ากับ 1,620,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในสัตวิวมหานรก นรกขุมนี้เป็นนรกที่เมื่อใครตกลงไปแล้ว จะได้รับทุกข์ทรมานอย่างสาหัส เช่น ถูกนายนิรบาลจับมัดแล้วบังคับให้นอนลงเหนือแผ่นเหล็กแดงที่ร้อนด้วยไฟนรก ถูกฟันด้วยดาบนรก อันคมกล้าจนร่างกายขาดเป็นท่อนๆ ถูกถาก ถูกเฉือนเนื้อจนหมดร่างกาย เหลือแต่เพียงโครงกระดูก เมื่อสิ้นใจตายจะมี ลมกรรม พัดมาต้องกายให้กลับฟื้นขึ้นมาอีก แล้วก็รับทุกข์ทรมานจากนายนิรบาลเหมือนเช่นเดิม

ขุมที่ 2 กาสสุดตมหานรก

กาสสุดตมหานรก หมายถึง มหานรกดำดำนรกขุมนี้ เป็นนรกขุมที่ 2 อยู่ถัดลงมาจากขุมสัตวิวมหานรก มีขนาดใหญ่กว่าสัตวิวมหานรก

เหตุที่มาจาก ในนรกขุมนี้ เพราะกรรมลักทรัพย์เป็นส่วนมาก

อายุขัย ของกาสสุดตมหานรกเท่ากับ 1,000 ปีนรก วันหนึ่งคืนหนึ่งในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบกับเวลาในมนุษยโลกแล้ว เท่ากับ 36 ล้านปีของมนุษยโลก ถ้า 1,000 ปีนรก ก็เท่ากับ 12,960,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในกาสสุดตมหานรก สัตวิในกาสสุดตมหานรกนี้ จะถูกนายนิรบาลจับมัดให้นอนเหนือแผ่นเหล็กแดงที่ร้อนแรงด้วยไฟนรก แล้วเอาด้ายดำซึ่งทำด้วยเหล็กนรกใหญ่โตเท่าลำตาล มาตีบนร่างของสัตว์นรกซึ่งเป็นร่างกายที่ใหญ่โตมาก จนทำให้เป็นรอยเส้น แล้วก็ทำการเลื่อย ด้วยเลื่อยนรกอันลุกแดงด้วยแสงไฟ ค่อยๆ เลื่อยไปจนกายขาดเป็นท่อนๆ สัตว์นรกก็ดิ้นรนกระวนกระวาย บางทีถึงกับทะเล็งลุกตื่นพลาดๆ นายนิรบาลก็บังคับจับมัดให้แน่นเข้าไปอีก แล้วเลื่อยตัดร่างกายของสัตว์นรกเหล่านั้นต่อไป จนกว่าจะถึงอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

ขุมที่ 3 สังฆาฏมหานรก

สังฆาฏมหานรก หมายถึง มหานรกที่ถูกภูเขาเหล็กบดขยี้ร่างกาย นรกขุมนี้ เป็นนรกขุมที่ 3 อยู่ถัดลงมาจากกาสสุดตมหานรก มีขนาดใหญ่กว่ากาสสุดตมหานรก

เหตุที่มาจาก ในนรกขุมนี้ เพราะประพฤตินิดในกามเป็นส่วนมาก

อายุขัย ของสังฆาฏมหานรกเท่ากับ 2,000 ปีนรก วันหนึ่งคืนหนึ่งในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบกับเวลาในมนุษยโลกแล้ว เท่ากับ 144 ล้านปีของมนุษยโลก ถ้า 2,000 ปีนรก ก็เท่ากับ 103,680,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในสังฆาฏมหานรก สัตวิในสังฆาฏมหานรกนี้มีร่างกายพิกลพิการต่างๆ และมีรูปร่างแปลก

พิลึก เช่น บางตนมีหัวเป็นควาย มีตัวเป็นคน บางตัวมีหัวเป็นคน มีตัวเป็นควาย บางตัวมีหัวเป็นหมา หมู เป็ด ไก่ แต่มีตัวเป็นคน มีความวิปริตแห่งกายพิกลสุดที่จะพรรณนาให้ถูกต้องหมดสิ้นได้ นายนิรยบาลในมือถือคัสตราวุธเที่ยวเดินไป ร้องคำรามว่า “กูจะฆ่ามัน กูจะฆ่ามัน กูจะฆ่ามัน” สัตว์นรกได้ยินเสียงนั้นต่างก็วิ่งหนีอย่างไม่คิดชีวิต แต่ด้วยอำนาจกรรมบันดาลทำให้เกิดกองไฟกองใหญ่ขวางหน้าสัตว์นรกนั้นไว้ พอจะหันหลังวิ่งหนีกองไฟนั้น หันหลังกลับมา ก็เจอไฟอีกกองหนึ่ง ไม่ว่าจะหันไปทางไหนก็มีกองไฟปรากฏเกิดขึ้น เผาสัตว์นรกเหล่านั้นให้ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส ไฟนรกนี้ร้อนแรงกว่าไฟในโลกมนุษย์มากมายนัก แม้จะถูกไฟเผาไหม้แล้วสัตว์นรกนั้นก็ไม่ได้ตายง่ายๆ ในไม่ช้าจะมีภูเขาทะลึงนรก 2 ลูก กลิ้งมาบีบขยี้ร่างกายของสัตว์นรกนั้นให้แหลกลาญ เปรียบเหมือนหีบอ้อยที่บดอ้อยให้แหลกละเอียดฉะนั้น

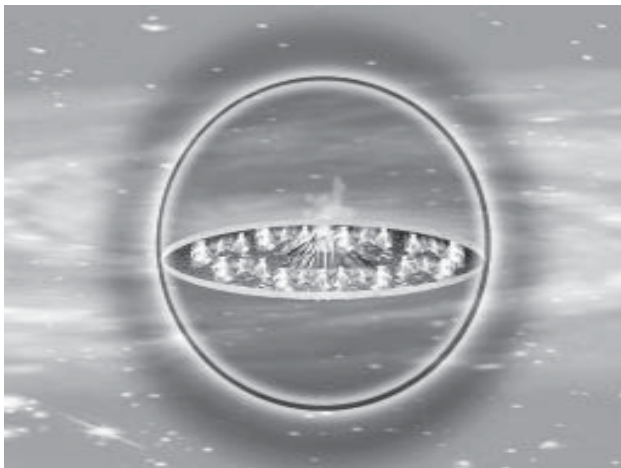
ขุมที่ 4 โรรวมทานรก

โรรวมทานรก หมายถึง มหานรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องระงมครวญครางอย่างน่าเวทนา นรกขุมนี้เป็นนรกขุมที่ 4 อยู่ถัดลงมาจากสังฆาฏมทานรก มีขนาดใหญ่กว่าสังฆาฏมทานรก

เหตุที่มากเกิดในนรกขุมนี้ เพราะมีวิกรรมชั่วหยาบเป็นส่วนมาก

อายุขัยของโรรวมทานรกเท่ากับ 4,000 ปีนรก วันหนึ่งคืนหนึ่งในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบกับเวลาในมนุษย์โลกแล้ว เท่ากับ 576 ล้านปีของมนุษย์โลก ถ้า 4,000 ปีนรก ก็เท่ากับ 829,440,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในโรรวมทานรก สัตว์นรกขุมนี้ต้องรับทุกขเวทนาในดอกบัวเหล็ก โดยวิธีที่แปลกประหลาด คือ ต้องนอนคว่ำหน้าอยู่กลางดอกบัวเหล็กอันโตใหญ่ ศีรษะมิดเข้าไปในดอกบัวแค่คาง ปลายเท้าจมมิดเข้าไปในดอกบัวเหล็กแค่ข้อเท้า มือทั้งสองข้าง ก็กางจมมิดเข้าไปในดอกบัวเหล็กแค่ข้อมือ นอนคว่ำหน้าอยู่ด้วยอาการพิลึกพิกลเช่นนั้น เปลวไฟก็ปรากฏขึ้น เผาไหม้ดอกบัวเหล็กพร้อมกับสัตว์นรกเหล่านั้น เปลวไฟแลบเข้าหูซ้ายออกหูขวา แลบเข้าหูขวาออกหูซ้าย เข้าปาก ตา จมูก สัตว์นรกได้แต่ร้องครวญครางเสียงสนั่นหวั่นไหวอื้ออึง จะตายก็ไม่ตาย มีกายลำบากอย่างแสนสาหัส ต้องทนทุกขเวทนาอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะถึงอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้



เสปสุราและยาเสปติดต่างๆ เป็นส่วนมาก

อายุขัยของมหาโรรวมทานรกเท่ากับ 8,000 ปีนรก วันหนึ่งคืนหนึ่งในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบ

ขุมที่ 5 มหาโรรวมทานรก

มหาโรรวมทานรก หมายถึง มหานรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องระงมครวญครางมากมาย นรกขุมนี้เป็นนรกขุมที่ 5 อยู่ถัดลงมาจากโรรวมทานรก มีขนาดใหญ่กว่าโรรวมทานรก

เหตุที่มากเกิดในนรกขุมนี้ เพราะชอบ

กับเวลาในมนุษย์โลกแล้ว เท่ากับ 2,304 ล้านปีของมนุษย์โลก ถ้า 8,000 ปีนรก ก็เท่ากับ 6,635,520,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในมหาโรจรวมหานรก สัตว์ทั้งหลายที่ต้องตกไปอยู่ในนรกขุมนี้ ต้องเข้าไปยืนอยู่ในดอกบัว เหล็กนรกซึ่งมีกลีบคมเป็นกรด มีหน้าซำยังร้อนแรงแดงฉานไปด้วยไฟนรก ซึ่งลูกโพลงอยู่ในดอกบัวเป็น เนิืองนิธย์ เผาไหม้สัตว์นรกซึ่งอยู่ในดอกบัวนั้น ตั้งแต่ศีรษะจรดพื้นเท้า เปลวไฟแลบเข้าทวารทั้ง 9 เผาไหม้ทั้งข้างในข้างนอก นรกขุมนี้จึงมีชื่ออีกอย่างว่า “ซาลโรจรวมหานรก” นรกที่เต็มไปด้วยเสียงครวญคราง เพราะเปลวไฟ จะตายก็ไม่ตาย ถูกไฟไหม้ขนาดนี้ยังไม่พอ ยังถูกนายนิรยบาลถือกระบองเหล็กอันมีไฟลุกโชน ตีกระหน่ำลงบนศีรษะซ้ำเข้าไปอีกจนแตกยับ ถึงขนาดนี้แล้วก็ยังไม่ตาย ด้วยอำนาจของกรรมทำให้มีชีวิต ได้รับทุกข์ต่อไป จนกว่าจะหมดอายุขัยไปจากนรกขุมนี้

ขุมที่ 6 ตาปนมหานรก

ตาปนมหานรก หมายถึง มหานรกที่ทำสัตว์ให้เร่าร้อน นรกขุมนี้ เป็นนรกขุมที่ 6 อยู่ถัดลงมา จากมหาโรจรวมหานรก มีขนาดใหญ่กว่ามหาโรจรวมหานรก

เหตุที่มาจากในนรกขุมนี้ เพราะทำกรรมเกี่ยวกับการพนันเป็นส่วนมาก

อายุขัยของตาปนมหานรกเท่ากับ 16,000 ปีนรก วันหนึ่งคืนหนึ่งในมหานรกขุมนี้ เมื่อเทียบกับ เวลาในมนุษย์โลกแล้วเท่ากับ 9,216 ล้านปีของมนุษย์โลก ถ้า 16,000 ปีนรก ก็เท่ากับ 53,084,160,000 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ชีวิตในตาปนมหานรก สัตว์ทั้งหลายที่ตกไปอยู่ในนรกขุมนี้ จะถูกนายนิรยบาลไล่ให้ขึ้นไปบน ปลายหลาวเหล็กซึ่งโตเท่าลำตาล และแดงฉานด้วยเปลวไฟ เสียบสัตว์นรกบนปลายหลาวนั้น ไฟไหม้สัตว์ นรกนั้นเป็นนิจนิรันดร์ เนื้อหนังของสัตว์นรกนั้นก็สุกพองไปด้วยอำนาจไฟนรก พอสุกแล้วจะมีสุนัขนรก รูปร่าง แปลกประหลาดมีขนาดตัวเท่าช้าง ร้องเสียงดังกึกก้องด้วยความหิวกระหาย วิ่งเข้ามาหาสัตว์นรกนั้น กระชากลากสัตว์นรกออกจากเหล็กหลาว เคี้ยวกินจนเหลือแต่กระดูก แล้วต้องกลับไปมีชีวิตใหม่ เป็น อย่างนี้จนกว่าจะหมดอายุขัยของตาปนมหานรก

ขุมที่ 7 มหาตาปนมหานรก

มหาตาปนมหานรก หมายถึง มหานรกที่เต็มไปด้วยความเร่าร้อนอย่างมากมาย นรกขุมนี้ เป็น นรกขุมที่ 7 อยู่ถัดลงมาจากตาปนมหานรก มีขนาดใหญ่กว่าตาปนมหานรก

เหตุที่มาจากในนรกขุมนี้ เพราะทำผิดศีล และเป็นนักเลงอบายมุข

อายุขัยของมหาตาปนมหานรก มีอายุประมาณครึ่งอันตรกัป¹

ชีวิตในมหาตาปนมหานรก สัตว์นรกขุมนี้ อยู่ที่ลึกและกว้าง มีกำแพงเหล็กลูกเป็นไฟล้อมรอบ

¹ **อันตรกัป** คือ ช่วงเวลาตั้งแต่มนุษย์มีอายุยืนถึงอสขัยปี ค่อยๆ ลดลงจนเหลือ 10 ปี แล้วค่อยๆ เพิ่มขึ้นจนกระทั่ง ถึงอสขัยปีอีกครั้ง

ภายในกำแพงกว้างขวางใหญ่โต มีภูเขาเหล็กถูกเป็นไฟตั้งอยู่เป็นลูกๆ ตามพื้นข้างๆ ภูเขานั้นมีขากเหล็กแหลมคม ปักเรียงรายอยู่เหนือพื้นเหล็กแดงซึ่งร้อนแรงด้วยไฟมากมาย นายนิรยบาลทั้งหลายต่างถืออาวุธ หอก ดาบ แหวน หลาว ลูกแดงด้วยแสงไฟโล่ที่มั่งคั่งล้นพ้น บังคับให้ขึ้นไปบนภูเขาไฟอันแดงฉาน พอ นายนิรยบาลโล่ที่มั่งคั่งแห่งทุบตี ลัทธิวนรอกพากันตกใจ วิ่งหนีขึ้นไปบนยอดเขานรก และแล้วในไม่ช้าก็มีลมกรดอันร้อนแรง พัดมาด้วยกำลังแห่งลมนรก ให้ลัทธิวนรอกพลัดตกมาจากยอดเขา ตกลงมาถูกลวดหนาม ซึ่งมีอยู่ในเบื้องล่าง เสียบร่างกายทะลุเลือดแดงฉาน บางคนตกลงมาถูกบดขยี้กายข้างซ้ายทะลุข้างขวา เป็นอย่างนี้ตลอดจนหมดเวลาของอายุในนรกขุมนี้

ขุมที่ 8 อเวจีมหานรก

อเวจีมหานรก หมายถึง มหานรกที่ปราศจากคลื่น คือ ความเบาบางแห่งความทุกข์ ระหว่างแห่งเปลวไฟและความทุกข์ไม่มีว่างเว้นเลย เป็นมหานรกขุมสุดท้าย ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีโทษแห่งการกระทำหนักที่สุด และมีอายุชั่วนานที่สุด

เหตุที่มาจาก ในนรกขุมนี้ เพราะทำกรรมหนัก คือ อนันตริยกรรม ได้แก่ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำโลหิตตูปบาท ทำสังฆเภท

อายุขัยของลัทธิวนรอกขุมนี้มีประมาณ 1 อันตรกัป

ชีวิตในอเวจีมหานรก ลัทธิวนรอกในขุมนี้จะได้รับความทุกข์แสนสาหัส เป็นนรกที่ขุมใหญ่ที่สุด ราวกับเมืองใหญ่ที่ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็กอันรุ่งโรจน์ ภายในมีเปลวไฟร้อนระอุไหม้ลัทธิวนรอกอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีว่างเว้น ลัทธิวนรอกที่ต้องไปอุบัติในอเวจีมหานรกนี้มีมากกว่าขุมอื่นๆ แออัดยัดเยียด

ตารางแสดงอายุของลัทธิวนรอกเปรียบเทียบกับอายุมนุษย์			
มหานรก	อายุ (ปีนรก)	1 วัน 1 คืนนรก / ล้านปีมนุษย์	ล้านปีมนุษย์
ขุมที่ 1 ลัญจิวมหานรก	500	9	1,620,000
ขุมที่ 2 กาสสุดตมหานรก	1,000	36	12,960,000
ขุมที่ 3 สังฆาฏมหานรก	2,000	144	103,680,000
ขุมที่ 4 ไร่รวมมหานรก	4,000	576	829,440,000
ขุมที่ 5 มหาไร่รวมมหานรก	8,000	2,304	6,635,200,000
ขุมที่ 6 ตาปนมหานรก	16,000	9,216	53,084,160,000
ขุมที่ 7 มหาตาปนมหานรก	มีอายุประมาณครึ่งอันตรกัป		
ขุมที่ 8 อเวจีมหานรก	มีอายุประมาณ 1 อันตรกัป		

เบียดเบียดกันอยู่ ทั้งการเสวยทุกขโทษในมหานรกขุมนี้ก็แตกต่างกันไปหลายอิริยาบถ หลายท่าหลายทาง เช่น ถ้าเคยยืนทำบาปอกุศลกรรมไว้ ก็ต้องมาทนทุกข์อยู่ในอิริยาบถยืน เคยเดินทำบาปไว้ ก็ต้องเดินทนทุกข์อยู่ เคยนั่งเคยนอนทำบาปไว้ ก็ต้องมานั่งมานอนเสวยทุกข์อยู่ในอเวจีมหานรกนี้

กรณีศึกษาเรื่องมหานรก ในโรงเรียนอนุบาลฝันในฝันวิทยา

การทัณฑ์ทรมานในนรกขุมที่ 1

เรื่องคนฆ่าหมู (วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2545)

คนที่ทำปาณาติบาตทุกวัน เป็นอาชญากรรม ถ้าทำในปริมาณมากก็ไปขุมที่ 1 ถ้าปริมาณน้อยเป็นอาชญากรรมก็ไปอีกขุมหนึ่ง ก่อนตายกรรมนิมิตจะเห็นเป็นหมู เหมือนมาทวงถามหาชีวิต แล้วก็เห็นภาพการฆ่า จิตก็เศร้าหมอง ดวงบาปจะปรากฏ และขยายครอบคลุมดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์หายาบ จากนั้นก็ถอดกาย บาปที่อยู่ในกำเนิดธาตุดูธรรมเดิมในกายมนุษย์หายาบ ก็เข้าไปอยู่ในกลางกายมนุษย์ละเอียด ขยายไปเรื่อยๆ พอขยายก็เริ่มมีภาพสัตว์นรกอยู่ในกลางนั้น พอเคลื่อนออกตามฐานต่างๆ จนถึงฐานที่ 1 ก็หลุดวูบไป ถ้าทำอาชญากรรมแต่มีปริมาณน้อย ก็ไปสัตว์ขุมมหานรก กาสัตตมมหานรก สังฆาฏมมหานรก ไร่รวมมหานรก ถ้าทำปานกลางมากกว่าเล็กน้อย ก็ไปมหาไร่รวมมหานรก ถ้าทำเป็นอาชญาขนาดใหญ่ระดับโลก คำกันมากๆ ก็ไปอเวจีมหานรก ถ้าไปไร่รวมมหานรกก็ตัวเล็กหน่อย มหาไร่รวมมหานรกก็ตัวใหญ่ขึ้น ถ้าหากไปอเวจีมหานรกก็ตัวใหญ่มากๆ พอไปเกิดเป็นสัตว์นรก กายจะโตขึ้นในทันทีทันใด บาปในตัวก็บันดาลให้นายนิรยบาลบังเกิดขึ้น เป็นคู่กรรมของสัตว์นรก แล้วก็ทำทัณฑ์ทรมานด้วยวิธีการต่างๆ ไฟในมหานรกจะมีสีดำ ร้อนแรงกว่าไฟในอุสสทนรก และยมโลก

เมื่อไปเกิดเป็นสัตว์นรกจะมีรูปร่างที่หลากหลาย บางตัวหัวเป็นหมูตัวเป็นคน บางตัวตัวเป็นหมูหัวเป็นคน บางตัวทั้งมือและเท้าเป็นหมู ตัวเป็นคน หัวเป็นหมู จะผสมกันไปหลากหลายรูปแบบ

เวลาสัตว์นรกโดนฆ่า จะถูกฆ่าด้วยอาการต่างๆ เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรง เช่น ถ้ามนุษย์โดนฆ่า ความเจ็บปวดก็จะชั่วระยะหนึ่ง สมมติว่า เป็นหนึ่ง แต่ถ้าเป็นสัตว์นรกในไร่รวมมหานรก จะเป็นหมื่นเท่า ถ้าเป็นมหาไร่รวมมหานรกก็แสนเท่า ถ้าในอเวจีมหานรกก็ล้านเท่า

วิธีการฆ่า ถ้าในมหาไร่รวมมหานรก จะมีการฆ่ากันด้วยวิธีที่หลากหลาย และปริมาณจะมากกว่าในไร่รวมมหานรก เช่น สัตว์นรกบางพวกถูกเหล็กแหลมเสียบแบบหมูหัน แล้วก็บีบกับไฟนรกที่ร้อนแรง บางพวกโดนลับตั้งแต่นิ้วมือ ลับไปเรื่อยๆ ทีละชิ้น พอลับถึงหัวจึงตาย บางพวกก็ถูกมัดมือ มัดเท้า แหวงคอ บางพวกถูกฆ่าแหล่อยู่ที่พื้น แล้วจึงเอาอวัยวะภายในออกมาภายนอกที่ละส่วน ทุกข์ทรมานมาก และจะตายเมื่อถูกตัดคอ บางพวกถูกแขวนอยู่ตามราวเหมือนแขวนหมู โดยถูกมัดเท้าแล้วห้อยหัวลง มีทั้งหัวเป็นคนและหัวเป็นหมู ถูกฆ่าแหล่ทีละชิ้นๆ ในลักษณะที่แขวน เมื่อตายแล้วจะมีลมกรรมพัดมาจึงฟื้น และจะถูกกระทำอย่างนี้ซ้ำไปซ้ำมาเป็นเวลายาวนานมาก

เมื่อหมดกรรมจากมหานรก ก็จะไปโดนลงโทษที่นรกขุมบริวาร ซึ่งมีในมหานรกทุกขุม จะไปขุมไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของกรรม หรือความหมองของใจ ถ้าใจหมองมากก็ไปขุมหนึ่ง ถ้าหมองปานกลางก็ไปอีกขุมหนึ่ง ถ้าหมองน้อยก็อีกขุมหนึ่ง เมื่อไปยังอุสสทนรก โทษจะเบาบางลงมา ยังมีโอกาส

ได้วิ่งเข้าไปในป่า ตัวเป็นหมูหัวเป็นคน ตัวเป็นคนหัวเป็นหมู ไบโม่ที่ร่วงลงจะกลายเป็นหอกเป็นดาบมา
ทิ่มแทงจนตาย พอตายแล้วก็ฟื้น หลุดจากป่านี้ก็ไปที่โล่งแจ้ง หอกดาบจะหล่นลงมาจากรข้างบน มาทิ่มแทง
เชือดเฉือน ผ่าหิวอะหวะจนตาย ลมกรรมก็พัดให้ฟื้นขึ้นมา เป็นอย่างนี้ยาวนาน

พ้นจากอุสสทนรก จะมาสู่ยมโลก เพื่อพิจารณาบุญบาปที่อาจจะมีหมู่ญาติอุทิศให้เมื่อกลับที่แล้ว หรือ
500 ล้านปีที่แล้ว ถ้ามีบุญพอก็จะไปเกิดได้ แต่ถ้ากรรมยังหนาแน่นจะต้องถูกลงโทษในยมโลกต่อไป แต่ที่นี้
ยังมีเวลาว่างเว้นจากการทัณฑ์ทรมานบ้างหน่อยหนึ่ง จะมีการเข้าคิวเพื่อรอการถูกเฉาะ ทิ่มแทง ลับ
ลงกระทะ ผ่าชำแหละ เป็นต้น

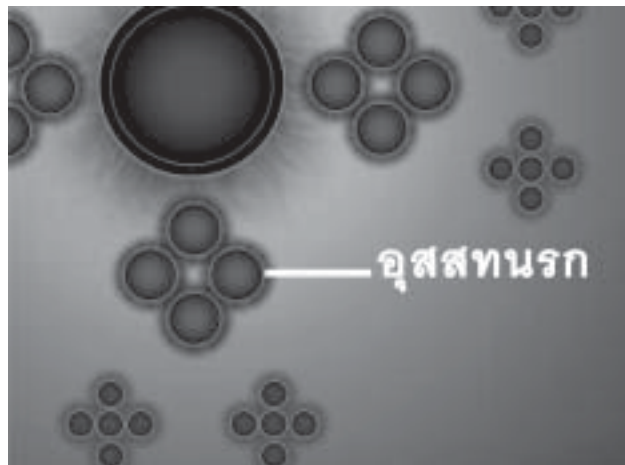
เมื่อใช้กรรมจากยมโลกแล้ว หากยังมีเศษกรรมก็จะไปเกิดเป็นอสุรกาย มีร่างกายที่พิกลพิการ ตัว
เป็นคนหัวเป็นหมู แต่ว่าหัวอยู่ใกล้กัน คอยกินอุจจาระที่ไหลออกมาจากกัน บางตัวเป็นหมู 4 ขา ค่อนตัว
จากกันถึงอก ท่อนบนเป็นคนมีแขน แต่หัวเป็นหมู นิ้วมือเป็นดาบ ควักเนื้อตัวเองกิน เพราะหิวกระหาย
ทุกข์ทรมานยาวนานทีเดียว

หากไม่เกิดเป็นอสุรกาย ก็ไปเกิดเป็นเปรต รูปร่างพิกลพิการ พิลึกกึกกือ เหมือนอสุรกาย แต่ว่ามี
ฝนไฟหล่นใส่ และบ้าง ไหมบ้าง อิกยาวนาน จากนั้นไปเกิดเป็นหมูให้เขาฆ่า จำนวนครั้งเท่ากับจำนวนชน
ของหมูนั้น ฆ่าก็ตัวก็เอาจำนวนที่ฆ่าคุณเข้าไป พอหมดกรรมจากหมูก็ไปเกิดเป็นมนุษย์ ถ้าฆ่าลูกหมูที่อยู่ใน
ท้องก็จะตายในท้อง ถ้าฆ่าลูกหมูก็จะเกิดมาอายุสั้น ตายด้วยโรคภัยแรงบ้าง อุบัติเหตุบ้าง ถ้ากรรมจางลง
อายุยืนขึ้นมาหน่อยหนึ่ง เช่น อายุ 10 ปี แล้วจึงตายบ้าง ด้วยโรค อุบัติเหตุ หรือฆาตกรรมบ้าง ถ้ากรรม
บางลงไปอีก อายุจะยืนขึ้นมาอีก ถ้าในระหว่างที่อายุยืนขึ้น แล้วทำกรรมใหม่ ก็มีโอกาสนลงไปในนรกอีกรอบหนึ่ง
ถ้าหากทำความดีก็มีสิทธิ์พ้นจากกรรมนี้ได้ แต่ถ้าทำกรรมหลายอย่าง เช่น ฆ่าหมูด้วย ต้ม สุราด้วย เมื่อ
หมดกรรมจากหมูก็จะไปใช้กรรมสุราต่อ หรือผิดศีลข้อ 3 ก็ต้องไปตกนรกขุม 3 อีก ขึ้นอยู่กับกรรมที่
กระทำไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ดังนั้นชีวิตจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับเราว่าจะเลือกไปสุคติหรือทุคติ

2.1.2 อุตสทนรก (นรกขุมบริวาร)

อุตสทนรก คือ นรกที่เป็นขุมบริวาร เรา
เรียกลักษณะของอุตสทนรกว่า ขุมเช่นเดียวกับ
มหานรก อุตสทนรกมีขนาดเล็กกว่ามหานรก และ
การทัณฑ์ทรมานก็เบาบางกว่า มีความทุกข์น้อยกว่า
ไฟนรกก็ร้อนแรงน้อยกว่ามหานรก และยังมี
เวลาว่างเว้นจากการทัณฑ์ทรมานบ้างเล็กน้อย

มหานรกเหมือนเป็นประธานของนรกทั้ง
ปวง มหานรกขุมหนึ่งๆ จะมีอุตสทนรกตั้งอยู่โดย
รอบทั้ง 4 ทิศ ทิศละ 4 ขุม รวมเป็น 16 ขุม เมื่อ
รวมอุตสทนรกที่เป็นบริวารของมหานรกทุกขุมแล้ว จะมีจำนวนทั้งหมด 128 ขุม อุตสทนรกทั้ง 4 ขุมใน
แต่ละทิศ มีชื่อเรียกเป็นของตัวเอง ซึ่งเป็นชื่อเหมือนกันกับอุตสทนรกในทิศอื่นๆ และเป็นเช่นนี้กับ
มหานรกทุกขุม ต่างกันแต่เพียงความหนักเบาของทุกข์โทษเท่านั้น



อุสสทนรกทั้ง 4 ขุมในทิศหนึ่ง มีชื่อดังต่อไปนี้

1. คุณนรก
2. กุกกุพนรก
3. อลิปัตตนรก
4. เวตรณีนรก

ในที่นี้จะขอล่าวเฉพาะอุสสทนรกที่อยู่ในทิศใดทิศหนึ่งของสัตถุชิวมทานนรกเท่านั้น นอกนั้นก็จะมีชื่อและลักษณะอย่างเดียวกันหมด

ขุมที่ 1 คุณนรก

คุณนรก คือ นรกอุจจาระเน่า สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากมทานนรกแล้ว แต่ก็ยังไม่หลุดพ้นจากวงจรรนรก ต้องเสวยทุกข์ต่อไป ในนรกขุมบริวารที่ใกล้ชิดกับมทานนรกอันดับที่ 1 คือ คุณนรก จะถูกทรมานอยู่ในนรกอุจจาระ

ลักษณะของคุณนรก เต็มไปด้วยหมูหนอน มีปากแหลมดั่งเข็ม ตัวอ้วนพีใหญ่เท่าช้าง เมื่อสัตว์นรกตกลงมาสู่คุณนรก เจ้าหนอนนรกจะแสดงอาการตีกตใจ เข้ามาล้อมเกาะกัดกินเนื้อของสัตว์นรกนั้น อย่างเอร็ดอร่อยจนเหลือแต่กระดูก แล้วก็ทะกระดูกเข้าไปอีก หนอนบางตัวมีขนาดเล็กก็จะคลาน خزนไช เข้าไปในปาก กัดกินปอด ตับ ม้าม ไต หัวใจ กระจเพาะ แล้วก็ออกทางทวารด้านล่างและด้านบน เป็นอย่างนี้จนกว่าจะสิ้นกรรม

ขุมที่ 2 กุกกุพนรก

กุกกุพนรก คือ นรกขี้เถ้าร้อน ครั้นพ้นจากกำแพงของคุณนรกแล้ว สัตว์นรกทั้งหลายที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้พ้นจากนรกอุจจาระเน่าแล้ว ยังต้องถูกทรมานในนรกขุมบริวารอันดับที่ 2 คือ กุกกุพนรก ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับคุณนรก

ลักษณะของกุกกุพนรก เต็มไปด้วยเถ้าร้อนสำหรับเผาสัตว์นรกทั้งหลายให้ได้รับทุกขเวทนาอันแก่กล้า ถูกเถ้าเผาสิริระให้ย่อยยับละเอียดเป็นจุณ เมื่อเศษบาปกรรมยังไม่สิ้นตราบใด ก็ต้องตายเกิดตลอดกาลนานจนกว่าจะสิ้นกรรม

ขุมที่ 3 อลิปัตตนรก

อลิปัตตนรก คือ นรกป่าไม้ดาบ ครั้นพ้นจากกำแพงของกุกกุพนรกแล้ว สัตว์นรกทั้งหลายที่มีอกุศลกรรมเหลืออยู่นั้น ถึงแม้พ้นจากนรกขี้เถ้าร้อนแล้ว จะต้องเจอนรกขุมบริวารอันดับที่ 3 คือ อลิปัตตนรก ก็ยังต้องถูกเบียดเบียนอยู่ในนรกป่าไม้ดาบ ซึ่งอยู่ติดต่อกับกุกกุพนรก

ลักษณะของอลิปัตตนรก จะมีลักษณะเป็นเหมือนอุทยาน มีต้นไม้คล้ายกับมะม่วง เมื่อสัตว์ที่ยังไม่หมดสิ้นกรรมชวนกันไปเดินเล่นในอุทยานนี้ เห็นมีต้นไม้ใหญ่ ตั้งใจว่าจะไปนั่งอยู่ใต้ร่มไม้มัน แต่พอเข้าไปยังไม่ทันจะได้นั่งตั้งใจปรารถนา ก็มีลมพัดมาอย่างแรง ใบมะม่วงก็หลุดและปลิวลงมากลายเป็นหอกเป็นดาบ ทิ่มแทงร่างของสัตว์นรกเหล่านั้น จนแขนขาด คอขาด ขาขาด มีแผลเหวอะหวะเต็มไปทั่วร่างกาย เลือดแดงฉานออกมา จากนั้นก็มีสุนัขนรกร่างกายใหญ่โตเท่าช้างสาร วิ่งมากัดกินเลือดเนื้อของสัตว์นรกนั้นจนเหลือแต่กระดูก จากนั้นยังมีแร้งนรกซึ่งมีปากเป็นเหล็ก ตัวโตประมาณเท่าเกวียนเท่ารถ พากันมา

โอบเฉียวยื้อแย่งจิกทิ้งเนื้อสัตว์นรก ฉีกกินเป็นอาหาร กรรมยังไม่สิ้น ต้องเสวยทุกขเวทนาไปอย่างนี้ตลอดเวลา

ขุมที่ 4 เวตรณีนรก

เวตรณีนรก คือ นรกแม่น้ำเค็มมีหนามหวาย ครั้นเมื่อสัตว์นรกพ้นจากกำแพงของอลิปัตตนรก สัตว์นรกที่ยังมีอกุศลกรรมเหลืออยู่ ถึงแม้จะหลุดพ้นจากนรกป่าไม้ดาบแล้ว ก็ยังไม่หมดสิ้นการทรมาน จะต้องมาสู่นรกขุมนี้อีก ซึ่งเป็นนรกขุมบริวารอันดับที่ 4 อยู่ติดกับอลิปัตตนรก

ลักษณะของเวตรณีนรก จะมีน้ำเค็ม แสบ ตั้งอยู่ชั่วกัป มีเครือหวายหนามเหล็กล้อมอยู่โดยรอบเป็นขอบขัณฑ์ มีดอกปทุม (ดอกบัว) ผุดบานล่อใจให้ชวนชม เมื่อสัตว์นรกเห็นแล้วก็เข้าใจว่าเป็นแม่น้ำใสสะอาดเย็นสนทน้าอาบ น่ำดื่ม ก็พากันตอกตีใจ หวังจะอาบดื่มกินให้สบาย จึงวิ่งด้วยความเร็ว กระโจนลงไปในแม่น้ำ ทันใดนั้นเองเครือหวายเหล็ก ซึ่งคมเหมือนหอกเหมือนดาบ ก็บาดร่างกายทำให้เป็นแผลในน้ำเค็ม ทั้งเจ็บทั้งแสบ แล้วก็เกิดเป็นเปลวไฟลุกไหม้เผาράง เผาทั้งๆ ที่อยู่ในแม่น้ำ จนไหม้เกรียมเหมือนกับต้นไม้ที่ถูกไฟไหม้ บางตนร่างห้อยอยู่บนเครือหนาม ไนไม้ชำระ่างนั้นก็ต้องตกลงไปโดนดอกบัวเหล็กที่มีกลีบแหลมคมเป็นกรด ซึ่งตั้งอยู่กลางน้ำเค็มมีเปลวไฟติดอยู่ตลอดเวลา ในบัวเหล็กแดงก็บาดร่างกายขาดวัน สัตว์นรกคิดว่า ถ้าดำลงไปใมน้ำที่ลึกกว่านี้ คงจะหลุดพ้นจากการทรมานได้ จึงกลั้นใจดำน้ำลงไป แต่แล้วกลับถูกคมดาบซึ่งหงายอยู่ภายใต้ใต้น้ำนั้นบาดเอา เจ็บแสนสาหัส เท่านั้นยังไม่พอ ยังถูกนายนิรยบาลใช้ หอก หลาว แหล่น จ้วงแทงเอา เหมือนกับมนุษย์ใช้ฉมวกแทงปลาใมน้ำฉนใดฉนนัน

จากนั้นนายนิรยบาลเอาเบ็ดนรกเกี่ยวลากสัตว์นรกขึ้นมา บังคับให้นอนหงายเหนือแผ่นเหล็ก แล้วเอาหลาวเหล็กงัดปาก เอาก้อนเหล็กซึ่งกำลังลุกแดงโชนยัดใส่เข้าไปในปาก พอถึงปาก ปากก็ไหม้ ตกมาถึงคอ คอก็ไหม้ พอตกถึงท้อง ก็ไหม้ไล่ใหญ่ไล่ย่อยให้ทะลักออกมา สัตว์นรกก็ร้องไห้ครวญคราง ครั้นนายนิรยบาลเห็นสัตว์นรกร้องครวญครางเช่นนั้น ก็ทำเหมือนกับว่าจะมีใจกรุณา จึงร้องถามไปว่า “ท่านอยากจะทำอะไร” สัตว์นรกตอบว่า “น้ำ ข้าพเจ้ากระหายน้ำเหลือเกิน เพราะก้อนเหล็กแดงนี้ร้อนนัก” ทันใดนั้นเอง นายนิรยบาล จึงเอาน้ำทองแดงที่กำลังเดือดพล่านมารอกกลงไปในปากของสัตว์นรกผู้กระหายน้ำ พอ น้ำถึงปาก ปากก็แดงพ้งทลาย พอ น้ำถึงคอถึงท้อง คอและท้องก็พ้งพินาศ พอตกถึงลำไส้ ลำไส้ใหญ่ย่อยก็ขาดกระจุยกระจายเรียงรายออกมา ต้องเสวยทุกขเวทนาอันแสนจะเจ็บปวดอยู่อย่างนั้น จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำมา

เมื่อสัตว์นรกได้ถูกลงทัณฑ์ทรมานในอุสสนนรกเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก จนกระทั่งกรรมเบาบางแล้ว ก็ต้องไปตัดสินคดีในยมโลกต่อไป

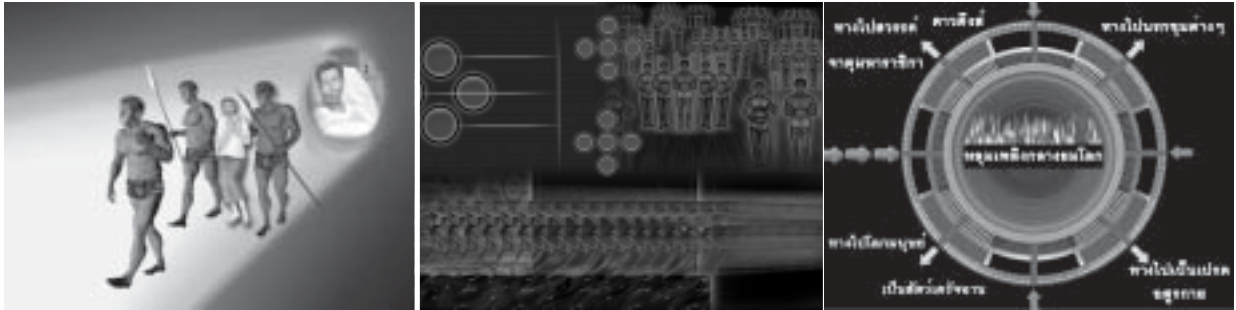
2.1.3 ยมโลกนรก

เรื่องยมโลกนี้ เป็นที่รู้จักกันมากในหมู่คนไทย เพราะมีปรากฏให้เห็นตามผนังโบสถ์ของวัดหลายแห่ง ซึ่งจะมีภาพวาดการทัณฑ์ทรมานสัตว์นรกโดยเหล่าเจ้าหน้าที่ในยมโลก และที่สร้างความสนใจให้กับคนจำนวนมาก คือ การนำเรื่องราวของยมโลกมาทำเป็นละครทีวี เรื่องพิภพมัจจุราช โคร่งเรื่องจะเป็นลักษณะ

การตัดสินใจของคนที่ทำบาปเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เรื่องนี้ทำให้คนไทยรู้จักยมโลกกันมากขึ้น แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เชื่อว่า ยมโลกมีจริง คิดว่าคงเป็นเพียงเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อหลอกลวง

แต่ในความเป็นจริงแล้ว เรื่องยมโลกนี้ พระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบด้วยพระญาณอันบริสุทธิ์ของพระองค์ แล้วนำมาตรัสเล่าให้เหล่าพุทธบริษัท 4 ได้ฟัง ซึ่งมีปรากฏอยู่หลายแห่งในพระไตรปิฎก ในภายหลังพระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาคำสอนนั้น แล้วก็นำเรื่องราวเหล่านั้นมาถ่ายทอด โดยผ่านฝีมือของจิตรกรทั้งหลาย ปรากฏออกมาเป็นภาพในศาลาการเปรียญบ้าง ตามผนังโบสถ์บ้าง เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติให้คนทั้งหลายเกรงกลัวการทำบาปอกุศล

ยมโลกมีความพิเศษที่หลากหลายน่าพิศวงและอุสสทนรก เพราะเป็นสถานที่วินิจฉัยบุญบาปของสัตว์นรก และลงโทษสัตว์นรกที่มาจากมหานรก ผ่านอุสสทนรกมายังยมโลก นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ตัดสินบุญบาปของผู้ที่ตายจากเมืองมนุษย์ ที่มีลักษณะของใจที่ไม่หมองไม่ใสอีกด้วย เมื่อตัดสินแล้วก็ส่งไปตามภพภูมิต่างๆ เช่น ไปเป็นสัตว์เดียรัจฉาน เปรต อสุรกาย สัตว์นรก หรือชาวสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับกุศลกรรมและอกุศลกรรมของกายละเอียดเหล่านั้น



ยมโลกทำหน้าที่คล้ายกับศาลในเมืองมนุษย์ เราอาจจะถือว่ายมโลกเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมต่อระหว่างภพมนุษย์กับภูมิอื่นๆ ก็ได้ เพราะเป็นที่รองรับสัตว์นรกที่มาจากมหานรก และรองรับกายละเอียดที่ตายจากเมืองมนุษย์ เพื่อมาตัดสินบุญบาปแล้วส่งไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ดังกล่าว

ดังนั้น เนื้อหาของยมโลก จึงมีรายละเอียดมากกว่ามหานรกและอุสสทนรก ก่อนที่จะได้ศึกษาเรื่องของยมโลกแต่ละขุมนั้น จะขอนำนักศึกษาไปรู้จักสภาพโดยรวมของยมโลกก่อน เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจภาพของยมโลกได้ชัดเจนขึ้น

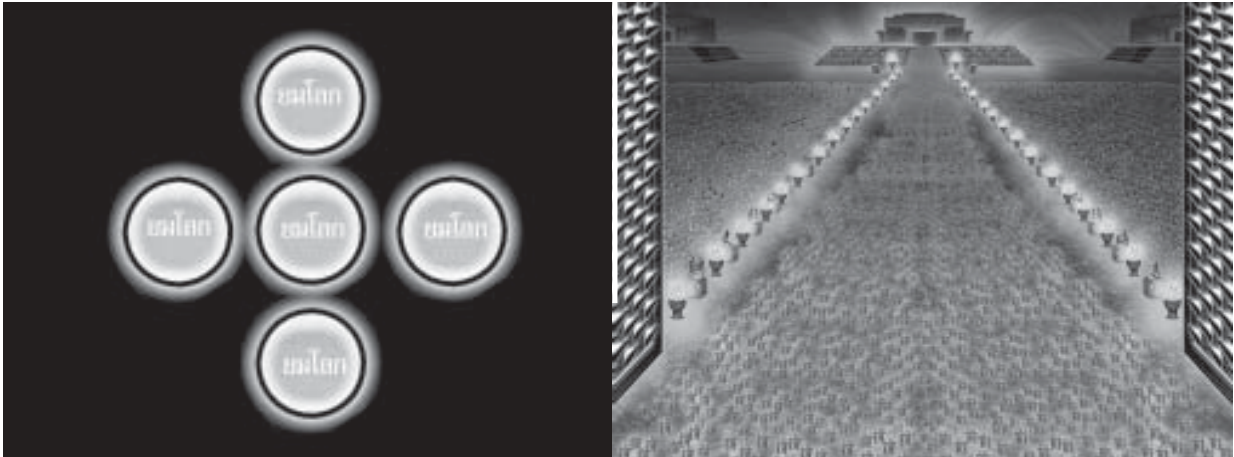
ก. การเดินทางไปสู่ยมโลก

การเดินทางไปสู่ยมโลกมี 2 ทาง คือ

1. เดินทางโดยการตายจากเมืองมนุษย์ไปสู่ยมโลก ของผู้มีจิตไม่หมองไม่ใส
2. เดินทางจากมหานรก ไปอุสสทนรก และไปยังยมโลก

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการเดินทางของผู้ที่ตายจากเมืองมนุษย์มายังยมโลก การเดินทางสู่ยมโลกนั้น ได้กล่าวไว้บ้างแล้วในบทที่ 1 ว่า ลักษณะของคนที่จะเดินทางไปสู่ยมโลก คือ บุคคลที่เวลาจะตายใจ

ไม่หมองไม่ใส คือ ก่อนจะตาย ภาพแห่งความดีความชั่ว ยังไม่มีฝ่ายใดที่จะส่งผลได้ชัดเจนกว่ากัน บุคคลเหล่านี้เมื่อตายแล้ว ภายละเอียดจะหลุดออกมาจากกายหยาบ บางคนไม่รู้ตัวตัวเองตายแล้ว บางคนก็รู้ว่าตัวเองตายแล้ว แต่ไม่รู้จะไปไหน เพราะไม่ได้ศึกษาเรื่องราวความจริงของชีวิตหลังความตายตามหลักพระพุทธศาสนา ได้เที่ยววนไปวนมาหาบุคคลในครอบครัว หมูญาติ เพื่อนฝูง พุดกับใครก็พุดไม่รู้เรื่อง เพราะอยู่คนละภพกัน วนเวียนอยู่ 7 วัน เหตุที่ยังวนเวียนอยู่ 7 วัน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้นึกถึงบุญ



เมื่อครบ 7 วัน ถ้ายังไม่ถึงบุญไม่ออก เพราะใจยังสับสน หรือไม่คอยได้ทำบุญกุศล ก็จะต้องย้อนกลับไปในสถานที่ที่ตนเองตาย เมื่อครบกำหนด เจ้าหน้าที่จากยมโลก ที่มีรูปร่างใหญ่โต ผิวดำ ผมหยิกตาโต นุ่งผ้าหยักรังสีแดง ดูน่ากลัว จะนำโชตรวนมาล่อม แล้วคุมตัวภายละเอียด หากใครที่เคยมียศตำแหน่งใหญ่ในทางโลก เจ้าหน้าที่ที่มารับตัวจะมีจำนวนมากกว่า และมีอาวุธครบมือ เพื่อข่มขวัญภายละเอียดนั้น หากดิ้นรนขัดขืนก็จะถูกทำร้ายและลากตัวไปโดยไม่มีความปราณี เจ้าหน้าที่จะพาทะลุมิติไปสู่ยมโลก เมื่อมาถึงก็ต้องผ่านกำแพงประตูยมโลก ก่อนเข้าไปในโรงพิพากษา

ข. ลักษณะทางกายภาพของยมโลก

ก่อนที่สัตว์นรกจะเข้าสู่ยมโลกนรก จะต้องผ่านกำแพงและประตูขนาดใหญ่ ที่เปิดรอต้อนรับผู้เดินทางมาใหม่ ซึ่งกำแพงและประตูนี้มีอยู่หลายทิศ ทำจากวัสดุที่หลากหลาย กำแพงเหล็กประตูเหล็กก็มี กำแพงทองแดงประตูทองแดงก็มี กำแพงหินประตูทองแดงก็มี กำแพงเหล็กประตูไม้ก็มี ที่ประตูมีหนามแหลมคมยื่นออกมา ด้านล่างข้างประตูจะมีเจ้าหน้าที่ยืนคุมอยู่ 2 ข้าง ทั้งชายและชวา ส่วนด้านบนกำแพงจะมีกระถางคบเพลิงที่มีไฟลุกโชนอยู่ตลอดเวลา มีเจ้าหน้าที่ยมโลกยืนถืออาวุธเป็นแถวตามแนวกำแพง เป็นภาพที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก

เมื่อเข้าประตูไปจะพบโรงวินิจฉัยขนาดใหญ่ มีอาคารมากมายตามเขตการปกครองของชาวนรก บรรยากาศภายในยมโลกจะทึมๆ มีดๆ อากาศร้อนอบอ้าว ภายละเอียดที่ถูกนำตัวมาจะมีทุกชาติ ทุกศาสนา เป็นจำนวนมากมาย จะถูกนำมารวมกันที่ลานกว้างหน้าโรงวินิจฉัย ที่แบ่งเป็น 2 ฝั่ง คือ ชายและชวา มีแท่นคล้ายโพเดียมในเมืองมนุษย์อยู่ตรงกลางลาน มีเจ้าหน้าที่ตัวใหญ่ยืนอยู่บนแท่น เพื่อประกาศเรียกชื่อสัตว์นรกเพื่อเข้าไปยังโรงพิพากษา รอบแท่นประกาศจะมีเจ้าหน้าที่ยืนถืออาวุธ การเรียกชื่อกายละเอียดจะเรียกตามเขตการปกครอง เมื่อเรียกชื่อก็จะปรากฏภาพให้เห็นด้วย เมื่อเรียกชื่อแล้วภายละเอียดที่ถูก

เรียกจะเข้าสู่ถนนแนวกลางโดยมีเจ้าหน้าที่คุมตัวไปเป็นแถวยาวเหยียด

ถนนแนวกลางของโรงพิพากษา จะเป็นทางเดินกว้างมาก ด้านข้างแนวทางเดินทั้ง 2 ข้าง จะมีกระถางคบเพลิงขนาดใหญ่ที่มีไฟลุกโชนตลอดเวลา สลับกับประติมากรรมนรก ที่มีลักษณะการทรมานสัตว์นรกในรูปแบบต่างๆ สุดทางเดินที่ทอดยาว จะเป็นบันไดขึ้นสู่โรงวินิจฉัยัย มีประติมากรรมอาวุธ เช่น เลื่อย หอก มีด ดาบ ง้าว อยู่ด้านข้างแนวบันได และอยู่รายรอบโรงวินิจฉัยัยอีกด้วย

สุดแนวบันไดจะเข้าสู่โรงวินิจฉัยัย ภายในเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ เมื่อเข้าไปแล้ว ตลอด 2 ข้าง ทางก่อนจะถึงบัลลังก์ของพญายมราชจะมีแถวของเจ้าหน้าที่ยืนเรียงรายไปจนถึงด้านหน้าบัลลังก์ของพญายมราช

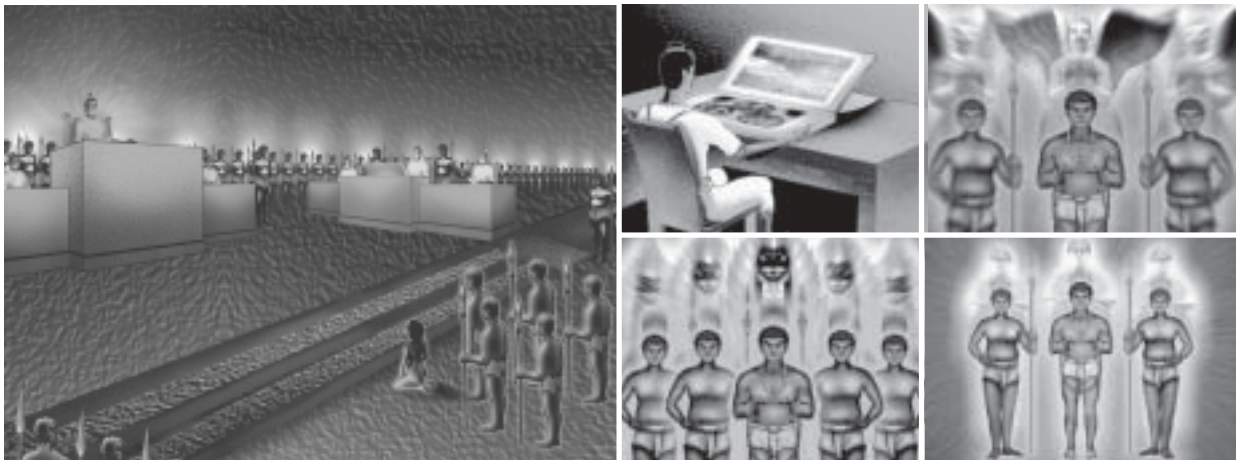
ด้านในสุดจะเป็นผนังหิน ถัดจากผนังหินจะเป็นแนวกระถางคบเพลิงขนาดใหญ่ ถัดมาอีก จะเป็นแถวของเจ้าหน้าที่ยมโลกยืนถืออาวุธเรียงรายเป็นแถว ถัดออกมาอีกจึงจะเป็นบัลลังก์ของพญายมราช มีผู้ช่วย 2 คน นั่งอยู่ด้านข้างทั้ง 2 ฝั่ง ส่วนแท่นของสุวรรณเลขา และสุวานเลขา จะนั่งหันหน้าเข้าหากัน

กายละเอียดที่เปลือยเปล่าจะถูกนำตัวมาให้นั่งต่อหน้าพญายมราช เพื่อฟังการวินิจฉัยัยบุญบาปหลังตัดสินแล้ว ผลเป็นอย่างไร ก็จะถูกนำตัวออกไปยังประตูด้านข้าง ซึ่งติดกับถนนที่เชื่อมต่อโรงวินิจฉัยัยอีกโรงหนึ่ง ถนนเชื่อมต่อนี้มีอยู่จำนวนมาก และถนนทุกสายทอดยาวไปเชื่อมต่อกับถนนวงแหวนรอบศูนย์กลางยมโลก ซึ่งเป็นหลุมขนาดใหญ่มาก ในหลุมนั้นจะมีไฟลุกโพล่งอยู่ตลอดเวลา เป็นที่ลงโทษสัตว์นรกที่ถูกตัดสินให้ถูกลงทัณฑ์แล้ว

ถนนวงแหวนรอบหลุมใหญ่มี 2 ฝั่ง ฝั่งหนึ่งสำหรับผู้ที่จะถูกลงโทษ อีกฝั่งหนึ่งสำหรับผู้ที่จะไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ซึ่งจะมีทางออกอยู่ในทิศต่างๆ มีศาลาสำหรับพักเพื่อรอไปเกิดในภพต่างๆ ดังภาพ

ค. เจ้าหน้าที่ในยมโลก

เจ้าหน้าที่ในยมโลก ไม่ใช่นายนิรยบาลที่เกิดด้วยอำนาจบาปของสัตว์นรกเหมือนอย่างในมหานรกและอุสสทนรก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นกุมภภัณฑ์ คือ ยักษ์ชนิดหนึ่ง อยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา อยู่ในความดูแลของท้าวจตุรฐ เป็นอดีตมนุษย์ที่มีนิสัยมักโกรธ แต่ก็ทำบุญด้วย เจ้าหน้าที่พวกนี้จะหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่เป็นช่วงๆ มีตั้งแต่ 3 เดือน 6 เดือน 9 เดือน หรือ 12 เดือน ในยมโลก ซึ่งก็แล้วแต่บาปที่ตนกระทำไว้ เจ้าหน้าที่ในยมโลกมีหลักๆ ดังนี้



พญายมราช เป็นกุมภภัณฑ์ชั้นดี มีเครื่องประดับแบบเรียบๆ คล้ายชุดลำลองที่ใส่มาทำงาน มีบุญมากกว่ากุมภภัณฑ์ที่ทำหน้าที่อื่นๆ มีหน้าที่วินิจฉัยบุญบาปของสัตว์นรก ทำหน้าที่สั่งการเหมือนเป็นหัวหน้าศาลอย่างเมืองมนุษย์

สุวรรณเลขา เป็นกุมภภัณฑ์ชั้นดี มีหน้าที่ตรวจบัญชีบุญที่ทำจากแผ่นทองคำ

สุวานเลขา เป็นกุมภภัณฑ์ชั้นดี มีหน้าที่ตรวจบัญชีบาป ที่ทำจากหนังสือสัตว์

ยมทูต เป็นกุมภภัณฑ์ที่บุญน้อยลงมา มีหน้าดุตัน ตาโตแดง ผิวดำ ทุ่งผ้าหยักครึ่งสีแดง มีหน้าที่ไปรับตัวผู้หมดอายุขัยในโลกมนุษย์มาสู่ยมโลกหรือผู้ที่มาจากอุสสทนรกมาสู่ยมโลกซึ่งจะประกอบด้วยหัวหน้าชุดผู้มีกำลังบุญมากกว่าทหารยมทูต มีเครื่องประดับเป็นสร้อยทองคำขนาดใหญ่ ในมือถือโซ่ตรวน ส่วนทหารยมทูตนั้นไม่มีเครื่องประดับ ในมือถืออาวุธ เวลาไปรับตัวกายละเอียด จะไปเป็นชุด 3 ตนบ้าง 5 ตนบ้าง 7 ตนบ้าง แล้วแต่ผู้ตายว่า มียศตำแหน่ง มีอำนาจในเมืองมนุษย์มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นการข่มขวัญนั่นเอง

เจ้าหน้าที่ยมโลกทั่วไป เป็นกุมภภัณฑ์ทั่วไป มีหน้าที่ควบคุมสัตว์นรก และลงโทษสัตว์นรก กรณีที่มีสัตว์นรกมาก กุมภภัณฑ์ไม่เพียงพอ ก็จะมียักษ์ ครุฑ นาค พันธูฑ์ ที่มีเศษกรรมประเภทนี้อาสามาช่วยงานด้วย

ง. การพิพากษาบุญบาป

เมื่อถึงเวลาเจ้าหน้าที่จะเรียกตัวสัตว์นรกที่มีกายเปลือยเปล่า เข้ารับการวินิจฉัยบุญบาป เจ้าหน้าที่จะคุมตัวเข้าไปนั่งต่อหน้าพญายมราช แล้วการวินิจฉัยก็เริ่มขึ้น โดยที่พญายมราชจะซักถามด้วยเสียงที่ดังก้องกรงขาม

ยกตัวอย่างการวินิจฉัยบุญบาป พญายมราชจะซักถามชื่อ ที่อยู่ ฯลฯ เมื่อซักถามเรื่องพื้นฐานเรียบร้อยแล้ว ต่อไปก็จะถามเรื่องบุญและเรื่องบาป เช่น ถามว่า “เจ้ารู้ไหม ทำไมเจ้าถึงมาอยู่ที่นี่” ส่วนใหญ่จะตอบเหมือนกันว่า “ไม่รู้” พญายมราชจะบอกว่า เพราะเจ้าทำกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ กายละเอียดก็ปฏิเสธว่า ไม่เคยทำ เมื่อปฏิเสธ พญายมราชจะสั่งให้สุวานเลขาเปิดบัญชีบาป บัญชีของสุวานเลขาจะมีภาพการกระทำของคนนั้นปรากฏ และภาพนั้นก็มาฉายอยู่บนบัลลังก์ของพญายมราช เป็นภาพในลักษณะที่ลอยออกมาจากฝาผนัง กายละเอียดจะเห็นการกระทำของตนเอง สมมุติว่า ต้มเหล้าเมา ภาพปรากฏอยู่ที่สุวานเลขา ก่อน แล้วก็มาปรากฏที่หน้าจอของพญายมราช เห็นภาพตนเองกำลังเมา เมาแล้วไปฆ่าสัตว์ ฆ่าแล้วเกิด ฆ่าแล้วเอามาขาย ขายแล้วซื้อเหล้ามาดื่ม ชวนเพื่อนซี้เมาแล้วกินเหล้าด้วยกัน พอเงินหมดก็ไปขโมยทรัพย์ เอาของไปขายแล้วเอาเงินมาซื้อเหล้า พอเมาได้ที่แล้วก็ร้องรำทำเพลง ภาพปรากฏขึ้นมาทั้งหมด หลอกกันไม่ได้เลย เมื่อสัตว์นรกเห็นภาพการกระทำของตนก็เศร้าซึม ใจหมอง

เมื่อดูภาพบาปแล้ว พญายมราชจะถามว่า “แล้วเจ้าเคยทำบุญอะไรบ้าง” กายละเอียดตอบว่า “จำไม่ได้” เพราะอยู่ตรงนั้นบรรยากาสด่างๆ จะทำให้กายละเอียดหวาดกลัว พญายมราชก็สั่งให้สุวรรณเลขาเปิดบัญชีบุญดู ปรากฏว่า ความดีที่ทำมีอยู่หน่อยหนึ่ง คือ เคยเกี่ยวหญ้ามาเลี้ยงวัว เพราะความเอ็นดูทำทานกับสัตว์เดียรัจฉานอย่างเดียว ใจก็ได้ปลื้มมาก

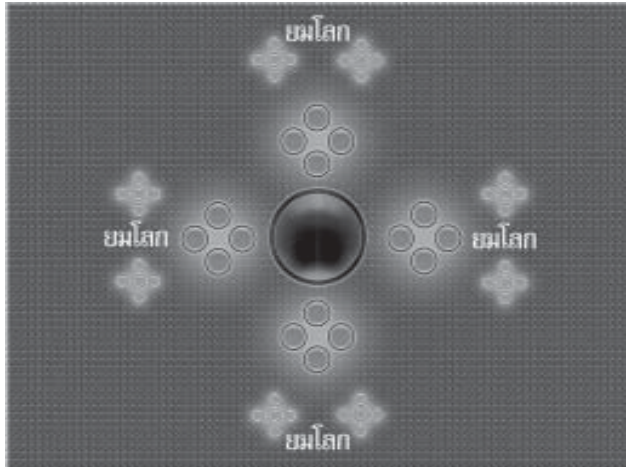
เมื่อดูภาพทั้งบุญและบาปแล้ว พญายมราชสรุปว่า “เจ้าทำบาปมาก เจ้าก็เห็นด้วยตัวของตัวเองแล้ว และญาติก็ไม่ได้ทำบุญส่งมาให้ ให้เจ้าหน้าที่นำตัวไปลงโทษสมควรแก่กรรมต่อไป”

การวินิจฉัยบุญบาปของพญายมราชนี้ เพื่อให้โอกาสกายละเอียดนั้นได้นึกถึงบุญที่ตนทำไว้เมื่อ

ครั้งเป็นมนุษย์ ถ้าใครพอทำบุญมาบ้าง เมื่อภาพที่สุวรรณเลขาปรากฏ การที่จะนึกถึงบุญได้ก็มีมาก โอกาสที่จะต้องไปเกิดในอบายภูมิก็น้อย แต่หากทำบาปมาก ทำบุญบ้างนิดหน่อย อย่างกรณีตัวอย่าง ทำแล้วไม่ถูกหลักการทำบุญในทางพระพุทธศาสนา ทำกับสัตว์เดียรัจฉานมีอานิสงส์น้อย เมื่อเทียบกับการทำบุญกับเพื่อนมนุษย์อย่างพระภิกษุสงฆ์ อย่างนี้มีโอกาสจะต้องไปรับโทษทัณฑ์ในนรกได้ เรื่องการชกถามบุญบาปของพญายมราชนี้ มีปรากฏใน เทวทูตสูตร¹ นักศึกษาสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากพระสูตรดังกล่าว

จ. ที่ตั้งและจำนวนของยมโลก

จากบทที่ 1 นักศึกษาทราบแล้วว่า ยมโลก อยู่ใต้เขตรีกูฏ ซึ่งเป็นที่รองรับเขาลิเนรุ และอยู่ในระนาบเดียวกับอสูสทนรก ยมโลกเป็นบริวารของมหานรกทั้ง 8 ชุม ในมหานรกแต่ละชุม มียมโลกล้อมรอบทิศละ 10 ชุม ทิศเบื้องหน้า 10 ชุม ทิศเบื้องหลัง 10 ชุม ทิศเบื้องขวา 10 ชุม ทิศเบื้องซ้าย 10 ชุม รวม 4 ทิศ เท่ากับ 40 ชุม รวมยมโลกของมหานรกทั้ง 8 ชุม มีจำนวนทั้งหมด 320 ชุม ยมโลก 10 ชุม ในทิศหนึ่งๆ ของมหานรกทั้ง 8 ชุมนั้น มีชื่อเรียกแตกต่างกันตามลักษณะการทรมาน และมีชื่อเหมือนกันกับยมโลก 10 ชุม ในทิศอื่น และในชุมอื่นๆ ยมโลก 10 ชุม มีชื่อเรียก ดังนี้



1. โลหกุมภินรก
2. ลิมพลินรก
3. อสินขนรก
4. ตามโพทกนรก
5. อโยคุพนรก
6. ปิสลกปัพพदनรก
7. ฐุสนรก
8. สิตโลสิตนรก
9. สุนขนรก
10. ยันตปาสาณนรก

จ. รายละเอียดของยมโลกแต่ละชุม

ต่อจากนี้ นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจยมโลกแต่ละชุม ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

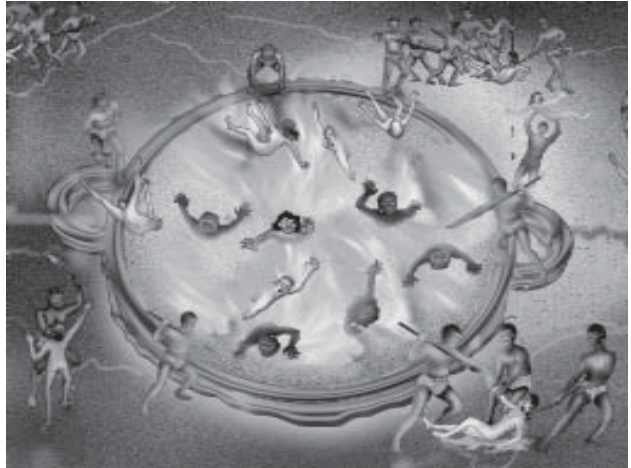
ชุมที่ 1 โลหกุมภินรก

โลหกุมภินรก คือ นรกหม้อเหล็กร้อน มีลักษณะเป็นหม้อเหล็กขนาดใหญ่เท่าภูเขา เต็มไปด้วยน้ำร้อนเดือดพล่านอยู่ตลอดเวลา ตั้งอยู่บนเตา ไฟนรก กุมภินท์จับสัตว์นรกที่ข้อเท้า 2 ข้างแล้วเอาหัวคว่ำลงหย่อนทิ้งลงไป ในหม้อเหล็ก สัตว์นรกได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส บางครั้งนายกุมภินท์ก็เอาเชือกเหล็กแดงลูกเป็นเปลวไฟ ไล่กระหวัดรัดคอแล้วบิดจนกระทั่งคอขาด เอาศีรษะที่ขาดลงไปทอดในหม้อเหล็กแดง

¹ เทวทูตสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปรินิพพานสูตร, มก. เล่ม 23 ข้อ 504-525 หน้า 189-201.

สัตว์นรกก็ยังไม่ตาย มีหัวใหม่เกิดขึ้นมาอีก แล้วก็จะถูกกระทำอย่างนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกว่าจะหมดกรรม

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ ทำกรรมฆ่าสัตว์ เช่น จับเอาสัตว์เป็นๆ มาใส่ลงในหม้อน้ำร้อนเพื่อเอามาทำเป็นอาหาร หรือไม่ก็ทำกรรมชั่วอย่างอื่น แต่ภายหลังสำนึกผิดจึงพยายามประกอบสิ่งที่เป็นกุศล



ขุมที่ 2 สิมพลินรก

สิมพลินรก คือ นรกป่าไม้จ้าว มีลักษณะเป็นป่าไม้จ้าว ที่เต็มไปด้วยหนามแหลมคมเป็นกรด ยาวประมาณ 16 องคุลี ลูกเป็นไฟเสมอไม่มีวันดับ นรกขุมนี้เต็มไปด้วยสัตว์นรกชายหญิง บางเวลาสัตว์นรกหญิงขึ้นไปคอยอยู่บนต้นจ้าวก่อน สัตว์นรกชายก็就会被นายนิรบาลทุบตีด้วยหอก แหวน หลาว ชูตะคอกให้ขึ้นไปด้วยความกลัวจึงต้องปีนป่ายต้นจ้าวจนเลือดสาตไปทั่วทั้งตัว จนสัตว์นรกต้องอ้อนวอนยมบาล ยมบาลก็ยิ่งกระหน้าตี แทะ ซ้ำลงไปอีก พอไปถึงปลายยอดจ้าวนั้น ทั้งๆ ที่เจ็บปวดปมว่าจะขาดใจ สัตว์นรกหญิงพลันตกลงมาเบื้องล่างในทันที นายนิรบาลก็จะใช้หอก หลาว ทิ่มแทง ชับไล่ไสส่งให้ป่ายปีนขึ้นไปอีก แม้เลือดเนื้อจะสาตท่วมตัวมากมายขนาดไหนก็ตาม สัตว์นรกชายหญิงก็จะเวียนปีนป่ายต้นจ้าวอยู่อย่างนั้น

สัตว์นรกบางตัวในขณะที่กำลังป่ายปีนอยู่นั้น ก็จะถูกแร้งกาซึ่งมีปากเป็นเหล็กคอยจิก ทิ้ง อวัยวะน้อยใหญ่กินเป็นภัตตาหาร ให้ได้รับความทุกข์ทรมานหนักยิ่งขึ้น ครั้นตกลงมาข้างล่างก็ถูกสุนัขนรกตัวใหญ่หมึ่หมา รุมกัดกินเนื้อสัตว์นรกนั้น เป็นการสมทบช่วยทรมานสัตว์นรกอีกแรงหนึ่ง

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ได้ทำผิดศีลข้อที่ 3 คือ กาเมสุมิจฉาจาร คือ คบชู้ ถ้าเป็นชายก็เป็นชู้กับภรรยาของคนอื่น ถ้าเป็นหญิงก็เป็นชู้กับสามีของคนอื่น เป็นคนไม่มีทริโอดตปปะ ประพฤตินอกใจภรรยาสามี

ขุมที่ 3 อลินขนรก

ในนรกขุมนี้ สัตว์นรกมีรูปร่างพิกลพิการ เล็บมือเล็บเท้าแหลมยาว กลั้บกลายเป็นอาวุธ เป็นหอก เป็นจอบ เป็นเสียมอันคมกล้า เอาเล็บตะกูดเนื้อหนังของตนกินเป็นภัตตาหาร เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดกาล

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ชอบลักเล็กขโมยน้อย ในสถานที่ที่เป็นสาธารณะของที่เขาถวายแต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ขุมที่ 4 ตามโพนทกนรก

ในนรกขุมนี้ มีหม้อเหล็กต้มน้ำทองแดงอยู่มากมาย พร้อมกับมีก้อนกรวด ก้อนหินปะปนอยู่ด้วย ในหม้อเหล็กทุกๆ หม้อ นายนิรบาลก็จะจับสัตว์นรกนั้นนอนหงายเหนือแผ่นเหล็กอันร้อนแรงด้วยเปลวไฟ

แล้วเอาน้ำทองแดงพร้อมกับก้อนกรวดก้อนหิน กรอกเข้าปากสัตว์รกรนั้น อวัยวะต่าง ๆ ก็แตกเปื่อยพังทลาย แล้วก็เกิดขึ้นมารับกรรมอย่างนี้อีกซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่อย่างนั้น จนกว่าจะสิ้นกรรม

บุพกรรมของสัตว์รกร คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ตีมสุราเมรัย แสดงอาการคล้ายกับคนบ้า วิกลจริต เป็นประจำ

ขุมที่ 5 อโยคุพนรกร

เป็นนรกรที่เต็มไปด้วยก้อนเหล็กแดงลุกเป็นไฟเกลื่อนกลาดไปหมด ไม่ว่าจะมองไปทางใด สัตว์รกรต่างก็มีความทิวโหยอย่างสุดจะประมาณได้ ด้วยกรรมที่ทำเอาไว้ จึงทำให้สัตว์รกรเหล่านั้น เห็นก้อนเหล็กแดงเป็นอาหารอันโอชะ รีบไปยื้อแย่งกันกิน พอเคี้ยวกลืนลงไป ก็ไหม้ไส้พุงให้ขาดกระจัดกระจายเรียราดออกมาให้สัตว์รกรนั้นได้รับทุกขเวทนา

บุพกรรมของสัตว์รกร คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์มีความโลภมาก เทียวป่าวประกาศบอกบุญให้คนเอาทรัพย์มาให้ จะเอาไปทำการกุศล แต่กลับนำเอาทรัพย์มาใช้สอยตามสะดวกสบายของตน การกุศลก็ทำบ้าง ไม่ทำบ้างตามที่อ้างไว้ บางทีก็ไม่ทำเลย

ขุมที่ 6 ปีสลกปัพพตกร

ในนรกรขุมนี้ มีภูเขาใหญ่ตั้งอยู่ทั้ง 4 ทิศ เป็นภูเขาที่เคลื่อนที่ได้ไม่หยุดหย่อน กลิ้งบดสัตว์รกรทั้งหลายให้ตาย แล้วก็กลับมีชีวิตขึ้นมาอีก แล้วก็ถูกกลิ้งบดทับอีก ให้ได้รับทุกข์ทรมานอย่างนี้ไปเรื่อยไม่ได้อวสาน

บุพกรรมของสัตว์รกร คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เคยเป็นเจ้าของคนนายคน เช่น เป็นนายบ้าน เป็นนายอำเภอ เป็นเจ้าบ้านผ่านเมือง แต่ประพฤติดนเป็นอันธพาล กดขี่ข่มเหงราษฎร ทำให้ประชาชนพลเมืองเดือดร้อน เช่น ทูบตีเขา เอาทรัพย์เขามาให้เกินพิภักดิ์อัตราที่กฎหมายกำหนด ครั้นตายไป จึงต้องมาเกิดอยู่ในนรกรขุมนี้

ขุมที่ 7 ฐนกร

ในนรกรขุมนี้ สัตว์ที่เกิดล้วนแต่มีความทิวระหาย วิ่งวุ่นกระเสือกกระสนไปทั่วทั้งนรกร พอเห็นมีสระเต็มไปด้วยน้ำใสเย็นสะอาด ก็รีบวิ่งกระโดดลงเพื่อจะกิน อาบ พอดื่มกินเข้าไป น้ำตกถึงท้องก็กลายเป็นแกลบ เป็นข้าวสาลีกลายเป็นเปลวไฟ แล้วไหม้ไส้ใหญ่ไส้สั้น้อย ให้ได้รับความเจ็บปวด เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส

บุพกรรมของสัตว์รกร คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์เป็นพ่อค้าที่คดโกง ไม่มีความซื่อสัตย์ มีความโลภอยู่ในจิตใจอย่างมากมาย เอาของไม่ตีปนกับของดี เอาของแท้ปนกับของเทียม แล้วนำไปหลอกขายผู้อื่น จะต้องทนทุกข์อยู่ในนรกรขุมนี้จนกว่าจะสิ้นกรรม

ขุมที่ 8 สิตโลลิตนกร

ในนรกรขุมนี้ มีน้ำเยือกเย็นยิ่งกว่าความเย็นทั้งหลาย สัตว์รกรเมื่อตกลงไปต้องตายด้วยความเย็น แต่ด้วยอำนาจของกรรมทำให้กลับมีชีวิตขึ้นมาอีก จากนั้นพากันคลานขึ้นมาข้างบน แต่นายนิรยบาลก็จับ

สัตว์นรกเหล่านั้น โยนลงไปใต้น้ำเย็นอีก ถูกความเย็นเบียดเบียนจนตายอีก ตายเกิดอย่างนี้ตลอดเวลา จนกว่าจะสิ้นกรรม

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์เป็นผู้มีจิตใจไม่บริสุทธิ์ เป็นคนใจบาปหยาบช้ำ ชอบจับสัตว์เป็นๆ ลงในบ่อเหว ในสระน้ำ หรือมัดสัตว์ทิ้งน้ำให้จมน้ำตาย ทำเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ให้ได้รับความทุกข์ตายเพราะน้ำ

ขุมที่ 9 สุนัขนรก

นรกขุมนี้เต็มไปด้วยสุนัขนรก เมื่อจำแนกก็จะมีสุนัขนรกอยู่ 5 เหล่า

1. สุนัขนรกดำ
2. สุนัขนรกขาว
3. สุนัขนรกเหลือง
4. สุนัขนรกแดง
5. สุนัขนรกต่าง

บรรดาสุนัขนรกเหล่านั้น จะมีรูปร่างใหญ่โต น่ากลัว ส่งเสียงเห่าหอนดังเหมือนฟ้าลั่นฟ้าร้องก้องไปทั่วนรก สัตว์นรกที่เกิดในขุมนี้จะถูกสุนัขนรกไล่กัดอยู่ตลอดเวลา

นอกจากจะมีสุนัขนรกแล้วยังมีฝูงนกฝูงกา นกตะกรุมอีกมากมายหลายฝูง แร้งกา นกตะกรุมเหล่านั้นมีลักษณะแปลกประหลาด คือ ที่ปากและเท้าของมันมีเหล็กแดงเป็นไฟ เวลาที่มันเห็นสัตว์นรก ก็จะพากันมาจิกตรงลูกตา และแหวกอกสัตว์นรกทั้งหลายให้แตกทำลายกระจุยกระจาย แล้วก็เคี้ยวกิน แม้จะตายแล้ว ก็กลับฟื้นคืนชีพมาใหม่ แล้วก็รับการทรมานเหมือนอย่างเดิมอีก จนกว่าจะสิ้นกรรม

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งที่เป็นมนุษย์ เป็นคนปากกล้า ด่าว่าบิดามารดา ปู่ย่าตายาย พี่ชาย พี่หญิง ด้วยถ้อยคำที่เจ็บแสบ หรือเมื่อโกรธขึ้นมา ก็ด่าว่าไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ แม้ผู้ทรงศีลธรรม มีสมณชีพราหมณ์ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร เป็นต้น ไม่เลือกหน้าว่าจะเป็นใคร

ขุมที่ 10 ยันตปาสาณนรก

นรกขุมนี้เป็นขุมสุดท้าย ในนรกมีภูเขา 2 ลูก เป็นภูเขานรกแปลกประหลาด คือ เป็นภูเขายนต์หันกระทบกันเป็นจังหวะไม่หยุดหย่อนนายนิรยบาลมีร่างกายกำยำก็จะจับสัตว์นรกโยนเข้าไปในระหว่างเขาทั้ง 2 ภูเขาก็จะเคลื่อนกระทบกันในทันที ร่างกายของสัตว์นรกเหล่านั้นก็จะแตกละเอียดปนบี้ ด้วยแรงกระแทกของภูเขานั้น ถ้าจะเปรียบภูเขานรกนั้น เปรียบเหมือนกับหีบอ้อยฝนที่หีบอ้อยสดให้น้ำไหลออกมาชีวิตก็จะเวียนว้ายตายเกิดอยู่ในนรกขุมนี้ ไม่รู้จักหมดสิ้น จนกว่าจะสิ้นกรรม

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ชายหญิง ได้ทุบตีตำคูครองของตนด้วยความโกรธ ถ้าเป็นสามี เมื่อมีความโกรธก็ทุบตีตำทอภรรยา ถ้าเป็นภรรยา เมื่อโกรธขึ้นมาก็ด่าว่าสามี คำว่าไม่ควรมีดีไลต์ไลต์ฟัน แล้วก็คบชู้ประพฤตินอกใจ คบหาเป็นสามี ภรรยาของคนอื่นตามชอบใจ พอตายแล้วก็มาเสวยทุกข์อยู่ในนรกนี้

เรื่องยมโลก เป็นเรื่องที่น่าศึกษา เพราะเป็นภพที่ใกล้กับมนุษย์ บางคนไม่เชื่อ แลมาเอาเรื่องราวของพญายมราชมาล้อเล่นสนุกปากกันไป เป็นเรื่องที่น่าขนลุกมาก หากเราได้ติดตามข่าวสาร คงจะเคยได้ยินได้ฟังเรื่องคนที่ตายแล้วฟื้น โดยตายไป 7 วัน ได้พบเรื่องราวต่างๆ เหมือนฝัน แต่ว่ารู้สึกนาน แล้วกลับมาเล่าว่า ถูกพาไปสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งน่ากลัว แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ตรวจบัญชีรายชื่อกลับพบว่า ถูกนำไปฝังศพ ต้องนำกลับมาฝัง เพราะยังไม่หมดอายุขัย ท่านผู้นี้ก็คือ พันเอกเสนาะ ผู้ตายแล้วฟื้น ซึ่งเป็นเรื่องที่โด่งดังมากเมื่อเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องที่หลายคนเคยได้ยินจากปู่ย่าตายาย เมื่อเวลาคนจะตาย บางคนหวาดกลัวเหมือนมีใครจะมาทำร้าย หรือมีผู้ชายชุดแดงมายืนอยู่ตรงหน้า เรื่องราวที่เล่ามานี้ บางครั้งถ้าไม่ได้ประสบพบเจอกับตัวเอง ก็ยากที่จะเชื่อ แต่ถึงแม้ว่าจะยังไม่เชื่อ ก็ควรเพื่อเหนี่ยวด้วยการทำความดีให้มากๆ จึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

2.1.4 โลกัณฑ์นรก¹ (นรกขุมพิเศษ)

โลกัณฑ์นรกนี้ เป็นนรกขุมพิเศษอีกขุมหนึ่ง นอกจากมหานรก อุตสทนรก และยมโลกนรก เป็นขุมที่น่าศึกษา เพราะเป็นสถานที่สำหรับบุคคลที่ทำอกุศลกรรมหนาแน่น เป็นนรกที่อยู่นอกจักรวาล อยู่ระหว่างโลกจักรวาล 3 โลก เปรียบเหมือนมีดอกบัว 3 ดอก มาชิดติดกัน จะเกิดช่องว่างในตรงกลาง บริเวณช่องว่างในตรงกลางนั้นเรียกว่า “โลกัณฑ์นรก”

สัตว์ที่เกิดในโลกัณฑ์นรกนี้มีร่างกายใหญ่โตยิ่งนัก มีเล็บมือเล็บเท้ายาว ต้องใช้เล็บมือเล็บเท้าเกาะอยู่ตามเชิงจักรวาล ห้อยโหนโยนตัวอยู่ชั่ววินาทีเหมือนคางคกห้อยหัวอยู่บนกิ่งไม้ และก็จะรำพึงในใจว่า “ทำไม กูจึงมาอยู่ที่นี่ สงสัยจะมีเพียงกูผู้เดียวกรรมมัง” เหตุที่รำพึงเช่นนี้เพราะว่าโลกัณฑ์นรกนั้นมีตมิด ไม่มีแสงสว่างแม้เพียงนิดเดียว ต่างห้อยโหนโยนตัวปะปะด้วยความหิวโหย พอตะครุบไปถูกตัวซึ่งกันและกันจึงคิดว่าเป็นอาหารต่างปล้ำกัดกันอยู่อย่างนี้ไม่ช้าต่างก็พลัดตกลงไปในทะเลน้ำกรดอันเยือกเย็น เนื้อตัวร่างกายก็เปื่อยแหลกเหลว ตายไปในทันที แล้วก็กลับฟื้นขึ้นมาอีก ต้องได้รับความทุกข์ทรมานเช่นนี้ไม่มีวันสิ้นสุดชั่วพุทธันดร ก็ปหนึ่งจึงพ้นโทษจากโลกัณฑ์นรก

บุพกรรมของสัตว์นรก คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เป็นคนประพฤติชั่วช้า ทำร้ายทรมานบิดามารดา หรือเป็นพวกมิจฉาทิฐิ ไม่เชื่อนรก ไม่เชื่อสวรรค์ ทำบาปกรรมชั่วช้าเป็นประจำ อีกประการหนึ่ง เป็นคนปากกล้า ด่าว่าบิดามารดา ปู่ย่าตายาย พี่ชาย พี่สาว ด้วยคำเจ็บแสบ หรือพออนุโกรธขึ้นมาก็ด่าว่าไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ แม้ผู้ทรงศีล เช่น สมณะ ชี พราหมณ์ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร

สรุปสาระสำคัญของนิรยภูมิ

จากการศึกษาเรื่องนิรยภูมิ นักศึกษาจะเห็นสภาพโดยรวมของนรกแล้วว่า เป็นสถานที่หลังความตายฝ่ายทุกคติ ที่มีแต่ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสเพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่การทรมานที่หนักที่สุดในมหานรก ที่ไม่มีเวลาว่างเว้นจากการได้หยุดพักทรมานเลย เมื่อหมดกรรมในมหานรกแล้ว ยังต้องมาถูก

¹ ชัชชนิยสูตร, สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค, มก. เล่ม 27 หน้า 192.

ทรมาณต่อในอุสสทรก ซึ่งแม้ว่าการทัณฑ์ทรมาณจะหย่อนลงไปบ้าง แต่ยังมีทักทาสหาคู่ และเมื่อหมดกรรมจากอุสสทรกแล้ว ยังต้องมาถูกทัณฑ์ทรมาณต่อในยมโลก สำหรับผู้กระทำบาปอกุศลไว้มาก

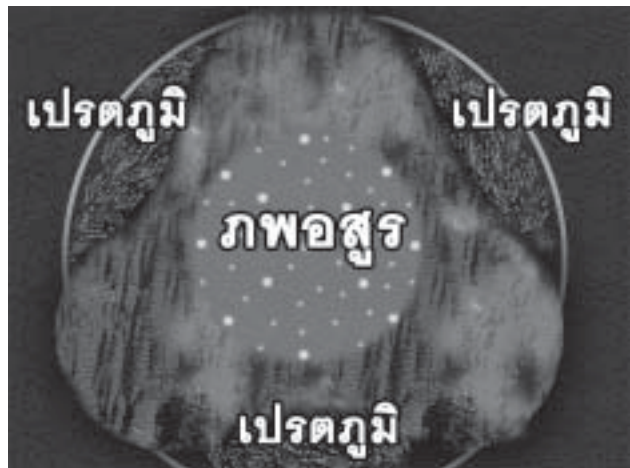
2.2 เปตติวิสัยภูมิ

นักศึกษาได้ทำความเข้าใจเรื่องนรกมาแล้วจะเห็นว่านรกเป็นสถานที่ลงทัณฑ์ทรมาณของผู้ที่ทำบาปอกุศลมามากเมื่อครั้งที่เป็นมนุษย์ ในลำดับต่อไปนักศึกษาจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของเปรต อันเป็นสถานที่อยู่ของชีวิตหลังความตายอีกภพภูมิหนึ่ง ที่มีความน่าสนใจเช่นเดียวกัน

เปรตบางจำพวกอาศัยปะปนอยู่กับภพมนุษย์ แต่เป็นภพที่ละเอียดกว่า ซึ่งมนุษย์มองไม่เห็น แต่ไม่ได้หมายความว่าเปรตนั้นไม่มี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสยืนยันเรื่องเปรตนี้ว่ามีจริง และทรงรู้ถึงการกระทำที่จะนำไปเป็นเปรต ดังมีกล่าวไว้ใน มหาสิหนาทสูตร¹ ตอนหนึ่งดังนี้

“ดูก่อน สารีบุตร เราย่อมรู้จักเปรตวิสัย ทางไปสู่เปรตวิสัยและปฏิบัติภาอันจะยังสัตว์ให้ถึงเปรตวิสัย อนึ่ง สัตว์ผู้ดำเนินประการใด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เราย่อมรู้จักซึ่งการกระทำนั้นด้วย”

เรื่องเปรตนี้ นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงรู้ชัดแจ้งแล้ว ยังมีเหล่าสาวกอีกจำนวนมากที่รู้ชัด แจ่ม หนึ่งในจำนวนพระสาวกนั้น คือ พระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก หลายครั้งที่ท่านออกบิณฑบาตกับสภรรวมิกบ้าง เหล่าศิษย์บ้าง ท่านจะพบกับเปรตที่มีลักษณะต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง เมื่อพบแล้วก็ยังมีได้บอก อะไรกับภิกษุเหล่านั้น ที่ไม่เห็นเปรตเมื่อท่านกลับมาถึงวัดแล้ว จึงนำมาเล่าต่อพระพักตร์ของพระบรมศาสดาว่า ได้เห็นเปรตตนหนึ่ง มีรูปร่างอย่างนั้นๆ ซึ่งพระองค์ทรงรับรองว่าเปรตที่พระมหาโมคคัลลานะเห็นนั้น เป็นเรื่องจริง



หากนักศึกษ้อ่านพระไตรปิฎกจะพบว่ามีกรรรวบรวมเรื่องเปรตไว้เป็นจำนวนมาก และจัดหมวดหมู่ไว้โดยเฉพาได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งนักศึกษาสามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้ใน ขุททกนิกาย เปตวัตถุ

2.2.1 ความหมายของเปรตภูมิ

เปตติวิสัยภูมิ คือ ที่อยู่ของเปรต หรือ โลกของเปรต เป็นหนึ่งในอภายภูมิ 4 ฝ่ายทุกคติ สัตว์ที่ชื่อว่าเปรตนั้น เพราะเป็นสัตว์ที่มีความเดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างหิวโหยอดอยาก ซึ่งต่างกับสัตว์นรกที่มีความเดือดร้อนเหมือนกัน แต่ว่าเดือดร้อนเพราะถูกทรมาณ

2.2.2 ที่ตั้งและชนิดของเปรต

ที่อยู่ของเปรตนั้น อยู่ในไตรภูมิอันเป็นภพของอสูร แต่อยู่ในชอกเขตริภูมิ อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็น

ภพเฉพาะของเปรต และยังมีเปรตบางประเภทที่อยู่ปะปนกับภพมนุษย์ด้วย

ชนิดของการเกิดเป็นเปรตกล่าวโดยรวมๆ มี 2 ประเภท

1. เปรตที่มาจากภูมิอื่นๆ เช่น เปรตที่มีกรรมที่เหลื่อมมาจากมหานรก อุสถนรก ยมโลกแล้ว จึงมาเป็นเปรต

2. เปรตที่มาจากภูมิมนุษย์ ที่ได้ทำกรรมชั่วซ้ำครั้งเป็นมนุษย์ มีความตระหนี่ มีความโลภเป็น เจ้าเรือน เมื่อตายแล้วก็มาเกิดเป็นเปรตทันที

ไม่ว่าจะเป็นเปรตที่มาจากภูมิใด เมื่อมาอยู่ในภูมิเปรตแล้วย่อมได้รับความทุกข์ทรมานฝ่ายเดียว เป็นเวลายาวนานมาก อายุของเปรตนั้นไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับวิบากกรรมที่ตนกระทำ บางตนยาวนานเป็น พุทธรันดร บางตนน้อยกว่านั้น บางตนมากกว่านั้น อย่างเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร มีความทุกข์ ทรมานนานถึง 4 พุทธรันดร

2.2.3 ชนิดของเปรต

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีบันทึกไว้ว่า เปรตแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ก็มี บางแห่งแบ่งเป็น 12 ตระกูลบ้าง หรือแยกย่อยออกเป็น 21 ชนิดบ้าง แล้วแต่จุดประสงค์ในการจำแนก ในลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ทราบรายละเอียดของเปรตชนิดต่างๆ

เปรต 4 จำพวก ในเปตวัตถุ อรรถกถา แสดงเปรต 4 จำพวก คือ

1. **ปรทัตตูปชีวิกเปรต** เป็นเปรตที่เลี้ยงชีวิตอยู่โดยอาศัยอาหารที่ผู้อื่นให้ โดยการเช่นไหว้ เป็นต้น
2. **ขุปปีपालิกเปรต** เป็นเปรตที่อดอยาก หิวข้าวหิวน้ำอยู่เป็นนิตย์
3. **นิชฌามตัณหิกเปรต** เป็นเปรตที่ถูกไฟเผาให้เร่าร้อนอยู่เสมอ
4. **กาลกัญชิกเปรต** เป็นเปรตในจำพวกอสุรกาย หรือเป็นชื่อของอสุรกายที่เป็นเปรต

ในอบทาน อรรถกถา สุตตนิบาตอรรถกถา และพุทธวังสะอรรถกถา แสดงว่าบรรดาพระโพธิสัตว์ ทั้งหลาย นับตั้งแต่ได้รับพุทธพยากรณ์เป็นต้นไป จะไม่เกิดเป็น ขุปปีपालิกเปรต นิชฌามตัณหิกเปรต หรือ กาลกัญชิกเปรต ถ้าจะต้องไปเกิดเป็นเปรต ก็จะเกิดเป็น ปรทัตตูปชีวิกเปรต ประเภทเดียว

เปรต 12 ตระกูล ได้แก่

1. **วันตาสเปรต** เปรตที่กินน้ำลาย เสมหะ อาเจียน เป็นอาหาร
2. **กณฺฆาสเปรต** เปรตที่กินซากศพคน หรือสัตว์ เป็นอาหาร
3. **คฺฤตฺขาทกเปรต** เปรตที่กินอุจจาระต่างๆ เป็นอาหาร
4. **อัคคิขาลมุขเปรต** เปรตที่มีเปลวไฟลุกอยู่ในปากเสมอ
5. **สุจิมฺขเปรต** เปรตที่ปากเท่ารูเข็ม
6. **ตัณหัญญิตเปรต** เปรตที่ถูกตัณหาเบียดเบียนให้หิวข้าวหิวน้ำเสมอ
7. **นิชฌามกเปรต** เปรตที่มีตัวดำเหมือนตอไม้ที่เผา
8. **ลัพพิงคเปรต** เปรตที่มีเล็บมือ เล็บเท้ายาวคมเหมือนมีด
9. **ปัพพตังคเปรต** เปรตที่มีร่างกายสูงใหญ่เท่าภูเขา
10. **อชฺครเปรต** เปรตที่มีร่างกายคล้ายสัตว์เดียรัจฉาน

- | | |
|-----------------|---|
| 11. มติทติกเปรต | เปรตที่มีฤทธิ์มาก |
| 12. เวมานิกเปรต | เปรตที่ต้องเสวยทุกข์ในเวลากลางวัน แต่กลางคืนได้ไปเสวยสุขในวิมาน |

เปรต 21 จำพวก ในวินัย และลักษณะลัษณียุตตพระบาลี แสดงเปรต 21 จำพวก คือ

- | | |
|----------------------|---|
| 1. อัฏฐีสัจฉิกเปรต | เปรตที่มีกระดูกติดกันเป็นท่อนๆ แต่ไม่มีเนื้อ |
| 2. มังสเปสิกเปรต | เปรตที่มีเนื้อเป็นชิ้นๆ แต่ไม่มีกระดูก |
| 3. มังสปิณฑเปรต | เปรตที่มีเนื้อเป็นก้อน |
| 4. นิจฉวิเปรต | เปรตที่ไม่มีหนัง |
| 5. อสิโลมเปรต | เปรตที่มีขนเป็นพระขรรค์ |
| 6. ลัตติโลมเปรต | เปรตที่มีขนเป็นทอก |
| 7. อสุโลมเปรต | เปรตที่มีขนเป็นลูกธนู |
| 8. สัจฉิโลมเปรต | เปรตที่มีขนเป็นเข็ม |
| 9. ทุดิยสัจฉิโลมเปรต | เปรตที่มีขนเป็นเข็มชนิดที่ 2 |
| 10. กุมภกัณฑเปรต | เปรตที่มีอวัยวะใหญ่โตมาก |
| 11. คูถกูปนิมุกคเปรต | เปรตที่จมอยู่ในอุจจาระ |
| 12. คูถขาทกเปรต | เปรตที่กินอุจจาระ |
| 13. นิจฉวิตกเปรต | เปรตหญิงที่ไม่มีหนัง |
| 14. ทุดคัณฑเปรต | เปรตที่มีกลิ่นเหม็นเน่า |
| 15. โอคิลินีเปรต | เปรตที่มีร่างกายเป็นถ่านไฟ |
| 16. อลิสเปรต | เปรตที่ไม่มีศีรษะ |
| 17. ภิกขุเปรต | เปรตที่มีรูปร่างลัษณฐานเหมือนพระ |
| 18. ภิกขุณีเปรต | เปรตที่มีรูปร่างลัษณฐานเหมือนภิกษุณี |
| 19. ลิกขมานเปรต | เปรตที่มีรูปร่างลัษณฐานเหมือนลิกขมานา
(สามเณรีที่ได้รับการอบรมเป็นเวลา 2 ปี เพื่อบวชเป็นภิกษุณี) |
| 20. สามเณรเปรต | เปรตที่มีรูปร่างลัษณฐานเหมือนสามเณร |
| 21. สามเณรีเปรต | เปรตที่มีรูปร่างลัษณฐานเหมือนสามเณรี |

2.2.4 รายละเอียดเปรต 12 ตระกูล

นักศึกษาทราบแล้วว่า เปรตสามารถแบ่งเป็นหลายประเภท แต่ในที่นี้จะนำเสนอรายละเอียดเฉพาะเปรต 12 ตระกูล

ตระกูลที่ 1 วันตาสาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างน่าเกลียด น่ากลัว และอดอยากหิวโหย เมื่อเปรตเหล่านี้เห็นมนุษย์ถ่มเสลด

น้ำลายออกมา ต่างตื่นเต้นดีใจรีบตรงไปดูเอาไอชะเสลดเป็นอาหาร กินแล้วยังทิวโหยเช่นเดิม จนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้ จึงจะไปเกิดในภูมิอื่น

กรรมที่ทำให้เป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะชาติก่อนเป็นคนตระหนี่จับขี้หัวใจ เห็นผู้ใดตออยากมาขออาหาร ก็พาลโกรธถ่มน้ำลายใส่ด้วยความรังเกียจ หรือเข้าไปในสถานที่ที่ควรเคารพบูชา เช่น โบสถ์ วิหาร ลานพระเจดีย์ แล้วไม่มีความเคารพต่อสถานที่ ได้ถ่มเสลดน้ำลายลงในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น เมื่อตายแล้วก็มาเกิดเป็นเปรตในตระกูลนี้

ตระกูลที่ 2 กุณปชาทาเปรต

เปรตตระกูลนี้มีรูปร่างน่าเกลียดมาก จะขอขอนหาซากอสุภะกินเป็นอาหารด้วยความทิวโหย ครั้นเห็นซากอสุภะของสัตว์ที่ล้มตาย กลายเป็นศพอืดเน่าเหม็น เปรตเหล่านี้จะตออกดีใจวิ่งเข้าไปดูไอชะที่เน่าเหม็นจากซากอสุภะนั้น

กรรมที่ทำให้มาเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะชาติที่เป็นมนุษย์มีความตระหนี่ เมื่อมีผู้มาขอบริจาคทาน ก็แก่งให้ของที่ไม่ควรให้ ด้วยความปรารถนาจะแก่งประชด ไม่เคารพในทาน จึงมาเกิดเป็นเปรตประเภทนี้

ตระกูลที่ 3 คุชชาทาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างน่าสะอิดสะเอียน น่าเกลียด เปรตชนิดนี้จะเที่ยวแสวงหาคุช คือ อุจจาระที่คนถ่ายเอาไว้ ยิ่งมีกลิ่นเหม็นมากเท่าไรก็ยิ่งชอบ เมื่อเปรตเหล่านี้เห็นอุจจาระจะดีใจจนเนื้อเต้น รีบวิ่งรี่เข้าไปที่กองอุจจาระเหมือนสุนัขขอย่างนั้น ครั้นไปถึงก็ก้มหน้าดูเอาไอชะของคุชนั้นเป็นอาหาร แต่ก็ไม่เคยอิ่มเลย

กรรมที่ทำให้มาเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะครั้งที่เป็นมนุษย์ มีความตระหนี่จัด เมื่อหมูญาติที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้คนมาหาเพื่อขอความช่วยเหลือ ขอข้าว ขอน้ำดื่ม จะเกิดอาการขุ่นเคืองขึ้นมาทันที ซ้ำไปที่มูลสัตว์พร้อมกับบอกว่า “ถ้าอยากได้ ก็จงเอาไปกินเถิด แต่จะมาเอาข้าวปลาอาหาร ข้าไม่ให้หรอก” แล้วก็ขับไล่ไล่ส่ง ด่าด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย ตายแล้วจึงไปเกิดเป็นเปรตชนิดนี้

ตระกูลที่ 4 อัคคิชาลมุขาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างผอมโซ มีเปลวไฟแลบออกมาจากปากตลอดเวลา ทั้งกลางวันกลางคืน ไฟไหม้ปากไหม้ลิ้นเจ็บแสบเจ็บร้อน ครั้นทนไม่ได้ก็วิ่งร้องไห้ครวญครางไปไกลถึงร้อยโยชน์ พันโยชน์ ถึงกระนั้นไฟก็ไม่ดับ กลับเป็นเปลวเผาผลาญปากและลิ้นหนักเข้าไปอีก

กรรมที่ทำให้มาเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะครั้งเป็นมนุษย์ มีความตระหนี่เหนียวแน่น เมื่อมีใครมาขอ ครั้นจะไม่ให้ก็กลัวคนอื่นดูแคลน จึงแก่งให้สิ่งของร้อนๆ เพื่อหวังจะแก่งให้ผู้รับเข็ดหลาบ จะได้เลิกมาขอ เพราะไม่เห็นอานิสงส์ของการทำทาน

ตระกูลที่ 5 สุจิมุขาเปรต

เปรตตระกูลนี้ รูปร่างแปลกพิกล คือ เท้าทั้งสองใหญ่โต คอยาวมาก แต่ปากเท่ารูเข็ม จะได้อาหารมาบริโภคแต่ละครั้งก็ไม่พออิ่ม เพราะมีปากเท่ารูเข็ม อาหารไม่อาจจะผ่านช่องปากเข้าไปได้ง่ายๆ อยากกินแต่กินไม่ได้ ต้องทุกข์ทรมานแสนลำบาก ร่างกายผอมโซดำเกรียม

กรรมที่ทำให้เป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะเป็นคนตระหนี่ในชาติที่เป็นมนุษย์ เมื่อมีใครมาขออาหาร ก็ไม่ยอมให้ และไม่มีความที่กลัวจะถวายทานแก่สมณพราหมณ์ผู้มีศีล มีจิตหวงแหนทรัพย์สมบัติ ผลกรรมตามสนอง ต้องมาเกิดเป็นเปรตปากเท่ารูเข็ม

ตระกูลที่ 6 ตัณหาชิตาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างพอมและอดอยากเช่นเดียวกับเปรตพวกอื่น คือ มีความอยากข้าว น้ำ เป็นกำลัง ที่แปลกออกไป คือ เปรตเหล่านี้จะเดินตระเวนท่องเที่ยวไปเรื่อยๆ เพื่อหาอาหาร เมื่อมองไปเห็นสระ บ่อ ห้วย หนอง ก็ตื่นเต้นดีใจ รีบวิ่งไปโดยเร็ว แต่ครั้งไปถึงแหล่งน้ำนั้น กลับกลายเป็นสิ่งอื่นด้วย อำนาจกรรมบันดาล

กรรมที่ทำให้เป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะเป็นคนหวงข้าวหวงน้ำ เทียวปิดสระ ปิดบ่อ ปิดหม้อ ไม่ให้คนอื่นได้ดื่มกิน ครั้นละโลกแล้วก็มาเกิดเป็นเปรตอดอยากข้าวน้ำดังกล่าว

ตระกูลที่ 7 นิชฌามักกาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างเหมือนต้นเสาหรือต้นไม้ที่ถูกไฟไหม้ สูงชะลูดดำทะมึน แลดูน่ากลัวมาก มีกลิ่นเหม็นเน่า มือและเท้าเป็นง่อย ริมฝีปากด้านบนห้อยพับริมฝีปากด้านล่าง มีฟันยาว มีเขี้ยวออกจากปาก ผมยาวพะรุงพะรัง มีความอดอยากเหลือประมาณ ยืนที่อยู่ที่เดิมไม่ท่องเที่ยวไปไหนเหมือนเปรตชนิดอื่น

กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะเป็นคนใจหยาบ เห็นสมณพราหมณ์ผู้มีศีลก็โกรธเคือง มีอกุศลจิตคิดว่า ท่านเหล่านั้นจะมาขอของของตน จึงแสดงกิริยาอาการเยาะเย้ยถากถาง ขบไล่สมณพราหมณ์เหล่านั้นให้ได้รับความอับอาย หรือเห็นพ่อแม่เป็นคนแก่คนเฒ่า เกิดโรคร้ายไข้เจ็บเบียดเบียนเพราะความชรา แกล้งให้ท่านตกใจจะได้ตายไวๆ ตัวเองจะได้ครอบครองสมบัติ

ตระกูลที่ 8 ลัพพังคาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีร่างกายใหญ่โต มีเล็บมือเล็บเท้ายาวคมเหมือนมิดเหมือนดาบและงอเหมือนตะขอ ได้แต่ก้มหน้าก้มตาตะกายข่วนร่างกายตนเองให้ขาดเป็นแผลด้วยเล็บ แล้วกินเลือดเนื้อของตนเองเป็นอาหาร

กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะชอบขูดริดชาวบ้าน เอาเปรียบผู้อื่น หรือบางครั้งชอบรังแกหยิกข่วนบิดามารดา ถ้าเป็นหญิงก็หยิกข่วนสามีของตน

ตระกูลที่ 9 ปัพพัตตคาเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีร่างกายใหญ่เหมือนภูเขากลางคืนสว่างไสวรุ่งเรืองด้วยเปลวไฟ กลางวันเป็นควันล้อมรอบกาย เปรตเหล่านี้ต้องถูกไฟเผาตลอด นอนกลิ้งไปมาเหมือนขอนไม้ที่กลิ้งอยู่กลางไร่กลางป่า ได้รับทุกข์เวทนาแสนสาหัส ร้องไห้ปานจะขาดใจ

กรรมที่เกิดเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะครั้งเป็นมนุษย์ได้เอาไฟเผาบ้าน เผาโรงเรียน เผากุฏิ วิหาร เป็นต้น

ตระกูลที่ 10 อชครเปรต

เปรตตระกูลนี้ มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เดียรัจฉาน เช่น มีรูปร่างเป็นงูเหลือม เป็นเสือ เป็นม้า เป็น

ว้าว เป็นควาย เป็นต้น แต่จะถูกไฟเผาไหม้ทั่วร่างกายทั้งกลางวันและกลางคืนไม่ว่างเว้น แม้แต่วันเดียว

กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะเมื่อครั้งเป็นมนุษย์เป็นคนตระหนี่ เมื่อเห็นสมณพราหมณ์ผู้มีศีลมาเยือน ก็ด่าเปรียบเปรยท่านว่า เสมอด้วยสัตว์เดียรัจฉานต่างๆ เพราะไม่ยอมให้ทาน หรือแก่ง ล้อเลียนเป็นรูปสัตว์ต่างๆ

ตระกูลที่ 11 มหิทธิกาเปรต

เปรตตระกูลนี้ เป็นเปรตที่มีฤทธิ์และรูปร่างมดุงเทวดา แต่ว่าอดอยากหิวโหยอาหารอยู่ตลอดเวลา เหมือนเปรตชนิดอื่นๆ จะเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ เมื่อพบคุณมูตร และของสกปรกก็จะดูดกินเป็นอาหาร

กรรมที่ทำให้เกิดเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะครั้งเป็นมนุษย์ บวชเป็นพระภิกษุสามเณร พยายามรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ จึงมีรูปร่างผุดผ่องราวเทวดา แต่ไม่ได้บำเพ็ญธรรม มีใจเกียจคร้านต่อการบำเพ็ญสมณธรรมตามวิสัยของบรรพชิต จิตใจจึงมากไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะ มีความเข้าใจผิดว่า “เราบวชแล้ว รักษาแต่ศีลอย่างเดียวก็นพอ ไม่เห็นต้องทำบุญให้ทานเหมือนฆราวาสเลย” ครั้นเมื่อละโลกจึงมาเกิดเป็นเปรตตระกูลนี้

ตระกูลที่ 12 เวมานิกเปรต

เปรตตระกูลสุดท้าย เปรตตระกูลนี้จะมีสมบัติ คือ วิมานทองอันเป็นทิพย์ บางตนจะเสวยสุขราวเทวดาในเวลากลางวัน ส่วนเวลากลางคืนจะเสวยทุกข์ที่เกิดจากความตระหนี่ในทรัพย์ บางตนเสวยสุขเฉพาะในเวลากลางคืน ส่วนกลางวันจะเสวยทุกข์ ตามสมควรแก่กรรม

กรรมที่ทำให้เกิดมาเป็นเปรตตระกูลนี้ เพราะครั้งเป็นมนุษย์มีศรัทธาทำบุญกุศลไว้มากแต่ไม่รักษาศีล ไม่รักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ครั้นตายลงจึงตรงมาเกิดเป็นเวมานิกเปรต หรือเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนาได้รักษาศีลเพียงอย่างเดียว แล้วไม่มีศรัทธาในการสร้างบุญกุศลอื่น และมีความสงสัยในเรื่องบุญเรื่องบาป แม้รักษาศีลก็รักษาแบบเสียไม่ได้ หรือไม่ตั้งใจรักษา

2.2.5 กรณีศึกษาเรื่องเปรต

ตัวอย่างเปรต จะทำให้นักศึกษาได้เห็นสภาพของเปรตแต่ละชนิดชัดเจนขึ้น และได้เห็นการกระทำที่จะนำไปเป็นเปรตชนิดต่างๆ ด้วย ในที่นี้จะสรุปเนื้อหาพอสังเขป

เปรตชั้นเนื้อ

ครั้งหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระได้เห็นชั้นเนื้อลอยอยู่ในอากาศ พวกแร้งบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างพากันโฉบลงมาจิกทั้งชั้นเนื้อนั้น และชั้นเนื้อนั้นก็ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสงสาร จึงคิดว่าน่าอัศจรรย์เป็นนักหนา ต่อมาได้กราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงทราบ ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเล่าประวัติของเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตชั้นเนื้อตนนี้ เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่าโค ครั้นตายแล้ว ก็ไปตกนรกหมกไหม้อยู่ในขุมนรกอยู่นานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตชั้นเนื้อ เสวยทุกข์เวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนี้

เปรตก้อนเนื้อ

คราวหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักขุ ได้เห็นก้อนเนื้อลอยอยู่ในอากาศ เหล่าแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็พากันโผล่ตามจิกที่ก้อนเนื้อนั้นเป็นอลหม่าน และก้อนเนื้อนั้น ก็ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสงสาร พระบรมศาสดา ได้ตรัสเล่าประวัติของเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตก้อนเนื้อตนนี้ เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่านกขาย ครั้นเขาทำกาลกิรียาตายไปแล้ว ไปตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตก้อนเนื้อ เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนี้

เปรตไม่มีผิวหนัง

คราวหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักขุ ได้เห็นบุรุษไม่มีผิวหนังลอยอยู่ในอากาศ เหล่าแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็พากันโผล่ตามจิกที่บุรุษเปรตประหลาดนั้นเป็นอลหม่าน บุรุษเปรตผู้ไม่มีผิวหนัง ก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางโอดโอยอยู่ สมเด็จพระบรมครูเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติของเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้ไม่มีผิวหนังนี้ เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่าแกะขาย ฆ่าแล้วถลกหนังไปขาย บางคราวก็ถลกหนังเสียทั้งเป็นๆ ครั้นเขาทำกาลกิรียาตายไปแล้วก็ตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์เปรตไม่มีผิวหนัง เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนี้

เปรตหญิงไม่มีผิวหนัง

สมัยหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระ ผู้มีทิพยจักขุ ได้เห็นเปรตหญิงตนหนึ่ง ซึ่งไม่มีผิวหนัง ลอยอยู่ในเวหาส เหล่าแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมต่างโผล่ตามจิกที่อยู่ตลอดเวลา เปรตหญิงนี้ ก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสมเพชเวทนาเป็นที่สุด พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติของเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตหญิงซึ่งไม่มีผิวหนังนี้ เกิดเป็นมนุษย์ มีจิตใจไม่บริสุทธิ์ประพฤตินอกใจสามี ไปคบชู้อยู่กับบุรุษอื่น เมื่อดับขันธสิ้นชีวิตแล้วไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โศกสั่นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุมนรกแล้ว เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดในเปตติวิสัยภูมิ เป็นเปรตหญิงไม่มีผิวหนัง และถูกล่าสัตว์เปรตคือ แร้ง กาบ นกตะกรุมจิกที่อยู่เช่นนั้น

เปรตหัวด้วน

สมัยหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานะ ผู้มีทิพยจักขุ ได้เห็นเปรตตนหนึ่งซึ่งไม่มีศีรษะ มีตาและปากอยู่ที่อก ลอยอยู่ในเวหาส มีหมูแร้ง กาบ และนกตะกรุมพากันจุมจิกจุมที่อยู่ตลอดเวลา เปรตหัวด้วนตนนั้น ก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสมเพชเวทนาเป็นที่สุด พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติของเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตตนนี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพไม่บริสุทธิ์ คือ เป็นเพศฆาตผู้ฆ่าโจร มีนามว่า

“หาริกะ” อยู่ในพระนครราชคฤห์นี้ เมื่อดับชีวิต ขาดใจตายแล้วได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โทษอยู่ ล้นกาลนาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุมนรกแล้ว เศษกรรมช่วยยังมี จึงต้องมาเกิดในเขตติวิสัยภูมิ เป็นเปรต ศีระชาตรูปร่างแปลกประหลาด และถูกแรง กา และนกตะกรุมพากันรุมจิกทิ้งอยู่เช่นนั้น

เปรตบรรพชิต

อีกหลายสมัยต่อมา พระมหาโมคคัลลานะ ผู้มีทิพยจักขุ ได้เห็นเปรตซึ่งมีรูปร่างเป็นภิกษุ เปรตมี รูปร่างเป็นภิกษุณี เปรตมีรูปร่างเป็นสิกขมานา เปรตมีรูปร่างเป็นสามเณร และเปรตมีรูปร่างเป็นสามเณรี เปรตเหล่านี้ลอยลอยอยู่ในอากาศ บาตรก็ดี จีวรก็ดี ประคตเอวก็ดี ของเปรตเหล่านี้ล้วนเป็นเปลวไฟโชติ ช่วงแผดเผาร่างกายอยู่ตลอดเวลา และเปรตเหล่านั้น ก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางไปมาบนอากาศ เป็น ที่น่าแปลกประหลาดอัศจรรย์เป็นที่สุด พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติของเปรตเหล่านั้นว่า

ในชาติก่อน เปรตเหล่านั้น ได้เกิดเป็นมนุษย์มีโอกาสประเสริฐสุด โดยได้บรรพชาอุปสมบทเป็น พระภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร และสามเณรี ในพระพุทธานุชาของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ เขาเหล่านั้นประพฤติผิดธรรม ผิดวินัย มีอาจารย์อันชั่วช้า ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธรองค์ เมื่อ ละโลกแล้ว ได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกอยู่ล้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมช่วยยังมี จึงต้องมาเกิดในเขตติวิสัยภูมินี้ เป็นเปรตแสนทุเรศ คือ ทรงเพศเป็นภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร และ สามเณรี ถูกไฟเผาให้ได้รับความแฉะร้อน ส่งเสียงร้องโอดโอย ครวญครางอย่างน่าสมเพชเวทนายิ่งนัก ท่อง เทียวไปมาอยู่ในอากาศเช่นนั้น

บรรดาเปรตทั้งหลาย ที่เล่ามาทั้งหมดนี้ หากนักศึกษาพิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่าเป็นเปรตในลักษณะ เศษบาปเสียทั้งสิ้น คือ เป็นเปรตประเภทที่ได้ประกอบอกุศลกรรมทำชั่วเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ไปเกิดเป็น สัตว์นรกในนิรยภูมิ เสวยทุกข์โทษอยู่จนหมดกรรมในแดนนรกแล้ว แต่ว่าเศษแห่งบาปกรรมยังมีอยู่ จึงต้อง มาเกิดเป็นเปรต มีสภาพต่างๆ กัน ด้วยอำนาจแห่งเศษบาปที่ตนได้กระทำไว้ ฉะนั้นท่านจึงเรียกเปรต ประเภทนี้ว่า เปรตเศษบาป

2.2.6 เปรตที่รับส่วนบุญได้

ในหัวข้อต่อจากนี้ไป นักศึกษาจะได้ทราบถึงเปรตบางชนิดที่สามารถรับส่วนบุญกุศลได้ ในบรรดา เปรตทั้งหลายที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น มี 12 จำพวกบ้าง 4 จำพวกบ้าง 21 จำพวกบ้าง ในจำนวนเปรต ทั้งหมดนี้ เปรตที่มีโอกาสจะได้รับส่วนบุญจากญาติอุทิศให้ คือ เปรตจำพวกปรตตูปชิวิกเปรต และเป็น เปรตจำพวกเดียวที่รับส่วนบุญได้เท่านั้น ส่วนเปรตอื่นๆ นอกจากนี้ ไม่สามารถจะรับส่วนบุญที่ญาติอุทิศไป ให้ได้ เพราะเหตุว่าเปรตเหล่านี้อยู่ห่างไกลจากหมู่มนุษย์ แต่สำหรับปรตตูปชิวิกเปรตนั้น เป็นเปรตที่เกิด อยู่ในบริเวณบ้าน เช่น บุคคลบางคนถูกฆ่าตายโดยปัจจุบัน หรือผู้ที่ตายตามธรรมดาก็ตาม แต่มีความ หลงใหลอาลัย ก็เกิดเป็นเปรตอยู่ในบริเวณบ้านนั่นเอง และปรากฏตนให้บรรดาญาติหรือบุคคลอื่นๆ เห็นได้ ตามที่ชาวบ้านนิยมพูดกันว่า ผีหรือเปรตเหล่านี้ได้แก่ปรตตูปชิวิกเปรต

ถึงแม้ว่าปรตตูปชิวิกเปรตจะเป็นเปรตที่เกิดอยู่ในบริเวณบ้านทั้งหลายได้ก็ตาม แต่ถ้าไม่รู้ว่าเขา แผ่ส่วนบุญให้ ก็ไม่สามารถที่จะรับส่วนบุญนั้นได้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะว่า ถ้าไม่รู้แล้วก็ไม่สามารถจะอนุโมทนา

ว่า สาธุ สาธุ เมื่อไม่สามารถจะอนุโมทนาว่าสาธุ ก็เป็นอันว่าไม่ได้รับส่วนบุญที่ญาติอุทิศมาให้ เพราะเป็นธรรมเนียมของเปรตทั้งหลายที่จะต้องเป็นเช่นนั้น ฉะนั้นปรตตูปชีวิติกเปรตจำพวกนี้ ก็ไม่เป็นการแน่นอนว่าจะได้รับส่วนบุญจากญาติที่อุทิศให้เสมอไป

ในเรื่องของการอุทิศส่วนบุญให้เปรตนั้น พระลัมมาลัมพพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ตีโรกฤษฏสูตร¹ ว่าด้วยการให้ส่วนบุญแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสาร เป็นคาถาว่า

“ฝูงเปรตพากันมายังเรือนของตน ยืนอยู่ที่นอกฝาเรือนบ้าง ยืนอยู่ที่ทาง 4 แพร่ง 3 แพร่ง บ้าง ยืนอยู่ใกล้ประตูบ้าง เมื่อข้าว น้ำ ของเคี้ยว ของกิน เขาวางไว้เป็นอันมาก ญาติใดๆ ของเปรตเหล่านั้น ก็ระลึกไม่ได้ เพราะกรรมของสัตว์ทั้งหลายเป็นปัจจัย ชนเหล่าใดเป็นผู้เอ็นดู ชนเหล่านั้นย่อมให้น้ำ ข้าว อันสะอาด ประณีต อันสมควร ตามกาล อุทิศเพื่อญาติทั้งหลาย อย่างนี้ว่า ขอทานนี้แล จงมีแก่ญาติทั้งหลาย ขอญาติทั้งหลาย จงมีสุขเกิด

ส่วนฝูงเปรตที่เป็นญาติเหล่านั้น มาแล้ว พร้อมแล้ว ก็ชุมนุมกันในที่ให้ทานนั้น ย่อมอนุโมทนาโดยเคารพ ในข้าว น้ำ เป็นอันมากกว่า เราได้สมบัติเพราะเหตุแห่งญาติเหล่าใด ขอญาติเหล่านั้นของเรา จงมีชีวิตยั่งยืน ทั้งการบูชาญาติผู้เป็นทายกก็ได้กระทำแก่พวกเราแล้ว

อนึ่ง ทายกทั้งหลาย ย่อมไม่ไร้ผล ก็ในปิตติวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรมการทำไร่ การทำนา ไม่มีโครักรักรกรรม การเลี้ยงโค ในปิตติวิสัยนั้น การค้าเช่นนั้น การซื้อขายด้วยเงิน ก็ไม่มี ผู้ทำกาลกิริยาละไปแล้ว ย่อมยังอรรถภาพให้เป็นไปในปิตติวิสัยนั้น ด้วยทานที่ญาติให้แล้วจากมนุษย์โลกนี้”

จากพระคาถานี้ จะเห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของเปรตทุกข์ทรมาน ต้องอดอดอยากหิวโหย รอคอย แต่การอุทิศผลแห่งบุญไปให้เท่านั้น หากญาติพี่น้องไม่มีความเชื่อเรื่องการให้ทานและการอุทิศบุญแล้ว ความอดอดอยากย่อมครอบงำเปรตนั้นให้ได้ทุกข์ทรมานยาวนานทีเดียว

2.2.7 เปรตที่รับส่วนบุญไม่ได้

บรรดาลสัตว์ทั้งหลายที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ต่างก็ไปเกิดอยู่ในนรกบ้าง เป็นเดียรัจฉานบ้าง เป็นเปรตที่อยู่ห่างไกลจากมนุษย์บ้าง ส่วนญาติทั้งหลายที่อยู่ภายหลัง แม้จะชวนกันทำบุญอุทิศให้แก่บุคคลเหล่านี้ อยู่เสมอๆ ก็ตาม ก็ไม่สำเร็จประโยชน์อันใดแก่บุคคลที่ได้ไปถือกำเนิดดังกล่าว คงเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่อุทิศให้เท่านั้น เช่น ญาติคนหนึ่งของเราถึงแก่ความตาย และเกิดเป็นสุนัขอยู่ในบ้าน ถึงแม้ว่าเราจะทำบุญแล้ว อุทิศให้ก็จริง แต่บุญนั้นก็ไม่สามารถจะประโยชน์อะไรให้แก่สุนัขนั้นได้

ส่วนผู้ที่ทำบุญอุทิศให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ถึงแม้ญาติที่ล่วงลับนั้นจะไม่ได้รับส่วนบุญที่อุทิศไปให้ บุญที่ผู้กระทำได้อุทิศไปให้มันไม่สูญหายไปไหน คงเป็นบุญติดตัวอยู่แก่ผู้กระทำเสมอ ทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อๆ ไป

¹ ตีโรกฤษฏสูตร, ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ, มก. เล่ม 39 ข้อ 8 หน้า 276-277.

ฉะนั้น เมื่อเวลาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายไปแล้ว ผู้ทำบุญควรเว้นจากการสนุกสนาน เอิกเกริกเฮฮา เช่น มีการเลี้ยงเหล้ากันในขณะนั้น หรือมีมหรสพคือการละเล่นต่างๆ จะเป็นที่บ้านหรือที่ วัดก็ตาม ผู้ทำบุญควรสมาทานศีลเสียก่อนเพื่อให้ใจสงบ และต้องเจริญมรณานุสติด้วย เพื่อให้กุศลจิตเกิดขึ้น การทำบุญตามที่กล่าวมานี้ผู้ทำก็ได้านิสงส์มาก คือ ได้บุญเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ และผู้ที่ตายไปแล้ว ถ้า อยู่ในภูมิที่รับบุญได้ เมื่ออนุโมทนาบุญ ก็ได้รับส่วนบุญนั้น

ถ้าหากผู้ทำบุญไม่ได้ทำตามที่ได้กล่าวมาแล้ว แม้แต่มีการสนุกสนานต่างๆ จิตใจในขณะนั้นจะไม่สงบ บุญกุศลก็เกิดน้อย ฉะนั้นการทำบุญที่เจือด้วยความสนุกสนานเช่นนั้น ผู้ทำบุญย่อมได้อานิสงส์ของการ กระทำนั้นเล็กน้อย ได้บุญไม่เต็มที่ ฝ่ายผู้ที่ได้รับส่วนบุญที่ญาติแผ่ไปให้ก็คงได้รับไม่เต็มที่เช่นเดียวกัน

2.2.8 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นเปรต

การที่มนุษย์ทั้งหลาย จะได้ไปเกิดเป็นเปรต เสวยความทุกข์ทรมาน เพราะความอดอยาก ได้รับความกระหายอย่างแสนสาหัสนั้น ไซ้ว่าจะไปเกิดเองโดยมิต้องอาศัยเหตุปัจจัยอะไร

การที่มนุษย์ทั้งหลายจะต้องไปเกิดเป็นเปรต มีชีวิตอยู่ในอบายภูมิหลังจากละโลกไปแล้ว ก็เพราะ มีเหตุมีปัจจัย หรือปฏิบัติอันยังสัตว์ให้ไปถึงเปรตนั้น ได้แก่ อกุศลกรรมบถ กล่าวคือ ความชั่วที่ทำไว้ทาง กาย วาจา ใจ เช่นเดียวกับเหตุปัจจัยอันเป็นปฏิบัติให้ไปสู่รอกตามที่กล่าวมาแล้วเหมือนกัน แต่เพื่อให้ เข้าใจได้อย่างแม่นยำ จึงขอแนะนำอกุศลกรรมบถมากกว่าชั่วไว้อีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

อกุศลกรรมบถ 10 ประการ

ก. กายกรรม หรือ การทำบาปทางกาย มี 3 คือ

1. ฆ่าสัตว์
2. ลักทรัพย์
3. ประพฤติผิดในกาม

ข. วาจากรรม หรือ การทำบาปทางวาจา มี 4 คือ

1. พูดเท็จ
2. พูดส่อเสียด
3. พูดคำหยาบ
4. พูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม หรือ การทำบาปทางใจ มี 3 คือ

1. โลภอยากได้ของเขา
2. พยาบาทปองร้ายเขา
3. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

เมื่อผู้ใดประพฤติกุศลกรรมบถ 10 ประการนี้ ผู้นั้นเชื่อว่านำตนเดินไปตามปฏิบัติทางไปสู่โลก เปรตแล้ว และเมื่อเขาขาดใจตายไปจากมนุษย์โลกนี้ หากว่ากุศลกรรมนั้น สามารถนำเขาไปสู่นิรยภูมิ คือ โลกนรกได้ เขาก็จะต้องไปเสวยทุกข์โทษอยู่ในนรกก่อน พอสิ้นกรรมพ้นจากนรกแล้ว เศษบาปยังมี จึงจะไปเกิดเป็นเปรตต่อในภายหลัง นี่จำพวกหนึ่ง

อีกจำพวกหนึ่งนั้นมีอกุศลกรรมบางเบาไม่ถึงขั้นที่จะต้องตกนรกก็ไม่ต้องไปผ่านแดนนรก แต่จะตรงไปเกิดในโลกเปรตเลยทันที ซึ่งในกรณีหลังนี้มีข้อที่ควรระวังไว้ ดังต่อไปนี้

เมื่อมนุษย์ผู้มีจิตไม่บริสุทธิ์ ประพฤติกุศลกรรมทั้งหลาย ซึ่งเป็นการนำตนให้เดินไปตามปฏิบัติทางไปสู่เปรตติวิสัยแล้ว ในขณะที่จะขาดใจตายจากมนุษย์ไปผุดเกิดเป็นเปรตนั้น ย่อมจะมีเหตุการณ์อันแสดงว่าตนจักได้ไปเกิดเป็นเปรตแน่ๆ คือ **คตินิमित** ซึ่งบ่งบอกถึงคติแห่งโลกเปรตที่ตนจักต้องไปเกิด เช่น บางทีให้เห็นเป็นหุบเขาหรือถ้ำอันมืดมิด เป็นสถานที่เงียบวิเวกวังเวงและปลอดภัย บางทีให้เห็นเป็น แกลบและข้าวลีบมากมาย ให้อุณหภูมิโหดอาหารและกระหายน้ำเป็นกำลัง บางทีให้เห็นเป็นน้ำเลือนน้ำหนองน้ำรังเกียจสะอิดสะเอียนเป็นยิ่งนัก และให้เห็นไปว่าตนได้ดื่มกินน้ำเลือนน้ำหนองเหล่านั้นเป็นอาหาร

ภาพเหล่านี้มาปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนแจ่มใสในมโนทวารคือทางใจ จิตยึดเหนี่ยวไว้เป็นอารมณ์ เมื่อดับจิตตายลงไปในขณะนั้น ก็น้อมนำไปเกิดในทุคติภูมิ คือ เกิดเป็นเปรต ต้องเสวยทุกข์เวทนาตามสมควรแก่กรรมชั่วที่ตนได้ทำไว้ เพราะคตินิमितเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้รู้ว่า เขาผู้นั้นจะต้องไปเกิดเป็นเปรตอย่างแน่นอน และเมื่อเขาได้ไปเกิดเป็นเปรตแล้ว เป็นอันแสดงว่า บัดนี้ เขาผู้ประพฤติกุศลกรรม ซึ่งนำตนเดินไปตามปฏิบัติทางไปสู่เปรตอสุรกาย ได้บรรลุถึงถิ่นที่ต้องไปอย่างเที่ยงแท้แล้ว

สรุปสาระสำคัญของเปตติวิสัยภูมิ

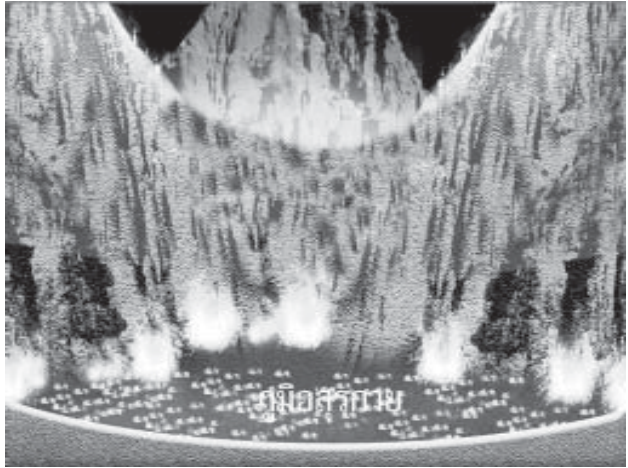
เปตติวิสัยภูมินั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนกับต้นไม้ในพื้นที่อันไม่เสมอ มีใบอ่อนและใบแก่ โปรงเบา มีร่มเงาอันโปรง เป็นสถานที่ที่ไม่น่ารื่นรมย์ เพราะแห้งแล้งเต็มไปด้วยความทรมาน เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติกุศลกรรมนำชีวิตของตนไปในทางอกุศลกรรม ผู้นั้นเชื่อว่านำตนไปสู่ปฏิบัติทางไปสู่ต้นไม้อันหาความสุขสบายมิได้ คือ เปตติวิสัยภูมินั้นอย่างแน่นอน

นักศึกษาลองย้อนกลับมานึกถึงตัวเราบ้าง เราท่านทั้งหลาย ผู้มีโชคเกิดมาเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนาในชาตินี้ เมื่อได้รับฟังคำชี้แจงคำบอกเล่าจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งพระญาณอันวิเศษสุดของเราเช่นนี้แล้ว การที่จะมงายประพฤติกุศลกรรมอันเป็นบาปหยาบช้าลามกทั้งหลายไปด้วยความดีใจ เพราะอำนาจแห่งทิวภูมิมานะ ไม่เชื่อมั่นในคำของพระพุทธองค์ แล้วเดินทางเซซังไปสู่ดินแดนแห่งต้นไม้แห่งโกรน ที่มีแต่ความแห้งแล้งทรมาน คือ แดนเปรตอสุรกายนั้น ย่อมเป็นการไม่สมควร ดังนั้น ควรนำตนหลีกเลี่ยงจากทางอันชั่วช้าเลวทรามนั้นเสียโดยรวดเร็ว ก่อนที่เราจะลาจากโลกนี้ไป

2.3 อสุรกายภูมิ

เมื่อนักศึกษาได้ทำความรู้จักกับเปรตกันไปแล้ว ยังมีสัตว์อีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจ และมีลักษณะคล้ายคลึงกับเปรตมาก คือ อสุรกาย จนบางครั้งทำให้เราเข้าใจสับสนจนไม่สามารถแยกแยะได้ว่า

ตัวไหนเป็นเปรต ตัวไหนเป็นอสุรกาย ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจในเรื่องของอสุรกาย จนสามารถแยกแยะได้ว่า เปรตและอสุรกาย แตกต่างกันอย่างไรร



อสุรกายภูมิ จัดเป็นอบายภูมิอันดับที่ 3 เป็นปรโลกฝ่ายทิศใต้ ที่ชื่อว่า อสุรกายภูมิ เพราะ เป็นสถานที่ปราศจากความร่าเริง ลัทธิที่ละโลก จากอัฐภาพที่เป็นมนุษย์ไปเป็นอสุรกายก็ดี หรือ หมดกรรมจากมหานรกมาเป็นอสุรกายก็ดี ย่อมไม่ ได้รับความบันเทิงใจ ไม่มีความสนุกสนานร่าเริง

อย่างโลกมนุษย์ จะต้องได้รับทุกข์เวทนาอย่างเผ็ดร้อนจากผลกรรมชั่วที่ตนกระทำไว้ครั้งเป็นมนุษย์ เป็น ระยะเวลาที่ยาวนานทีเดียว แต่ถึงอย่างนั้นก็ยิ่งทุกข์ทรมานเบาบางกว่าในมหานรก อุตสทณรก และยมโลกมาก

2.3.1 ที่ตั้งของอสุรกายภูมิ

อสุรกายมีรูปร่างลักษณะคล้ายเปรต เวทนาที่ได้รับก็คล้ายคลึงกันมาก แม้แต่ที่อยู่อันเป็นที่ตั้ง ของภูมิอสุรกายก็อยู่ที่เดียวกัน คือ อยู่ใต้เขาลิเนรุ อยู่ในซอกเขาอีกชั้นหนึ่ง อยู่ในภูมิเดียวกับเปรต

2.3.2 ลักษณะความเป็นอยู่ของอสุรกาย

เมื่อกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของอสุรกายทั้งหลาย มีชีวิตอยู่อย่างแสนลำเค็ญเช่นเดียวกับเหล่า เปรตส่วนมาก เช่น อสุรกายบางตนมีสรีระร่างกายน่าเกลียดพิลึกเพราะมีกายผ่ายผอม ตัวสูงชะลูดนับได้ เป็นร้อยเป็นพันวาขึ้นไป เนื้อและโลหิตในสรีระร่างกายดูเหมือนไม่มีลัคนิด มีแต่หนังหุ้มกระดูก เหมือน ลัทธิตายซาก ประดุจดั่งใบไม้แห้ง กลิ่นตัวเหม็นสาบเหม็นสาบสุดประมาณ มีดวงตาเล็กเท่ากับตาของปูที่ เราเห็นกันอยู่ในมนุษย์โลก และตาไม่ได้ตั้งอยู่ที่ใบหน้าเหมือน อย่างตาของมนุษย์เรา แต่ว่าตั้งอยู่บนศีรษะตรงกระหม่อม มีปาก เล็กมาก ประมาณเท่ารูเข็ม อยู่บนศีรษะกลางกระหม่อมใกล้ๆ กับ ดวงตา



นอกจากจะมีรูปร่างแปลกพิลึกน่าทุเรศดังกล่าวมาแล้ว อสุรกายทั้งหลายยังมีความเป็นอยู่อย่าง แสนจะลำบากยากเย็น ต้องเผชิญกับความหิวกระหายอยู่ตลอดเวลา ด้วยการแสวงหา อาหารนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะความที่มีตาเล็ก ไม่

สมกับร่างที่สูงชะลูด มีหน้าซำยังตั้งอยู่บนศีรษะกลางกระหม่อมเสียอีก ทำให้มองเห็นอาหารได้ยาก แม้ เมื่อพบเจออาหารตามอสุรกายวิสัยแล้ว จะกินอาหารแต่ละครั้งก็ยังลำบากเพราะว่าปากตั้งอยู่กลาง กระหม่อมบนศีรษะ เวลาจะบริโภคอาหารจึงต้องเอาหัวปักลงมาข้างล่างเอาตีนชี้ฟ้า ต้องตั้งท่าอย่างนี้จึง

จะกินอาหารได้ และกว่าอาหารจะเข้าปากไปได้ก็สุดแสนลำเค็ญเพราะว่ามีปากเท่ารูเข็มเท่านั้นเอง ต้องเสวยกรรมเป็นอสุรกายสัตว์อันน่าสงสาร ทนทุกข์ทรมานเพราะความหิวกระหายอยู่อย่างนี้ นับเป็นเวลาหลายพันหลายหมื่นปี จนกว่าจะสิ้นอกุศลกรรมที่ตนทำไว้

2.3.3 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นอสุรกาย

การเกิดมาเป็นอสุรกายมีความทุกข์ทรมานถึงเพียงนี้ ก็เพราะผลแห่งการกระทำเมื่อครั้งเกิดเป็นมนุษย์ อกุศลกรรมที่ทำให้เกิดมาเป็นอสุรกาย คือ ความโลภ ความอยากได้ของผู้อื่นในทางมิชอบ เช่น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์มีความโลภเกิดขึ้น ทำการประกอบทุจริตกรรมด้วยการปล้นลักขโมย หรือกระทำการฉ้อโกง ทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น โดยไม่รู้จักรับประกอบอาชีพทำมาหากิน เห็นผู้อื่นมีทรัพย์สินสมบัติก็เกิดริษยาปรารถนาจะทำลายล้าง หรืออยากจะได้มาเป็นสมบัติของตน แล้วลงมือประกอบอกุศลกรรมเพื่อจะให้ได้มาซึ่งสมบัติอันตนปรารถนา

หรือมิฉะนั้น ก็เป็นคนละโมภโลภมากจนหน้ามืด ฉ้อโกงเอาทรัพย์สินอันเป็นของสงฆ์ ซึ่งผู้มีศรัทธาอุทิศถวายสงฆ์ ให้เป็นสังฆทาน หรือเห็นเขาขุดบ่อขุดสระ สร้างสาธารณสถานสำหรับคนทั่วไป ก็อยากจะได้เอามาเป็นของตน เมื่อไม่ได้ก็หาทางทำลายล้าง ไม่ให้ผู้อื่นบริโภคใช้สอยด้วยความริษยา เป็นพาลโดยแท้ ครั้นแตกกายทำลายชั้นนี้ อกุศลกรรมเหล่านี้ก็จุดกระชากลากลงไปเกิดในนรก ต้องหมกไหม้อยู่ด้วยไฟนรกสิ้นกาลช้านาน ครั้นพ้นจากนรกแล้วเศษบาปยังไม่สิ้นจึงต้องมาถือกำเนิดเกิดในภูมิอสุรกายนี้ ต้องเสวยทุกข์เวทนายาวนานไปจนกว่าจะสิ้นกรรม

2.3.4 ความแตกต่างระหว่างเปรตกับอสุรกาย

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า อสุรกายสัตว์นี้ มีภาวะที่ละม้ายเหมือนกับเปรตเป็นส่วนมาก ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ และอกุศลกรรมที่เขาได้ทำไว้แต่ชาติปางก่อน ทั้งนี้เพราะว่า ภูมิทั้ง 2 นี้ ใกล้ชิดติดกันมาก ฉะนั้นจึงมีชื่อเรียกติดต่อกันไปว่า เปรตอสุรกาย แต่จะอย่างไรก็ตาม เปรตกับอสุรกายนี้มีความแตกต่างกัน พอที่จะสังเกตได้ดังนี้

1. สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในโลกเปรตนี้ นอกจากต้องเสวยผลแห่งกรรมชั่วที่ตัวทำไว้ มีลักษณะการต่างๆ ตามประเภทแห่งกรรมที่ชักนำมาให้บังเกิดเป็นเปรตแล้ว ยังต้องประสบทุกข์เวทนา เพราะความอดอยากอาหารเป็นส่วนมาก ตลอดเวลาไม่ได้กินอาหารเลย ต้องเสวยความทุกข์ทรมานจากความโหยหิวเข้าครอบงำอย่างเหลือประมาณ กรรมยังไม่สิ้นตราบใด ก็ต้องได้รับความโหยหิวอยู่ตราบนั้น

2. สัตว์ทั้งหลายที่เกิดในโลกอสุรกายนี้ ย่อมประสบทุกข์เวทนา เพราะความหิวกระหายน้ำเป็นส่วนมาก แท้จริงสัตว์ทั้งหลายในอสุรกายภูมินั้นเพราะวิบากแห่งอกุศล แม้น้ำที่จะหยดถูกปลายลิ้น ว่าจะให้เปียกสักนิดก็ไม่มีเลย ตลอดเวลา 2-3 พุทธรันดร บางครั้งเห็นบ่อ บึง แม่น้ำ ก็มีความปีติยินดีว่าจะได้ดื่มน้ำนั้น พยายามตะเกียกตะกายไป แต่พอไปถึงบ่อน้ำนั้น ก็กลับกลายเป็นเพลิงลุกโพลงเผาเรณตนทุกข์ทรมานมาก หรือบางทีก็กลับกลายเป็นแผ่นศิลาอันแห้งผาก อสุรกายเหล่านั้นก็มีจิตเหือดแห้ง เพราะกระหายน้ำต้องเสวยทุกข์เวทนาเพราะความกระหายน้ำอยู่อย่างนี้จนกว่าจะสิ้นอกุศลกรรมที่ทำได้แต่ปางก่อน

จากข้อความที่กล่าวมานี้ นักศึกษาคงพอจะเห็นความแตกต่างระหว่างเปรตกับอสุรกายบ้าง โดยรูปลักษณ์แล้ว เปรตกับอสุรกายมีความคล้ายกันมาก แต่ออสุรกายนั้นจะมีรูปร่างที่พิลึกประหลาดมากกว่า อย่างไรก็ตาม บางครั้งก็ยากที่จะแยกให้เห็นความแตกต่างได้ ในการพิจารณาจึงให้ดูที่ลักษณะของทุกขเวทนาที่ได้รับ ความทุกข์ทรมานของเปรตนั้น เนื่องมาจากความทิว ความอดอยากเข้าครอบงำเป็นหลัก ส่วนอสุรกายนั้น มีความทุกข์ทรมานเพราะความกระหายน้ำเป็นหลัก สัตว์ในภูมิทั้ง 2 นี้ ต้องประสบกับความลำบากในการครองชีวิตอย่างแสนสาหัส เพราะว่าเขาเป็นสัตว์ในอบายภูมิ คือ ภูมิที่มีแต่ความชั่วร้าย ไม่มีความสุขนั่นเอง

นักศึกษาคงจะรู้จักอสุรกายภูมิมากขึ้นแล้ว ทั้งรูปร่างลักษณะ ความเป็นอยู่ กรรมที่ทำให้เกิดมาเป็นอสุรกาย และความแตกต่างระหว่างเปรตกับอสุรกาย ดังนั้น การกระทำของเรามีผลต่อการไปสู่อบายมีนรก เปรต อสุรกายทั้งสิ้น แม้อสุรกายจะมีความทุกข์ทรมานที่น้อยกว่าก็ตาม เพราะฉะนั้นชีวิตมีเวลาจำกัด ทุกวินาทีต้องละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส เพื่อจะได้พ้นภัยจากอบายกันทุกคน

2.4 ตีรัจฉานภูมิ

นักศึกษาได้ทำความเข้าใจเรื่องของอบายภูมิมาได้ 3 หัวข้อแล้ว ลำดับต่อไปนักศึกษาได้ทำความเข้าใจรายละเอียดของอบายภูมิลำดับสุดท้าย คือ ตีรัจฉานภูมิ อันเป็นหนึ่งในอบายภูมิ 4 จัดอยู่ในปรโลกฝ่ายทุคติภูมิ

ตีรัจฉานภูมิ คือ โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง คือเวลาจะเดินทางไปไหนมาไหนต้องไปโดยอาการขวางลำตัว ออกขนานไปกับพื้น ต้องคว่ำอกไป เช่น สุนัข แมว หนู ไก่ เป็ด งู ปลา เป็นต้น นอกจากร่างกายต้องไปอย่างขวาง หรืออีกนัยหนึ่งว่า มีจิตใจที่ขวางอีกด้วย คือขวางจากมรรคผลนิพพาน แม้จะทำความดีเท่าไร ก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินั้นได้ อย่างมากที่สุดก็ได้เพียงทำให้ใจให้เสื่อมใส ละโลกแล้วไปสวรรค์เท่านั้น

2.4.1 ที่ตั้งของตีรัจฉานภูมิ

สัตว์ที่ไปเกิดเป็นเดียรัจฉาน เราสามารถมองเห็นรูปร่างลักษณะได้ชัดเจน ไม่เหมือนกับเปรตหรืออสุรกาย ที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเนื้อได้ สัตว์เดียรัจฉานบางชนิดมีความคุ้นเคยกับมนุษย์ เพราะอาศัยอยู่ด้วยกัน แต่โดยสภาพรวมๆ แล้ว สัตว์เดียรัจฉานอาศัยอยู่ไม่เป็นที่ และไม่มีที่อยู่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ ไม่เหมือนสัตว์ที่ไปเกิดในนรก



สัตว์นรกทั้งหลายนั้นมีสถานที่อยู่เป็นขุม สัตว์ถ้าทำบาปหนักก็ไปตกนรกขุมใดขุมหนึ่ง ต้องเสวยผลแห่งกรรมชั่วของตนในนรกขุมนั้น ถ้าบาปยังมีก็ไปเกิดในขุมอื่นต่อไป เมื่อหมดกรรมแล้ว จึงจะไปเกิดในภูมิอื่นต่อไปตามยถากรรม แต่สัตว์ที่เกิดในไตรภพภูมินี้ไม่ใช่เช่นนั้น ต้องเที่ยวอยู่ไปมาบนพื้นดิน ในป่า ในน้ำ บนโลกมนุษย์นี้ ซึ่งนักศึกษาคงทราบดีอยู่แล้วว่า มีสัตว์เดียรัจฉานอยู่มากมาย ที่เราทั้งหลายได้เห็นกันอยู่โดยทั่วไป

2.4.2 ความเป็นอยู่ของสัตว์เดียรัจฉาน

หากจะกล่าวถึงความเป็นอยู่ของสัตว์เดียรัจฉานแล้ว สัตว์เดียรัจฉานมีความเป็นอยู่ที่ลำบากยากเข็ญกว่ามนุษย์มากนัก เพราะมีภัยแห่งชีวิตรอบด้าน การที่สัตว์จะมีชีวิตอยู่รอดไปแต่ละวันนั้น แสนจะลำบากยากเย็น เป็นชีวิตที่ตกต่ำแสนจะอาภัพ ได้รับแต่ความไม่สบายรอบด้าน ต้องแสวงหาอาหารกินตลอดเวลา กว่าจะได้อาหารมาก็ต้องแก่งแย่งกันอย่างดุเดือด มีความหวาดระแวงภัยอยู่เป็นนิตย์ ไม่ว่าจะ เป็นภัยจากมนุษย์คอยตี คอยฆ่า ภัยจากสัตว์ใหญ่กว่าคอยขบกัด สารพัดจะต้องทนทุกข์ทรมาน และต้องเป็นสัตว์เดียรัจฉานอยู่อย่างนี้ไปจนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้ ไม่ใช่จะตายเกิดในชาติเดียวเท่านั้น แต่ต้องตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน เป็นสัตว์ชนิดนั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก แล้วแต่กรรมที่ตนกระทำไว้

ถึงแม้โลกของสัตว์เดียรัจฉานนี้ จะมีทุกข์ทรมานเรื่องการหาอาหาร เรื่องความหวาดระแวงในการดำรงชีวิต แต่ก็ยังมีความโชคดีกว่าสัตว์นรก เปรต อสุรกาย ที่ต้องเสวยผลแห่งกรรมอย่างเผ็ดร้อน ถูกทัณฑ์ทรมานอยู่ตลอดเวลา ยังพอจะมีความน่าชื่นชมยินดีอยู่บ้าง เพราะมีอกุศลเบาบางกว่าบ้าง เป็นเศษกรรมแล้ว แม้จะต้องประสบความลำบากอย่างไร ก็ยังมีความน่ายินดีอยู่ 3 ประการ

1. กามสัญญา รู้จักเสวยกามคุณ
2. โจรสัญญา รู้จักกิน (รวมถึงรู้จักนอนด้วย)
3. มรณสัญญา รู้จักกลัวตาย

ไตรภพภูมิจึงมีความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นโลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุ 3 ประการ

ส่วน**ธรรมสัญญา** ความรู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี หรือรู้จักกุศล อกุศลนั้น สัตว์เดียรัจฉานทั้งหลายไม่มีเลย เว้นแต่สัตว์เดียรัจฉานบางจำพวก เช่น โปธิสัตว์ จึงจะมีธรรมสัญญาปรากฏได้ แต่ไม่ใช่จะหาง่ายในโลกนี้

2.4.3 ประเภทของสัตว์เดียรัจฉาน

สัตว์เดียรัจฉานมีจำนวนมากมายเหลือประมาณ มากกว่ามนุษย์มากนัก อยู่บนบกเหมือนมนุษย์ ก็มี อยู่ในน้ำก็มี และมีมากกว่าอยู่บนบกเสียอีก รูปร่างก็แตกต่างกันสุดจะพรรณนา ขนาดของสัตว์เดียรัจฉานมีตั้งแต่ใหญ่โตมาก เช่น ช้าง และขนาดเล็กจนแทบจะมองไม่เห็นก็มี จากตำราทางพระพุทธศาสนา มีการจำแนกประเภทของสัตว์เดียรัจฉานออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. **อพทติรัจฉาน** คือ จำพวกเดียรัจฉานที่ไม่มีขาลุย ได้แก่ ปลา งู ไส้เดือน เป็นต้น
2. **ทวิพทติรัจฉาน** คือ จำพวกเดียรัจฉานที่มี 2 ขา ได้แก่ นก เป็ด ไก่ เป็นต้น
3. **จตุพทติรัจฉาน** คือ จำพวกเดียรัจฉานที่มี 4 ขา ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ เป็นต้น
4. **พหุพทติรัจฉาน** คือ จำพวกเดียรัจฉานที่มีขามาก ได้แก่ กุ้ง แมงมุม ตะขาบ กิ้งกือ เป็นต้น

ในเรื่องการแยกประเภทของสัตว์นั้น นักวิทยาศาสตร์ยังสามารถแยกได้อีกหลายแบบ แล้วแต่หลักการและการนำไปใช้งาน เช่น แยกเป็น 2 ชนิด เป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ หรือ 3 ชนิด เช่น สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ แต่จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น ใช้หลักการแยกชนิดจากจำนวนขาของสัตว์ ซึ่งก็เป็นวิธีการแยกประเภทที่ง่ายมาก ถ้านักศึกษาปรารถนาที่จะจำแนกประเภทของสัตว์ที่เห็นอยู่ทั่วไป นักศึกษาก็สามารถทำได้ไม่ยาก โดยอาศัยหลักการนี้จัดกลุ่มของสัตว์ได้

2.4.4 เหตุที่ทำให้เกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน

เหล่าสัตว์ที่มากเกิดในดิรัจฉานภูมินี้ เพราะอำนาจแห่งเศษบาปอกุศลที่ตนได้กระทำไว้แต่ปางก่อน ส่วนใหญ่มาจากกิเลสตระกูลโมหะ คือ ความไม่รู้ตามความเป็นจริง เช่น หลงยึดติดกับบุคคล หรือทรัพย์สมบัติ เมื่อจิตผูกพันกับทรัพย์ กับบุคคล ครั้นละโลกแล้วก็มีโอกาสเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานเฝ้าสมบัติอยู่ในที่นั้นได้

อีกพวกหนึ่ง เพราะเคยทำอกุศลกรรมไว้ในชาติก่อน ได้รับผลแห่งกรรมชั่วในนรก เมื่อพ้นกรรมจากนรกแล้ว เศษกรรมก็นำให้มาเป็นสัตว์เดียรัจฉาน หรือบางพวกเมื่อใช้กรรมในนรกแล้ว ต้องไปเกิดเป็นเปรตและอสุรกายก่อน เมื่อเศษกรรมเบาบางลงจึงมาเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉาน และมักจะเกิดเป็นเดียรัจฉานซ้ำๆ อยู่หลายชาติ เป็นชนิดเดิมบ้าง บางทีก็เปลี่ยนชนิด มีโอกาสทำกุศลกรรมน้อยมาก

ถึงแม้จะมีโอกาสทำกุศลได้น้อย แต่นับว่าโชคดีกว่าอบายภูมิทั้ง 3 ชั้น คือ นรก เปรต อสุรกาย ที่ไม่มีโอกาสได้ทำกุศล โอกาสในการทำกุศลแม้เพียงนิด แต่ยังพอเป็นความหวังให้ได้เกิดใหม่ในสุคติภูมิได้ดังตัวอย่างในสมัยพุทธกาล เรื่องนางสามาวดี ซึ่งขอนำเสนอโดยสรุปย่อ ดังนี้

ครั้งหนึ่ง ก่อนพระศาสดาของเราจะมาบังเกิด มีชายคนหนึ่ง มีอาชีพเป็นคนเลี้ยงโค เขาได้เลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่ง สุนัขนี้เป็นสุนัขแสนรู้ ชายผู้นี้มีความเลื่อมใสในพระปัจเจกพุทธเจ้า จึงได้นิมนต์ท่านมาฉันภัตตาหารในเรือนของตนเป็นประจำ ในภายหลังชายคนนี้ไม่สะดวก จึงส่งสุนัขนี้ไปหาพระปัจเจกพุทธเจ้า เพื่อเป็นสัญญาณว่า ให้ไปฉันในเรือนของตน สุนัขนี้ก็แนะนำทาง และช่วยไล่สัตว์ร้ายในระหว่างทาง ในกาลต่อมาใกล้ฤดูกลางเข้าพรรษา พระปัจเจกพุทธเจ้ามารับบาตร คนเลี้ยงโคได้ถวายผ้าสำหรับทำผ้าไตรได้ 3 ผืน และกล่าวกับพระปัจเจกพุทธเจ้าว่า “ท่านเจ้าข้า ถ้าท่านชอบใจ ก็โปรดอยู่เสียในที่นี้แหละ แต่ถ้าไม่ชอบใจ ก็โปรดไปได้ตามสบาย” พระปัจเจกพุทธเจ้ามีที่ท่าว่าจะไป คนเลี้ยงโคจึงไปส่ง สุนัขนี้รู้ว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าจะไป ก็ตามไปส่ง พระปัจเจกพุทธเจ้าก็เหาะไปจบลับสายตา เนื่องจากสุนัขมีความรักในพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก จึงเห่าหอนด้วยความรักจนขาดใจตาย เมื่อตายแล้วก็ไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ตัวอย่างที่นำเสนอนี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่ยืนยันว่า แม้สัตว์เดียรัจฉานจะมีโอกาสในการทำความดีน้อย แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีโอกาสไปเกิดเป็นเทวดา เป็นมนุษย์ หรืออยู่ในภูมิที่ดีกว่าเดิม

นักศึกษาจะเห็นได้ว่า ชีวิตของสัตว์เดียรัจฉานเป็นชีวิตที่ทุกข์ทรมาน น่าสงสาร หากความสุขได้ยาก ที่เป็นผลเช่นนี้ ก็เพราะผลแห่งกรรมชั่วที่ตนกระทำไว้ในอดีตทั้งสิ้น เมื่อทราบอย่างนี้แล้ว นักศึกษาต้องระมัดระวังการกระทำของตนให้มาก ให้หมั่นละชั่ว ทำดี ทำจิตให้เลื่อมใสมากๆ เมื่อละจากโลกนี้ไปจะไม่ได้ไปทนทุกข์ทรมานในเดียรัจฉานภูมินี้เลย

บทที่ 3

มนุษยสัมพันธ์

เนื้อหาบทที่ 3

มนุสสภูมิ

- 3.1 ความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ
- 3.2 ที่ตั้งของมนุสสภูมิ
- 3.3 ชมพูทวีปเป็นโลกแห่งความแตกต่าง
- 3.4 ประเภทของมนุษย์
- 3.5 เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์



แนวคิด



1. มนุสสภุมิ เป็นภุมิที่อยู่อาศัยของมนุษย์เรา และเป็นที่อยู่ของผู้ที่มีใจสูง เพราะมนุษย์มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี ถ้าทำความดีก็จะได้ถึงดีที่สุด หากทำชั่วก็จะถึงชั่วที่สุด
2. มนุสสภุมิ ไม่ได้มีเฉพาะโลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่เท่านั้น แต่มีถึง 4 โลก หรือ 4 ทวีปด้วยกัน คือ ปุพพิเทหทวีป อปรโคยานทวีป ชมพูทวีป และอุตตรกุรุทวีป ตั้งอยู่ในทิศทั้ง 4 ของเขาสีเนรุ ลักษณะของมนุษย์แต่ละทวีปมีรูปพรรณสัณฐานคล้ายกัน ต่างกันแต่เพียงขนาด ความได้สัดส่วน และความประณีตสวยงาม อายุขัยของมนุษย์ในแต่ละทวีปจะมีความคงที่ ยกเว้นชมพูทวีปจะมีอายุขัยขึ้นลงตามการกระทำของมนุษย์ในยุคนั้น
3. มนุษย์แบ่งออกเป็นประเภทตามการกระทำได้หลายประเภท ได้แก่ มนุษย์นรก มนุษย์เปรต มนุษย์สัตว์เดียรัจฉาน และมนุษย์เทวดา
4. การเกิดเป็นมนุษย์เป็นการยาก เพราะยังมีภพภูมิอีกถึง 30 ภพภูมิ ที่สรรพสัตว์เมื่อตายแล้ว ต้องไปเกิด หากเทียบการเกิดในภูมิมนุษย์กับภูมิอื่นๆ แล้ว นับว่าปริมาณการเกิดในภูมิมนุษย์นั้นน้อยมาก เหตุที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ คือ ศีล 5 อันเป็นความปกติของมนุษย์นั่นเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมายของคำว่า มนุสสภุมิ ได้
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายที่ตั้งของมนุสสภุมิได้
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายประเภทของมนุษย์ได้
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายเหตุที่ทำให้เกิดเป็นมนุษย์ได้



บทที่ 3



มนุสสภูมิ

ความนำ

นักศึกษาได้เรียนเรื่องอบายภูมิมานี้แล้ว จะเห็นได้ว่า อบายภูมินั้นเป็นดินแดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมานยิ่งนัก นอกจากนี้ยังทำให้เราได้ข้อสรุปที่สำคัญอีกประการหนึ่งว่า การเกิดเป็นสัตว์นรกก็ดี เปเรตก็ดี อสุรกายก็ดี หรือสัตว์เดียรัจฉานก็ดี ล้วนเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ครั้งยังมีชีวิตอยู่ทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าภูมิมนุษย์จะต้องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังสารวัฏนี้ ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงความสำคัญของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ว่า เป็นความยากอย่างหนึ่งทีเดียว ซึ่งมีปรากฏใน พุทธอรรถกถา¹ ว่า

“กิจโณ มนุสสปฏิลาโภ การกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก”

การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน 31 ภพภูมินั้น หากเราจะเปรียบเทียบสัตว์ที่อยู่ในภูมิอื่นๆ กับภูมิมนุษย์แล้ว จะพบว่าสัตว์ที่เกิดในภูมิมนุษย์นั้นมีจำนวนน้อยมาก แต่สัตว์ที่ไปบังเกิดในภูมิฝ่ายสุดดี มีสวรรค์ 6 ชั้นบ้าง พรหมบ้าง อรูปพรหมบ้าง มีจำนวนมากกว่า หรือสัตว์ที่ไปเกิดในภูมิฝ่ายทุกดี มีสัตว์นรก เปเรต อสุรกาย สัตว์เดียรัจฉาน จัดว่ามีจำนวนมากที่สุด

หากเราได้พิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว จะพบว่า สุกตติภูมิ เป็นภูมิแห่งการเสวยผลแห่งกุศลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ ทุกตติภูมิ เป็นภูมิแห่งการเสวยผลบาป ส่วนภูมิมนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้างบุญและบาป

ในบทนี้ นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักกับภูมิที่ใกล้ตัวเรามากที่สุด คือ มนุสสภูมิ เป็นการอธิบายเรื่องตัวของเราเอง และมวลมนุษยชาติทั้งหลาย เราไม่ได้ศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่เป็นการศึกษาในเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมองมนุษย์อย่างไร

3.1 ความหมายของคำว่า มนุสสภูมิ

ในลำดับแรก เรามาทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่า มนุษย์ กันก่อน มนุษย์ หมายถึง คน หรือ เหล่าคน เขียนตามแบบบาลีได้ว่า มนุสฺส มาจากคำว่า มน (อ่านว่า มะ-นะ) ซึ่งแปลว่า ใจ รวมกับคำว่า อสุสฺส ที่แปลว่า สูง เมื่อรวมความหมายแล้ว แปลว่า ผู้มีใจสูง เหตุที่ได้ชื่อว่า มีใจสูง เพราะมีความดีงามอยู่ในจิตใจ กล่าวคือ มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้บุญบาป รู้จักมีเมตตากรุณา เป็นต้น และเมื่อนำคำว่า มนุสฺส มารวมกับคำว่า ภูมิ ที่แปลว่า แผ่นดิน ที่อยู่ ก็จะหมายถึง ที่อยู่ของผู้มีใจสูง นอกจากความหมายของคำว่า มนุษย์ ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีที่แสดงไว้อีกหลายนัย ดังนี้

¹ พุทธอรรถกถา, ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท, มก. เล่ม 42 ข้อ 24 หน้า 275.

1. มนุษย์มีใจรุ่งเรืองและกล้าแข็ง
2. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่เบ็ดเตล็ดอันควรและไม่ควร
3. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์
4. มนุษย์เข้าใจในสิ่งที่เบ็ดเตล็ดและนอกเบ็ดเตล็ด
5. มนุษย์เป็นลูกของเจ้ามनु

ที่ว่ามนุษย์เป็นลูกของเจ้ามनु นั้น มีความหมายดังนี้คือ ในสมัยต้นกับ ประชาชนได้เลือก พระโพธิสัตว์ ซึ่งขณะนั้นเป็นมนุษย์มีชื่อว่า มनु ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองประเทศ และถวายพระนามว่า พระเจ้ามหาหัลมตะ พระเจ้ามหาหัลมตะทรงวางระเบียบแบบแผนกฎข้อบังคับอย่างเที่ยงธรรม เพื่อให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม ประชาชนต่างก็มีได้ฝึฝืนเลย คงกระทำตามนั้นทุกประการ เสมือนหนึ่งว่าบุตรที่ดีทั้งหลายได้ประพฤติตามโอวาทของบิดา เหตุนี้จึงเรียกว่า มนุสฺส หมายถึงว่า เป็นลูกของพระเจ้ามनु

3.2 ที่ตั้งของมนุสสภูมิ

เราได้ศึกษาในบทที่ 1 แล้วว่า ที่อยู่ของ มนุษย์ หรือมนุสสภูมินั้น อยู่บนพื้นดินลอยอยู่กลางอากาศ ในระดับเดียวกับไหล่เขาพระสุเมรุ ตั้งอยู่ในทิศทั้ง 4 ของเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล พื้นแผ่นดินใหญ่ทั้ง 4 ที่ลอยอยู่ในทิศทั้ง 4 เรียกว่า ทวีป มีชื่อและที่ตั้ง ดังนี้

1. **ปุพพวิเทททวีป** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาสินเนรุ

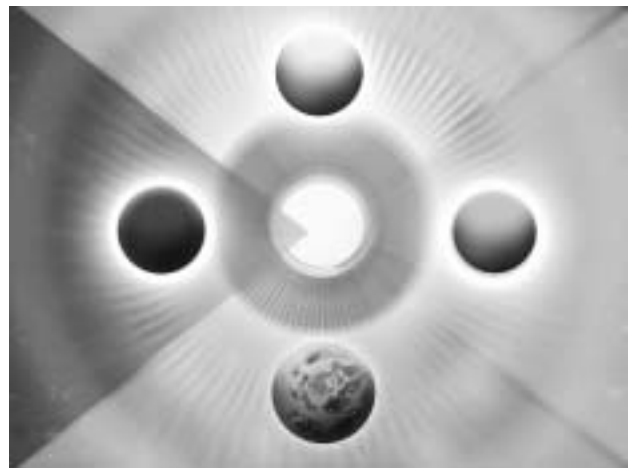
2. **อปรโคยานทวีป** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเขาสินเนรุ

3. **ชมพูทวีป** ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเขาสินเนรุ

4. **อุตตรกुरुทวีป** ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเขาสินเนรุ

ชาวโลกส่วนใหญ่ที่ยังไม่เริ่มศึกษาพระพุทธศาสนา มักมีความเข้าใจว่า มนุษย์มีอยู่เฉพาะในโลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่หากได้ศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า โลกมนุษย์นั้นมีอยู่ถึง 4 ทวีปด้วยกัน แต่เราไม่สามารถไปถึงได้ เพราะอยู่ไกลกันมาก อีกทั้งยังมีความละเอียดประณีตมากกว่าโลกที่เราอยู่ จึงทำให้มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ ต้องอาศัยทิพยจักขุ ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ เรียกว่า ชมพูทวีป

ลักษณะของมนุษย์ ในทวีปทั้ง 4 เมื่อกล่าวโดยรวมแล้ว มีรูปร่าง ลัคนฐาน หน้าตา อยู่ในลักษณะเดียวกัน ต่างกันที่ขนาด ความได้สัดส่วน และความประณีตสวยงาม เช่น มนุษย์ในชมพูทวีป มีใบหน้ารูปไข่ อปรโคยานทวีป มีใบหน้ากลมเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญ ปุพพวิเทททวีป มีรูปหน้าเหมือนมะนาวตัด หรือพระจันทร์ครึ่งซีกครึ่งวงกลม ส่วนอุตตรกुरुทวีป มีใบหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม ความสวยงามของผู้คนใน 3 ทวีป ยกเว้นชมพูทวีป มีความสวยงามไม่แตกต่างกัน เนื่องจากมนุษย์โดยทั่วไป มีคุณธรรมในจิตใจเสมอเหมือน



กัน เฉพาะในชมพูทวีปเท่านั้นที่ผู้คนมีความสุขมากน้อยต่างกัน ตามแต่กุศลกรรมที่ตัวเองได้ทำไว้ในอดีต

อายุมนุษย์ ทวีปทั้ง 4 ในช่วงแรกที่โลกมนุษย์เจริญ หรือในช่วงที่มีมนุษย์ต้นกำเนิด ไม่ว่ามนุษย์ในทวีปใด ก็มีอายุถึงสองร้อยปีทั้งสิ้น เพราะจิตใจของคนในสมัยนั้นมีกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ เบบางทำให้สิ่งแวดล้อม ดิน ฟ้า อากาศ และอาหารของมนุษย์สมบูรณ์ จึงเป็นเหตุให้อายุมนุษย์ยืนยาว

ครั้นต่อมามนุษย์ในทวีปทั้ง 4 มีอกุศลจิตเกิดขึ้น ทำให้สิ่งแวดล้อมต่างๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงผิดปกติไปจากเดิม กล่าวคือ เมื่อหนาวก็หนาวเกิน เมื่อร้อนก็ร้อนเกิน ฝนก็ไม่ตกตามฤดูกาล คุณค่าทางอาหารก็ลดน้อยลง สิ่งเหล่านี้ทำให้อายุของมนุษย์ลดลงตามลำดับ เมื่ออายุขัยลดลงถึง 1,000 ปี มนุษย์ที่อยู่ในอุตตรกुरुทวีปก็คงที่เพียงนั้น ไม่ลดลงอีก เพราะไม่มีกิเลสเพิ่มขึ้นอีก ในทำนองเดียวกัน อายุขัยของมนุษย์ที่อยู่ในบุพพวิเทหทวีปคงที่อยู่ที 700 ปี ที่อปรโคยานทวีป อายุขัยของมนุษย์คงที่อยู่ที 500 ปี

คงไว้แต่ชมพูทวีปเท่านั้น ที่อายุขัยของมนุษย์ยังคงลดลงเรื่อยๆ เพราะมีกิเลสกล้าไม่สิ้นสุด และจะลดลงจนกระทั่งเหลือ 10 ปี อาหารทั้งปวงที่รสดีจะหมดไป สิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรม ผู้คนมีโทษะกล้าแข็ง ในที่สุดก็เกิดการรบราฆ่าฟันกันเองจนเกิดการนองเลือดตลอด 7 วัน ในกาลนั้นจะมีมนุษย์บางกลุ่มหลบหนีซ่อนตัวอยู่ในหุบเขาห่างไกล และเริ่มประกอบกุศลอีกครั้ง ซึ่งมีผลทำให้อายุขัยของมนุษย์เพิ่มขึ้น และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งขึ้นไปถึงอายุ 80,000 ปี จนถึงสองร้อยปี อายุขัยของคนในชมพูทวีปจะขึ้นลงอยู่อย่างนี้ตามอำนาจกิเลสที่แรงกล้าหรือเบาบางของมนุษย์ในแต่ละยุค เรื่องนี้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในจกักวัดติสุต¹ นักศึกษาควรหาโอกาสศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม

ความเป็นอยู่ของมนุษย์ในทวีปทั้ง 3 ยกเว้นชมพูทวีป มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะ ทำให้อาหารการกิน และน้ำทำอุดมสมบูรณ์ โรคภัยไข้เจ็บไม่เบียดเบียนเหมือนอย่างในชมพูทวีป ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์ใน 3 ทวีป มีศีลธรรมที่เป็นปกติ สม่่าเสมอ ส่วนมนุษย์ในชมพูทวีป มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมาก บางคนสุขสบาย บางคนลำบาก บางคนปานกลาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การกระทำของแต่ละคน แต่ละยุคในชมพูทวีป อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ในชมพูทวีป มีความแตกต่างกันมากที่สุดก็ว่าได้

ในหัวข้อต่อไปนี้จะกล่าวถึงเรื่องของชมพูทวีปเป็นประเด็นสำคัญ เพราะเป็นโลกที่เราได้อยู่อาศัย และเป็นโลกแห่งความแตกต่างที่น่าศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เราศึกษาเรื่องโลกนี้ เพื่อเราจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกใบนี้ได้อย่างมีความสุข และปลอดภัยจากอบายภูมิ

3.3 ชมพูทวีปเป็นโลกแห่งความแตกต่าง

นักศึกษาลองพิจารณาถึงหลักความจริงทั่วไป จะพบว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล แม้เราจะมีอวัยวะที่เป็นคนเหมือนกัน แต่มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน เช่น อวัยวะบางคนมีอาการครบ 32 ประการ บางคนขาด บางคนเกิน บางคนมีผิวพรรณสวยงาม ละเอียดอ่อน บางคนผิวพรรณหยาบกระด้างกระด่าง บางคนเกิดในครอบครัวที่ร่ำรวย บางคนเกิดในครอบครัวที่ยากจน ความแตกต่างเหล่านี้ หากให้เราคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ก็คงจะกะโหลกบานสติเพื่อองเป็นแน่ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า

¹ จกักวัดติสุต, ติฆนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 39-47 หน้า 108-118.

ทรงให้คำตอบเหล่านี้ไว้แล้วใน จุฬกัมมวิภังคสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรม เป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรม เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลว และ ประณีตได้”

จากพุทธพจน์นี้ นักศึกษาคงทราบแล้วว่าการกระทำของเรานั้นเองที่ทำให้เราแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปการกระทำที่ทำให้แตกต่างกัน ดังที่มีปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตร เช่นเดียวกัน ดังนี้

ฆ่าสัตว์ ไม่มีความกรุณา
ไม่ฆ่าสัตว์ มีความกรุณา
เบียดเบียนสัตว์
ไม่เบียดเบียนสัตว์
มักโกรธ มีความคับแค้นใจมาก
ไม่โกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ
มีใจประกอบด้วยความริษยาผู้อื่น
มีใจไม่ริษยาผู้อื่น
ไม่บริจาคตาน
บริจาคตาน
กระด้าง ถือตัว
ไม่กระด้าง ไม่ถือตัว
ไม่อยากรู้ ไม่ไต่ถามผู้มีปัญญา
อยากรู้ หมั่นไต่ถามผู้มีปัญญา



เป็นเหตุให้อายุสั้น
เป็นเหตุให้อายุยืน
เป็นเหตุให้มีโรคมามาก
เป็นเหตุให้มีโรคน้อย
เป็นเหตุให้ผิวพรรณทราม
เป็นเหตุให้ผิวพรรณผ่องใส
เป็นเหตุให้มีอานุภาพน้อย
เป็นเหตุให้มีอานุภาพมาก
เป็นเหตุให้ยากจน อนาคต
เป็นเหตุให้มีโภคสมบัติมาก
เป็นเหตุให้เกิดในสกุลต่ำ
เป็นเหตุให้เกิดในสกุลสูง
เป็นเหตุให้มีปัญญาน้อย
เป็นเหตุให้มีปัญญามาก

นักศึกษาคงเห็นว่าทุกการกระทำของเราล้วนมีผลแห่งการกระทำทั้งสิ้น และการกระทำนี้เองที่ทำให้เราแตกต่างกัน หากจะกล่าวได้ว่า ชีวิตลิขิตได้ด้วยกรกระทำของตัวเองก็คงจะได้ความหมายที่ชัดเจนในข้อนี้ เช่น ถ้าต้องการอายุยืน ก็ต้องไม่ฆ่าสัตว์ ปรารถนาทรัพย์ก็ต้องบริจาคตาน ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ดังนั้นนักศึกษาปรารถนาจะเป็นอย่างไร ต้องประกอบเหตุดังที่กล่าวแล้ว ยิ่งประกอบเหตุที่ดีไว้มากเพียงไร เราก็ยิ่งมีความสุขและมีความสุขมากเพียงนั้น เราจะเป็นผู้ที่โดดเด่นในความแตกต่าง และสามารถใช้ผลจากการประกอบเหตุนั้นมาสั่งสมความดีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เช่น หากเรามีทรัพย์มากก็จะทำทานได้มาก

¹ จุฬกัมมวิภังคสูตร, มัชฌิมนิกาย อุปรินิพพานสภ, มก. เล่ม 23 ข้อ 581 หน้า 251.

ถ้ามีปัญหามาก จะทำสิ่งใดก็สำเร็จได้ทุกอย่าง เป็นต้น

มนุษย์ในชมพูทวีปแม้จะมีความแตกต่างกันถึงเพียงนี้ แต่ถ้าเทียบคุณสมบัติทั่วไปของมนุษย์ในชมพูทวีปกับมนุษย์ในทวีปอื่นแล้ว มนุษย์ในชมพูทวีปคงเทียบไม่ได้ แต่มีคุณลักษณะพิเศษบางประการที่มนุษย์ในชมพูทวีปประเสริฐกว่า และสามารถสร้างได้ดีอย่างเต็มที่มากกว่า คุณลักษณะที่พิเศษ 3 ประการนั้น คือ

1. **สุรภาวะ** คือ มีจิตใจกล้าแข็งในการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา
2. **สติมั่นคง** คือ มีสติตั้งมั่นในคุณพระรัตนตรัย
3. **พรหมจริยวาส** คือ สามารถประพฤติพรหมจรรย์ คือ อุปสมบทได้

ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้ จึงทำให้มนุษย์ในชมพูทวีปมีความโดดเด่นกว่ามนุษย์ในทวีปอื่น และเพราะความเป็นโลกแห่งความแตกต่าง พระโพธิสัตว์เจ้าทั้งหลายที่จะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเลือกชมพูทวีปให้เป็นทวีปมงคลที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมนุษย์ในทวีปอื่นมีความดีที่ทำเป็นปกติ มีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ ที่สมบูรณ์พร้อม แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมาบังเกิด และทรงแสดงธรรมอย่างไร คนเหล่านั้นก็ไม่อาจจะทำความเข้าใจได้ เพราะตนสมบูรณ์พร้อมแล้ว เช่น พระพุทธองค์แสดงเรื่องความเสื่อมของสังขาร มนุษย์ในทวีปนั้นก็จะมีไม่ออก เพราะตนไม่มีความชรา ทุกคนมีวัยที่สวยงาม โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่มี เหล่านี้เป็นต้น

3.4 ประเภทของมนุษย์

มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันตามการกระทำของตนในอดีต ดังกล่าวมาแล้ว ลักษณะการกระทำของมนุษย์แต่ละคนนี้เอง ทำให้สามารถแยกประเภทของมนุษย์ได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **มนุษย์นรก** คือ มนุษย์ที่มีนิสัยชั่วช้า บาปหนา โหดร้าย ล้นดานดิบ ชอบสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นอย่างมาก ประพฤติทุจริตมีฉาชีพผิดมนุษย์ธรรมดาฆ่าสัตว์ ฆ่าคน ลักขโมย ปล้นจี้ทรัพย์ของผู้อื่นเป็นปกติ นิยมเป็นอันธพาลข่มเหงรังแกผู้บริสุทธิ์ ประหนึ่งว่าผู้ขึ้นมาจากนรกที่มีความโหดร้ายทารุณ มนุษย์พวกนี้ไม่ชอบอยู่ในบ้านอย่างคนทั่วไป แต่กลับชอบอยู่ในคุกตะราง ถูกจองจำ หมอดิสภาพ ต้องทนทุกข์ทรมานแสนสาหัส

2. **มนุษย์เปรต** คือ มนุษย์ที่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก เที้ยวแสวงหาอาหารผ่านุงผ้าห่มเท่านั้น กว่าจะได้ก็ยากลำบาก แม้จะมีความเพียรขยันหาทรัพย์อย่างไร ก็ไม่พอใช้พอกินสักที มีแต่ความอดอยากเข้าครอบงำ มากไปด้วยความทุกข์ เขาว่าตรงไหนดี หากินสะดวกสบาย แต่พอไปถึงที่นั่นกลับไม่เจริญดังที่เขากล่าว คนมักเรียกขานคนประเภทนี้ว่า คนกาลกิณี เหมือนผู้มาจากภูมิเปรตที่มีแต่ความอดอยากแร้นแค้น

3. **มนุษย์เดียรัจฉาน** คือ มนุษย์บางพวกที่มักอาศัยอยู่กับผู้อื่น เหมือนกับแมว ม้า เบ็ด ไก่ สุนัขแล้วแต่เจ้านายจะใช้ให้ทำอะไร ก็อดสาหัสทำการทำงานที่ลำบากไม่สะดวกสบาย หลังจากทำงานเสร็จแล้วเจ้านายจะให้อะไรที่ถูกลใจหรือไม่ถูกใจ ก็ต้องรับเอาไว้ ถ้าเป็นอาหารก็ไม่มีสิทธิ์เลือก ต้องกินอาหารเหลือเดนบ้าง อาหารหยาบบ้าง ถึงคราวเจ้านายดูด่าว่า ก็ต้องเกิดความสะดุ้งหวาดกลัว หากความสะดวกสบายไม่ได้

เลย เพราะเป็นคนมีกรรม มากไปด้วยโมหะ ไม่มีความคิดที่จะเลี้ยงชีพของตนโดยความอิสระ ต้องทุกข์ทน ต่อความเป็นทาสอย่างแสนสาหัส คนที่มีลักษณะนี้ เพราะการกระทำในอดีตมีความหลงผิด พ่อแม่ ครูบา- อาจารย์ มีพระคุณล้นหัว แต่มองไม่เห็นพระคุณท่าน ไม่เชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ซ้ำยัง เลี้ยงค้ำไม่ตกปาก ไม่ให้ความเคารพอีกด้วย

4. มนุษย์เทวดา คือ มนุษย์ที่รู้จักสิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดเป็นโทษ รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จัก ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว แล้วละเว้นสิ่งที่เป็นบาปอกุศล ตั้งใจประพฤติตนอยู่ในความดี มีศีล 5 เป็นปกติ มิได้ขาด มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ไม่กล้าทำชั่ว ใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างมีสาระ ไม่อยู่ไปวันๆ เป็นมนุษย์ผู้มีใจสูง บำเพ็ญบุญกุศลอยู่เป็นประจำ ทำทั้งทาน ศีล ภาวนา ทั้งทำด้วยตนเองและชักชวน ผู้อื่น มนุษย์ประเภทนี้เป็นประดุจเทพบุตร เทพธิดา ที่จุติลงมาบังโลกมนุษย์

นอกจากการแบ่งประเภทของมนุษย์ตามลักษณะของการกระทำแล้ว พระลัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้ แบ่งบุคคลตามการกระทำในอดีตที่ส่งผลในปัจจุบัน และกรรมในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการไปสู่คติในอนาคต ดังที่มีกล่าวไว้ใน ปุคคลสูตร¹ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 บุคคลผู้มีตมามิตไป คือ มนุษย์ที่ภพชาติในอดีตได้ทำบาปอกุศลไว้มาก จึงเกิดมาเป็นคนยากจน เป็นคนพิกลพิการไม่สมบูรณ์ ชาติโอกาสในการทำกิจต่างๆ แม้เป็นอย่างนี้ ก็ยังประพฤติ ผิดศีลผิดธรรม ทำบาปอกุศลทั้งทางกาย วาจา และใจ เมื่อละโลกไปแล้ว ก็ต้องไปเป็นสัตว์นรก เปรต อสุรกาย หรือสัตว์เดียรัจฉาน ชีวิตยิ่งตกต่ำลงไป ไม่รู้ว่าวันใดจะกลับเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีก

ประเภทที่ 2 บุคคลผู้มีตมามาสว่างไป คือ มนุษย์ประเภทนี้ แม้จะมีชีวิตที่ยากลำบาก เพราะผล แห่งกรรมชั่วในอดีต แต่ก็คิดได้ สอนตัวเองเป็น แม้ไม่มีโอกาสดีๆ อย่างคนอื่นเขา แต่ไม่ย่อท้อต่อโชคชะตา อาศัยความดี ความเพียร และกัลยาณมิตรแนะนำแนวทางในการทำความดี มีความตั้งใจในการประกอบ กุศลกรรมด้วยกาย วาจา ใจ อย่างต่อเนื่อง เมื่อละโลกนี้ไป ก็ได้บังเกิดในสวรรค์

ประเภทที่ 3 บุคคลผู้สว่างมาแต่มีตมไป คือ มนุษย์ผู้เกิดมาด้วยความสมบูรณ์พร้อม เกิดในตระกูล สูง มีความเป็นอยู่สุขสบาย ไม่ลำบากในการทำมาหากิน มีโอกาสประกอบกุศลกรรมได้โดยง่าย แต่เป็น บุคคลที่มีความประมาทในชีวิต ใช้โอกาสที่ตนได้มานั้น ประกอบอกุศลกรรม ประพฤติผิดศีล ผิดธรรม เมื่อตายไปก็บังเกิดในอบายภูมิ ไปสู่ดินแดนที่มีแต่ความมืดมน

ประเภทที่ 4 บุคคลผู้สว่างมาสว่างไป คือ มนุษย์ผู้ที่เกิดในตระกูลสูง ไม่ลำบากในการทำมาหากิน มีโอกาสที่จะทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาได้อย่างเต็มที่ อย่างสะดวกสบาย และเป็นผู้ไม่ประมาทใน ชีวิต ได้ใช้โอกาสนั้น ประกอบกุศลกรรมอย่างเต็มที่ เมื่อตายไปย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ในหัวข้อนี้ เราพอจะจำแนกประเภทของมนุษย์ได้ ตามลักษณะของการกระทำเป็นประการสำคัญ เมื่อนักศึกษาได้ทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัดแล้ว เราควรย้อนกลับมาดูตัวเราเองว่า เรามีพฤติกรรมเช่นไร จัดอยู่ในคนประเภทไหน จะได้รีบแก้ไขตัวเอง ปรับปรุงตัวให้ดียิ่งๆ ขึ้น เพื่อความสุขในปัจจุบัน และความสุขในอนาคต

¹ ปุคคลสูตร, ลังขุตตนิคาย สคาถวรรค, มก. เล่ม 24 ข้อ 394-397 หน้า 502-505.

3.5 เหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นของบทที่ 3 ว่า การเกิดเป็นมนุษย์เป็นการยาก คำกล่าวเช่นนี้ สำหรับบางท่านแล้วอาจรู้สึกค้ำอยู่ในใจ เพราะทุกวันมีเด็กทารกคลอดจากครรภ์มารดาตามาลืมตาดูโลก อัตราการเพิ่มของประชากรโลกนับวันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ จนมีการคาดการณ์ว่า ประชากรจะล้นโลกในอนาคตอันใกล้ ความคิดเหล่านี้ไม่นับว่าไม่ผิด แต่ก็ถือว่าเป็นความคิดที่มองเพียงด้านเดียว ไม่ได้มองให้ลึกซึ้งอย่างที่พระลัมบาสัมพุทธเจ้าทรงมอง พระองค์มองไปถึงภพภูมิอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่มากถึง 31 ภพภูมิด้วยกัน ซึ่งเมื่อเทียบดูอัตราการเกิดในภุมิมนุษย์กับภูมิอื่นๆ แล้ว ภูมิมนุษย์มีอัตราการเกิดที่น้อยมากอย่างเทียบกันไม่ได้ ในที่นี้จะขออุปมาถึงความยากของการเกิดมาเป็นมนุษย์ พอให้เห็นภาพว่า มีเท่าตาบอดตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในทะเล มีหางอันหนึ่งมีขนาดที่หัวเต่าลอดได้พอดี ลอยอยู่ในทะเล เมื่อครบ 100 ปี เต่าตัวนี้จะโผล่ขึ้นมาสักครั้งหนึ่ง และโอกาสที่เต่าตาบอดตัวนี้จะโผล่ขึ้นมาสวมหางได้พอดีนั้น เป็นโอกาสที่ยากแสนยาก ฉะนั้น โอกาสของการเกิดมาเป็นมนุษย์ก็ยากแสนยาก ฉะนั้น

แล้วอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้การเกิดเป็นมนุษย์ยากแสนยาก คำตอบก็คือ ศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของการที่จะทำให้เกิดเป็นมนุษย์ หรือที่เรียกกันว่า มนุษยธรรม คือ ธรรมะที่ทำให้เป็นมนุษย์ เรื่องศีล 5 นี้ เป็นเรื่องที่ดีเหมือนว่าจะมีการกล่าวถึงกันบ่อยมากในพระพุทธศาสนา แม้ในการประกอบพิธีกรรมงานบุญ ก็จะมีการอาราธนาศีลทุกครั้งไป แต่โดยเนื้อแท้แล้ว คนที่จะรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความเพียร และมีความเข้าใจในเรื่องศีลอย่างถูกต้อง ไม่ใช่สักแต่ว่าเคยฟังเขามา แต่ไม่เคยลงมือปฏิบัติ อย่างนี้ชีวิตไม่ปลอดภัย มีโอกาสไปอบายภูมิสูงมาก ดังนั้นจึงขอให้นักศึกษาได้ทำความเข้าใจในเรื่องศีลโดยสังเขป ดังนี้

ศีลมีความหมายได้หลายประการ แต่ความหมายที่ตรง ชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้ คือ ศีล แปลว่า ความเป็นปกติของมนุษย์ มนุษย์มีความปกติอยู่ 5 ประการ คือ

1. มนุษย์มีปกติไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป ชีวิตเป็นสิ่งที่ทุกคนรักที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ก็รักชีวิตด้วยกันทั้งนั้น เมื่อชีวิตสิ้นไป ก็เป็นอันว่าหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ฆ่าหรือเบียดเบียนกัน

2. มนุษย์มีปกติไม่ลักขโมย เพราะนอกจากชีวิตแล้ว ทรัพย์สินของใคร ใครก็รัก ก็หวง หากเราไปขโมยของของใคร ก็คงไม่มีใครยอม ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ลักขโมยทรัพย์ของใคร

3. มนุษย์มีปกติไม่ประพฤติดิดในบุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น บุคคลที่รักที่สุดนอกจากตัวเราแล้วยังมีบุตร ภรรยา สามี หากมีใครมาประพฤติดิดในบุตร ภรรยา สามี ย่อมไม่มีใครให้อภัยอย่างแน่นอน ดังนั้นมนุษย์จึงมีปกติรักเดียวใจเดียว

4. มนุษย์มีปกติไม่พูดโกหกหลอกลวงกัน เพราะความจริงใจไม่โกหกกันเป็นสิ่งที่สำคัญ แม้จะเป็นบุตร ภรรยา สามี ที่รักกันมาก หากรู้ว่าเขาหรือเธอไม่ซื่อสัตย์แล้ว ย่อมหมดรักได้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่โกหกหลอกลวงกัน

5. มนุษย์มีปกติไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด เพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้ขาดสติ สภาวะแห่งความเป็น

มนุษย์จะลดลงมาก มีกิริยาอาการต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม และมีโอกาสละเมิดศีลข้ออื่นๆ อีกด้วย ดังนั้น มนุษย์จึงไม่เต็มสุราเสพยาเสพติด

เรื่องศีลนี้ นักศึกษาสามารถหาอ่านรายละเอียดได้ในตำราเรียนวิชา **วิถีชาวพุทธ**

นักศึกษาคงเข้าใจแล้วว่า ความปกติของมนุษย์ มีใช้สิ่งที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติตั้งที่ใครหลายคน เข้าใจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง ศีลนำไปสู่ปรโลก พระองค์ทรงเป็นผู้ค้นพบว่า ศีล 5 เป็นกฎธรรมชาติ เป็นนิสัยที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติทุกคน ไม่ว่าจะเชื่อชาติ หรือศาสนาใดก็ตาม หากเป็นมนุษย์แล้วจะต้อง ปฏิบัติทุกคน หากไม่ปฏิบัติแล้ว จะนำมาซึ่งความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคมโดยรวม

ศีล 5 ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานอย่างชัดเจน และเมื่อกกล่าวถึงการที่มีนักวิทยาศาสตร์ ค้นพบทฤษฎีที่ว่า มนุษย์เกิดมาจากลิง กรณีเช่นนี้ หากเราพิจารณาจากหลักของศีล 5 จะพบว่า ทฤษฎีนี้มี จุดบกพร่อง และมีข้อแย้งได้มากมาย จะใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์มาพิจารณาว่า ลิงมีลักษณะกระดูก เป็นอย่างนั้น การเดินเป็นอย่างนี้ หรือมีความฉลาดใกล้เคียงกับมนุษย์นั้น พิจารณาแล้วไม่สมเหตุผล สัตว์ชนิดอื่นที่มีความฉลาดเสมอเหมือนกับลิงก็มีอยู่มากมาย ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงยังคงเป็นปัญหาอยู่ แต่ถ้ามา พิจารณาถึงเรื่องธรรมสัญญา คือ ความรู้จักธรรม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักศีล รู้จักธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ศีล 5 ของมนุษย์นี้เอง ที่ถือเป็นธรรมสัญญา ซึ่งถ้าพิจารณาที่ลิงแล้วจะพบว่า ลิงเอง ยังบกพร่องในเรื่องนี้อยู่มากมายนัก

ดังนั้น บุคคลผู้ปรารถนาที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องรักษาศีลให้ได้ อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งละโลก เมื่อละโลกแล้ว จะได้ไปเสวยผลแห่งบุญบนสวรรค์ และเมื่อถึงคราวจุติ จากสวรรค์ ก็จะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง

บทที่ 4

ทฤษฎี

เนื้อหาบทที่ 4

เทวภูมิ

4.1 ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการศึกษาเทวภูมิ

- 4.1.1 ความหมายของเทวภูมิ
- 4.1.2 ที่ตั้งของเทวภูมิ
- 4.1.3 การอุบัติและการจุติของชาวสวรรค์
- 4.1.4 เหตุให้ได้นามของชาวสวรรค์
- 4.1.5 ลำดับชั้นการทำความดีของมนุษย์
- 4.1.6 ลักษณะการทำบุญที่ทำให้เกิดบนสวรรค์แต่ละชั้น
- 4.1.7 ปฏิบัติเพื่อเดินทางไปสู่วรรค

4.2 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

- 4.2.1 คำแปลและความหมาย
- 4.2.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.4 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
- 4.2.5 การปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4.3 ดาวดึงสาเทวภูมิ

- 4.3.1 คำแปลและความหมาย
- 4.3.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.4 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.5 ลังคมครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
- 4.3.6 ธรรมเนียมต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์
- 4.3.7 กิจกรรมของเหล่าเทวดาในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ

4.4 ยามาเทวภูมิ

- 4.4.1 คำแปลและความหมาย
- 4.4.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นยามา
- 4.4.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นยามา
- 4.4.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นยามา

4.5 ดุลิตาเทวภูมิ

- 4.5.1 คำแปลและความหมาย
- 4.5.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.3 การอุบัติและการบริโภคมของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิต
- 4.5.5 เหตุที่สวรรค์ชั้นดุสิตเป็นศูนย์รวมผู้รู้

4.6 นิมมานรดีเทวภูมิ

- 4.6.1 คำแปลและความหมาย
- 4.6.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
- 4.6.3 การอุบัติและการบริโภคมของชาวสวรรค์ชั้นนิมมานรดี
- 4.6.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

4.7 ประณีตสวรรค์เทวภูมิ

- 4.7.1 คำแปลและความหมาย
- 4.7.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์
- 4.7.3 การอุบัติและการบริโภคมของชาวสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์
- 4.7.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นประณีตสวรรค์

4.8 บทสรุปเรื่องเทวภูมิ



1. สวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้มีความหลากหลายมากกว่าสวรรค์ชั้นอื่น เพราะมีเทวดาหลายเผ่าพันธุ์ และเทวดาบางพวกมีที่อยู่ซ้อนทับภูมิมนุษย์ด้วย สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่ที่เขาลีเนรุ เป็นเสมือนประเทศราชของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกา เพราะมีเทพผู้เป็นใหญ่ครองสวรรค์ชั้นนี้อยู่ 4 ท่าน คือ ท้าวธตรฐ ปกครองด้านทิศตะวันออก มีหน้าที่ดูแล พวกคนธรรพ์ วิทยาธร และกุมภภัณฑ์ ท้าววิรุฬหก ปกครองด้านทิศใต้ มีหน้าที่ดูแลพวกครุฑ ท้าววิรูปักษ์ ปกครองด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค และท้าวเวสสุวรรณ ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ดูแลพวกยักษ์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ท้าวจตุโลกบาล คือ มีหน้าที่ดูแลโลกมนุษย์ทั้ง 4 ทวีป ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีตั้งแต่ชั้นสูงที่อยู่บนเขาลีเนรุ ชั้นกลางอยู่ที่ป่าหิมพานต์ และชั้นล่างก็อยู่บนพื้นโลกมนุษย์ อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 50 วันในโลกมนุษย์ มีอายุ 500 ปีทิพย์

2. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนหน้าตดของเขาลีเนรุ ที่ชื่อว่าดาวดึงส์ เพราะเป็นที่อยู่ของผู้ปกครองภพถึง 33 พระองค์ โดยมีท้าวสักกเทวราช เป็นผู้ปกครอง มีหน้าที่ปกครองชาวสวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกาและดาวดึงส์ให้อยู่กันอย่างผาสุก สวรรค์ 2 ชั้นนี้สามารถไปมาหาสู่กันได้ เพราะอยู่ที่เขาลีเนรุเหมือนกัน สวรรค์ชั้นนี้มีความเป็นอยู่ที่ประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกา มีสถานที่อันน่ารื่นรมย์เป็นจำนวนมาก ทั้งอุทยานสวรรค์ สระโบกขรณี และที่สำคัญมีพระธาตุจุฬามณีที่บรรจุพระเขี้ยวแก้วและพระเมาลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นที่เคารพสักการบูชาของชาวสวรรค์ทุกชั้นฟ้าอีกด้วย สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 1,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 100 ปีในโลกมนุษย์

3. สวรรค์ชั้นยามา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่ายามา เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสุยามาเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้จะไม่มีความมืดเหมือนสวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกา เพราะพ้นจากการโคจรของดวงอาทิตย์แล้ว อาศัยความสว่างจากรัศมีของสิ่งของต่างๆ บนสวรรค์ตั้งแต่ชั้นนี้ขึ้นไปจะไม่มื้อมืด วัตถุทุกชนิดไม่มีเงา ความเป็นอยู่จะสุขสบาย ประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาดุมหาราชิกากับดาวดึงส์ สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 2,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 200 ปีในโลกมนุษย์

4. สวรรค์ชั้นดุสิต เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นดุสิต เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสันตดุสิตเป็นผู้ปกครอง สวรรค์ชั้นนี้มีความพิเศษโดดเด่นกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ ตรงที่เป็นที่รวมของพระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต เพราะสวรรค์ชั้นนี้สามารถอธิษฐานจิตลงมาสร้างบารมีได้ โดยไม่ต้องรอให้หมดบุญ หรือหมดอายุขัยเหมือน

สวรรค์ชั้นอื่นๆ เทวดาที่เกิดในสวรรค์ชั้นนี้ มีปัญญามาก ไม่ค่อยประมาทในการดำรงชีวิตในสวรรค์เหมือนชาวสวรรค์ชั้นอื่น มักจะคบหาบัณฑิต พุดคุยสนทนาธรรมกันเพื่อความเบิกบานใจ และหมั่นไปฟังธรรมในวันพระ ซึ่งทำล้นตลุดลิตจะเป็นผู้อัญเชิญพระบรมโพธิสัตว์ที่มีบุญบารมีมากมาแสดงธรรมให้กับเหล่าเทวดาทั้งหลายได้ฟัง ความเป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นนี้จะประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 3 ชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 4,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 400 ปีในเมืองมนุษย์

5. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 ในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้น นิมมานรดี เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวสุนิมมิต เป็นผู้ปกครอง ชาวสวรรค์ชั้นนี้เป็นผู้มีบุญมาก สามารถเนรมิตเปลี่ยนแปลงวัตถุต่างๆ ได้ตามต้องการ ซึ่งมีความพิเศษไม่เหมือนสวรรค์ 4 ชั้น ที่สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ชาวสวรรค์ชั้นนี้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายและประณีตกว่าสวรรค์ 4 ชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 8,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 800 ปีในเมืองมนุษย์

6. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 เป็นชั้นสุดท้ายในเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ ฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่สูงกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปในอากาศเป็นระยะทางประมาณ 42,000 โยชน์ ที่ชื่อว่าสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เพราะเป็นที่อยู่ของเทวดาที่มีท้าวปรนิมมิตวสวัตติ เป็นผู้ปกครอง เทวดาชั้นนี้ มีความพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ คือ ปรารถนาสิ่งใดไม่ต้องเนรมิตเอง แต่จะมีบริวารที่รู้ใจที่เกิดด้วยบุญคอยเนรมิตให้ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ประณีตกว่าสวรรค์ทุกชั้น สวรรค์ชั้นนี้มีอายุขัย 16,000 ปีทิพย์ วันหนึ่งคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นนี้เท่ากับ 1,600 ปีในเมืองมนุษย์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นยามาได้อย่างถูกต้อง
4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิตได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดีได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ที่ตั้ง ลักษณะ การอุบัติ การบริโภคม และอายุขัยของสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติได้อย่างถูกต้อง



บทที่ 4 เทวภูมิ



ความนำ

ชีวิตในสังสารวัฏเป็นชีวิตที่ยาวนาน หาเบื้องต้น ท่ามกลาง และเบื้องปลายได้ยาก トラบใดที่เรา ยังไม่หมดกิเลส トラบนั้นเราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดนับภพนับชาติไม่ถ้วน จากการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ เรื่องของอบายภูมิ และมนุสสภูมิที่ผ่านมาแล้ว นักศึกษาจะเห็นได้ว่ามนุสสภูมิเท่านั้น ที่สามารถสร้างบุญ และบาปได้อย่างเต็มที่ ส่วนอบายภูมินั้น เป็นสถานที่เสวยผลบาปของบุคคลผู้กระทำกุศลกรรมด้วยกาย วาจา และใจ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ จะต้องถูกทัณฑ์ทรมานอย่างโหดร้ายเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก หหมดโอกาส สร้างความดี และเรื่องเทวภูมิที่นักศึกษาจะได้ศึกษาต่อไปนี้ จะเป็นสถานที่เสวยผลแห่งบุญของผู้ได้กระทำ กุศลกรรมไว้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

เรื่องเทวภูมิ หรือที่เรียกกันว่า สวรรค์นั้น บุคคลบางพวกก็เชื่อว่ามีจริง บางพวกก็เชื่อว่ามีจริง และเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาเพื่อให้คนรักในการทำความดี แม้ในหลายศาสนาก็มีความเชื่อเป็น 2 อย่าง ในลักษณะเดียวกัน แต่ศาสนาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าสวรรค์มีจริงที่เรียกว่า แดนสุขาวดี ส่วนในพระพุทธ- ศาสนานั้นมีหลักฐานยืนยันเรื่องสวรรค์มากมาย จากคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บันทึกไว้ในพระ- ไตรปิฎก ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากล่าวไว้ใน มหาสิหนาทสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้ ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จัก เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ โดยสมัยต่อมา เราย่อมเห็นบุคคลนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งสุคติโลกสวรรค์ เสวยสุขเวทนาโดยส่วนเดียว ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ ของมนุษย์”

และก่อนที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้เรื่องเทวภูมินั้น ในเบื้องต้นนี้จะขอทำความเข้าใจว่า เนื้อหาของ เทวภูมิแต่ละชั้นนั้นจะมีรายละเอียดมากน้อยไม่เท่ากัน เนื่องจากว่า สวรรค์บางชั้นมีความใกล้ชิดและ สัมพันธ์กับภูมิมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ เช่น สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่มีเทวดาบางเหล่าอยู่ช้อนกับ ภูมิมนุษย์ มีแบ่งการปกครองเป็นเขตช้อนอยู่ในเมืองมนุษย์ด้วย และสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็เป็นภพที่มีความ เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วยเช่นกัน

ดังนั้นเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหรือในคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนานั้น จะพบข้อมูล ของเทวดาทั้ง 2 ชั้นนี้มากที่สุด ส่วนสวรรค์ชั้นอื่นก็พอมิบ้าง และมีการปกครองที่เป็นเฉพาะของตนเองต่างหาก ไม่เหมือนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาและดาวดึงส์ที่มีความสัมพันธ์กัน จากพื้นมนุษย์ไปถึงดาวดึงส์เลยทีเดียว

¹ มหาสิหนาทสูตร, มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก, มก. เล่ม 18 ข้อ 175 หน้า 51.

4.1 ความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการศึกษาเทวภูมิ

ลำดับต่อไปนี้จะขอนำเสนอเนื้อหาที่เป็นเรื่องพื้นฐานของเทวภูมิ เช่น ความหมาย ลักษณะของ สวรรค์ การอุบัติ การจติของชาวสวรรค์ หรือการทำบุญที่ทำให้เกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เข้าใจองค์ประกอบของสวรรค์ และได้เห็นภาพรวมของสวรรค์ได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.1.1 ความหมายของเทวภูมิ

เทวภูมิ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติ จัดอยู่ในกามภพ คือ ภูมิที่ยังต้องบริโภคนาม ยังกินดีใน รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ ผู้ที่ยังยินดีในกามคุณจึงต้องมาเกิดในกามภพ

คำว่า เทวภูมิ มาจากคำว่า เทวะ รวมกับคำว่า ภูมิ เทวะ แปลว่า ผู้ที่เพลิดเพลินยิ่งในกามคุณทั้ง 5 อันเป็นทิพย์ เทวะมี 3 ประเภท คือ

1. **อุปัตติเทวะ** ได้แก่ เทวดาโดยกำเนิด

2. **สมมติเทวะ** ได้แก่ เทวดาโดยสมมติ เช่นพระมหากษัตริย์ พระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา เป็นต้น

3. **วิสุทธิเทวะ** ได้แก่ เทวดาที่บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง หมายถึงพระอรหันต์โดยเฉพาะเท่านั้น คำว่า เทวะที่แปลว่า ผู้ที่เพลิดเพลินอยู่ในกามคุณทั้ง 5 อันเป็นทิพย์ เป็นคำแปลโดยเฉพาะของอุปัตติเทวะเท่านั้น จะนำไปใช้กับสมมติเทวะและวิสุทธิเทวะไม่ได้

ส่วนคำว่า ภูมิ แปลว่า พื้นเพ หรือ แผ่นดิน ซึ่งหมายถึง สถานที่อยู่อาศัยนั่นเอง

ถ้ารวมความ กับคำว่า เทวะแล้ว เทวภูมิ จะหมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของผู้ที่มีความเพลิดเพลินในกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์

4.1.2 ที่ตั้งของเทวภูมิ

เทวภูมิ หรือ สวรรค์ คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของเทวดา เป็นโลกที่อยู่อาศัยของสัตว์อันเป็นทิพย์ ที่มีรัศมีสว่างไสวรอบกายตลอดเวลาเหตุที่ทำให้มาเกิดเป็นเทวดาเพราะได้สร้างบุญกุศลไว้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติขึ้นก็ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวทันที เรียกว่า ถือกำเนิดแบบโอปปาติกะ ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดา หรือ อยู่ในฟองไข่ก่อน ส่วนจะอุบัติขึ้น ณ สวรรค์ชั้นไหน เป็นเทวดาประเภทใด และอยู่ในฐานะ อะไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุญที่ตัวเองสั่งสมมาเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ สวรรค์มีด้วยกัน 6 ชั้น ได้แก่

จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 ตั้งอยู่ ณ เชิงเขาลิเนรุ

ดาวดึงส์เทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ตั้งอยู่ที่หน้าตักของเขาลิเนรุ

ยามาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไปในอากาศ

ดุสิตาเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไปในอากาศ

นิมมานรดีเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปในอากาศ

ปรนิมมิตวสวัตติเทวภูมิ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 ตั้งอยู่สูงจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปในอากาศ



4.1.3 การอุปบัติและการจุติของชาวสวรรค์

เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ บุคคลผู้ทำกุศลกรรมสมควรไว้ ครั้นเมื่อละโลกแล้ว ได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ตามกำลังแห่งบุญของตน ตามปกติแล้วเหล่าทวยเทพจะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เมื่อเกิดปั๊บก็โตทันที ไม่มีกำเนิดอย่างอื่น ยกเว้นสวรรค์ชั้นจาตุมาหาวิภา เทพบุตรจะมีวัยงามในช่วงอายุราว 18-20 ปี ส่วนเทพธิดาจะมีวัยงามในช่วงอายุราว 16-18 ปี มีวัยหนุ่ม วัยสาว งดงามตลอดเวลา ไม่มีวันร่วงโรยรา ไม่มี ความแก่ ฟันไม่หัก ผมไม่หงอก เหมือนมนุษย์ เมื่อบังเกิดขึ้นแล้ว ร่างกายจะมีผิวพรรณวรรณะที่เปล่งปลั่ง มีแผ่รัศมีสว่างไสวคลุมกาย เป็นปริมณฑลทรงกลม บางตนมีรัศมี 10 วา บางตน 1 โยชน์ บางตน 2 โยชน์ จนถึง 12 โยชน์ก็มี ตามกำลังบุญที่ตนได้สั่งสมไว้

วิมานปราสาทอันเป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าทวยเทพ ล้วนมีความวิจิตรงดงาม ใหญ่โตโอฬาร ประดับ ตกแต่งด้วยรัตนชาติอันอลังการ มีขนาดแตกต่างกัน มีข้าวของเครื่องใช้ล้วนประกอบด้วยความประณีต มีความเป็นอยู่ที่แสนจะสุขสบาย มีอาหารทิพย์บังเกิดขึ้น โดยไม่ต้องทำมาหากิน ไม่ต้องหุงหาอาหาร มีบริวารคอยรับใช้ใกล้ชิด เสื้อผ้าอันเป็นทิพย์ก็มีความวิจิตรงดงาม ไม่ต้องตัด ไม่ต้องซัก บังเกิดขึ้นให้สวมใส่ อยากจะเปลี่ยนชุดไหนอย่างไรก็ได้เพียงจิตปรารถนาสิ่งใดความสำเร็จก็เกิดขึ้นโดยพลัน กิจกรรมแต่ละวันก็มีการเที่ยวเพลิดเพลินบันเทิงอยู่กับการชมสวน การสังสรรค์กันระหว่างทวยเทพทั้งหลาย บรรยาภาคลิ่งแวดล้อมของชาวสวรรค์จะเป็นฤดูที่สบาย ไม่มีฤดูร้อน ไม่มีฤดูหนาว ไม่มีฤดูฝน นับว่าเป็นดินแดนอันแสนสุขอีกภูมิหนึ่ง

แม้ชาวสวรรค์จะมีความสุขสบายถึงเพียงนี้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความทุกข์อยู่เช่นกัน เพราะดินแดนที่ปราศจากความทุกข์มีอยู่เพียงแห่งเดียว คือ พระนิพพาน ตราบใดที่กิเลสยังไม่หมดจากใจ ตรานั้น ความทุกข์ก็ย่อมรุมเร้าเผาจิตใจให้เศร้าหมองอยู่ร่ำไป ชาวสวรรค์ก็เป็นผู้ที่ยังไม่หมดกิเลส ยังมีกิเลสตัณหาครอบงำจิตอยู่เหมือนกัน แต่เป็นกิเลสที่ละเอียดกว่าของชาวโลกทั่วไป แม้ไม่มีการเจ็บป่วย แก่ เฒ่าชรา แต่ชาวสวรรค์ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากความตาย หรือเรียกว่า จุติ ได้เช่นกัน เพียงแต่ความตายของชาวสวรรค์ไม่ต้องทุกข์ทรมานเท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงความตายของเหล่าทวยเทพจะมีปางบอกเหตุที่เรียกว่าบุพนิมิตที่จะทำให้จุติจากสวรรค์ มีอยู่ 5 ประการ ดังที่มีกล่าวไว้ใน จวมานสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด เทวดาเป็นผู้จะต้องจุติจากเทพนิกาย เมื่อนั้น นิมิต 5 ประการ ย่อมปรากฏแก่เทวดานั้น คือ ดอกไม้ย่อมเหี่ยวแห้ง 1 ฝ้าย่อมเศร้าหมอง 1 เหนื่อย่อมไหลออกจากรักแร้ 1 ผิวพรรณเศร้าหมองย่อมปรากฏที่กาย 1 เทวดาย่อมไม่ยินดีในทิพยอาสน์ของตน 1”

จากพระสูตรนี้ เวลานิมิตปรากฏ เริ่มตั้งแต่ดอกไม้ที่เทพบุตรเทพธิดาประดับนั้น จะเหี่ยวแห้งลง คือ หมดความงดงาม เหมือนทิ้งไว้กลางแดดให้เหี่ยวแห้งฉะนั้น ต่อมาภุษาทิพย์ที่เทพบุตรเทพธิดานุ่งห่มตามปกติ สีสันที่เคยสดใส ก็จะหม่นหมองลงเรื่อยๆ เมื่อเทพบุตรเทพธิดาเห็นความผิดปกติของภุษาทิพย์ แล้วก็เกิดความสลดใจ ความทุกข์ระทมใจนี้เอง เป็นเหตุให้หยาดเหงื่อไหลออกจากรักแร้ทั้ง 2 ซึ่งปกติแล้ว เทวดาจะไม่มีเหงื่อ เพราะสรีระกายของเขาจะสะอาดเกลี้ยงเกลา เหมือนแก้วมณีที่บริสุทธิ์โดยกำเนิด เมื่อหมดบุญไม่ใช่แค่เหงื่อไหลเท่านั้น แม้แต่เหงื่อกาฬก็จะไหลออกจากร่างกายอีกด้วย ร่างกายของเทพบุตรเทพธิดานั้นจะหนักอึ้ง ด้วยข่ายมุกดาที่ตนประดับ



เมื่อนิมิตเริ่มบังเกิดขึ้น เทพบุตร เทพธิดาเห็นความเปลี่ยนแปลงในตน รัศมีกายจะค่อยๆ ลดลง เกิดความไม่ยินดีในเทวโลก หมดความชื่นชมในทิพยอาสน์ของตน เทพบุตรแม้เห็นเทพธิดายู่อ้อมรอบ ก็ไม่ยินดี คล้ายเวลาเจ็บป่วยไม่เห็นอะไรที่จะสวยงาม แม้มหรสพจะขับกล่อมไพเราะเพียงใดก็เบื่อหน่าย ไม่อยากดู ไม่อยากฟัง

สำหรับเทพบุตรผู้มีบุญนั้น จุตินิมิตจะปรากฏให้รู้ตลอด 7 วันในเทวโลก เมื่อจุตินิมิตปรากฏชัดมากขึ้น เทพบุตร เทพธิดานั้น จะเกิดความโศกเศร้าคร่ำครวญใจ เกิดความคิดกระวนกระวาย เพราะคิดว่า เราจะต้องจากสมบัติอันเป็นทิพย์นี้ไปเสียแล้ว เทพบางองค์ไม่สามารถระงับความทุกข์ได้จึงเที่ยวพราหม์เพื่อพิโรธำพัน บางองค์ตั้งสติได้แต่ไม่แสดงออกทางกาย ทางวาจา แต่ใจนั้นรุ่มร้อน ไม่สามารถถอดถอนความทุกข์ไว้ได้

บุพนิมิตเหล่านี้จะมาปรากฏให้เห็นทั้งตนเอง และเทพเหล่าอื่นที่ได้เห็น ถ้าเป็นเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่

¹ จวมานสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 261 หน้า 501.

จะหลบอยู่แต่ในวิมาน ไม่กล้าออกมาให้ใครเห็น เมื่อครบ 7 วันในเทวโลก เทวดาที่มีจิตนิमितปรากฏก็จะดับ
วูปไปเลย ส่วนจะไปเกิดที่ไหนก็แล้วแต่บุญบาปที่ตนสั่งสมไว้ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

ส่วนเทพผู้มีบุญมาก ที่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เมื่อรู้ว่าตนจะสิ้นอายุขัย จะไม่หวั่นกลัวต่อ
มรณภัย คือมีความพร้อมเสมอสำหรับการเกิดใหม่ เพราะเคยสั่งสมบุญ ให้ทาน รักษาศีลไว้ดีแล้ว เมื่อครั้ง
เป็นมนุษย์ เมื่ออยู่เทวโลกก็ได้ประมาทเที่ยวเพลิดเพลินเหมือนอย่างเทพองค์อื่น และมีความมั่นใจว่า เมื่อ
จุติแล้วจะต้องไปเกิดในภูมิที่สูงขึ้น หรือเกิดเป็นมนุษย์ในตระกูลสูง มีสัมมาทิฐิ เมื่อบุญนิमितบังเกิดจะ
พากันไปสู่สวนนันทวัน ซึ่งเป็นอุทยานสวรรค์ มีแท่นจุติให้กับเหล่าเทพที่รู้ตัวว่าจะจุติ เหล่าเทพทั้งหลาย
ที่ทราบข่าวก็จะพากันมาอวยพรให้บังเกิดในภูมิที่ดีมีสุข

เรื่องราวของการอุปบัติ และการจุติของเทวดา เป็นเรื่องธรรมดาของโลก ที่มีเกิดและมีดับ เทวดา
แม้จะสุขสบายเพียงไร แต่ถึงอย่างไรก็ต้องมีวันที่จะจุติ ละจากอภิปภที่ตนดำรงอยู่เช่นกัน เทวดาทั้ง
หลายที่ยังตกอยู่ในความประมาท ไม่รู้เรื่องราวความจริงของชีวิตก็มาก หลงระเหิงเพลิดเพลินนุกสนานใน
ทิพยสมบัติอันไม่จีรัง เมื่อวาระแห่งสุดท้ายของชีวิตมาถึง ย่อมเศร้าโศก พรั่นเพ้อพิโรธรำพัน เรื่องนี้ก็เป็น
แง่คิดที่ให้การดำรงชีวิตของเราท่านทั้งหลาย ไม่ให้ตกอยู่ในความประมาท หมั่นสั่งสมความดีงาม ฝึกฝน
ตนเองไปสู่ฝั่งแห่งพระนิพพานให้ได้

4.1.4 เหตุให้ได้นามของชาวสวรรค์

ในเมืองมนุษย์มีการตั้งชื่อ นามสกุล ใช้เป็นนามสมมุติสำหรับเรียกขานชื่อคน ลัตว์ ลิงของ เพื่อ
ไม่ให้เกิดความสับสนในการสื่อสารกัน การตั้งชื่อในเมืองมนุษย์ก็ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน บางคนตั้งชื่อ
โดยดูจากวันเดือนปีเกิดของคนนั้นบ้าง ตั้งชื่อตามสถานที่เกิดบ้าง ตั้งชื่อตามความสะดวกบ้าง แต่
เนื่องจากชาวสวรรค์ มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายไม่ต้องขวนขวายเหมือนมนุษย์ ฉะนั้นเรื่องการบังเกิดขึ้น
ของบริวาร วิมาน ทิพยสมบัติทั้งหลายก็ดี จะเกิดด้วยอำนาจแห่งบุญ แม้แต่การบังเกิดขึ้นของชื่อของ
เหล่าเทวดา ก็มีเหตุแห่งการเกิดของชื่อได้ออย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 เกิดขึ้นตามชื่อในขณะที่สั่งสมบุญ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น ชื่อมฆมานพ ได้ชวน
สหาย 33 คนสร้างศาลา สร้างถนน สร้างสะพาน บำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม พอท่านไปเกิดเป็นพระราช
ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านได้ชื่อว่า ทำมฆมาน

ประการที่ 2 เกิดตามธรรมที่ประพฤติ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น เทวบุตรองค์หนึ่ง ชื่อ
ขันติกเทวบุตร เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ประพฤติขันติธรรม คือ มีความอดทนตลอดชีวิตของท่าน ไม่ว่าจะ
มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ก็อาศัยความอดทนเป็นพื้นฐาน เมื่อละโลกแล้ว บังเกิดบนสวรรค์จะมีส่วนแห่งนามว่า
ขันติกเทวบุตร

ประการที่ 3 เกิดตามวัตถุทานที่นำไปถวายสงฆ์ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น ในสมัยพุทธกาลมี
หญิงคนหนึ่งนำข้าวตอกไปถวายพระมหากัสสปะ ถวายเสร็จได้ถูกงูพิษกัดตาย เมื่อไปเกิดบนสวรรค์ วิมาน
มีข้าวตอกและรัตนชาติแขวนประดับเต็มไปหมด เทพธิดานั้น ได้ชื่อว่า ลาชธิดา หรือเทพธิดาข้าวตอก อีก
ตัวอย่างหนึ่ง มีเทวบุตรชื่อ ปทุมฉัตร เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้นำดอกบัวไปบูชาพระเจดีย์ เมื่อละโลกได้

บังเกิดบนสวรรค์มีดอกบัวเป็นร่มฉัตรกางกั้นตลอดเวลา

ประการที่ 4 เกิดตามบุญพิเศษที่ได้ทำครั้งเป็นมนุษย์ เป็นบุญพิเศษที่ทำแตกต่างจากที่ผู้อื่นทำ เช่น มีเทวบุตรองค์หนึ่ง ครั้งเป็นมนุษย์ได้ถวายยานพาหนะแด่เนื่อนาบุญ เมื่อละโลกแล้ว เมื่อได้บังเกิดบนสวรรค์ จะมีราชรถใหญ่บังเกิดขึ้น เป็นที่ประทับไปในเทวสภาค ก็จะมีชื่อที่เกี่ยวกับยานพาหนะ

ประการที่ 5 เกิดขึ้นโดยตำแหน่ง เช่น บุคคลใดที่มีบุญมากกว่าใครทั้งหมดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็มีชื่อว่าพระอินทร์ หรือ ผู้มีบุญมากที่สุดบนสวรรค์ชั้นยามา ก็มีชื่อว่า ท้าวสุยามา เป็นต้น

4.1.5 ลำดับชั้นการทำความดีของมนุษย์

บุคคลที่จะถือกำเนิดบนสวรรค์นั้น เมื่อเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างความดี ล้างสมบุญ บำเพ็ญบารมี หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เป็นต้น ผลแห่งความดีนั้นจะนำไปเกิดบนสวรรค์ ซึ่งจะได้เสวยทิพยสมบัติที่ละเอียดประณีตแตกต่างกัน มีรัศมีกาย มากน้อยต่างกันเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการทำความดี ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำความดีเพราะความกลัว คือทำความดีเพื่อเอาไว้ว่า หากมีนรกจริง ความดีนี้จะช่วยตนให้ไม่ต้องตกนรกได้ อย่างนี้ ทำความดีได้ไม่เต็มที่ อุปมาเหมือนเด็กอนุบาลทำดีเพราะกลัวครู หรือพ่อแม่ดี เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นได้เพียงภูมิมเทวา รุกขเทวา หรืออากาศเทวา

2. ทำความดีเพราะหวังสิ่งตอบแทน เมื่อทำความดีครั้งใด ใจจะคอยแต่คิดหวังลาภหรือของรางวัลต่างๆ กลับคืนมา อุปมาเหมือนเด็กประถมทำดีเพื่อให้ครูแจกขนมหรือให้พ่อแม่ซื้อของเล่นให้ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดาไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

3. ทำความดีเพราะหวังคำชม ต้องได้รับคำสรรเสริญจึงจะมีกำลังใจทำความดี อุปมาเหมือนเด็กมัธยมทำดีเพราะอยากได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ไม่สูงไปกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4. ทำความดีเพื่อความดี คือทำความดีเพราะคิดว่าเป็นความดี เป็นสิ่งที่ควรทำ ใครจะให้หรือไม่ให้ของใดๆ ก็ยังทำความดี ใครจะชมหรือไม่ชมก็ยังทำความดี เพราะมันใจในความดีที่ตนทำ อุปมาเหมือนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทำดีเพราะเห็นว่ามีประโยชน์ เมื่อละโลกแล้วผลบุญส่งให้ไปเป็นเทวดา ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ขึ้นไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความประณีตของใจในขณะที่ทำความดี

4.1.6 ลักษณะการทำบุญที่ทำให้เกิดบนสวรรค์แต่ละชั้น

การกระทำกุศลของมนุษย์นั้นแตกต่างกัน คนที่มีศรัทธาและมีปัญญา มีความเชื่อเรื่องบุญ เรื่องบาป ย่อมสามารถสร้างบุญได้มาก ได้ประณีต ได้ละเอียด และปลื้มปิติในบุญมากกว่าบุคคลที่ทำบุญเพราะทำตามประเพณี หรือทำบุญเพื่อหวังผลบางอย่าง ในหัวข้อนี้นักศึกษาจะได้เรียนรู้เหตุแห่งการทำบุญในลักษณะต่างๆ ในโลกมนุษย์ ที่มีผลต่อการบังเกิดบนสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งมีกล่าวไว้ใน ทานสูตร¹ จะขอนำมาสรุปย่อเพื่อให้เข้าใจดังนี้

¹ ทานสูตร, อังคุดตนิภาย สัตตกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 49 หน้า 140-143.

เกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีหลายสาเหตุ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญไม่ค้อยเป็น ไม่รู้หลักการทำบุญ และไม่ค้อยได้สังฆบุญ นานๆ ทำครั้งหนึ่ง เมื่อทำก็ทำน้อย หรือทำบุญเอาคุณ บุญที่ได้ก็ไม่บริสุทธิ ไม่สมบูรณ์ บาปในตัวก็มีอยู่ แต่ว่าบุญมากกว่า เมื่อละโลกใจนึกถึงบุญก่อนก็ไปสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพราะเห็นว่าเป็นความดีงาม เป็นสิ่งที่ควรทำ กระทำแล้วก็สังฆบุญ สังฆเทวธรรม มีหิริโอตตปยะด้วย เมื่อละโลกก็จะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นยามา คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพราะอยากจะรักษาประเพณีแห่งความดีงามแล้วไว้ ทำนองว่า วงศ์ตระกูลทำมาอย่างไร ก็อยากจะรักษาประเพณีไว้ หรือ ผู้หลักผู้ใหญ่สอนมาอย่างไร เห็นบรรพบุรุษทำมาอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทำกันไปตามธรรมเนียมกันไป เช่น เห็นปู่ย่าสร้างโบสถ์ บำรุงวัด สร้างพระประธาน ก็ทำตามนั้นด้วย หรือพระภิกษุ ที่จะรักษาพระพุทธศาสนาเอาไว้ ตามธรรมเนียมปฏิบัติที่พระต้องมีหน้าที่รักษาพระพุทธศาสนา เมื่อละโลกแล้วส่วนใหญ่จะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญเพื่อปรารถนาสงเคราะห์โลก ปรารถนาให้โลกมีความสุข มีความคิดที่ยิ่งใหญ่ไม่ใช่เพื่อตนเองอย่างเดียว แต่เพื่อสงเคราะห์โลก เพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย เมื่อละโลกแล้ว ก็จะไปสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เห็นผู้อื่นทำบุญแล้วได้รับการยกย่องส่งเสริม จึงอยากจะทำอย่างนั้นบ้าง อยากจะเป็นอย่างนั้นบ้าง เมื่อละโลกแล้วจะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

เกิดบนสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ คือ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทำบุญด้วยความเลื่อมใส เคารพในทาน ทำแล้วมีความรู้สึกปลื้มใจในบุญที่ทำนั้น เมื่อละโลกแล้วจะไปบังเกิดบนสวรรค์ชั้นนี้

และถ้าใครทำบุญครบทั้ง 6 อย่างดังกล่าว เมื่อทำบุญแล้วปรารถนาจะไปอยู่ ณ ที่ใด ก็สามารถจะไปสวรรค์ชั้นที่ต้องการได้ เหตุแห่งการกระทำที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นสาเหตุหลักๆ เป็นลักษณะภาพรวมของการทำบุญที่ทำให้ไปเกิดในสวรรค์ในแต่ละชั้น แต่อาจจะมียอดประกอบอย่างอื่นเสริมอีกด้วย

4.1.7 ปฏิบัติเพื่อเดินทางไปสู่สวรรค์

หลายหัวข้อที่ผ่านมาได้กล่าวถึงลักษณะของการทำความดีเพื่อไปเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ แต่ยังไม่ได้กล่าวว่าจะทำได้อย่างไร เพื่อให้เกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ในหัวข้อนี้ จะนำเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อไปสู่สวรรค์ชั้นต่างๆ ได้อย่างไร เพราะเมื่อนักศึกษาได้ทำความเข้าใจในหัวข้อนี้แล้ว จะได้ปฏิบัติตัวได้ถูกต้องตรงทาง

ในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติเพื่อไปสู่สวรรค์ใน ปุณณกิริยาวัตตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตต 3 ประการนี้ 3 ประการเป็นไฉน คือ ทานมัยบุญกิริยาวัตต 1 ศีลมัยบุญกิริยาวัตต 1 ภาวนามัยบุญกิริยาวัตต 1 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตต

¹ ปุณณกิริยาวัตตสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 238 หน้า 386.

3 ประการนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเนื้อความนี้แล้ว ในพระสูตรนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า กุลบุตรผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั้นแล อันให้ผลเลิศต่อไป ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือ พึงเจริญทาน 1 ความประพฤติเสมอ 1 เมตตาจิต 1 บัณฑิต ครั้นเจริญ ธรรม 3 ประการอันเป็นเหตุให้เกิดความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึง โลกอันไม่มีความเบียดเบียน.”

จากพระสูตรนี้ นักศึกษาจะเห็นแนวทางการปฏิบัติตน คือ การทำทาน ความประพฤติตนเสมอ ซึ่ง คือการรักษาศีล และเมตตาจิต ซึ่งคือการทำ ภาวนานั่นเอง เมื่อทำทั้ง 3 ประการแล้ว จะได้ไปสู่ โลกอันไม่มีการเบียดเบียน หรือสวรรค์ ซึ่งได้มีการขยายความแล้วในบทที่ 1 ดังนั้นในบทนี้จะ ไม่ขยายความซ้ำอีก แต่ให้นักศึกษาได้นำวิธีการทั้ง 3 นี้ไปฝึกปฏิบัติให้สม่ำเสมอ ให้เป็นอาฉิมกรรม หากยังไม่หมดกิเลสต้องเวียนว่ายตายเกิด ก็ จะเกิดอยู่ในสุคติภูมิฝ่ายเดียว เพราะผลจากการ ประกอบบุญกิริยาวัตถุ ทั้ง 3 ประการนี้



4.2 จาตุมหาราชิกาเทวภูมิ

จาตุมหาราชิกา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 1 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ ในบรรดาสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นนั้น สวรรค์ชั้นนี้มีความหลากหลายมากที่สุด เพราะอยู่ใกล้ชิดกับพื้นมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้น อื่นๆ และมีบางส่วนที่อยู่ซ้อนทับกับภูมิมนุษย์ จากการศึกษาชาติกในพระไตรปิฎกทำให้เราทราบว่า แต่เดิมนั้น ภพมนุษย์ติดต่อกับสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่เชิงป่าหิมพานต์อันเป็นอุทยานของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ที่มีเหล่าเทพบุตรเทพธิดามากมาย หลายจำพวกอาศัยอยู่ ครั้นต่อมามนุษย์มีกิเลสหนาขึ้น ทำให้สวรรค์ชั้น จาตุมหาราชิกากับโลกมนุษย์แยกออกจากกัน

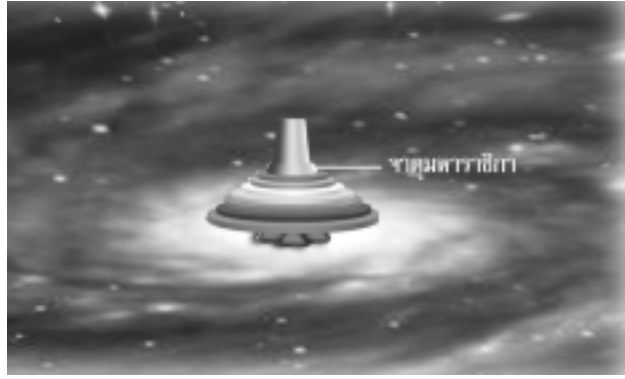
จากการศึกษาความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทำให้เราทราบว่า บุคคลที่จะไปเกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา นั้น จะเป็นประเภทที่ทำบุญบ้าง ทำบาปด้วย แต่ก่อนตายระลึกถึงบุญที่ทำได้ คนประเภทนี้มีอยู่มากมายใน เมืองมนุษย์ จึงทำให้มาเกิดในสวรรค์ชั้นนี้เป็นจำนวนมากมาย มีหลากหลายประเภท

4.2.1 คำแปลและความหมาย

จาตุมหาราชา แปลว่า เทวดา 4 องค์ผู้เป็นใหญ่ จาตุมหาราชิกาภูมิ หมายถึง เทวดาทั้งหลาย ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติรับใช้ท้าวมหาราชทั้ง 4 เพราะเหตุว่ามากำเนิดในสถานที่ที่ท้าวมหาราชทั้ง 4 ปกครองอยู่ หรือสถานที่อันเป็นที่อยู่ซึ่งมีท้าวมหาราชทั้ง 4 เป็นผู้ปกครอง

4.2.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่ที่เขาลีเนรุ อยู่ใกล้โลกมนุษย์มากกว่าสวรรค์ชั้นอื่นๆ และเป็นเหมือนเมืองประเทศราช ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทำวามหาราชทั้ง 4 นี้ ปกครองตั้งแต่บนสวรรค์ลงไปจนถึงพื้นมนุษย์ ทำวามหาราชทั้ง 4 ยังเป็นผู้รักษามนุษย์โลกด้วย ฉะนั้นจึงเรียกว่า ทำวามจุโลกบาล



สวรรค์ชั้นนี้มีเมืองใหญ่ 4 แห่ง เป็นเทพนครของทำวามหาราชทั้ง 4 ที่มีความรื่นรมย์มากมาย ทุกแห่งมีกำแพงทองงามอร่าม ประดับด้วยแก้ว 7 ประการ บานประตูกำแพงทำด้วยแก้วมณี มีปราสาทที่รุ่งเรืองสวยงาม อยู่เหนือประตูทุกประตู ภายในเทพนครที่กว้างใหญ่ไพศาลนั้น มีปราสาทแก้วมากมาย ซึ่งเป็นวิมานอันเป็นที่อยู่ของชาวสวรรค์ แผ่นพื้นที่รองรับก็ไม่เหมือนแผ่นดินในเมืองมนุษย์ เป็นพื้นทองก็มี พื้นเงินก็มี ราบเรียบและอ่อนนุ่มยิ่งนัก เมื่อเหล่าเทวดาเหยียบลงไป ก็ไม่ปรากฏรอยเท้า นอกจากนี้ยังมี สระโบกขรณีมีน้ำใสยิ่งกว่าแก้ว เต็มไปด้วยดอกบัวนานาชนิดส่งกลิ่นหอมตลบอบอวล มีต้นไม้สวรรค์อันวิจิตรตระการตา มีดอกไม้ทิพย์ที่สวยงามงดงามน่าดูน่าชม ที่กล่าวมานี้ เป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นสูงผู้มีบุญญาธิการมาก

ส่วนเทวดาชั้นกลางจะอยู่ที่ป่าหิมพานต์เชิงเขาลีเนรุ ป่าหิมพานต์เป็นเหมือนอุทยานแห่งชาติของสวรรค์ มีต้นไม้ ดอกไม้ที่นี้สวยงามงดงาม ใบไม้เวลาตกลงมาถึงพื้นก็แฉวยหายไป ไม่ทับถมกันเป็นปุ๋ยเหมือนต้นไม้ในเมืองมนุษย์ ดอกไม้มีกลิ่นหอมฟุ้งจรัสใจ พอร่วงหล่นลงมา ก็ออกดอกใหม่ ฤดูกาลของที่นี่จะเป็นฤดูสบาย คือ เย็นสบายๆ ไม่หนาว ไม่ร้อน ปีหนึ่งๆ ต้นไม้จะออกดอก 1 เดือนบ้าง 2 เดือนบ้าง 3 เดือนบ้าง ในป่าหิมพานต์นี้มียอดเขา 84,000 ยอด มีแม่น้ำใหญ่ 5 สาย คือ คงคา ยมุนา สรรภู อจิรวดี มหิมา มีสระใหญ่ 7 สระ คือ อโนดาต กัณณมุนทะ รกกาละ ฉัททันตะ มัณฑากินี สีหปรปตตะ กุณณะ เฉพาะที่สระอโนดาตมีภูเขาลูกล้อมรอบ คือ เขาสุทัสสนะ เขาจิตรกุฎ เขาภคภูฏ เขาไกรลาส เขาคันธมาถน์ ที่เขาคันธมาถน์นี้ มีเงื่อมเขาหนึ่งชื่อ นันทมูลกะ เป็นที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้า มีถ้ำอยู่ 3 แห่ง คือ ถ้ำทอง ถ้ำแก้ว ถ้ำเงิน

ในป่าหิมพานต์เป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นกลาง เช่น ครุฑ ยักษ์ นาค คนธรรพ์ วิทยาธร และมีสัตว์อัศจรรย์หลายชนิด ซึ่งสัตว์ที่อยู่ตรงนี้สวยงาม เหมือนเป็นต้นตระกูลของสัตว์ทั้งหลาย มีสัตว์รูปร่างพิสดารมากมาย เช่น กิณนร กิณนรี



ดิถนรราชสีห์ กาศรราชสีห์ ปันุรราชสีห์ ไกรสรราชสีห์ คชสีห์ และมีต้นมักกะลีผล ซึ่งมีผลเป็นนารี เป็นที่หมายปองของเหล่าเทวดาหลายพวก เช่น วิทยากร คนธรรพ์ ในป่าหิมพานต์ทั้งหลาย เป็นต้น

ต้นนารีผล หรือ **มักกะลีผล** นี้ จะขึ้นอยู่ท่ามกลางต้นไม้ต่างๆ จะขึ้นประปรายทั่วๆ ไป ไม่ได้ขึ้นเป็นหมู่ อยู่ในป่าหิมพานต์ รอบๆ เขาพระสุเมรุ ลำต้นนารีผลเป็นสีน้ำตาล ทอง สวยงามเป็นเงาระยิบระยับ ใบเป็นสีทองแพรวพราวสวยงาม ซึ่งถ้าอยู่ในภพนี้จะมีรัศมีเรืองรอง เมื่อใบตกถึงพื้นก็แวบหายไปไม่ต้องรดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย และไม่ต้องตกแต่ง เมื่อถึงฤดูกาลนารีผลจะห้อยเต็มไปหมด ถ้าไม่ใช่ฤดูกาลจะเห็นแต่ใบ เมื่อถึงเวลาอันสมควรจึงจะออกดอกออกผล นารีผลปีหนึ่งออกดอกครั้งเดียว ครั้งละ 3 เดือน ตั้งแต่ตุลาคมกระทั่งบาน 1 เดือน จากบานเป็นนารีผลอีก 1 เดือน ส่วนอีก 1 เดือน นารีผลช่วงสูงงอมหลุดจากขั้ว จึงจะนำไปใช้สอยได้ ซึ่งแต่ละผลก็หลุดไม่พร้อมกัน แต่มีช่วงระยะหลุดจากต้น 1 เดือน เมื่อหล่นลงมาแล้วอยู่ได้แค่ 7 วันสวรรค์ เท่ากับ 350 ปีในเมืองมนุษย์ เหล่าคนธรรพ์ วิทยากร จะมาคอยแย่งชิงนารีผลในช่วงที่นารีผลสูงงอม

ตัวอย่างสัตว์อัศจรรย์ที่อยู่ในป่าหิมพานต์

คชสีห์ ที่มีหัวเป็นช้าง ตัวเป็นราชสีห์ ราชสีห์กับช้างผสมผสานกลมกลืนกันอย่างดี บางคนบอกว่า คนละสายพันธุ์กันจะผสมกันได้ยังไง ก็เหมือนคนไทยแต่งงานกับคนต่างชาติ ลูกออกมาก็ผสมผสานกันไป คชสีห์เราได้ยินกันบ่อยๆ ถ้าเราอ่านในวรรณคดีจะคุ้น เขาเรียกว่า สัตว์ในเทพนิยาย บางคนไม่เชื่อว่ามิจริง แต่มันมีจริงๆ ดูแล้วจะเป็นสัตว์ประหลาด แต่ว่าเป็นสัตว์ที่สง่างามมาก

นาคราชสีห์ มีหัวเป็นพญานาค แต่ตัวเป็นราชสีห์ มีหางเป็นนาค มีเกล็ดเป็นนาค สวยสง่างามองอาจ เกิดจากพญานาคกับราชสีห์ผสมกัน

ไกรสรราชสีห์ เป็นเจ้าป่าหิมพานต์ ตัวมีขนสีขาว ปลายๆ ขนมีสีแดงๆ ถ้าดูข้างหน้าผมจะมีสีแดง ขนจะขดวน ขดใหญ่ๆ วนตามเข็มนาฬิกา วนเป็นเกลียวขึ้นไปบนหลัง และผมของมันจะไม่ยุ่งเหยิงเหมือนสิงโตเมืองมนุษย์ สวยสง่างามมาก สามารถจับช้างกินได้



ที่กล่าวมาข้างต้นก็เป็นที่อยู่ของเทวดาชั้นสูงและชั้นกลาง ส่วนเทวดาที่ต่ำกว่านั้นลงมา ก็มีความหลากหลายมากมาย บ้างก็อยู่รวมกันเป็นเผ่าพันธุ์ของตัวเอง เช่น ครุฑ นาค ยักษ์ คนธรรพ์ วิทยากร กุมภภัณฑ์ เป็นต้น ความเป็นอยู่ของบางกลุ่มก็จะใกล้เคียงมนุษย์ เช่น มีวิมานคล้ายบ้านในมนุษย์ เพราะมีบุญน้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเทวดาชั้นต่ำที่ถือว่าเป็นชาวสวรรค์ชั้นนี้อีกด้วย ที่มีวิมานอยู่บนพื้นดินที่มนุษย์อยู่ เรียกชื่อตามที่อยู่อาศัยรวมเป็นพวกใหญ่นี้

ภุมมเทวา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนพื้นมนุษย์ อยู่ตามจอมปลวก เนินดิน ใต้ดิน ภูเขา แม่น้ำ บ้าน เจดีย์ ศาลา ชุมประตู่ เป็นต้น บางองค์มีวิมานเป็นของตน บางองค์ก็ไม่มี ต้องอาศัยวิมานองค์อื่นอยู่

รุกขเทวา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ตามกิ่งไม้หรือยอดไม้ต่างๆ ซึ่งสูงขึ้นไปกว่าพวกภุมมเทวา มีทั้งที่มีวิมานและไม่มีวิมานเป็นของตน

อากาศเทวา เป็นเทวดาที่มีวิมานอยู่กลางอากาศ สูงขึ้นไปจากพื้นดินประมาณ 1 โยชน์

เทวดาเหล่านี้อยู่ในปกครองของท้าวจาตุมหาราชิกา ซึ่งที่อยู่อาศัยของเทวดาเหล่านี้ จะอยู่ชั้นกับภูมิของมนุษย์ ทำให้บางครั้งมนุษย์สามารถมองเห็นพวกภุมมเทวา รุกขเทวา และอากาศเทวา ได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งก็จะมีทุกเผ่าพันธุ์ ที่เราเรียกกายละเอียด หรือวิญญาณที่อยู่บนกับภูมิมนุษย์เหล่านี้ว่า ฝิ

คำว่า ฝิ มีความหมายกว้างมาก หมายถึง กายละเอียดที่เรามองไม่เห็น ที่อยู่ร่วมกับมนุษย์แต่สภาพที่ละเอียดกว่า เช่น ลัมภเวสี(ฝิเร็วร้อน) ภุมมเทวา สายยักษิ์ สายวิทยาธร สายคนธรรพ์ เป็นต้น อย่างฝิปอบที่เราเคยได้ยินเรื่องราวที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเป็นภุมมเทวาสายยักษิ์ ที่อยู่ในการปกครองของท้าวเวสสุวรรณ ที่เข้าถึงร่างมนุษย์เพื่ออาศัยกินอาหาร แต่ไม่สามารถจะเข้าถึงได้ทุกคน จะเข้าถึงได้เฉพาะคนที่เคยสร้างกรรมประเภท ฆ่าสัตว์ไหว้เจ้ามาในอดีต

หากเราได้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของกายละเอียดเหล่านี้ ก็จะทำให้เราเข้าใจชีวิตของเขามากขึ้น ความกลัวของเราก็จะลดน้อยลง จนไม่มีความกลัวหลงเหลืออยู่เลย เพราะเขาเหล่านี้ก็คือ อดีตมนุษย์ที่สั่งสมบุญมาน้อยนั่นเอง เขาเหล่านี้กลับจะกลัวผู้มีบุญมากกว่า

4.2.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย 50 ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่ง ของเทวดาชั้นจาตุมหาราชา 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 500 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราชา”

จากพระสูตรจะเห็นว่า อายุมาตรฐานของชาวสวรรค์ชั้นนี้จะอยู่ที่ประมาณ 500 ปีทิพย์ แต่ก็ไม่แน่ว่าเทวดาเหล่านั้นจะอยู่ได้ถึงหรือไม่ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกำลังบุญของเทวดานั้น เหมือนเมืองมนุษย์มีอายุขัยเฉลี่ย 100 ปี บางคนก็น้อยกว่า บางคนก็มากกว่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 9 ล้านปีมนุษย์

4.2.4 การอุปบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จัดอยู่ในกามภพ คือ ภพยังข้องเกี่ยวกับการเสพกามอยู่ ในสวรรค์ชั้นนี้ ก็มีการเสพกามเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่ที่มีความละเอียดอ่อนกว่า และการบริโภคคามแต่ละชั้นก็แตกต่างกัน การบริโภคคามของสวรรค์ชั้นนี้ ก็คล้ายมนุษย์และมีน้ำเป็นที่สุด

¹ วิตถตสูตร, อังคุดตริกกาย อัญญาภิชาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 504.

ในสวรรค์ชั้นนี้ จะมีการเกิดที่หลากหลาย เพราะมีการเกิดของเหล่าเทวดาได้ถึง 4 แบบ คือ เกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแบบไม่ต้องมีบิดามารดาเป็นแดนเกิด เกิดแล้วก็โตทันที เป็นพวกเทพบุตรเทพธิดาชั้นสูง

เกิดแบบสังเสทชะ คือ เกิดในเหงื่อโคล น้ำหมักหมม การเกิดแบบนี้ มีทั้งครุฑ นาค ยักษ์

เกิดแบบชลาพุชะ คือ เกิดจากครรภ์มารดา มีการครองเรือนเหมือนมนุษย์ การเสพงามก็คล้ายมนุษย์ โดยมีน้ำเป็นที่สุด แล้วก็มียุติการเหมือนมนุษย์ และก็มีเพศที่ 3 พวก เป็นพวกกะเทยเหมือนอย่างมนุษย์

เกิดแบบอณทชะ คือ เกิดในฟองไข่ แล้วก็เป็นตัว เหมือนพวกครุฑ พวกนาค เป็นต้น

การเกิดในกำเนิดต่างๆ นั้น ก็เกิดตามกำลังบุญ ถ้าบุญมากก็เกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที หากบุญหย่อนหน้อยก็เกิดแบบสังเสทชะ ถ้าบุญน้อยมาอีกก็เกิดแบบชลาพุชะ ถ้าบุญน้อยที่สุดก็เกิดแบบอณทชะ

4.2.5 การปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

ท้าวมหาราชทั้ง 4 เป็นพุทธศาสนิกชน ที่มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย มีหน้าที่ดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และดูแลปกครองทวีปทั้ง 4 ที่มีมนุษย์อาศัยอยู่ จะมีการแบ่งสายการปกครอง เป็น 4 สาย ตามเผ่าพันธุ์ของสวรรค์ชั้นนี้ ระบบการปกครองไม่ใช่ประชาธิปไตยเหมือนมนุษย์ แต่เป็นการปกครองระบบบุญญาธิปไตย คือคนมีบุญมาก ปกครองคนมีบุญน้อย ระบบการปกครองของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกามีดังนี้

1. **ท้าวธตรฐ** ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันออกเฉียง มีหน้าที่ปกครองเทวดา 3 พวก ได้แก่ คนธรรพ์ วิทยาธร และกุมภภัณฑ์

คนธรรพ์ เป็นเทวดาที่เกิดอยู่ตามไม้หอม 10 จำพวก ได้แก่ รากไม้ แก่นไม้ เนื้อไม้ เปลือกไม้ น้ำหอม ตะคละต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เหง้าใต้ดิน คนธรรพ์มี 3 ประเภท ได้แก่ คนธรรพ์ชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง

คนธรรพ์ชั้นสูง มีวิมานอยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เช่น ปัญจสิขเทวบุตร มีเทพธิดาประจำอยู่ในวิมาน คนธรรพ์ชั้นกลาง เกิดอยู่ในป่าหิมพานต์ มีวิมานอยู่ในต้นไม้ เป็นบริวาร





ของคนธรรม์ชั้นสูง ส่วนคนธรรม์ชั้นล่างอยู่บนพื้นมนุษย์ เป็นชาวพื้นบ้าน มีทั้งที่มีครอบครัว และไม่มีครอบครัว ลิงอยู่ในต้นไม้จำพวกไม้หอม เช่น นางตะเคียน นางตานี

คนธรรม์มีความถนัดในการดนตรี การละคร ระบำรำฟ้อน ศิลปะ วรรณกรรม กวีนิพนธ์ เมื่อมีเทศกาลมาคมครั้งใดคนธรรม์มักทำหน้าที่ ชักกล่อมให้ความสำราญแก่หมู่เทพทั้งหลาย คนธรรม์นี้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ทำบุญเจือด้วยกามคุณ จึงได้มาเกิดเป็นคนธรรม์



วิทยากร เป็นพวกที่ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ศิลปศาสตร์ 18 ประการ เป็นพวกที่ศึกษาศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ โหราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น พวกนี้เหาะได้ มีเวทมนต์ คาถา อาคมต่างๆ วิทยากร มีรูปร่างหลากหลาย อยู่แบบเดี่ยวก็มี อยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มก็มี มีคู่ครองก็มี ไม่มีคู่ครองก็มี เป็นทั้งฤๅษี นักบวช นักพรต คล้ายๆ มนุษย์ธรรมดาสามัญ



กุมภภัณฑ์ นี้มีรูปร่างแปลก หน้าตาพองๆ ไม่น่ากลัวเหมือนยักษ์ และก็ไม่ใช่ยักษ์ ไม่มีเขี้ยว ผมหยิกๆ ผิวดำ ท้องโต พุงโร และมีอวัยวะเหมือนหม้อ กุมภภัณฑ์มีตั้งแต่ชั้นสูงจนถึงชั้นล่าง มีหน้าที่ลงไปทรมานสัตว์นรกในยมโลก

2. ท้าววิรุพทก ปกครองสวรรค์ด้านทิศใต้ มีหน้าที่ปกครองพวกครุฑ เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑ เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฏฐิ มีความถือตัวอยู่มาก

3. ท้าววิรุปักษ์ ปกครองสวรรค์ด้านทิศตะวันตก มีหน้าที่ปกครองพวกนาค เหตุที่มากเกิดเป็นนาค เพราะทำบุญเจือด้วยมานะทิฏฐิ มีความถือตัวอยู่มาก



พญานาค เป็นราชาแห่งงู จัดเป็นเดรัจฉานด้วยเหมือนกัน เพราะมีลำตัวไปทางขวางและไม่สามารถบรรลुธรรมได้ แต่ก็จัดอยู่ฝ่ายสุคติภูมิ อยู่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย นาคแบ่งออกเป็น 4 ตระกูลใหญ่ คือ **ตระกูลวิรุปักษ์** พญานาคตระกูลสีทอง **ตระกูลเอราปถ** พญานาคตระกูลสีเขียว **ตระกูลฉัพพยาปุตตะ** พญานาคตระกูลสีรุ้ง และ**ตระกูลกัณหาโคตมะ** พญานาคตระกูลสีดำ

พญานาคเกิดได้ทั้ง 4 แบบ คือแบบโอบปาติกะ เกิดแล้วโตทันที แบบสังเสทชะ เกิดจากเหงื่อโคล
สิ่งหมักหมม แบบชลาพุชะ เกิดจากครรภ์ แบบอัมทชะ เกิดจากฟองไข่ พญานาคชั้นสูงเกิดแบบโอบปาติกะ
เป็นชนชั้นปกครอง ที่อยู่ของพญานาคมีตั้งแต่ในแม่น้ำ หนอง คลอง บึงต่างๆ ในอากาศ จนไปถึงบน
สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

4. ท้าวเวสสุวรรณ หรือ ท้าวภูเวกรมหาราช ปกครองสวรรค์ด้านทิศเหนือ มีหน้าที่ปกครองพวกยักษ์
เหตุที่มากเกิดเป็นยักษ์เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจเป็นอาฉิม

ยักษ์ คือ ผู้ที่เขานูชาเช่นสรวง หรือ ผู้ทำความ พยายามให้เขานูชาเช่นสรวง ยักษ์มีหลายระดับ
ตั้งแต่ยักษ์ชั้นสูง ยักษ์ชั้นกลาง ยักษ์ชั้นล่าง มีความละเอียดประณีตแตกต่างกันตามกำลังบุญ ถ้ายักษ์ชั้น
สูง จะมีวิมาน เป็นทอง มีรูปร่างสวยงาม มีเครื่องประดับ
มีรัศมี แต่ผิวจะดำ ดำอมเขียว อมเหลือง ดำแดงก็มี
แต่ดำดำเนียน มีอาหารทิพย์ มีบริวารคอยรับใช้ เวลา
โกรธจึงจะมีเขี้ยวออกมา

ส่วนยักษ์ชั้นต่ำที่บุญน้อย ก็จะมีรูปร่างน่า
เกลียด ผมหยิก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบเหมือน
กระดาดทราย นิสัยดุร้าย ขนาดของยักษ์ มีตั้งแต่ตัว
ป้อมๆ ตัวอ้วนล่ำ ตัวใหญ่ ตัวเตี้ยก็มี ขนของยักษ์มี
หลายแบบ ไม่มีขนก็มี มีขนก็มี ที่มีขนก็มีหลายแบบ ทั้ง
ขนยาว ขนสั้น ขนเหนียว ผมของยักษ์ก็มีทั้งผมหยียด
ผมยาว ผมกระเซอะกระเซิง หัวล้านไม่มีผมก็มี ตาของ
ยักษ์ มีตั้งแต่ ตาโปน ตาถลึง ตาแดง ตาเหลือง ตาเข
ตาบอด

ยักษ์เกิดได้ 3 แบบ คือ เกิดแบบโอบปาติกะ
เกิดแล้วโตทันที ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ และสังเสทชะ
เกิดในเหงื่อโคล ที่อยู่ของยักษ์ก็มีอยู่ตามถ้ำ ตามเขา
ในน้ำ ในดิน พื้นมนุษย์ บนอากาศ และมีวิมานอยู่ที่
เขาลีเนรุในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

การปกครองของชาวสวรรค์ชั้นนี้ จะแบ่งเขต
เหมือนในเมืองมนุษย์ แล้วบางเขตก็จะปรับเปลี่ยนตาม
พื้นมนุษย์ เพราะมนุษย์จะปรับเปลี่ยนที่อยู่ไปเรื่อยๆ การ
แบ่งเขตการปกครองก็เพื่อให้สังคมของตัวเองอยู่เย็น
เป็นสุข เพราะอย่างไรก็ยังมีกิเลสอยู่ และเทวดาชั้นนี้มี
บุญน้อยกว่าเทวดาชั้นอื่น มีโอกาสจะเบียดเบียนกันง่าย



เช่น พวกยักษ์ก็จะปกครองกันตั้งแต่สวรรค์ที่เขาลิเนรุ ไล่เรื่อยไปจนถึงอากาศเทวา รุกขเทวา ภูมมเทวาที่
ปนอยู่บนพื้นมนุษย์ ไม่ให้ทะเลาะกัน ไม่ให้เบียดเบียนกันเอง และก็ไม่ได้เบียดเบียนมนุษย์ และดูแลรักษา
มนุษย์ด้วย และก็ไม่ได้เบียดเบียนข้ามเขตแดนกัน ข้ามเผ่าพันธุ์กัน ระหว่างยักษ์ ครุฑ นาค คนธรรพ์ ให้
อยู่กันอย่างเป็นสุข โดยที่ท้าวมหาราชทั้ง 4 จะประชุมปรึกษาหารือกันอยู่บ่อยๆ เพื่อให้การปกครองเป็น
ไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งท่านจะมีความรักสามัคคีกัน และยังมีที่ปรึกษา มีอำมาตย์ เสนาบดี ในการช่วย
ดูแล คล้ายกับเมืองมนุษย์อีกด้วย

การปกครองในพื้นที่มนุษย์ ถ้าสถานที่ใดที่มีเทวดาผู้มั่งคั่งดีใหญ่ปกครอง คือ มีบุญมาก มีรัศมีมาก
มีสมบัติอันเป็นทิพย์มาก ถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ตรงนั้นจะเจริญ ถ้าเทวดาคักดีปานกลางความเจริญก็ลด
ลงมา ถ้าเทวดาที่มีศักดิ์น้อย บุญน้อย ที่ตรงนั้นก็เจริญน้อยลง เขาก็จะปกครองตามลำดับชั้นกันอย่างนั้น
และที่สำคัญก็มีหน้าที่ดูแลคุ้มครองรักษามนุษย์ ไม่ให้พวกอมมนุษย์ พวกผีसाง พวกนางไม้ พวกยักษ์ มา
เบียดเบียนมนุษย์ เพราะพวกนี้บุญน้อย จึงคิดไม่ค่อยเป็น แล้วพื้นที่ใดที่มนุษย์สั่งสมบุญมาก เทวดาเหล่านี้
ก็จะลงมาดูแลรักษา มาก แล้วยิ่งมนุษย์ทำบุญแล้วอุทิศไปให้ผู้ปกครองเขต เขาจะอนุโมทนาบุญ แล้วยิ่ง
ลงมารักษา ทำให้มนุษย์คนนั้นเจริญรุ่งเรือง เทวดาจะเป็นส่วนเสริมบุญในตัวของคนนั้นเป็นหลัก

4.3 ดาวติงสาเทวภูมิ

ดาวติงสาเทวภูมิ หรือ ที่เราเรียกตามภาษาไทยว่า ดาวติงส์ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 2 ที่จัดอยู่ในกามภพ
เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ สวรรค์ชั้นนี้จะเป็นที่รู้จักในหมู่พุทธศาสนิกชนมากที่สุด เพราะมีความสัมพันธ์กับ
เกี่ยวข้องกับมนุษย์มากอีกชั้นหนึ่ง และที่สำคัญมี
ผู้ปกครองภพ ที่มีชื่อเสียงมาก คือ ท้าวลักกะเทว-
ราช หรือพระอินทร์ ซึ่งพระองค์เป็นพุทธศาสนิกชน

จากการศึกษาพระไตรปิฎกพบว่า
พระอินทร์มีส่วนอย่างสำคัญในการปกครองเหล่า
ทวยเทพของสวรรค์ชั้นดาวติงส์ให้อยู่อย่างสงบสุข
และได้ช่วยเหลือพระบรมโพธิสัตว์อย่างต่อเนื่อง
ตลอดมา หลายภพหลายชาติ จนมีความดีปรากฏ
ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้เล่าขานสืบต่อกันมา
ยาวนาน ในสวรรค์ชั้นนี้ยังมีเรื่องราวมากมายให้
ได้ศึกษา เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสเล่า
เรื่องของสวรรค์ชั้นนี้ไว้เป็นจำนวนมากในพระไตร-
ปิฎก รวมถึงเหล่าพระสาวกที่ไปเยี่ยมเยือนเหล่า
เทพบุตร เทพธิดา แล้วนำบุพกรรมที่ได้ทิพย-
สมบัติเหล่านั้นมาเล่า ให้เหล่าภิกษุ และสาธุชน
ได้ฟังอีกด้วย



ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทำความรู้จักกับชาวสวรรค์ชั้นนี้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น ทำให้เห็นความน่ารื่นรมย์ของชาวสวรรค์ ที่เกิดขึ้นจากผลแห่งบุญที่เทวดาเหล่านั้นได้สั่งสมไว้ในอดีตอีกด้วย

4.3.1 คำแปลและความหมาย

ดาวดึงสาเทวภูมิ หรือดาวดึงส์ มีความหมาย 2 นัย นัยหนึ่ง มีความหมายว่า เป็นที่เกิดของบุคคล 33 คน คือ เกิดเป็นพระอินทร์ 1 เกิดเป็นเทวดาผู้เป็นใหญ่อีก 32

ส่วนอีกนัยหนึ่ง มีความหมายว่า เป็นพื้นแผ่นดินที่ปรากฏขึ้นในโลกเป็นครั้งแรกก่อนพื้นดินส่วนอื่น เพราะภูมินี้อยู่บนยอดเขาลิเนรุ

สรุปว่า ดาวดึงสาเทวภูมิ คือ สถานที่อยู่ของเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ 33 องค์

4.3.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ อย่างที่ทราบข้างต้นแล้วว่า เป็นที่อยู่ของผู้ปกครองภพ 33 องค์ โดยมีท้าวสักกเทวราช หรือท้าวโกสิยอัมรินทร์ ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่า พระอินทร์นี้ หรือบางทีก็เรียก ท้าวสหัสสนัย คือ ท้าวพันตา เพราะจักขุตีมากเห็นได้ชัดเจน และเห็นได้ไกลมาก เท่ากับดวงตาดั่งพันดวง เป็นประธานมีหน้าที่ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์รวมถึงสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนยอดเขาลิเนรุ สวรรค์ชั้นนี้ เดิมเป็นที่อยู่ของจอมอสูร แต่เมื่อพระอินทร์ผู้เคยเป็นมฆมาณพ เป็นผู้ประกอบกุศลกรรมพร้อมทั้งชักชวนสหายอีก 32 คนให้ประกอบกุศลกรรมต่างๆ เช่น สร้างศาลา และทำถนนหนทาง เป็นต้น อีกทั้งมฆมาณพได้บำเพ็ญวัตตบท 7 ประการ คือ เลี้ยงดูบิดามารดา เคารพยังยาเกรงต่อผู้เฒ่าผู้แก่ในตระกูล กล่าวถ้อยคำอันไพเราะอ่อนหวาน ไม่กล่าววาจาส่อเสียด ไม่ตระหนี่ ตั้งอยู่ในความสัตย์สุจริต และไม่เป็นคนมักโกรธ ครั้นละโลกแล้ว มฆมาณพพร้อมสหาย ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้ทำสงครามสู้รบกับจอมอสูร จนอสูรพ่ายแพ้ จึงต้องอพยพไปอยู่ใต้เขาพระสุเมรุ

ในชั้นดาวดึงส์จะแบ่งออกเป็น 4 ทิศใหญ่ ตรงกลางจะเป็นเมืองที่ประทับของพระอินทร์ และพระสหาย ชื่อ **สุทิสสนเทพนคร** ซึ่งอยู่เป็นเมืองศูนย์กลางสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเวชยันต์ประสาทเป็นจุดศูนย์กลาง มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 3 เขตใหญ่ เขตแรกอยู่วงในใกล้เวชยันต์ปราสาท มีอยู่ 8 เขต เขตที่ 2 อยู่วงกลาง แบ่งออกเป็น 10 เขต เขตที่ 3 อยู่วงนอกสุดแบ่งออกเป็น 14 เขต รวมเป็น 32 เขต เท่ากับจำนวนของพระสหาย

มาศึกษารายละเอียดของมหาสุทิสสนเทพนคร ซึ่งเป็นเมืองกลางสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพนครขนาดใหญ่กว้างขวางมาก ปราสาทต่างๆ ล้วนเป็นแก้วอันเป็นทิพย์ มีกำแพงแก้วแวดล้อมมหานครอีกชั้นหนึ่ง เนื่องจากสุทิสสนเทพนครมีความกว้างใหญ่ถึง 10,000 โยชน์ ทำให้มีประตูที่กำแพงแก้วถึง 1,000 ประตู และมียอดปราสาทอันสวยงามอยู่เหนือประตูทุกประตู เมื่อประตูเปิดแต่ละครั้งจะบังเกิดเสียงดนตรีทิพย์อันไพเราะกังวาน

ในท่ามกลางเทพนครนั้น มีเวชยันต์ปราสาทสูงถึง 1,000 โยชน์ มีความสวยงามสุดพรรณนา ล้วนแล้วประดับด้วยรัตนชาติ 7 ประการ เพราะเป็นที่ประทับของท้าวสักกะจอมเทพ พระนครนั้นประกอบด้วย

ประตู่ 1,000 บาน ประกอบด้วยอุทยานสวรรค์และสระโบกขรณี ที่เรือนยอดของเวชยันต์ปราสาทซึ่งมีความสูง 700 โยชน์ ล้วนประกอบด้วยแก้ว 7 ประการทั้งสิ้น มีธงหลากสีประดับประดาอย่างสวยงาม ธงต่างๆ เหล่านี้สูงถึง 300 โยชน์ ผุดขึ้นในท่ามกลางพระนคร ตรงไหนมีคันทองเป็นทองตัวจริงจะเป็นแก้วมณี ผืนธงจะเป็นทองระยิบระยับ ถ้าคันทองเป็นแก้วประพาฬ ผืนธงจะเป็นแก้วมุกดา หากคันทองเป็นแก้ว 7 ประการ ผืนธงจะเป็นแก้ว 7 ประการ เหมือนกัน

นอกจากเวชยันต์ปราสาทอันเป็นที่ประทับของพระอินทร์แล้ว ซึ่งมีความยิ่งใหญ่อลังการแล้วยังมีอุทยานสวรรค์เกิดขึ้นมากมาย

ทิศตะวันออก มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **จิตรลดา** ที่ใหญ่โตโอฬารมาก สวยงามกว่าสวนที่มีทั้งหมด มีเนื้อที่ประมาณ 500 โยชน์ มีสระโบกขรณี 2 สระ คือ จิตรโบกขรณี และจุลจิตรโบกขรณี เหตุที่สวนนี้ชื่อจิตรลดา เพราะว่ามีเถาวัลย์ที่พิเศษซึ่งเป็นเถาชั้นยอดอยู่ชนิดหนึ่ง ชื่อว่า อาสาวดิ เถาวัลย์ชนิดนี้หนึ่งพันปีจะออกดอกครั้งหนึ่ง เมื่อออกผลก็จะออกเพียงผลเดียวเท่านั้น ครั้งออกผลแล้วจะส่งกลิ่นหอมไม่แพ้ดอกปาริชาติ ดังนั้นเถาวัลย์นี้ จึงเป็นที่ดึงดูดตาดึงดูดใจของเหล่าทวยเทพ ต่างรอคอยดูผลของเถาวัลย์อาสาวดินี้

ทิศตะวันตก มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **นันทวัน** ในสวนนี้ จะมีสระโบกขรณี 2 สระ คือ มหานันทาโบกขรณี และจุลนันทาโบกขรณี และมีแท่นบรรทมสำหรับให้เทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ได้ทำการจตุตถะ ซึ่งเทพผู้เกิดจตุตถะจะมายังสวนนี้เพื่อทำการจตุ เหล่าทวยเทพสหายก็จะมาอำนวยความสะดวกให้บังเกิดในสุคติภพต่อไป

นอกจากนี้ ที่สวนนันทวัน ยังมี**ดอกมณฑารพ**เกิดขึ้นมากมาย เป็นต้นไม้ประจำสวนนันทวัน ดอกไม้ที่เคยตกจากสวรรค์ เพื่อบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะที่พระองค์กำลังดับขันธปรินิพพาน ดอกมณฑารพ มีสีเหลืองทอง มีรัศมีสวยงามมาก มีกลีบเท่าฉัตร ใบไม้ ละอองเกสรใหญ่เท่าทะนนาน และในระหว่างสระก็มีสวน ในระหว่างสวนก็มีสระ สลับกันไปอย่างเป็นระเบียบงดงาม สระแต่ละสระจะมีขนาดกว้างใหญ่ไม่เท่ากัน แต่ส่วนมากจะกว้างประมาณ 500 โยชน์

ทิศเหนือ มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **มิสกวัน** ภายในมีสระโบกขรณี 2 สระ คือ สุธรรมาโบกขรณี และธรรมาโบกขรณี

ทิศใต้ มีอุทยานสวรรค์ชื่อ **ปารุสกัน** เป็นสวนสวยที่ใหญ่ที่สุดในทิศนี้ มีสระโบกขรณี 2 สระ คือ ภัททาโบกขรณี และสุภัททาโบกขรณี

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในระหว่างสวนมิสกวันกับสวนนันทวัน มีสระบัวชื่อ **ปทุมวัน** ซึ่งมีความงามมาก ชาวสวรรค์มักจะพาไปเก็บดอกปทุมนี้ เพื่อไปบูชาพระจุฬามณีในวันพระ 8 คำ 14 คำ และ 15 คำ เป็นประจำ

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในระหว่างสวนนันทวันกับสวนปารุสกัน มีสระบัวชื่อ **อุบลวัน** เป็นสระบัวสาย ที่มีชื่อเสียงมาก

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ในระหว่างสวนปารุสกันกับสวนจิตรลดา มีสระบัวชื่อ **นิลublวัน** เป็นสระบัวเขียว วน บริเวณนี้ จะเป็นที่ประดิษฐานของ**พระมหาจุฬามณี** บุญสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของเหล่าเทวดา

ทั้งหลาย ซึ่งจะพากันมากกราบไหว้บูชาด้วยทิพยบุปผาอยู่เป็นประจำ เพื่อเติมบุญบารมีให้กับตนเอง เพราะเมื่ออยู่บนสวรรค์แล้ว หมดสิทธิ์ทำความดี มีเพียงสถานที่เดียวที่จะก่อบุญกุศลได้ ชาวสวรรค์ ส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน ครั้นเมื่อเป็นมนุษย์อาจมีความเชื่อหลากหลาย เพราะความไม่รู้ ต่อเมื่อได้อยู่บนสวรรค์แล้ว จะรู้ด้วยตนเองว่า ทำบุญในพระพุทธศาสนาจึงจะถูกหลักแห่งการทำบุญ คือ ทำแล้วได้บุญมาก

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ในระหว่างสวนมิสกวันกับสวนจิตรลดา จะมีสระบัวชื่อ **ปทุมทริภวัน** เป็นสระดอกบัวขาว ที่สวนนี้จะมี**ต้นปาริฉัตร** ใต้ต้นปาริฉัตรจะมี**บัณฑิตกัมพลศิลาอาสน์** ที่ประทับนั่งของพระอินทร์ และยังมี**สุธรรมเทวสภา** อันเป็นที่ประชุมของเหล่าเทวดาอีกด้วย เนื่องจากสุธรรมเทวสภา จะมีสระแก้วใส และมีปามหาวัน ที่ตรงนี้จะมียราสาทพันหลังเกิดขึ้น สำหรับเป็นที่ประทับของพระอินทร์ และเหล่าทวยเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ ที่เข้ามาเที่ยวชมอุทยานสวรรค์แห่งนี้

4.3.3 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 100 ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง พันปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 1,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้จะเป็นหนึ่งเท่าของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 36 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.3.4 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้ว เมื่ออุบัติจะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสุดสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุประมาณ 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุประมาณ 16-18 ปี

การบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ยังคงเป็นแบบมนุษย์ มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนกัน แต่จะแตกต่างจากสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาตรงที่ไม่มีความพิสดารในการบริโภคคาม และไม่มีกการตั้งครุภมิไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบชลาพุชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบเดียว คือ โอปปาติกะ

4.3.5 สังคมครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ในหัวข้อนี้ นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจชีวิตการครองเรือนของสังคมสวรรค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

เมื่อมนุษย์ละโลกไปบังเกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดาบังเกิดขึ้นบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ไม่ว่าจะไปแบบหลับแล้วตื่นกลางวิมาน แบบนั่ง หรือนอนก็ตาม หรือแบบเห็นทางสว่าง หรือแบบมีเทวรถมารับก็ตาม เมื่อ

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505.

เกิดแล้วส่วนใหญ่ก็จะมีวิมานเกิดขึ้นเป็นของตน แต่บางพวกมีบุญพอเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แต่ไม่มีบุญที่จะมีวิมานเป็นของตน ก็จะต้องไปอาศัยวิมานของเทพองค์อื่น ถ้าไปเกิดบนแท่นบรรทม ก็จะเป็นภรรยา เป็นบาทบริจาริกา ของเทพองค์ที่ไปเกิด ถ้าเกิดข้างแท่นบรรทม จะเป็นพนักงานภูษามาลา ดูแลเครื่องประดับ เครื่องแต่งตัว ถ้าเกิดบริเวณวิมานก็เป็นบริวาร

และผู้ที่จะเกิดมาเป็นบุตรได้ จะต้องสั่งสมบุญร่วมกันมา แล้วก็มีอุปการณาที่จะอยู่ร่วมกัน เมื่อละโลกก็จะมาเกิดแล้วนอนหนุนตัก ถ้าไปเกิดในวิมานของเทพธิดา เทพธิดานั้นก็จะเป็นมารดา แต่ถ้าเกิดในวิมานของเทพบุตร เทพบุตรนั้นก็จะเป็นบิดา พอลูกขึ้นแล้วก็ประคองอุ้มชูเลี้ยงมาทางเทพบุตรที่เป็นบิดา ถ้าเกิดพร้อมกัน 2 องค์ก็จะอยู่คนละข้าง ตักซ้ายและตักขวา เมื่อเกิดแล้วบิดาหรือมารดา ก็จะจัดสรรวิมานที่เหมาะสมกับกำลังบุญของบุตร ในเขตวิมานของผู้เป็นบิดาหรือมารดา แล้วก็มอบหมายภารกิจให้ดูแล เช่น ดูแลบริวาร เป็นต้น และผู้เป็นบิดามารดาจะต้องไปแจ้งเกิดที่หัวหน้าเขตที่ปกครองบริเวณนั้น เหมือนเมืองมนุษย์ที่ต้องไปแจ้งเกิดที่อำเภอ

เรื่องความรักของเทพบุตรและเทพธิดา บางท่านคิดว่า เทพบุตรเกิดแล้วมีเทพอัปสร 500 เป็นบริวาร จะมีความรักกับบริวารนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะอารมณ์ที่จะคิดแบบภรรยาสามีจะไม่เกิดขึ้นกับบริวารที่เกิดด้วยบุญ แต่จะมีความคิดที่จะเป็นภรรยาสามีกับพวกที่เกิดมาเพื่อปรารณาจะเป็นภรรยาที่เกิดบนแท่นบรรทมเท่านั้น เมื่อเกิดเป็นภรรยาแล้ว ก็จะต้องไปแจ้งหัวหน้าเขตปกครองเช่นกัน

ทางมาแห่งการครองเรือนยังมีอีกหลายวิธี เช่น มีเทพธิดา ก. และเทพบุตร ข. ต่างก็มีวิมานของตน เมื่อไปเที่ยวชมสวนกิติ ไปฟังธรรมที่ธรรมสภา กิติ เมื่อเจอกันหากมีบุพเพสันนิวาสที่เคยอยู่ร่วมกันมา หรือร่วมบุญสร้างกันมา ก็จะมีรู้สึกชอบกัน ก็จะทอดสายตาให้กัน ซึ่งดวงตาของเทวดา จะสวดยคล้ายกลีบดอกบัว เมื่อจะลืมหูลืมตาจะลืม จะหรีดาก็หรีด จะหลับตาก็หลับ แต่ก็ไม่กะพริบตาแบบมนุษย์ เมื่อสบตากัน ก็จะเกิดรัศมีสว่างไสว ว้อบแว็บ เหมือนเหลี่ยมเพชรต้องแสง เมื่อเกิดความพึงพอใจแล้ว ก็จะอยู่ร่วมกัน ปรารณาจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองเขต

สมมุติว่า เมื่อออกจากธรรมสภา ก็นัดกันว่าจะไปอยู่วิมานเดียวกัน ก็นัดวันที่จะไปพบหัวหน้าเขต ทั้งคู่ก็จะพาบริวารไป ไม่ต้องมีเจ้าแม่ไปสว่ขอ ทางผู้ปกครองเขตก็จะเตรียมสถานที่ จะเป็นรัตนบัลลังก์มีอาสนะลอยๆ แล้วก็นั่งพร้อมกัน เป็นระเบียบเรียบร้อย ทุกองค์จะมีรัศมีแพรวพราว มีความสดชื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ถ้าคู่เทพบุตรเทพธิดา มีบุญพอกัน รัตนบัลลังก์ก็จะเข้ามาเทียบ ทั้งคู่ก็จับมือซึ่งกันและกัน ทางเจ้าปกครองก็จะรดน้ำแต่งงาน แล้วก็ประกาศให้ผู้มาร่วมงานรับทราบว่ทั้งคู่เป็นภรรยาสามีกันโดยชอบธรรม เมื่อผ่านขั้นตอนต่างๆ แล้ว ผู้ปกครองเขตก็จะเชิญท่านวิษณุกรรมเทพบุตร ให้สร้างวิมานใหม่ โดยใช้บุญของทั้งสองรวมกัน แล้วก็อธิษฐานจิตนึกถึงบุญของทั้งสองมารวมกัน วิมานทั้งสองก็รวมเป็นหนึ่งเดียวกันใหญ่โตโอฬารเพิ่มขึ้นไปอีก

และก็กรณีเทพบุตร เทพธิดามีบิดามารดา กรณีฝ่ายหญิงไปขอเทพบุตร ก็จะเชิญเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ไปสว่ขอ แล้วก็มีการบรรณาการมาพร้อมบริวาร เพื่อขอกับบิดาหรือมารดา สมมุติว่า ตกกลางคืนเรียบร้อยแล้ว หากว่าฝ่ายหญิงมีบุญมากกว่า ฝ่ายหญิงก็ต้องยื่นมือไปจับมือของฝ่ายชายไว้บนฝ่ามือ ให้มือผู้มีบุญ

น้อยกว่าอยู่บน แล้วบิดาหรือมารดาของเทพบุตร หรือเทพธิดาก็จะรดน้ำด้วยคนโหราชนชาติ แล้วก็มีพานรองด้านล่าง กรณีที่ฝ่ายชายไปขอ ก็ทำในทำนองเดียวกัน ถ้าใครมีบุญมากกว่าก็จะเอามือไว้ด้านล่าง ถ้าชายมากกว่าก็จะอยู่ด้านล่าง เมื่อรดน้ำเสร็จ ก็จะมิงานเลี้ยงสังสรรค์กันเหมือนเมืองมนุษย์

มีคำถามว่า แล้วมีการนอกใจกันบ้างหรือไม่ คำตอบ คือ ไม่มี เพราะเทวดาจะมีเทวธรรม คือ หิริ โอตตัปปะ สมมุติว่า เทพบุตรไปเที่ยวในสวน แล้วก็ชอบพอเทพธิดาองค์เดียวกัน ก็ขึ้นอยู่กับว่าเทพธิดานั้นจะเลือกใคร ถ้าเลือกแล้วเทพอีกองค์หนึ่งก็จะหลีกเลี่ยงให้ จะไม่มีทะเลาะกัน เพราะถ้าทะเลาะก็จะจู้ติ เพราะถูกไฟโทสะเผา

กรณีที่เทพบุตรมีบาทบริจาริกาหลายคน หรือภรรยาหลายคน เพื่อบำรุงบำเรอเทพบุตร เทพบุตรก็จะจัดสรรให้มีวิมานให้แต่ละองค์ เป็นวิมานหลายหลังอยู่ในวิมานของเทพบุตร แล้วก็จัดสรรหน้าที่ให้เทพธิดาแต่ละองค์ การอยู่ร่วมกันฉันสามี ก็อยู่ร่วมกันเหมือนมนุษย์ แต่ไม่มีบุตรเกิดจากครรภ์

กรณีที่เทพบุตร หรือเทพธิดาจะต้องจู้ติ คือ เมื่อมีจู้ตินิมิตเกิดขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็จะมีอาการอาลัยอาวรณ์ซึ่งกันและกัน แล้วก็พุดลอบประโลม ทำนองที่ว่า ให้ได้กลับมาเป็นภรรยาสามีกันอีกนะ ทำบุญแล้วอย่าลืมนึกถึงเราบ้างนะ ให้หมั่นสั่งสมบุญนะ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจู้ติแล้ว วิมานนั้นก็เลยเลิกลงตามกำลังบุญของฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ บางพวกวิมานก็หายไปเลย ไม่มีที่อยู่ ผู้ปกครองก็จะเข้ามาช่วยเหลือ ประกาศว่า เทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ท่านใด มีจิตเมตตาจะรับไปอยู่ด้วย เมื่อมีผู้รับไปอยู่แล้ว ท่านก็จะจัดวิมาน จัดบริวาร จัดหน้าที่ให้ทำ

เป็นอันว่าสังกมการครองรักครองเรือนของชาวสวรรค์ ก็สิ้นสุดลงที่การจู้ติ คือการตาย จะเห็นว่าเรามีความพลัดพรากเป็นธรรมดา เราไม่อาจหนีพ้นจากความจริงข้อนี้ได้เลย ดังนั้นก็ควรรักตนเองมากๆ หมั่นสั่งสมบุญ ฝึกฝนตนเองให้หมดกิเลสจะได้ไม่มีความอาลัย ความโศกเกิดขึ้นอีก

4.3.6 ธรรมเนียมต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์

เมื่อหัวข้อที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการครองรักของเทวดา อาจจะมีบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้บ้าง ในประเด็นการเกิดขึ้นของชาวสวรรค์ ที่มีการเกิดขึ้นหลายวิธี ตั้งแต่หลับแล้วตื่นกลางวิมาน เห็นทางสว่าง หรือมีเทวรถพร้อมบริวารมารับ ในหัวข้อนี้ จะนำเสนอขั้นตอนการต้อนรับของชาวสวรรค์ ว่ามีวิธีการอย่างไรบ้าง

เมื่อเทพบุตรหรือเทพธิดาบังเกิดขึ้นแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิสันถาร มาแจ้งธรรมเนียมของชาว สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ให้ทราบ เจ้าหน้าที่นี้จะมีหลายระดับตามกำลังบุญ ถ้าเทพองค์ที่อุบัติขึ้นมีบุญมาก เทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ก็จะมาต้อนรับ ถ้าเทพที่อุบัติขึ้นมีบุญน้อย เทพผู้มีศักดิ์น้อยก็จะมาต้อนรับ ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวสวรรค์ และก็แจ้งเรื่องต่างๆ ให้ทราบ แล้วก็บอกที่ทำการเขต เรียกว่า เทวสภาประจำเขต มีลักษณะเหมือนสุธรรมเทวสภา แต่ย่อขนาดลงมา ซึ่งรูปร่างจะเหมือนกันหมด เพียงแต่ขนาดเล็กกว่า เขตใหญ่ก็จะมี 32 เขต และยังมีเขตย่อยอีก

ภารกิจแรกที่จะต้องทำ คือ ไปไหว้พระจุฬามณีอันเป็นหลักชัยของชาวสวรรค์ก่อน หลังจากนั้น

จึงจะไปรายงานตัวที่เทวสภาประจำเขต หรือสำนักเขตการปกครอง

สมมุติว่า เมื่อบังเกิดขึ้น จะแบบใดก็ตาม ถ้าบุญน้อยจะต้องมาที่พระธาตุจุฬามณีด้วยตนเอง ถ้ามีบุญมากเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่ที่เป็นเจ้าหน้าที่มาต้อนรับ และเทวดาที่อยู่วิมานใหญ่ก็จะมาต้อนรับ มาแนะนำ แล้วก็พาไปไหว้พระธาตุจุฬามณี เวลามาก็จะนั่งเทวรถอันวิจิตรมาพร้อมบริวาร ถ้าบุญน้อยก็จะมาเอง และมีบริวารน้อย เพราะมาเกิดเป็นบริวารเขา นอกจากเจ้าของวิมานสงสาร จึงให้บริวารมาเป็นเพื่อน

พระธาตุจุฬามณี เป็นบุญสถานอันศักดิ์สิทธิ์ของชาวสวรรค์ทุกชั้น ซึ่งเกิดด้วยอานุภาพบุญของท้าวสักกเทวราชที่บำเพ็ญวัตตบท 7 โดยมีวิษณุกรรมเทพบุตรเป็นผู้อธิษฐานบุญที่เกิดจากวัตตบท 7 ของท้าวสักกเทวราชนั้น แล้วเนรมิตขึ้นมาเป็นพระจุฬามณี ซึ่งภายในประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว และพระเมาลีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของสระนิลุบลวัน พระธาตุจุฬามณีจะอยู่กลางสวน มีลักษณะเป็นรูปดอกบัวซ้อนกันเป็นชั้นๆ ยอดบนสุดจะมีดอกบัวตูมขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง 1 ดอกและดอกบัวตูมขนาดกลางรายรอบอีก 7 ดอก ซึ่งล้วนทำด้วยรัตนชาติสีเขี้ยวอมรกต แต่สวยกว่ามรกตมาก



ถ้ามองมุมด้านบนของพระธาตุจุฬามณี ชั้นนอกสุดรอบกำแพงแก้วจะเป็นที่จอดเทวรถ ต่อด้วยกำแพงแก้วล้อมรอบ 7 ชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ก่อนออกจากกำแพงแก้วจะมีซุ้มใหญ่ 4 ซุ้ม อยู่ทั้ง 4 ทิศ ถัดมาจะเป็นวงแหวนสำหรับเวียนประทักษิณ ถัดจากวงแหวนเวียนประทักษิณก็จะมีกำแพงแก้วอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งก็จะมีซุ้มทางเข้า และกำแพงแก้วอีก 7 ชั้นก่อนที่จะถึงตัวเจดีย์ พระจุฬามณีซึ่งเป็นศูนย์กลาง

เมื่อจอดเทวรถเสร็จก็จะเดินมาถึงหน้าซุ้มแรก ก่อนที่จะเข้าลานประทักษิณ ก็จะมีเจ้าหน้าที่อยู่ที่ซุ้มจะแนะนำวิธีการเข้าสู่ลานทองของพระธาตุจุฬามณี ซึ่งพื้นจะเป็นทองคำ สวยสดงามมาก แนะนำให้สมาชิกที่มาบูชาพระเจดีย์ ถอดรองเท้าก่อน พอนึกว่าจะถอดรองเท้า รองเท้าก็จะหายแวบไปเลย สมาชิกใหม่ก็จะเข้าไปพร้อมบริวาร พร้อมด้วยดอกไม้ของหอมอันเป็นทิพย์ที่นำมาจากสวน ก็จะมีเหล่าเทพมากมายที่มาบูชา มีทั้งเก่าและใหม่ มาจากหลายเขต มารวมกัน แล้วก็เวียนประทักษิณโดยประนมมือมีดอกไม้ของหอมอยู่ในมือ พอเวียนถึงซุ้มใดซุ้มหนึ่งในทิศทั้ง 4 ก็วางดอกไม้ของหอมไว้บนแท่นซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยจัดระเบียบ แล้วก็หันหน้าไปทางซุ้ม กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ อย่างที่เรากราบพระ ทำถึง 3 รอบ เมื่อเสร็จแล้วจึงออกจากลานทองของมหาจุฬามณี จากนั้นก็จะเดินทางไปยังสำนักเขตการปกครอง โดยจะนั่งเทวรถ แล่นไปบนถนนจะเป็นทองใสสวยงาม สองข้างทางจะเต็มไปด้วยดอกไม้ ต้นไม้ที่สวยงามจนไปถึงที่ทำการเขต

ที่ทำการเขตมีลักษณะคล้ายสุธรรมเทวสภาแต่ย่อขนาดลงมา มีลักษณะของสุธรรมเทวสหาย่อยส่วนคือ จะมีลักษณะสูงขึ้นไปเหมือนภูเขา ไม่ได้แบนราบติดกับพื้น มีทั้งหมด 3 ชั้น ชั้นแรกจะเป็นกำแพงแก้ว

ซ้อนกัน 7 ชั้น ที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งกำแพงระหว่างชั้นต่อชั้นจะห่างกันเป็นโยชน์ ระหว่างกำแพงแก้วก็จะมีสวน มีสระ มีไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ มีศาลาที่พัก ซึ่งจะประดับขึ้นไปเรื่อยๆ

ชั้นที่ 2 มี 3 ชั้น เป็นรูปดอกบัวบานซ้อนกัน 3 ชั้น แต่ละชั้นจะห่างกันมากกว่ากำแพงแก้วต่อกำแพงแก้ว แล้วจึงจะไปถึงชั้นที่ 3 เป็นที่ทำการศาลาใหญ่ที่มีรูปร่างเหมือนสุทธรรมาเทวสภาดังกล่าว มีเทวสภาอย่างนี้ทั้งหมด 32 เขตใหญ่ตามจำนวนพระสหายของท้าวลักกเทวราช

ชั้นที่ 2 นี้จะเป็นที่ทำการของเจ้าหน้าที่เขต ถ้ามีบุญน้อย เช่น พวกบริวารที่อาศัยวิมานเขาเกิด จะอยู่ชั้นที่ 1 ของชั้นที่ 2 ถ้ามีบุญมากขึ้นไปอีกในระดับเกิดเป็นบุตร เป็นภรรยา ก็จะอยู่ชั้น 2 ถ้าเป็นเจ้าของวิมาน มีทั้งเจ้าของวิมานเล็ก วิมานปานกลาง และวิมานใหญ่ เป็นผู้มียุญมาก จะอยู่ชั้นบนสุด คือชั้นที่ 3

การรายงานตัว สมมุติว่า เทพบุตรที่เป็นเจ้าของวิมานใหม่มารายงานตัว ก็จะขึ้นไปชั้นบนสุด และเข้าไปในเทวสภา จะมีดนตรีบรรเลงต้อนรับตลอดเส้นทางขึ้น ไปจนถึงทางเข้า เมื่อเข้าไปข้างในก็จะมีเจ้าหน้าที่คอยต้อนรับ แนะนำกิจที่จะต้องทำบนสวรรค์ แนะนำเรื่องการทำมาหาเลี้ยงชีพ การพบหัวหน้าเขต เมื่อหัวหน้าเขตมาก็คจะมีดนตรีบรรเลงสรรเสริญหัวหน้าเขตที่ได้ประกอบกุศลต่างๆ เหล่าเทพทั้งหลายที่รอรายงาน ก็จะทำมาหาเลี้ยงชีพหัวหน้าเขต เจ้าหน้าที่ก็จะเปิดบัญชีลานทองรายงานความเป็นมาของเทพบุตร การสั่งสมบุญเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ตลอดจนทิพยสมบัติทั้งหลายที่บังเกิดขึ้น รวมทั้งเขตที่ตั้งของวิมาน สมาชิกใหม่ที่ได้ฟังการรายงานก็จะปลื้มปิติในผลแห่งบุญ รัศมีก็จะสว่างไสววูบวาบ เป็นประกาย จากนั้นหัวหน้าเขตก็จะกล่าวชื่นชม สรรเสริญเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี หัวหน้าเขตก็เดินทางกลับ

กรณีที่เป็นผู้มีบุญมากมาบังเกิดขึ้น บุญมากระดับที่พระอินทร์เรียกว่า พระสหาย พระอินทร์ก็จะมาเป็นประธานในการต้อนรับด้วยพระองค์เอง พร้อมกับเหล่าเทพผู้มีศักดิ์ใหญ่อีก 32 องค์ โดยใช้สุทธรรมาเทวสภา เป็นสถานที่ต้อนรับ

กรณีศึกษาเรื่องพิธีการต้อนรับสมาชิกใหม่ของชาวสวรรค์นี้ นำมาแสดงให้เห็นว่าบนสวรรค์นั้นเป็นดินแดนแห่งการเสวยบุญอย่างแท้จริง ใครที่มีบุญมาก สั่งสมกุศลไว้มากเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ย่อมรุ่งเรืองด้วยยศ บริวาร อธิปไตย และทิพยสมบัติ และย่อมได้รับการต้อนรับจากเหล่าทวยเทพอย่างสมเกียรติ สมกับบุญที่ตนได้ทำไว้ในอดีต

ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นี้ยังมีรายละเอียดที่น่าศึกษาอีกมากมิได้มุ่งเน้นให้ศึกษาลักษณะทางกายภาพของสวรรค์อย่างละเอียดล่อ แต่จะขอเสนอเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องพอให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นนี้เท่านั้น

4.3.7 กิจกรรมของเหล่าเทวดาในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ

ลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ศึกษากิจกรรมที่สำคัญของชาวสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาดด้วย

ตลอดระยะเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันข้างแรมจนถึงข้างขึ้น มนุษย์ได้ทำกิจกรรมต่างๆ มากมาย

มนุษย์ที่ประมาทในการดำเนินชีวิต ก็จะสนุกสนานเพลิดเพลินกับเรื่องไร้สาระ เช่น เล่นอบายมุข ดื่มสุรา เมรัยยาเสพติดสิ่งที่ไม่ดี เป็นต้น ส่วนมนุษย์ที่ไม่ประมาท ก็จะหมั่นสั่งสมบุญ สวดมนต์ ให้ทาน รักราศีล เจริญภาวนา มนุษย์ไม่ได้เฉลียวใจเลยว่า การกระทำของตนเองนั้น นอกจากจะอยู่ในสายตาของชาวโลกแล้วยังอยู่ในสายตาของผู้มีกายละเอียดอีกมิติหนึ่งด้วย กายละเอียดเหล่านั้น คือ ภูมมเทวา ที่เป็นอดีตมนุษย์ที่มีภพซ้อนอยู่บนพื้นโลก ภูมมเทวามีทุกความเชื่อ ทุกชาติ แต่อยู่ร่วมกันได้ ภูมมเทวาเหล่านี้จะมองดูพฤติกรรมของมนุษย์

นักศึกษาทราบแล้วว่า ภูมมเทวาเป็นชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จะมีการแบ่งเขตการปกครอง คล้ายมนุษย์ เป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ นานาชาติ ทั่วโลก ภูมมเทวาแต่ละพื้นที่ ก็จะมีผู้ปกครอง ที่เรียกว่า เจ้าหน้าที่เขต มีทั้งเขตเล็ก เขตใหญ่ เหมือนผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอของมนุษย์ ซึ่งเจ้าหน้าที่เขตในโลกนี้มีหลายร้อยชาติทั่วโลก ตามพื้นที่อยู่ของมนุษย์

ดังนั้น เจ้าหน้าที่เหล่านี้ทั่วโลกจะคอยเฝ้าดูการกระทำของมนุษย์ สมมุติว่าในประเทศจีน ก็จะมีเจ้าหน้าที่จีนที่เป็นภูมมเทวาชาวจีนคอยดูพฤติกรรมของมนุษย์ ดูว่ากำลังคิด พุด ทำอะไร ถ้าเห็นมนุษย์ทำความดีอะไร ก็จะบันทึกไว้ในแผ่นลานทอง โดยไม่ต้องขีดเขียน แต่บันทึกเป็นภาพ เป็นเรื่องราวของบุคคลนั้น หรือเจ้าหน้าที่อื่นเดียวกันทำในลักษณะเช่นเดียวกัน

เมื่อเจ้าหน้าที่เขตทุกชาติ บันทึกการกระทำของมนุษย์แล้วก็รวบรวมบัญชีแผ่นลานทอง ไปส่งต่อให้หัวหน้าเขต หัวหน้าเขตก็จะรวบรวมบัญชีทุกเขต ที่อยู่ในเขตความปกครองของตน ซึ่งหัวหน้าเขตก็มีอีกหลายร้อยหัวหน้าเขตทั่วโลก แล้วก็อธิษฐานจิตให้เหลือแผ่นเดียว เช่น เจ้าหน้าที่จีนแต่ละเขตก็จะรวบรวมผู้ที่ทำความดีใส่ในแผ่นลานทอง แล้วก็นำไปมอบให้หัวหน้าเขต หัวหน้าเขตก็รวมบัญชีไว้ในมือ แล้วก็รวมเป็นบัญชีเดียวกัน คือ นำหลายๆ บัญชีรวมมาเป็นหนึ่งบัญชี สมมุติมี 100 บัญชีก็รวมให้เป็น 1 บัญชี

หลังจากรวบรวมในระดับหัวหน้าเขตแล้ว ก็จะส่งไปให้อากาศเทวา คือ จากพื้นมนุษย์ส่งต่อไปให้เทวาที่สูงกว่า อากาศเทวาก็จะรวบรวมบัญชีของหัวหน้าเขตที่พื้นมนุษย์ ซึ่งหัวหน้าเขตอากาศเทวาก็มีมากมายทั่วโลกเช่นกัน แล้วก็อธิษฐานจิตให้เหลือบัญชีเดียว จากนั้นอากาศเทวาจะรวมบัญชีทั้งหมด นำไปให้หัวหน้าอากาศเทวาในแต่ละสายการปกครอง สมมุติว่าอากาศเทวาที่เป็นนครรวบรวมบัญชีมาตามลำดับขั้นตอนแล้ว ก็จะนำบัญชีนี้ไปให้หัวหน้าอากาศเทวาที่เป็นนคร คือจะนำไปตามทิศที่อยู่ของท้าวมหาราชทั้ง 4 อากาศเทวาสายยักษ์ก็จะรวบรวมบัญชีไปให้หัวหน้าอากาศเทวาที่เป็นยักษ์ อากาศเทวาที่เป็นครุฑก็นำบัญชีไปให้หัวหน้าอากาศเทวาที่เป็นครุฑอากาศเทวาคนธรรพก็นำบัญชีไปให้หัวหน้าอากาศเทวาที่เป็นคนธรรพ

นักศึกษาคงจำได้ว่า เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล ทางด้านทิศใต้เป็นของท้าวมวิรุพหก ผู้ปกครองครุฑ ทางด้านทิศตะวันตกเป็นของท้าวมวิรุปักษ์ ปกครองพวงนาค ทางด้านทิศเหนือเป็นของท้าวมเวสสุวรรณ ปกครองพวงยักษ์ ทางด้านทิศตะวันออกเป็นของท้าวมธรรฐ ปกครองคนธรรพ

อากาศเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของนาคก็รวบรวมบัญชีไปเฝ้าท้าวมวิรุปักษ์ ผู้ปกครองอยู่ทางทิศตะวันตก ท้าวมวิรุปักษ์ท่านก็รวบรวมบัญชี แล้วก็อธิษฐานทำบัญชีให้เป็นแผ่นเดียว อากาศเทวาที่เป็น

หัวหน้าใหญ่ของยักษ์ก็จะไปเข้าเฝ้าท้าวเวสสุวรรณ ที่อยู่ในทิศเหนือ ท้าวเวสสุวรรณก็รวบรวมบัญชี แล้ว ก็อธิษฐานให้เหลือเพียงแผ่นเดียว อากาศเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของครุฑก็จะไปเฝ้าท้าววิรุฬหก อยู่ทางด้านทิศใต้ ท้าววิรุฬหกก็รวบรวมบัญชี แล้วก็อธิษฐานให้เหลือเพียงบัญชีเดียว อากาศเทวาที่เป็นหัวหน้าใหญ่ของคนธรรพ์จะไปเฝ้าท้าวธตรฐ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ท้าวธตรฐก็จะรวบรวมบัญชีของการทำความดี ให้เหลือเพียงแผ่นเดียว

จากนั้นท้าวจตุโลกบาล คือ ผู้รักษาโลก ดูแลโลกในทิศทางนั้นๆ ก็รวมกลุ่มกันขึ้นไปเฝ้าท้าว ลักกเทวราช เพื่อรายงานผลการทำความดีของ มนุษย์ ท้าวลักกเทวราชก็ทำการประชุมคณะกรรมการบริหารในวันโกน คือ ก่อนวันพระวันหนึ่ง มีวาระการประชุม 2 เรื่อง ได้แก่ 1. เรื่องความเป็นอยู่ของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 2. เรื่องของท้าวจตุโลกบาลที่นำบัญชีความดีมารายงาน ท้าวลักกก็จะให้โอวาทคณะกรรมการบริหาร ซึ่งตรงกับ วันพระบนโลกมนุษย์

เทวดาชั้นดาวดึงส์รู้ว่าเป็นวันพระได้จากการโคจรของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ โดยตรวจดูบนโลกมนุษย์ด้วยทิพยจักขุ เมื่อเห็นแล้วว่าเป็นวันพระ ก็จะมาประชุมกันที่สุทธมาเทวสภา จากนั้นท้าวลักกเทวราชก็จะขึ้นธรรมาสน์ เพื่อแสดงธรรม เนื้อหาที่แสดงธรรมส่วนใหญ่ เป็นเรื่องความไม่ประมาท และให้ฉลาดในการดำเนินชีวิต ให้หมั่นเจริญพุธานุสติ แล้วก็หมั่นย่ำเตือนให้ไปนมัสการบูชาพระธาตุจุฬามณี เนื้อนาบุญของชาวสวรรค์ เป็นเรื่องหลัก เพราะชาวสวรรค์ก็เหมือนกับมนุษย์ วันพระหรือวันหยุด พวกมนุษย์ที่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตก็จะเข้าวัด ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม บำเพ็ญบุญ พวกประมาทก็ใช้เวลาไปกับเรื่องไร้สาระ ไปสนุกสนานเฮฮา เล่นการพนัน เพราะฉะนั้นเทวดาจึงมีทั้งประมาทและไม่ประมาท เทวดาที่ประมาทก็มัวแต่เพลิดเพลินในทิพยสมบัติและกามอันเป็นทิพย์ เทียวชมสวน ชื่นชมเหล่าเทพบุตร เทพธิดา ดังนั้นท้าวลักกเทวราชจึงสอนไม่ให้ประมาท และให้ฉลาดในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

หลังจากท้าวลักกจะให้โอวาทเสร็จแล้ว ประมาณเวลาค่าของโลกมนุษย์ ดวงจันทร์ขึ้นเต็มดวงแล้ว ท้าวลักกเทวราชก็จะประกาศให้แก่เหล่าเทวดาที่มาประชุมกันที่สุทธมาเทวสภาฟังว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมา หม่อมมนุษย์ได้ทำบุญอะไรบ้าง บางพวกก็ดูแลบิดามารดา บางพวกก็ทำทาน บางพวกก็รักษาศีล บางพวกก็เจริญภาวนา มีจำนวนเล็กน้อยเพียงใด ถ้าใครที่ทำบุญใหญ่ก็ประกาศชื่อให้เทวดาทั้งหลายได้อนุโมทนา ซึ่งชื่อของบุคคลที่ทำบุญใหญ่ก็จะถูกประกาศเป็นอันดับแรก ตามด้วยบุญเล็กบุญน้อย และบุญเบ็ดเตล็ดก็



ลดหลั่นกันลงมา ถ้าช่วงใดมนุษย์ที่สร้างบุญมีจำนวนน้อย เทวดาที่ดาวดิงส์จะรู้สึกไม่เบิกบาน และพูดคุยกันในกลุ่มเทวดาว่า โอ! สวรรค์คงจะว่าง นรกคงจะแน่น เพราะว่ามีมนุษย์ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการดื่มสุราเมรัย บุหรี่ ยาเสพติด การพนันต่างๆ เป็นต้น แต่ถ้ามนุษย์ทำความดีมาก เหล่าเทวดาก็จะอนุโมทนา สาธุการดั่งล้น มีความปิติเบิกบาน รัศมีระยิบระยับ

นี่ก็เป็นเรื่องกิจกรรมในวันพระ 14 ค่ำ 15 ค่ำ ของชาวสวรรค์ ที่มีการทำกิจกรรมกัน ตั้งแต่พื้นมนุษย์จนถึงสวรรค์ชั้นดาวดิงส์ ดังนั้นนักศึกษาควรจะทำความเข้าใจเอาไว้และให้รู้ว่า เราอยู่ในสายตาของชาวสวรรค์ เมื่อจะทำบาปอกุศลสิ่งใด จะได้มีความระมัดระวัง เกรงกลัวต่อสายตาของผู้ที่มองไม่เห็นด้วย แต่ที่สำคัญให้มหิทธิโอดตบปะเกิดขึ้นในใจของเราเองจะดีที่สุด

อีกประการหนึ่ง เทวดาก็คืออดีตมนุษย์ เมื่อละโลกแล้วหมดโอกาสในการทำบุญ และยังต้องการบุญ การที่ได้อนุโมทนาบุญกับมนุษย์ผู้ทำบุญ ย่อมเป็นทางมาแห่งบุญของชาวสวรรค์ เขาจึงไม่พลาดที่จะเก็บเกี่ยวบุญ ในช่วงที่มนุษย์สั่งสมบุญกันมากที่สุด

4.4 ยามาเทวภูมิ

ยามา เป็นสวรรค์ชั้นที่ 3 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มี อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ ยศทิพย์ อริปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละเอียดและประณีตกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และดาวดิงส์ รายละเอียดของสวรรค์ชั้นนี้มีกล่าวไว้ไม่มากในพระไตรปิฎก

4.4.1 คำแปลและความหมาย

เรามาศึกษาความหมายของยามาเทวภูมิกันก่อน คำว่า ยามา แปลว่า ปราศจากความลำบาก หรือถึงซึ่งความสุขด้วยดี ยามาเทวภูมิ หมายถึง ที่อยู่ของเทวดาผู้ปราศจากความลำบาก และถึงซึ่งสุขอันเป็นทิพย์วิมานและทิพยสมบัติก็ประณีตมาก

หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ เป็นที่อยู่ของเทวดาซึ่งมีท้าวสุยามา เป็นผู้ปกครอง

4.4.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นยามา

สวรรค์ชั้นนี้ มีท้าวสุยามาเป็นผู้ปกครอง มีที่ตั้งอยู่ในอากาศ สูงกว่ายอดเขาลิเนรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสวรรค์ชั้นดาวดิงส์ 42,000 โยชน์ ในอรรถกถาได้กล่าวถึงความสูงของสวรรค์ จากสวรรค์ชั้นหนึ่งไปถึงสวรรค์อีกชั้นหนึ่งว่า มีระยะห่างระหว่างชั้น 42,000 โยชน์เท่ากันทุกชั้น สวรรค์ชั้นนี้จะมีความกว้างใหญ่กว่าสวรรค์ชั้นดาวดิงส์



สวรรค์ชั้นนี้ จะมีทิพยปราสาทเงิน ปราสาททอง อันเป็นที่อยู่ของเหล่าเทวดา มีความสวยงามงดงามตระการตา มีกำแพงแก้วล้อมรอบวิมาน มีอุทยานสวรรค์ และสระโบกขรณีเกิดขึ้นมากมาย แต่ละสวน แต่ละสระก็มีความวิจิตรงดงามน่าดูน่าชมยิ่งนัก และที่น่าอัศจรรย์ยิ่งไปกว่านั้น สวรรค์ชั้นนี้จะไม่มีความมืดดำ ดวงจันทร์ เพราะที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ลอยอยู่บนอวกาศของดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ ท้องฟ้าจะเป็นสีทองนุ่มเนียนตา แสงสว่างจะเกิดดวงแก้วมณีและรัศมีที่ออกจากกายของเทวดาจะรู้วันรู้คืนได้ ต้องดูจากดอกไม้ทิพย์ ถ้ากำลังเบ่งบานก็แสดงว่า เป็นเวลาเช้า ถ้าดอกไม้หุบแสดงว่าเป็นเวลาเย็น

4.4.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นยามา

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้บังเกิดในสวรรค์ชั้นยามา เมื่ออุบัติแล้วก็จะเกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสุดสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุประมาณ 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุประมาณ 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

การบริโภคคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่ลัมผัสกอดรัดกัน แล้วก็มีความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่มีการตั้งครรภ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบชลาพุชะ อัณฑชะ สังเสทชะ มีแต่การเกิดแบบโอปปาติกะอย่างเดียว

4.4.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นยามา

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 200 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่ง ของเทวดาชั้นยามา 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือน โดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 2,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณของอายุเทวดาชั้นยามา”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 2,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึง 4 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 144 ล้านปีในเมืองมนุษย์

ในหัวข้อนี้ จะเห็นว่า เทวดายังอยู่ชั้นที่สูง ยังมีความละเอียดของทิพยสมบัติมากขึ้น แม้แต่อายุของชาวสวรรค์ก็ยืนนานขึ้นด้วย แสดงว่า บุคคลที่จะอยู่ในสวรรค์ชั้นยามานี้จะต้องสั่งสมบุญเป็นอันมากจนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ไม่อาจจะรองรับได้

4.5 ดุสิตาเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นดุสิต เป็นสวรรค์ชั้นที่ 4 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละเอียดและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 3 ชั้นที่ผ่าน และมีความพิเศษกว่าสวรรค์ทุกชั้น เนื่องจากเป็นที่ประทับของเหล่าพระบรมโพธิสัตว์ทั้งนิยตะและอนิยตะ ผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตเป็นจำนวนมาก ตลอดจนผู้ที่บรรลุนิพพาน

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505.

เป็นพระอรหันตสาวก ก็ย่อมบังเกิดในชั้นดุสิตนี้ก่อนทั้งสิ้น เป็นสวรรค์ที่น่าศึกษาอีกชั้นหนึ่ง รายละเอียดของสวรรค์ชั้นนี้มีกล่าวไว้มากในพระไตรปิฎก

4.5.1 คำแปลและความหมาย

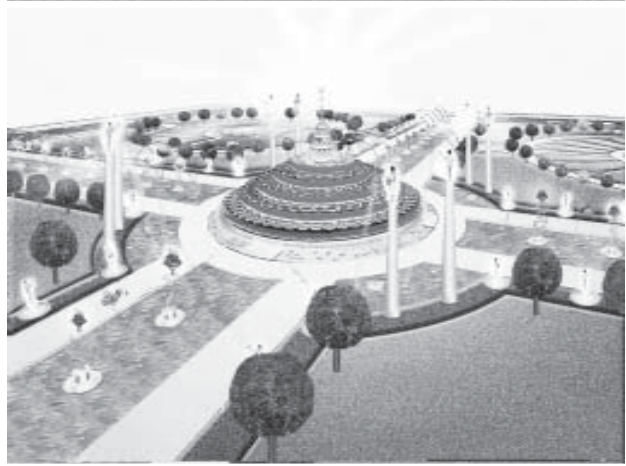
ในลำดับแรกเรามาทำความเข้าใจความหมายโดยรวมของคำว่า ดุสิตาเทวภูมิ คำว่า ดุสิตาแปลว่า ทำให้ปราศจากความร้อนใจ มีแต่ความยินดีและเบิกบานแก่ผู้อยู่อาศัย ดังนั้นคำว่า ดุสิตาเทวภูมิ หมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของเทวดาที่ปราศจากความร้อนใจ มีแต่ความแช่มชื่นเบิกบานมาให้แก่ผู้อยู่อาศัย

4.5.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิต

สวรรค์ชั้นดุสิตนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมาก มีท้าวสันตดุสิต ซึ่งบรรลุนิพพานแล้ว เป็นผู้ปกครองภพและมีเหล่าพระบรมโพธิสัตว์จำนวนมาก อยู่ในภूमินี้ด้วย ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดุสิตอยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาสิเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นยามา 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มียอดเขาทิวเขา ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมูมมิดบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยแสงสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่าเทวดาก็สว่าง วิมาน สวรรค์ สิ่งแวดล้อมต่างๆ มีแต่ความสว่าง จึงไม่ต้องอาศัยดวงอาทิตย์

ลักษณะของสวรรค์ชั้นดุสิตจะไม่ได้กลมอย่างโลกมนุษย์ จะกลมแบบราบ ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นยามาขึ้นไป จะมองเห็นเป็นแสงสว่างนุ่มเนียนตา ถ้าก้มมองไปข้างล่างจะเห็นสวรรค์ชั้นยามา ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไปก็จะเห็นแสงสว่างนุ่มเนียนตาของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี หรือถ้ามองลงไปที่ดาวดึงส์ก็จะเห็นว่ามิชขนาดเล็คนิดเดียว เพราะสวรรค์ชั้นดุสิตใหญ่กว่า

ลำดับต่อไปเรามาศึกษาโครงสร้างของสวรรค์ชั้นดุสิต โดยมีวิมานของท้าวสันตดุสิตเป็น

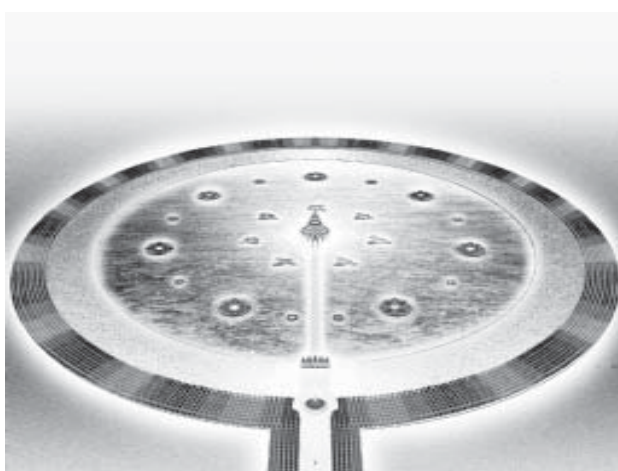
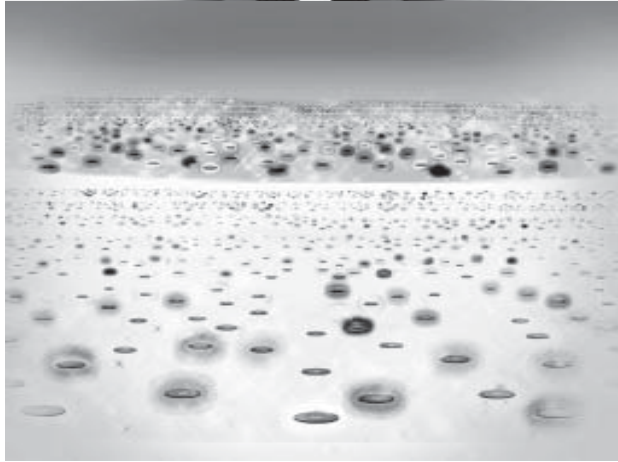


ศูนย์กลางของสวรรค์ แล้วก็แบ่งออกเป็น 4 เขต วนโดยรอบวิมานของท้าวสันตดุสิต ดังนี้

เขตที่ 1 เป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า พระโสดาบัน พระสกิทาคามี

เขตที่ 2 เป็นที่อยู่ของนียตโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว และจะได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน

เขตที่ 3 เป็นที่อยู่ของอนียตโพธิสัตว์ คือ พระโพธิสัตว์ที่ยังไม่ได้รับพยากรณ์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังต้องสร้างบารมีอีกมาก



เขตที่ 4 เป็นที่อยู่ของผู้ที่ทำกุศลมาก ทัวไปที่มีกำลังบุญที่จะได้อยู่สวรรค์ชั้นดุสิตนี้

ในเขตทั้ง 4 ที่กล่าวมา จะมีชุมชนเทวดามีวิมานอยู่กันเป็นกลุ่มตามกำลังบุญ

ก. ลักษณะวิมานของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต

ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ คือ บ้าน ใช้เป็นที่กันร้อน กันฝน กันแดด กันลม ส่วนที่อยู่ของเทวดาคือ วิมาน วิมานของเทวดาแต่ละองค์จะมีขนาดใหญ่อเล็กไม่เท่ากัน ตามกำลังบุญที่สั่งสมในอดีต ในพระไตรปิฎกกล่าวว่า วิมานมีขนาดสูง 30 โยชน์บ้าง วิมานสูง 120 โยชน์บ้าง เป็นต้น

ลักษณะวิมานของชาวสวรรค์ชั้นนี้มีอยู่ 3 แบบด้วยกัน คือ วิมานแก้ว วิมานทอง วิมานเงิน ซึ่งจะตั้งเรียงรายล้อมรอบผู้ปกครองภพอย่างเป็นระเบียบสวยงาม คล้ายกับเป็นวงคลื่นที่ขยายออกไป วิมานที่ใกล้กับวิมานของท้าวสันตดุสิต จะมีรัศมีสว่างไสว รุ่งเรืองมาก แล้วจะค่อยๆ ลดหลั่นกันตามกำลังบุญ แต่ละวิมานจะมีความวิจิตรอลังการไม่ซ้ำกัน เพราะการทำบุญที่แตกต่างกัน

วิมานนี้จะลอยอยู่กลางอากาศ เป็นกลุ่มตามกำลังบุญที่สั่งสมมาร่วมกัน มีกลุ่มใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ดูเหมือนว่าจะมีพื้นที่ติดกัน แต่ความจริงไม่ติดกัน มีช่องว่างระหว่างวิมาน บนสวรรค์ไม่มีภูเขา ไม่มีท้องทะเล ไม่มีมหาสมุทร เป็นของกลางแต่ว่ามีอยู่ที่วิมานเป็นของส่วนตัว ต้นไม้ก็จะเป็นต้นไม้ที่สวยงาม ไม่แข็งกระด้างเหมือนเมือง

มนุษย์ ภูเขาก็เป็นภูเขาทอง ภูเขารัตนชาติ และพื้นบนวิมานก็จะเป็นพื้นทองคำ เดินแล้วนุ่มเนียนเท้าไม่ลื่น

วิมานของชาวสวรรค์จะเหมือนเป็นเมืองหนึ่ง ซึ่งเจ้าของวิมานจะเหมือนพระราชชา พระราชินี เป็นผู้มีอิทธิพล คือความเป็นใหญ่ในการปกครองวิมานของตน และจะมีบริวารคอยดูแลรับใช้ ทำหน้าที่ต่างๆ มากมาย ถ้ามีบุญมากก็จะมีบริวารมาก เป็นแสน เป็นล้าน เป็นโกฏิ บริวารก็จะเกิดตามกำลังบุญของเจ้าของวิมาน วิมานจะเป็นเครื่องประดับบารมี ระดับอิสริยยศ และใช้เป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ

การสัญจรของเหล่าเทวดา จะไปได้หลายวิธี ไปด้วยเทวรถบ้าง หรือไปด้วยสัตว์อันเป็นทิพย์ ไปตามลำพังบ้าง ไปพร้อมบริวารบ้าง เมื่อเทวรถของผู้มีศักดิ์ใหญ่ผ่านมา เทวดาผู้มีศักดิ์น้อยก็จะหลบให้กับเทวรถของผู้มีศักดิ์ใหญ่ผ่านไปก่อน แล้วก็มีการยาทในการสัญจร จะเล่นเทวรถ ไปตามรอยต่อของวิมานไม่เหาะข้ามวิมานผู้อื่น เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

กิจกรรมของชาวสวรรค์ชั้นนี้ นอกจากจะมีการเที่ยวเล่นเพลิดเพลินอย่างชาวสวรรค์ทั่วไปแล้วยังมีความโดดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ มีการสนทนาธรรม ฟังธรรมกันเป็นปกติ เป็นผู้ที่ไม่ประมาทในการดำรงชีวิตในสวรรค์ เพราะล้วนเป็นเหล่าบัณฑิตที่จะลงมาสร้างบารมีในโลกมนุษย์ เพื่อที่จะหลุดพ้นจากกิเลสโดยส่วนมาก

ข. โครงสร้างของวิมาน

วิมานจะบังเกิดขึ้น เพื่อรองรับเจ้าของวิมาน คือ เทพบุตร เทพธิดาที่จะมาอุบัติ โครงสร้างของวิมานจะเกิดจากการประกอบกุศล ทาน ศีล ภาวนา เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ บุญนี้จะไปเป็นส่วนประกอบวิมาน ซึ่งมีอยู่ 3 ส่วนหลัก คือ

ส่วนที่ 1 โครงสร้างชั้นล่าง ที่ประกอบขึ้นจากทานบารมีที่สั่งสมไว้ของเจ้าของวิมาน ไม่ได้มีชั้นเดียว แต่ว่ามีหลายชั้น ซ้อนๆ กันสูงขึ้นไป รอยต่อระหว่างชั้น จะกว้างมาก มีลักษณะเป็นทางสี่เหลี่ยม ถ้าวางทานมาก เช่น สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ ส่วนที่ 1 นี้ก็จะกว้างขวางใหญ่โต

ส่วนที่ 2 เป็นโครงสร้างส่วนกลาง ที่ประกอบขึ้นจากศีลบารมีของเจ้าของวิมาน จะมีขนาดเล็กกว่าชั้นล่าง มีลักษณะทรงกลม มีหลายชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ส่วนที่ 3 เป็นโครงสร้างส่วนบนสุด ที่ประกอบขึ้นด้วยบุญจากการทำภาวนาของเจ้าของวิมาน มีลักษณะเป็นทรงกลม มีหลายชั้น สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

ในระหว่างชั้นก็จะมีกำแพงกันอีก ถ้าทำทานมากส่วนฐานล่างก็จะใหญ่โต ถ้ารักษาศีลมากส่วนกลางก็จะใหญ่โต ถ้าทำภาวนามากส่วนบนก็จะใหญ่โต แล้วแต่การกระทำทาน ศีล ภาวนา ของเจ้าของวิมาน เมื่อครั้งเป็นมนุษย์

4.5.3 การอุบัติและการบริโภคคามของชาวสวรรค์ชั้นดุสิต

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้อุบัติในสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว ก็เกิดแบบโอปปาติกะ คือเกิดแล้วก็เทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุอยู่ระหว่าง 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นยามา เมื่ออุบัติขึ้นแล้ว จะได้รับการต้อนรับจากเทวดาเจ้าหน้าที่ประจำเขต และเหล่าทวยเทพทั้งหลายตามกำลังบุญ โดยเทพปฏิสันถาร

มาให้การต้อนรับยังวิมานของตน แล้วก็แนะนำกิจกรรมต่างๆที่ต้องทำในเทวโลกนี้ มีการประชุมฟังธรรมในวันพระ เป็นต้น

เทพบุตรเทพธิดาของสวรรค์ชั้นนี้ แต่ละท่านล้วนมีความงดงาม พร้อมทั้งมีจิตใจที่สูงส่ง และส่วนมากเป็นพุทธศาสนิกชน จึงมีความเข้าใจเรื่องบุญเรื่องบาป และในเรื่องธรรมะดีมาก มีความสนใจในการสมาคมกับบัณฑิตนักปราชญ์ ยินดีในการประพฤติธรรม เพราะมีนักสร้างบารมี และมีพระบรมโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นผู้รู้แจ้งในธรรมะอยู่มาก จึงมีการแสดงธรรมกันมิได้ขาด แม้ว่าสวรรค์ชั้นนี้จะเสวยสุขอันเป็นที่พิถีพิถันที่มีความประณีตกว่าสวรรค์ชั้นต้น แต่เทพบุตร เทพธิดาก็ไม่ประมาทเหมือนชาวสวรรค์ชั้นอื่นๆ ในทุกวันธรรมสวณะ เหล่าทวยเทพจะมาประชุมกัน เพื่อฟังธรรม ทั้งนี้เพราะท้าวสันตดุสิตเป็นผู้ทรงธรรม ที่เป็นพหูสูต ทรงมีอริยาไยยินดีในการฟังธรรมและแสดงธรรม

ท้าวสันตดุสิต ท่านมักจะอัญเชิญเทพบุตรผู้มีศักดิ์ใหญ่ ผู้มีภูมิรู้ภูมิธรรมสูง มีปัญญากว้างไกล ให้มาแสดงธรรมในเทวสภาอยู่เสมอ

ส่วนเรื่องการบริหารโลกคามของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดาในสวรรค์ชั้นนี้ ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่สัมผัสสกอดรัดกันแบบหลวมๆ คล้ายการโอบกอดแบบเพื่อน แต่คิดแบบภรรยาสามี แล้วก็เป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกัน เพราะสวรรค์ชั้นนี้มีสมบัติที่ละเอียด ประณีต ทำให้คล้ายเรื่องการเสพกามไปได้มาก สวรรค์ชั้นนี้ไม่มีการตั้งครมภ์ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบชลาพุชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบโอบปาดิกะอย่างเดียว เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และสวรรค์ชั้นยามา

4.5.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นดุสิต

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 400 ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือน โดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 4,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 4,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึง 8 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 576 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.5.5 เหตุที่สวรรค์ชั้นดุสิตเป็นศูนย์รวมผู้รู้

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า สวรรค์ชั้นดุสิตมีความพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่นอยู่หลายประการ หนึ่งในความพิเศษนั้น คือ เป็นที่อยู่ของเหล่าพระบรมโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตจำนวนมาก และเหล่าเทพบุตรที่สร้างบารมีเป็นพระสาวกที่จะตามพระบรมโพธิสัตว์ลงมาตรัสรู้ในอนาคต แล้วทำไมพระบรมโพธิสัตว์ หรือบัณฑิตทั้งหลายจึงปรารถนาที่จะได้มาบังเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต ทั้งที่กำลัง

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 505-506.

บุญของแต่ละท่านนั้นมากมาย บรรณาจะมาบังเกิดในสวรรค์ชั้นใดก็ได้ เหตุที่ท่านเลือกสวรรค์ชั้นนี้ มีข้อสังเกตอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ขนาดอายุทิพย์ของสวรรค์ชั้นดุสิตนี้ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป พอเหมาะพอดีที่จะเสวยสุข เพราะท่านจะต้องลงมาสร้างบารมีต่อ ถ้านานเกินไปจะทำให้เสียเวลา

2. พระโพธิสัตว์สามารถจุติลงมาได้ตามใจปรารถนา หมายความว่า โดยปกติเทวดามีเหตุแห่งการจุติหลายประการ หมดบุญก็มี หมดอายุขัยก็มี จุติเพราะความโกรธก็มี แต่พระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ในสวรรค์ชั้นดุสิตนี้เมื่อจะจุติมาสร้างบารมี หรือจะมาบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะนั่งทำสมาธิ อธิษฐานจิต ก็สามารถดับวูบลงมาเกิดได้ เป็นสิ่งที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

3. ได้สนทนารธรรมตามอัธยาศัยของเหล่าบัณฑิตทั้งหลาย เนื่องจากสวรรค์ชั้นนี้ มีแต่บัณฑิต มีแต่พระบรมโพธิสัตว์ที่มีอัธยาศัยคล้ายคลึงกัน ที่จะฝึกฝนตนเองและรื้อสัตว์ชนสัตว์ไปสู่ฝั่งพระนิพพาน เมื่อมาประชุมกัน จะได้สนทนารธรรมกันในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งจะนำความปลาบปลื้มใจมาสู่ผู้ที่ได้สนทนา

ดังนั้น นักศึกษาคงจะเข้าใจแล้วว่า ทำไมเหล่าพระบรมโพธิสัตว์จึงมาอยู่ร่วมกัน ณ สวรรค์ชั้นดุสิต ซึ่งเป็นความพิเศษยิ่งกว่าสวรรค์ชั้นใด

4.6 นิมมานรติเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นนิมมานรติ เป็นสวรรค์ชั้นที่ 5 จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อริปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละเอียดยและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 4 ชั้นที่ผ่าน และมีความพิเศษกว่าสวรรค์ทั้งชั้น 4 ที่ผ่านมาในเรื่องของสมบัติอันเป็นทิพย์ที่สามารถเนรมิตได้ตามใจปรารถนา ซึ่งเป็นสวรรค์อีกชั้นหนึ่งที่น่าศึกษา



4.6.1 คำแปลและความหมาย

นิมมานรติ มีความหมายว่า เทวดาที่มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง 5 ที่ตนเนรมิตขึ้นตามความพอใจของตนเองทุกประการ หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ ที่อยู่ของเหล่าเทวดาผู้มีท้าวสุนิมิตเป็นผู้ปกครอง

4.6.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นนิมมานรติ

สวรรค์ชั้นนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมากกว่าสวรรค์ชั้นดุสิต ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ อยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาลีเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นดุสิต 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มิดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมมิตบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยแสงสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่า



เทวดาก็สว่าง วิมาน สวน สระ สิ่งแวดล้อมต่างๆ มีแต่ความสว่าง

ลักษณะของสวรรค์ชั้นนี้จะกลมแบบราบ ไม่ได้กลมอย่างโลกมนุษย์ ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไป จะมองเห็นเป็นแสงสว่างเจิดจ้ามาก นุ่มเนียนตา

4.6.3 การอุปบัติและการบริโภคกามของชาวสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้อุปบัติในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีแล้ว ก็เกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสุดสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุอยู่ระหว่าง 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นดุสิต

เทพบุตร เทพธิดา ที่อุปบัติขึ้น จะมีรูปร่างงดงามโสกา น่าดูน่าชมกว่าชาวสวรรค์ทั้ง 4 ชั้น และมีรัศมีสว่างไสวเรืองรองยิ่งขึ้นไปอีก หากมีความปรารถนาในกามคุณอันเป็นทิพย์ชนิดใด ก็สามารถเนรมิตได้ตามใจปรารถนาของตน เช่น การปรับเปลี่ยนวิมาน มีวิมานที่มีลักษณะเรือนยอดหนึ่งแสนที่เรียกว่า สดสหัสสธูปวิมาน อยากจะเปลี่ยนเป็นวิมานทรงใหม่ให้สูงๆ ฉลาดฟ้าไปที่เรียกว่า อัศจรรย์วิมาน ก็สามารถทำได้ตั้งใจปรารถนา ซึ่งในสวรรค์ทั้ง 4 ชั้นที่ผ่านมาไม่สามารถทำได้ สั่งสมบุญมาอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น แต่เมื่อได้รับบุญกุศลที่หมั่งญาตฤทศก็จะทำให้วิมานใหญ่ขึ้น สว่างไสวขึ้น แต่ไม่ได้เปลี่ยนรูปทรง

ทิพยสมบัติทั้งหลายของเหล่าเทวดาชั้นนี้ ก็วิจิตรงดงาม ใหญ่โตโอฬาร ไม่ว่าจะเป็นอุทยานสวรรค์ เป็นสระโบกขรณี หรือเทวสภา จะน่ารื่นรมย์ สวยสดงดงามกว่าสวรรค์ชั้นดุสิต วิมานอันเป็นที่อยู่ของผู้มีบุญ จะมีวิมาน 3 ประเภท คือ วิมาน

เงิน เรียกว่า รัชตวิมาน วิมานทอง เรียกว่าสุวรรณวิมาน วิมานแก้วเรียกว่า รัตนวิมาน จะเป็นของเทพผู้มีบุญบารมีมาก สุวรรณวิมานเป็นของเทพผู้มีบุญรองลงมา ส่วนรัชตวิมานนั้นเป็นของผู้มีบุญน้อยที่สุด

การบริโภครากของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ เพียงแค่สัมผัส จับมือแตะตัว แล้วก็มีความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย สวรรค์ชั้นนี้ ไม่มีการตั้งครุฑ ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบชลาพูชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบโอปปาติกะเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สวรรค์ชั้นยามา และสวรรค์ชั้นดุสิต

4.6.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 800 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี 30 ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 8,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 8,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาลถึง 16 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 2,304 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.7 ปรมิमतวสวัตตีเทวภูมิ

สวรรค์ชั้นปรมิमतวสวัตตี เป็นสวรรค์ชั้นที่ 6 และชั้นสุดท้ายของเทวภูมิ จัดอยู่ในกามภพ เป็นปรโลกฝ่ายสุคติภูมิ เป็นสวรรค์ที่มีอายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ ละออยและประณีตกว่าสวรรค์ทั้ง 5 ชั้นที่ผ่าน ซึ่งมีความแตกต่างจากสวรรค์ชั้นอื่นในเรื่องการเสวยสมบัติที่ประณีตขึ้น เป็นสวรรค์ชั้นสุดท้ายที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้

4.7.1 คำแปลและความหมาย

ปรมิमतวสวัตตี หมายถึง เทวดาที่มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง 5 เป็นอย่างยิ่ง โดยที่ตนไม่ต้องเนรมิตขึ้นเอง แต่มีเทวดาองค์อื่นคอยเนรมิตให้สมตามความปรารถนาทุกประการ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ที่อยู่ของเหล่าเทวดาผู้มีท้าวปรมิमतวสวัตตีเทวราชเป็นผู้ปกครอง

4.7.2 ที่ตั้งและลักษณะของสวรรค์ชั้นปรมิमतวสวัตตี

สวรรค์ชั้นนี้ มีความกว้างใหญ่ไพศาลมากกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ที่ตั้งของสวรรค์ชั้นนี้ อยู่สูงขึ้นไปจากยอดเขาลิเนรุ อยู่ในอากาศเหนือสวรรค์ชั้นนิมมานรดี 42,000 โยชน์ บนสวรรค์ชั้นนี้จะไม่มียอดเขาทิตย ดวงจันทร์ ทำให้ไม่มีเงา ไม่มีมมิตบนสวรรค์ อยู่ได้ด้วยแสงสว่างจากวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น กายของเหล่าเทวดาก็สว่าง วิมาน สวน สระ ลิงแวดล้อมต่างๆ มีแต่ความสว่าง

¹ วิตถตสูตร, อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 506.

ลักษณะของสวรรค์ชั้นนี้จะกลมแบบราบ ไม่ได้กลมอย่างโลกมนุษย์ ถ้ามองจากสวรรค์ชั้นดุสิตขึ้นไป จะมองเห็นเป็นแสงสว่างเจิดจ้ามาก นุ่มเนียนตา

4.7.3 การอุบัติและการบริโภคมของชาวสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ



บุคคลเมื่อละโลกแล้ว มีกำลังบุญที่จะได้อุบัติในสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติแล้ว ก็เกิดแบบโอปปาติกะ คือ เกิดแล้วก็เป็นเทพบุตรสุดหล่อ เทพธิดาสุดสวยทันที มีวัยที่งดงาม เทพบุตรอายุอยู่ระหว่าง 18-20 ปี เทพธิดาจะมีอายุอยู่ระหว่าง 16-18 ปี มีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

การบริโภคมของเหล่าเทพบุตรและเทพธิดา ไม่มีการเสพเมถุนแบบมนุษย์ ไม่มีน้ำเป็นที่สุดเหมือนมนุษย์ เพียงแค่มองตากัน ไม่ต้องถูกเนื้อตัวกัน มองตาเฉพาะผู้ที่ต้องการจะเป็นภรรยาสามีกันแล้วก็มีคามพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย สามารถอธิษฐานรวมวิมานกันได้ สวรรค์ชั้นนี้ไม่มีการตั้งครุภัก ไม่มีการเกิดอย่างมนุษย์ ไม่มีการเกิดแบบขลาพุชะ อัณฑชะ ลังเสทชะ มีการเกิดแบบโอปปาติกะอย่างเดียว เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี

4.7.4 อายุขัยของสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ

อายุของชาวสวรรค์ชั้นนี้ มีปรากฏใน วิตถตสูตร¹ ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย 1,600 ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง 16,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ”

จากพระสูตรนี้ ทำให้เราทราบอายุของสวรรค์ชั้นนี้ว่า มีอายุ 16,000 ปีทิพย์ อายุของสวรรค์ชั้นนี้มากกว่าสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาถึง 32 เท่า ถ้านับเป็นอายุมนุษย์ก็เท่ากับ 9,216 ล้านปีในเมืองมนุษย์

4.8 บทสรุปเรื่องเทวภูมิ

นักศึกษาได้ศึกษาเรื่องราวของชาวสวรรค์ทั้ง 6 ชั้นผ่านมาแล้ว จะเห็นว่า ชีวิตในเทวภูมินั้น เป็นชีวิตของการเสวยบุญ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ไม่ต้องทำมาหากิน ไม่ต้องประกอบกิจอย่างทางโลก ไม่มีความเจ็บ ไม่มีความแก่ มีแต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงในการเสวยสมบัติอันเป็นทิพย์ที่สำเร็จด้วยบุญ มีวิมานที่อยู่อันวิจิตรอลังการ มีบริวารคอยรับใช้ใกล้ชิด มีอุทยานสวรรค์ มีต้นไม้ ดอกไม้ที่สวยงาม

¹ วิตถตสูตร, อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต, มก. เล่ม 37 ข้อ 132 หน้า 506.

งดงามนำรีนรมย์

สวรรค์แต่ละชั้นมีความแตกต่างกันตามกำลังแห่งบุญที่ตนได้สั่งสมไว้ครั้งเป็นมนุษย์ ยิ่งสวรรค์ชั้นที่สูงขึ้นไปมากเท่าไร ยิ่งมีทิพยสมบัติอันวิจิตรอลังการมากขึ้นไปเท่านั้น ถึงแม้ชาวสวรรค์จะมีความสุขสบาย แต่ก็มีชาวสวรรค์จำนวนมาก ยังคงประมาทในการดำเนินชีวิต ใช้บุญที่ตนสั่งสมมาไปเที่ยวเล่นเพลิดเพลิน ในกามคุณ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อันเป็นทิพย์อยู่ทุกวัน จึงไม่หมั่นฟังธรรม ไม่ปฏิบัติธรรม ไม่อนุโมทนาบุญกับมนุษย์ผู้สร้างความดี ครั้นเมื่อจุตินิมิตบังเกิดขึ้น ย่อมเศร้าโศกเสียใจ พรำเพื่อพิโรธำพัน ไม่อยากจากสวรรค์ไป เมื่อละจากอัตภาพนี้แล้วก็ไม่ว่าจะเกิดในสุคติภูมิอีก เพราะที่ได้เสวยทิพยสมบัติอยู่ที่นี่เนื่องจากผลบุญอาจจะส่งผลก่อนผลบาปที่ทำไว้ในอดีต

ชีวิตบนสวรรค์นั้นเป็นชีวิตที่ยาวนานมากเมื่อเทียบกับชีวิตเมืองมนุษย์ ยิ่งอายุขัยของสวรรค์ชั้นสูงๆ ยิ่งยาวนานขึ้นไปอีก ถ้าหากเราสั่งสมบุญไว้น้อยเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เมื่ออุบัติบนสวรรค์แล้ว ไม่ว่าจะชั้นใดก็ตาม เขาจะไม่ได้ยึดถือกันตามอาวุโส ไม่เหมือนเมืองมนุษย์ใครอยู่หน้าผู้น้อยก็ต้องไปกราบไหว้ แต่บนสวรรค์ไม่ใช่เช่นนั้น ใครมีบุญมากผู้นั้นจะได้รับการยกย่อง ไปทางไหนมีแต่เหล่าเทพชื่นชม ยิ่งมีบุญระดับบุญใกล้เคียงผู้ปกครองภพ จะได้รับการต้อนรับเชิดชูนำมาซึ่งความปลื้มใจต่อเทพบุตร เทพธิดาที่มีศักดิ์ใหญ่นั้น แต่ถ้าหากใครบุญน้อยก็จะรู้สึกอายผู้ที่มียุญมาก เมื่อเข้าไปสู่เทวสมาคม จะต้องนั่งอยู่ท้ายๆ ที่ประชุม ถ้าอายก็ต้องอายอย่างยาวนาน แล้วก็มักจะนึกเสียดายว่า ครั้งเมื่อเราเป็นมนุษย์ทำไมไม่ทำบุญอย่างนั้นอย่างนี้ นี่เป็นความทุกข์ใจของชาวสวรรค์ที่มีสมบัติ ยศ อธิปไตย น้อยกว่าชาวสวรรค์เหล่าอื่น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เพียงอยากให้นักศึกษาได้คิดว่า เทวภูมิเป็นเพียงที่เสวยผลบุญเท่านั้น แต่โลกมนุษย์เป็นโลกแห่งการสั่งสมบุญให้ได้มากที่สุด ฝึกฝนตนเองให้หมดกิเลสให้ได้ เพื่อไปสู่ฝั่งแห่งนิพพาน แต่หากยังไปไม่ได้ ก็ต้องพักระหว่างทางที่เทวโลกก่อน โดยอาศัยบุญที่สั่งสมอย่างดีแล้วนี้เป็นเสบียงเดินทาง เพื่อกลับมาสร้างชาติใหม่ในโลกมนุษย์ และต้องวนเวียนอยู่อย่างนี้จนกว่าจะหมดกิเลส

ตารางแสดงอายุของชาวสวรรค์เปรียบเทียบกับอายุมนุษย์

สวรรค์	อายุ (ปีสวรรค์)	1 วัน 1 คืนสวรรค์ / ปีมนุษย์	อายุขัยของชาวสวรรค์ แต่ละชั้น (ล้านปีมนุษย์)
ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกา	500	50	9
ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์	1,000	100	36
ชั้นที่ 3 ยามา	2,000	200	144
ชั้นที่ 4 ดุสิต	4,000	400	576
ชั้นที่ 5 นิมมานรดี	8,000	800	2,304
ชั้นที่ 6 ปรนิมมิตวสวัตดี	16,000	1,600	9,216

บทที่ 5

พหุคูณ

เนื้อหาบทที่ 5

พรหมภูมิ

- 5.1 ความหมายของคำว่า พรหมภูมิ
- 5.2 หลักฐานเกี่ยวกับพรหม
- 5.3 ระดับชั้นของรูปพรหม
 - 5.3.1 ปฐมฌานภูมิ 3
 - 5.3.2 ทุตติยฌานภูมิ 3
 - 5.3.3 ตติยฌานภูมิ 3
 - 5.3.4 จตุตถฌานภูมิ 7



พรหมภูมิ เป็นภาพหนึ่งซึ่งอยู่ในภาพ 3 อันประกอบด้วยกามภพ รูปภพ และอรุภพ เป็นที่สถิต
ของรูปพรหมทั้งหลาย บุคคลเมื่อครั้งเป็นมนุษย์นอกจากจะทำทาน รักษาศีล เป็นปกติแล้ว ยังตั้งใจเจริญ
ภาวนาเป็นประจำ จนสามารถเข้าถึงรูปฌานได้ เมื่อละโลกไปแล้วจึงได้บังเกิดในรูปภพ ซึ่งอยู่สูงขึ้นไปกว่า
เทวภูมิทั้งหลาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย สภาพความเป็นอยู่ และที่ตั้งของรูปภพแต่ละชั้น
ได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย และลักษณะของรูปพรหมที่อยู่ในแต่ละชั้นได้อย่าง
ถูกต้อง

บทที่ 5 พรหมภูมิ

ความนำ

พรหมภูมิ เป็นสถานที่อยู่ของรูปพรหม ซึ่งเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้เจริญภาวนาจนกระทั่งทำรูปฌานให้บังเกิดขึ้นได้ เมื่อละโลกแล้วจึงมาบังเกิดเป็นรูปพรหมอยู่ในชั้นต่างๆ ตามกำลังความแก่อ่อนของฌานของตน รูปพรหมทั้งหมด 16 ชั้น มีทิพยสมบัติทั้งหลายที่ละเอียดประณีตมากกว่าในเทวภูมิหลายเท่า รูปพรหมที่อยู่ในแต่ละชั้น มีรัศมีกายที่สว่างไสวมากน้อยแตกต่างกัน รูปพรหมที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่าจะมีรัศมีกายที่สว่างและประณีตมากกว่าในชั้นล่าง อายุของรูปพรหมที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่าจะยาวนานกว่าในชั้นล่าง



5.1 ความหมายของคำว่า พรหมภูมิ

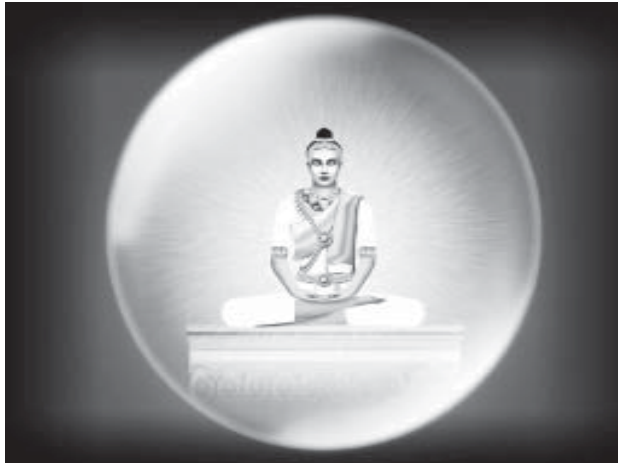
พรหมภูมิ หรือ พรหมโลก คือ ภพอันเป็นที่อยู่ของรูปพรหม พรหมโลกนี้อยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปกว่าเทวภูมิ กล่าวคือ สูงกว่าสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีขึ้นไปอีกห้าล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ ทั้งยังมีทิพยสมบัติทั้งหลายที่มีความสวยงามประณีตกว่าในเทวภูมิมากขึ้นไปอีก

พรหม คือ ผู้ที่มีความเจริญอยู่ด้วยคุณพิเศษ มีฌาน เป็นต้น รูปร่างของพรหมนั้นไม่ปรากฏว่าเป็นหญิงหรือชาย เพราะพรหมไม่มีกามฉันทะอย่างหยาบ คือ ไม่มีความกำหนดยินดีในกาม ด้วยเหตุว่าท่านเหล่านั้นมีความใส่ใจในการบำเพ็ญภาวนาเป็นอย่างมาก แม้ตั้งแต่ในสมัยที่เป็นมนุษย์ก็สามารถข่มกามฉันทะได้อยู่แล้วในขณะที่กระทำฌานให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม พรหมนั้นมีรูปร่างลักษณะคล้ายชายมากกว่า ผู้ที่เจริญสมาธิภาวนาจนกระทั่งเข้าถึงรูปฌาน เช่น พระภิกษุ สามเณร หรือพวกฤาษี ดาบส นักพรต โยคี เป็นต้น เมื่อละโลกแล้วก็จะมาบังเกิดเป็นรูปพรหมอยู่ในรูปภพ มีอายุยาวนานมากกว่าชาวสวรรค์ที่อยู่ในเทวภูมิมากมายนัก

พรหมทั้งหลายนั้นมีความพิเศษกว่าสัตว์ทั้งหลายในภพภูมิอื่นอย่างหนึ่ง คือ หมดความจำเป็นในการบริโภคอาหารเหมือนสัตว์ในภูมิอื่น ด้วยเหตุว่าพรหมทั้งหลายนั้นยอมแช่มชื่นเิบอ้อมโดยมีฌานสมบัติเป็นอาหาร นอกจากนี้ สรีระร่างกายและใบหน้าของพรหมยังมีลัญจนากลมเกลี้ยงสวยงามมาก มีรัศมีออกจากกายเลื่อมเป็นประกาย สว่างไสวกว่ารัศมีของพระอาทิตย์และพระจันทร์หลายพันเท่า หากปรารถนาจะให้รัศมีสว่างไปทั่วจักรวาลก็ย่อมทำได้ อวัยวะร่างกายที่ต่อกัน เช่น หัวเข่า หรือข้อศอก เป็นต้น

ก็มีความกลมเกลี้ยงเรียบร้อยมาก มองดูไม่รู้เลยว่าเป็นส่วนรอยต่อของอวัยวะ อีกประการหนึ่ง เกศเกล้าของพรหมก็งดงามมาก เหนือศีรษะจะประดับด้วยชฎา เสวยสุขอยู่ในพรหมโลกตราบสิ้นกาลนาน

อนึ่ง ใบหน้าของพรหมที่คนส่วนใหญ่มักเข้าใจกันว่ามีอยู่ 4 หน้า นั้น เป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอยู่มาก หากเป็นเช่นนั้นแล้วความงดงามอันเกิดจากคุณธรรมที่ได้สั่งสมไว้คงจะลดน้อยลงไปเป็นอันมาก แท้จริงแล้วพรหมนั้นมีใบหน้าเพียง 1 หน้าเท่านั้น เหมือนอย่างกับมนุษย์และเทวดาโดยทั่วๆ ไปที่มีใบหน้าเพียง 1 หน้า เป็นใบหน้าที่ผุดผ่อง งดงาม มีรัศมีสว่างไสวตามอำนาจของฌานที่ท่านได้เข้าถึง



5.2 หลักฐานเกี่ยวกับพรหม

มีหลักฐานจำนวนหนึ่งได้กล่าวถึงเรื่องของพรหมไว้ นักศึกษาอาจย้อนกลับไปทบทวนในตำราเรียนวิชาจักรวาลวิทยา บทที่ 4 เรื่องการกำเนิดโลกและมนุษย์ ซึ่งได้กล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ในยุคแรกไว้ว่า หลังจากที่แผ่นดินเกิดขึ้นแล้ว ได้มีพรหมพวกหนึ่ง เรียกว่า อาภัสสรพรหม จูติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นการเกิดโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ เกิดแล้วโตเต็มวัยในทันที เรียกการเกิดชนิดนี้ว่า เกิดแบบโอปปาติกะ¹

และในอีกที่หนึ่งปรากฏใน อัปโปสสุกกถา² ได้กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ ณ คุงไม้ชปาโลนิโครธ ทรงมีพระปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นว่า ธรรมที่ทรงบรรลุนั้นมีความลึกซึ้งละเอียดประณีต รู้เห็นตามได้ยาก หากพระองค์จะทรงแสดงธรรมก็จะเป็นการยากที่สัตว์ทั้งหลายจะรู้ทั่วถึงธรรมนั้น เมื่อทรงพิจารณาอย่างนี้แล้ว ทรงมีพระทัยน้อมไปเพื่อความชวนชวายน้อย ไม่น้อมไปเพื่อทรงแสดงธรรม

ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหม ซึ่งอยู่ในมหาพรหมภูมิ ทราบถึงพระปริวิตกแห่งจิตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความเลื่อมใหญ่จะเกิดขึ้นแก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพราะไม่ได้ฟังธรรม จึงลงจากพรหมโลกมาปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในทันที แล้วกราบทูลให้พระองค์ทรงแสดงธรรม เพราะสัตว์ทั้งหลายพวกที่มีธุลีในดวงตาน้อยยังมีอยู่ คือ ผู้ที่มีกิเลสเบาบางมีอยู่ หากได้ฟังธรรม แล้วจักเข้าถึงธรรมได้ พระพุทธองค์ทรงทราบคำทูลอาราธนาของพรหม เมื่อทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุแล้วจึงตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมว่า พระองค์จะทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ด้วยอาศัยพระมหากรุณาธิคุณ

จากหลักฐานที่นำมาแสดงนี้จะเห็นได้ว่า พรหมทั้งหลายนั้นมีอยู่จริง อีกทั้งพรหมโลกก็มีอยู่จริง และที่แท้แล้ว พรหมทั้งหลายนั้นความจริงก็คืออดีตมนุษย์นั่นเอง ที่เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้หมั่นเจริญสมาธิ

¹ อัคคัญญสูตร, ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค, มก. เล่ม 15 ข้อ 56 หน้า 150.

² อัปโปสสุกกถา, พระวินัยปิฎก มหาวรรค, มก. เล่ม 6 ข้อ 7 หน้า 29-33.

ภาวนาจนกระทั่งทำสมาธิให้บังเกิดขึ้น และคุณธรรมคือพรหมวิหารธรรมได้เกิดขึ้นอยู่ภายในตัว เมื่อละสังขารจากโลกนี้ไปแล้วจึงไปบังเกิดเป็นพรหมอยู่ในพรหมโลก

5.3 ระดับชั้นของรูปพรหม

เราได้ทราบแล้วว่า การมาบังเกิดเป็นรูปพรหมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ใจในการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งกระทำสมาธิให้เกิดขึ้นได้ เมื่อละโลกไปแล้วก็จะไปบังเกิดเป็นพรหม

ในบรรดารูปพรหมทั้งหลายยังมีการแบ่งระดับชั้นตามภูมิที่อยู่ ซึ่งมีทั้งหมด 16 ชั้น มีหลักการแบ่งชั้นคือ แบ่งตามระดับความแก่อ่อนของกำลังฌาน รูปพรหมที่มีกำลังฌานอ่อน จะอยู่ในชั้นล่างๆ ส่วนรูปพรหมที่มีกำลังฌานแก่ จะอยู่ในชั้นที่สูงขึ้นไป รูปพรหมทั้ง 16 ชั้น มีการจัดกลุ่มตามกำลังฌานที่เข้าถึง คือ รูปฌาน 4 โดยไล่ตามกำลังฌานอ่อนที่สุดไปถึงกำลังฌานแก่ที่สุด ดังนี้

1. ปฐมฌานภูมิ 3 ประกอบด้วย พรหมปาริสังฆาภูมิ พรหมบุโรหิตาภูมิ และมหาพรหมภูมิ
2. ทุตติยานภูมิ 3 ประกอบด้วย ปริตตภาภูมิ อัปปมาณาภูมิ และอาภัสสราภูมิ
3. ตติยานภูมิ 3 ประกอบด้วย ปริตตสุภาภูมิ อัปปมาณสุภาภูมิ และสุภากิณฑาภูมิ
4. จตุตถฌานภูมิ 7 ประกอบด้วย เวหัพฟลาภูมิ อลัญญีลัตตาภูมิ และพรหมสุทธาวาสภูมิ 5

5.3.1 ปฐมฌานภูมิ 3

เป็นสถานที่อยู่ของผู้ที่ได้ปฐมฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน มิได้ตั้งอยู่สูงต่อๆ กันไปตามลำดับชั้นอย่างสวรรค์ ประกอบด้วย พรหมปาริสังฆาภูมิ พรหมบุโรหิตาภูมิ มหาพรหมภูมิ

1. **พรหมปาริสังฆาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างอ่อน พรหมที่อยู่ในชั้นนี้เป็นพรหมธรรมดาสามัญ ไม่มีอำนาจพิเศษอันใด ทำหน้าที่เป็นบริษัทหรือเป็นบริวารของมหาพรหม พรหมชั้นนี้มีอายุ 1 ใน 3 ของวิวัฏฐฎายือสงโขยกัปป

2. **พรหมบุโรหิตาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างกลาง พรหมที่อยู่ในชั้นนี้เป็นบุโรหิตหรือเป็นที่ปรึกษาของมหาพรหม และอยู่ในตำแหน่งผู้นำในกิจการทั้งหลายของมหาพรหม พรหมชั้นนี้มีอายุ 1 ใน 2 ของวิวัฏฐฎายือสงโขยกัปป

3. **มหาพรหมภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ปฐมฌานอย่างแก่ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ยิ่งกว่าพรหมปาริสังฆาและพรหมบุโรหิตา และมหาพรหมภูมียังเป็นที่อยู่ของท้าวสหัมบดีพรหม ซึ่งเป็นผู้ทูลอาราธนาให้พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์อีกด้วย พรหมชั้นนี้มีอายุ 1 วิวัฏฐฎายือสงโขยกัปป

การจัดแบ่งสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ปฐมฌานนั้นมีหลักการคือ พรหมที่ได้ฌานอย่างแก่ มีบุญมาก มีรัศมีสว่างไสว จะอยู่ที่ศูนย์กลางภพ ส่วนพรหมที่มีกำลังฌานรองลงไป จะอยู่ถัดออกไปโดยรอบ กล่าวคือ ศูนย์กลางภพเป็นที่อยู่ของมหาพรหม ถัดออกไปเป็นที่อยู่ของพรหมบุโรหิตา และที่อยู่วงนอกสุดเป็นที่อยู่ของพรหมปาริสังฆา สำหรับการจัดแบ่งสถานที่อยู่ของพรหมในทุติยานภูมิและตติยานภูมิ ก็ใช้หลักการเดียวกันนี้

5.3.2 ทุติยฌานภูมิ 3

เป็นสถานที่อยู่ของผู้ที่ได้ทุติยฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน สูงขึ้นไปกว่าชั้นปฐมฌานภูมิ ประกอบด้วย ปริตตภาภูมิ อัปปมาณาภาภูมิ อาภัสสรภาภูมิ

4. **ปริตตภาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างอ่อน พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีน้อยกว่าพรหมที่อยู่เบื้องบน (ปริตตะ แปลว่า น้อย อาภา แปลว่า รัศมี ความสว่าง) พรหมชั้นนี้มีอายุ 2 มหากัป

5. **อัปปมาณาภาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างกลาง พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีหาประมาณมิได้ พรหมชั้นนี้มีอายุ 4 มหากัป

6. **อาภัสสรภาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ทุติยฌานอย่างแก่ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีแผ่ชานออกมาจากร่างกาย มีความยินดีในฌานของตนอย่างเต็มที่ เป็นไปด้วยอำนาจของปีติอยู่เสมอ จิตใจจึงมีความผ่องใสมากอยู่เสมอ ส่งผลให้กายผ่องใสจนปรากฏออกมาเป็นรัศมีแผ่ชานไปทั่วร่างกาย พรหมชั้นนี้มีอายุ 8 มหากัป

5.3.3 ตติยฌานภูมิ 3

เป็นสถานที่อยู่ของผู้ที่ได้ตติยฌาน สถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกัน สูงขึ้นไปกว่าชั้นทุติยฌานภูมิ ประกอบด้วย ปริตตสุภาภูมิ อัปปมาณสุภาภูมิ สุภิกขหาภูมิ

7. **ปริตตสุภาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างอ่อน พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีสวยงามเช่นเดียวกับรัศมีของดวงจันทร์ เป็นความสว่างที่ไม่กระจัดกระจายออกจากกัน รัศมีรวมกันอยู่เป็นวงกลม แต่ยังสวยงามน้อยกว่าพรหมที่อยู่เบื้องบน พรหมชั้นนี้มีอายุ 16 มหากัป

8. **อัปปมาณสุภาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างกลาง พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีสวยงามหาประมาณมิได้ พรหมชั้นนี้มีอายุ 32 มหากัป

9. **สุภิกขหาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ได้ตติยฌานอย่างแก่ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้มีรัศมีสวยงามตลอดทั่วร่างกาย พรหมชั้นนี้มีอายุ 64 มหากัป

5.3.4 จตุตถฌานภูมิ 7

เป็นสถานที่อยู่ของผู้ที่ได้จตุตถฌาน ประกอบด้วย เวหัพผลาภูมิ อลัญญีสัตตาภูมิ และสุทธาวาสภูมิ 5 ได้แก่ อวิหาภูมิ อดับปาภูมิ สุทิสสาภูมิ สุทิสสิภูมิ ออกนิฐฐาภูมิ

10. **เวหัพผลาภูมิ** เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีผลไพบูลย์ คือเป็นผลของกุศลที่มั่นคงไม่หวั่นไหวเป็นพิเศษ ตามอำนาจของฌาน ผลของกุศลในชั้นปฐมฌานภูมิ ทุติยฌานภูมิ และตติยฌานภูมิ ไม่สามารถบังเกิดในชั้นเวหัพผลาภูมิได้ เพราะเมื่อยามโลกถูกทำลาย ภูมิทั้ง 3 ระดับย่อมถูกทำลายไปด้วย ดังนี้

เมื่อโลกถูกทำลายด้วยไฟ ปฐมฌานภูมิ จะถูกทำลายไปด้วย

เมื่อโลกถูกทำลายด้วยน้ำ ปฐมฌานภูมิ ทุติยฌานภูมิ จะถูกทำลายไปด้วย

เมื่อโลกถูกทำลายด้วยลม ปฐมฌานภูมิ ทุติยฌานภูมิ ตติยฌานภูมิ จะถูกทำลายหมด

ในบรรดาพรหมทั้ง 9 ภูมิที่กล่าวมา สุภิกขณามีอายุยืนมากกว่าพรหมอื่นๆ ที่เกิดอยู่ในภูมิต่ำกว่า คือมีอายุขัยถึง 64 มหากัป โดยพรหมองค์ที่มีอายุเต็ม 64 มหากัป จะต้องเป็นองค์ที่อุบัติขึ้นพร้อมกับการสร้างโลกใหม่ ส่วนองค์ที่เกิดตามมาภายหลังย่อมมีอายุลดลงไปตามลำดับ เมื่อครบกำหนด 64 มหากัป ตติยฌานภูมินี้จะถูกทำลายด้วยลมทุกครั้งไป สำหรับเวฬุผลาภูมิ พ้นจากการถูกทำลายทั้งด้วยไฟ น้ำ และลม พรหมทุกองค์ที่บังเกิด ณ ที่นี้จึงมีอายุขัยได้เต็มที่ คือ 500 มหากัปเสมอไป

11. อสังขณีสัตตาภูมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่ไม่มีนามชนันท์ (เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) มีแต่รูปชนันท์ คือ ดับความรู้สึกข้างนอกหมด ไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น แต่กิเลสยังไม่ดับ มีรูปร่างผิวพรรณงดงาม คล้ายพระพุทธรูปทองคำ มีอิริยาบถ 3 อย่าง คือ นั่ง นอน หรือยืน แล้วแต่อิริยาบถก่อนตายในชาติที่แล้ว มา และจะอยู่ในอิริยาบถเดิมนิ่งๆ แข็งที่อยู่ออย่างนั้นจนครบอายุขัย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า พรหมลูกฟัก อสังขณีสัตตาพรหมนี้จัดว่าเป็นอภัพพลัตว์ คือ ไม่สามารถตรัสรู้ได้ในชาตินั้น พรหมชั้นนี้มีอายุ 500 มหากัป เช่นเดียวกับเวฬุผลาภูมิ

จตุตถฌานภูมิทั้ง 2 นี้ตั้งอยู่กลางอากาศ สูงกว่าตติยฌานภูมิ พรหมใน 2 ชั้นนี้สามารถมองเห็นซึ่งกันและกัน และมองเห็นพรหมชั้นที่อยู่ต่ำกว่าได้ ส่วนพรหมชั้นต่ำกว่าไม่สามารถมองเห็นพรหมชั้นสูงได้

รูปพรหมทั้ง 11 ชั้นที่กล่าวมานี้ แม้ว่าจะมีอายุยืนยาวมากก็ตาม ท้ายที่สุดจะต้องตายจากความ เป็นพรหมด้วยกันทั้งสิ้น ตราบใดที่ยังมิได้เป็นพระอริยบุคคล อาจต้องไปเสวยทุกข์ในอบายภูมิก็เป็นได้ ทิพยสมบัติอิทธิฤทธิ์ รัศมีที่รุ่งเรือง การมีอายุยืนต่างๆ เหล่านี้ไม่สามารถช่วยตนเองได้เลย

สุทธาวาสภูมิ 5

เป็นสถานที่อยู่ของผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าชั้นอนาคามี สุทธาวาสภูมิแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ตามความแก่อ่อนของบารมี โดยดูจากอินทรี 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ดังนี้

12. อวิหาสุทธาวาสภูมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีอินทรีอ่อนที่สุด ศรัทธามีกำลังมากกว่าอินทรีอื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้จะไม่ละทิ้งสถานที่ของตน คือ ต้องอยู่จนครบอายุขัยจึง จุตี ไม่มีการเลื่อนจากสมบัติของตน มีทิพยสมบัติบริบูรณ์เต็มที่อยู่เสมอจนตลอดอายุขัย 1,000 มหากัป สำหรับพรหมชั้นสูงที่เหลืออีก 4 ชั้น อาจไม่ได้อยู่จนครบอายุขัย มีการจุตีได้ก่อน

13. อตปปาสุทธาวาสภูมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีอินทรีแก่ขึ้น วิริยะมีกำลังมากกว่าอินทรีอื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้ไม่มีความเดือดร้อนใจ เพราะยอมเข้าผลสมาบัติอยู่เสมอ นิรวณ-ธรรมที่เป็นเหตุให้จิตเดือดร้อนไม่อาจเกิดขึ้น ใจมีแต่ความสงบเยือกเย็น พรหมชั้นนี้มีอายุ 2,000 มหากัป

14. สุทฺถสสุทธาวาสภูมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีอินทรีแก่ขึ้นไปอีก สติมีกำลังมากกว่าอินทรีอื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้จะเห็นสิ่งต่างๆ โดยปรากฏชัด เพราะบริบูรณ์ด้วยจักขุ ทั้งหลาย¹

¹ ปสาทจักขุ คือ ตาธรรมดา ถ้าสำหรับมนุษย์คือตาเนื้อที่เราใช้มองสิ่งต่างๆ

ทิพยจักขุ คือ ตาอภิญญา มีอำนาจมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ในระยะไกล หรือสิ่งเล็กน้อยก็เห็นได้

ธัมมจักขุ คือ มัคคญาณเบื้องต้น 3 มีโสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค และอนาคามิมรรค

ปัญญาจักขุ คือ วิปัสสนาญาณ ปัจจเวชฌณญาณ และอภิญญาต่างๆ

ได้แก่ ปสาทจักขุ ทิพยจักขุ รัชมัจฉิกขุ ปัญญาจักขุ ที่บริสุทธิ์ พรหมในชั้นนี้มีร่างกายสวยงามมาก ผู้ใดได้เห็นแล้วย่อมเกิดความสุขใจ สุตัสสา จึงหมายความว่า ผู้ที่ผู้อื่นเห็นด้วยความเป็นสุข พรหมชั้นนี้มีอายุ 4,000 มหากัป

15. สุตัสสัทธาवासุมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีอินทรีย์แก่เกือบถึงที่สุด สมาริมีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้จะแลเห็นสิ่งต่างๆ โดยสะดวก มีการเห็นบริบูรณ์ด้วยดียิ่งกว่าสุตัสสาพรหม ว่าโดยจักขุ 4 ประการแล้ว ปสาทจักขุ ทิพยจักขุ ปัญญาจักขุ ทั้งสามอย่างนี้มีกำลังมากยิ่งขึ้นกว่าสุตัสสาพรหม มีแต่รัชมัจฉิกขุเท่านั้นที่มีกำลังเสมอกัน พรหมชั้นนี้มีอายุ 8,000 มหากัป

16. อกนิภูสุตธาवासุมิ เป็นสถานที่อยู่ของพรหมที่มีอินทรีย์แก่ที่สุด ปัญญามีกำลังมากกว่าอินทรีย์อื่น จึงได้มาเกิดในชั้นนี้ พรหมที่อยู่ในชั้นนี้จะมีทิพยสมบัติและความสุขที่ยอดเยียม มีคุณสมบัติยิ่งกว่ารูปพรหมทุกชั้น รูปพรหมชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 4 ในสุตธาवासุมินี้ ขณะยังไม่เป็นพระอรหันต์ เมื่อจุติในชั้นของตนแล้วจะเลื่อนไปบังเกิดในชั้นสูงขึ้นไป ไม่เกิดซ้ำภูมิหรือไม่เกิดในภูมิต่ำกว่า แต่สำหรับอกนิภูสุตธาพรหม ย่อมไม่ไปบังเกิดในภูมิอื่นอีกเลย จะต้องบริณีพพานในภูมินี้อย่างแน่นอน พรหมชั้นนี้มีอายุ 16,000 มหากัป

ในอกนิภูสุตธาवासุมินี้ มีปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่ง คือ **ทูลสเจตีย์** อันเป็นที่บรรจุเครื่องฉลองพระองค์ของเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงสวมใส่ในขณะเสด็จออกมหาภิเนษกรรม โดยขงการพรหมได้ลงมาจากชั้นอกนิภูสุตธาवासุมิ นำเอาเครื่องบริวารทั้ง 8 ถวายแด่พระสิทธัตถะ และรับเอาเครื่องฉลองพระองค์ไปบรรจุไว้ในทูลสเจตีย์ มีความสูง 12 โยชน์

สุตธาवासุมิ 5 จะมีขึ้นในระยะที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นเท่านั้น เพราะเป็นที่อยู่ของพระอนาคามีบุคคล ถ้าพระพุทธศาสนายังไม่บังเกิด พระอริยบุคคลย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ นับเป็นสถานที่ที่เกิดขึ้นเฉพาะกาลโดยธรรมชาติ อายุของสุตธาवासุมิจะไม่เกินอายุรวมของทั้ง 5 ชั้นในภูมินี้รวมกัน (ประมาณ 31,000 มหากัป) เพราะไม่ว่าพระอริยบุคคลจะเกิดอยู่ในภูมิใด ในมนุษย เทวดา รูปพรหม ก็จะพากันบริณีพพานจนหมด ดังนั้น สุตธาवासุมิจะหายไปและจะบังเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งเมื่อมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใหม่อุบัติขึ้นในโลกมนุษย์ หมุนเวียนอยู่ดังนี้

นักศึกษาได้ทราบแล้วว่า การบังเกิดเป็นพรหมนั้น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์จะต้องหมั่นสร้างบุญกุศลทั้งทาน ศีล ภาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำภาวนา จะต้องใฝ่ใจปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งทำจนให้เกิดขึ้นได้ เมื่อละโลกไปแล้วจึงได้ไปบังเกิดเป็นพรหมอยู่ในรูปภพ ได้เสวยสุขอยู่ในทิพยวิมานอันโอฬาร และมีอายุชัชยาวนานยิ่งกว่าชาวสวรรค์หลายเท่าทีเดียว

อย่างไรก็ดี การมีชีวิตที่ยืนยาวอยู่บนพรหมโลก กลับเป็นการตัดโอกาสตนเองในการลงมาสั่งสมบุญบารมีในเมืองมนุษย์ พรหมในหลายๆ ชั้นหมดโอกาสได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางชั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบังเกิดนับสิบนับร้อยพระองค์แล้ว ก็ยังคงเป็นพรหมอยู่อย่างนั้น ไม่มีโอกาสได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์ ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอยู่ร่ำไป จนกว่าจะได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ฟังธรรม บุญบารมีเต็มเปี่ยม จึงจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้

ตารางแสดงอายุของรูปพรหม 16 ชั้น

รูปพรหม	อายุ
1. ปาริสัชชาภูมิ	1 ใน 3 วิวัฏฏ์ภูมียือสงไขยกัป ¹
2. บุโรหิตาภูมิ	1 ใน 2 วิวัฏฏ์ภูมียือสงไขยกัป
3. มหาพรหมาภูมิ	1 วิวัฏฏ์ภูมียือสงไขยกัป
4. ปริตตภาภูมิ	2 มหากัป
5. อัปป์มาณภาภูมิ	4 มหากัป
6. อาภัสสราภูมิ	8 มหากัป
7. ปริตตสุภาภูมิ	16 มหากัป
8. อัปป์มาณสุภาภูมิ	32 มหากัป
9. สุภิกิณหาภูมิ	64 มหากัป
10. เวหป์ผลาภูมิ	500 มหากัป
11. อลัญญีลัตตาภูมิ	500 มหากัป
12. อวิหาสุทธาวาสภูมิ	1,000 มหากัป
13. อตป์ปาสุทธาวาสภูมิ	2,000 มหากัป
14. สุทส์สาสุทธาวาสภูมิ	4,000 มหากัป
15. สุทส์สีสุทธาวาสภูมิ	8,000 มหากัป
16. อกนิฏฐสุทธาวาสภูมิ	16,000 มหากัป

¹ ดูอธิบายเพิ่มเติมในพระสูตร และอรรถกถาแปล อังคตตรนิกาย จตกนิบาต, มก. เล่ม 35 หน้า 371.

บทที่ 6

อรูปพรหมภูมิ



เนื้อหาบทที่ 6 อรูปพรหมภูมิ



- 6.1 ความหมายของคำว่า อรูปพรหมภูมิ
- 6.2 ระดับชั้นของอรูปพรหม



อรูปภาพ เป็นภาพหนึ่งซึ่งอยู่ในภพ 3 อันประกอบด้วยกามภพ รูปภพ และอรูปภพ เป็นที่สถิตของ อรูปพรหมทั้งหลาย บุคคลเมื่อครั้งเป็นมนุษย์นอกจากจะทำทาน รักษาศีล เป็นปกติแล้ว ยังตั้งใจเจริญ ภาวนาเป็นประจำ จนสามารถเข้าถึงอรุปรมาณได้ เมื่อละโลกไปแล้วจึงได้บังเกิดในอรูปภพ ซึ่งอยู่สูงขึ้นไป จากรูปภพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย สภาพความเป็นอยู่ และที่ตั้งของอรูปภพแต่ละชั้นได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย และลักษณะของอรูปพรหมที่อยู่ในแต่ละชั้นได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 6

อรุปรพรมภุมิ

คววมนำ

อรุปรพรมภุมิ เป็นสถณที่อยูขงอรุปรพรมซึ่งเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้เจริญภวนาจนกระทั่งทำอรุปรพรมนให้บังเกิดขึ้นได้ เมื่อละโลกแล้วจึงมำบังเกิดเป็นอรุปรพรมอยู่ในชั้นต่งต่งตามกำล้งคววมแก้่ออนขงฉมนขงตน อรุปรพรมมีทั้งหมด 4 ชั้น มีทิพยสมบัติต่งหลายที่ละเอียดประณีตมกกว่ในอรุปรพรมหลายเท่ำ อรุปรพรมที่อยู่ในแต่ละชั้นมีรัศมีภยที่สว่างไสวมกน้อยต่งต่งกัน อรุปรพรมที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่จะมีรัศมีภยที่สว่างและประณีตมกกว่ในชั้นล่ง อำยขงอรุปรพรมที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่ก็จะยวณนกว่ในชั้นล่ง



6.1 คววมหมยขงคว่ำ อรุปรพรมภุมิ

อรุปรพรมภุมิ คือ ภพอันเป็นที่อยู่ขงอรุปรพรม อยู่ในภุมิที่สูงขึ้นไปกว่อรุปรพม กล่าวคือ สูงกว่อกนิฏฐสุทธวาสภุมิขึ้นไปอีกห้ำล้นห้ำแสนแปดพันโยชน ทั้งยังมีทิพยสมบัติต่งหลายที่มีความสวยงามประณีตกว่ในอรุปรพรมมกมยหลายเท่ำ

อรุปรพรม คือ พรมที่ไม่ใช่อรุปรพรม มีภยอันสวยงาม ประณีต ละเอียด สว่างไสวกว่อรุปรพรมอุปติขึ้นเพราะเหตุแห่งการบำเพ็ญอรุปรพรมกุศล ฉมนที่บังเกิดขึ้นเรียกว่อรุปรพรม เป็นฉมนที่เกิดขึ้นจากการเจริญภวนา โดยมีได้สนใจเพ่งนิมิตที่เป็นรูปเป็นอรณแต่ประการใด กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ได้ก้าวล่งอรณที่เป็นรูปกรรมฐนได้แล้ว เมื่อฉมนเกิดขึ้นจึงเป็นฉมนที่ปราศจากรูปเป็นอรณ เรียกว่ อรุปรพรมเป็นฉมนที่มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว เมื่อตยลงในขณะที่ฉมนยังไม่เสื่อมยอมบังเกิดในอรุปรพม พรมชนิดนี้จัดว่าเป็นอภัพลัตว์ ไม่สามารถมตรัสรู้หรือพ้นจกทุกขได้ในชาตินั้น อนึ่ง อลัญญีลัตตพรมก็จัดเป็นอภัพลัตว์เช่นเดียวกัน

6.2 ระดับชั้นขงอรุปรพรม

เราได้ทราบแล้วว่า การมำบังเกิดเป็นอรุปรพรมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่ใฝ่ใจในการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งกระทำอรุปรพรมนให้เกิดขึ้นได้ เมื่อละโลกแล้วก็จะไปบังเกิดเป็นอรุปรพรม

ในบรรดาอรุปรพรมต่งหลายยังมีการแบ่งระดับชั้นตามภุมิที่อยู่ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ชั้น มีหลักการแบ่งชั้นคือ แบ่งตามระดับคววมแก้่ออนขงกำล้งฉมน อรุปรพรมที่มีกำล้งฉมนอ่อน จะอยู่ในชั้นล่ง ส่วนอรุปรพรมที่มีกำล้งฉมนแก้่ จะอยู่ในชั้นที่สูงขึ้นไป ดังนี้

1. **อากาศาณัฎฐายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลुอากาศาณัฎฐายตนฌาน หรืออรุปรมาณที่ 1 คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาอากาศไม่มีที่สิ้นสุดเป็นอารมณ์ ภูมินี้ที่อยู่สูงจากอกนิภุสสุทฐาวาสภูมิจนมาหาล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ อรุปรพรมในชั้นนี้มีอายุ 20,000 มหากัป

2. **วิญญาณัฎฐายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลुวิญญาณัฎฐายตนฌาน หรืออรุปรมาณที่ 2 คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความรู้สึกว่ามีอากาศมาเป็นอารมณ์ ภูมินี้ที่อยู่สูงจากอากาศาณัฎฐายตนภูมิจนมาหาล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ อรุปรพรมในชั้นนี้มีอายุ 40,000 มหากัป

3. **อากิณัจฉายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุอากิณัจฉายตนฌาน หรืออรุปรมาณที่ 3 คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความว่างที่ละเอียดยิ่งกว่าอากาศ (อวกาศ) ที่ไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยเป็นอารมณ์ ภูมินี้ที่อยู่สูงจากวิญญาณัฎฐายตนภูมิจนมาหาล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ อรุปรพรมในชั้นนี้มีอายุ 60,000 มหากัป

อาฬารดาบส กาลามโคตร ซึ่งเป็นอาจารย์ของเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อครั้งทรงออกแสวงหาโมกขธรรม เมื่อละโลกแล้วก็มาบังเกิดเป็นอรุปรพรมในชั้นนี้

4. **เนวลัณณานาฬัณณายตนภูมิ** คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของผู้บรรลุเนวลัณณานาฬัณณายตนฌาน หรืออรุปรมาณที่ 4 คือ บำเพ็ญฌานโดยเอาความรู้สึกว่าไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยละทิ้งไป เอาความรู้สึกที่นิ่งสนิท มีแต่ลัณณอย่างละเอียดเป็นอารมณ์ ภูมินี้ที่อยู่สูงจากอากิณัจฉายตนภูมิจนมาหาล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ เป็นอรุปรภูมิชั้นที่สูงที่สุด และเป็นภูมิที่อยู่สูงกว่าภูมิใดๆ ในภพ 3 อรุปรพรมในชั้นนี้มีอายุ 84,000 มหากัป

อุททดาบส रामบุตร ซึ่งเป็นอาจารย์ของเจ้าชายสิทธัตถะ เมื่อครั้งทรงออกแสวงหาโมกขธรรม เมื่อละโลกแล้วก็มาบังเกิดเป็นอรุปรพรมในชั้นนี้

สรุป

นักศึกษาได้ทราบแล้วว่า การมาบังเกิดเป็นอรุปรพรมนั้น เมื่อครั้งเป็นมนุษย์จะต้องหมั่นสั่งสมบุญทั้งทาน ศีล ภาวนา โดยเฉพาะการเจริญภาวนา จะต้องทำจนถึงขั้นได้อรุปรมาณ เป็นฌานที่สูงกว่าอรุปรมาณขึ้นไปอีก เมื่อละโลกแล้วจึงมาบังเกิดเป็นอรุปรพรมอยู่ในอรุปรภพ มีอายุชยยืนยาวนานมากดังกล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้เองจึงยากที่จะมีโอกาสได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบังเกิดเป็นพันเป็นหมื่นพระองค์ อรุปรพรมทั้งหลายก็ยังคงมีชีวิตอยู่บนอรุปรภพ ไม่มีโอกาสได้ฟังธรรม โอกาสที่จะหลุดพ้นจากวัฏสงสารก็ยิ่งยากมากกว่าอรุปรพรมหลายเท่านัก อรุปรพรมจึงได้ชื่อว่าเป็นอภัพพลัตว์ คือไม่สามารถหลุดพ้นจากทุกข์ได้ในชาตินั้น นอกจากนี้ เมื่อถึงคราวหมดบุญจากอรุปรพรมแล้ว ก็ยังต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารต่อไปอีก ซึ่งไม่แน่ว่าจะต้องไปเกิดเป็นอะไรต่อไป อาจเป็นเทวดา มนุษย์ หรือเกิดในอบายภูมิ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตที่มาส่งผลในช่วงนั้น

ดังนั้น เพื่อความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และเพื่อความปลอดภัยจากภัยในอบาย นักศึกษาจึงควรหมั่นสั่งสมบุญให้มาก ทั้งทาน ศีล ภาวนา และอธิษฐานให้ตนเองได้หลุดพ้นจากทุกข์ ได้พบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือได้พบกัลยาณมิตรที่จะแนะนำเราให้สร้างความดีอย่างต่อเนื่องตลอดไป

บทที่ 7

โลกุตระภูมิ

เนื้อหาบทที่ 7

โลกุตระภูมิ

7.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องโลกุตระภูมิ

- 7.1.1 ความหมายของโลกุตระภูมิ
- 7.1.2 ศัพท์ที่น่าศึกษา

7.2 โสดาบันโลกุตระภูมิ

- 7.2.1 ความหมายของโสดาบันโลกุตระภูมิ
- 7.2.2 คุณวิเศษของพระโสดาบัน
- 7.2.3 ประเภทของพระโสดาบัน
- 7.2.4 พระโสดาบันผู้ท่องเที่ยวใน 2 โลก

7.3 สกิทาคามีโลกุตระภูมิ

- 7.3.1 ความหมายของสกิทาคามีโลกุตระภูมิ
- 7.3.2 คุณวิเศษของพระสกิทาคามี
- 7.3.3 ประเภทของพระสกิทาคามี

7.4 อนาคามีโลกุตระภูมิ

- 7.4.1 ความหมายของอนาคามีโลกุตระภูมิ
- 7.4.2 คุณวิเศษของพระอนาคามี
- 7.4.3 ประเภทของพระอนาคามี

7.5 อรหัตโลกุตระภูมิ

- 7.5.1 ความหมายของอรหัตโลกุตระภูมิ
- 7.5.2 คุณวิเศษของพระอรหันต์
- 7.5.3 ประเภทของพระอรหันต์



แนวคิด



1. ภูมิของพระโสดาบัน เป็นภูมิลำดับแรกในโลกุตระภูมิ เป็นภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ถึงกระแสพระนิพพาน เป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น ผู้ที่เป็นพระโสดาบัน มีคุณวิเศษสามารถละสังโยชน์ได้ 3 อย่าง คือ ลักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาส จะกลับมาเกิดอีกไม่เกิน 7 ชาติ

2. ภูมิของพระสกิทาคามี เป็นโลกุตระภูมิลำดับที่ 2 เป็นภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ที่จะกลับมาเกิดอีกเพียงครั้งเดียว ผู้ที่จะเข้าถึงสภาวะของความเป็นพระสกิทาคามี จะต้องผ่านความเป็นพระโสดาบันก่อน พระสกิทาคามี มีคุณวิเศษสามารถละสังโยชน์ที่พระโสดาบันละได้ และสามารถขจัดสังโยชน์เพิ่มอีก 2 ตัว คือ กามราคะ และปฏิฆะ ให้เบาบางลงได้อีกด้วย

3. ภูมิของพระอนาคามี เป็นโลกุตระภูมิลำดับที่ 3 ของโลกุตระภูมิ ซึ่งจะต้องเจริญภาวนาผ่านความเป็นพระโสดาบัน และพระสกิทาคามีมาตามลำดับ จึงจะเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระอนาคามี พระอนาคามีมีคุณวิเศษสามารถละสังโยชน์เบื้องต่ำทั้ง 5 อย่าง ซึ่งละสังโยชน์ต่อจากพระสกิทาคามีอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ และปฏิฆะ ผู้ที่เป็นพระอนาคามี เมื่อละโลกแล้ว จะบังเกิดในพรหมชั้นสุทธาวาส และบรรลุประอรหัตตบารมีนั้น ไม่กลับมาเกิดอีก

4. ภูมิของพระอรหัตต์เป็นโลกุตระภูมิลำดับสุดท้าย อันเป็นภูมิขั้นสูงสุดของโลกุตระภูมิ เป็นเป้าหมายอันสูงสุดของมวลมนุษยชาติ การจะเป็นพระอรหัตต์จะต้องเจริญภาวนาผ่านความเป็นอริยบุคคลทั้ง 3 ชั้น มาตามลำดับ แล้วจึงจะเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระอรหัตต์ได้ คุณวิเศษของพระอรหัตต์ คือ นอกจากละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ 5 ประการแล้ว ในขั้นนี้สามารถละสังโยชน์เบื้องสูงอีก 5 ประการ คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา เมื่อละกิเลสได้หมดแล้ว ได้ชื่อว่าเป็นพระอรหัตต์ อันเป็นการทำกิจของการเกิดเป็นมนุษย์ได้สมบูรณ์แล้ว เป็นผู้มีความบริสุทธิ์กาย วาจา ใจ อย่างเต็มเปี่ยม เป็นผู้ที่ควรแก่การบูชา และได้ชื่อว่าเป็นทักษิณบุคคลโดยแท้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบาย ความหมาย คุณวิเศษ และประเภทของโสดาบันโลกุตระภูมิได้อย่างถูกต้อง

2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบาย ความหมาย คุณวิเศษ และประเภทของสกิทาคามีโลกุตระภูมิได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบาย ความหมาย คุณวิเศษ และประเภทของอนาคามีโลกุตระภูมิได้อย่างถูกต้อง

4. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบาย ความหมาย คุณวิเศษ และประเภทของอรหัตต์โลกุตระภูมิได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 7

โลกุตระภูมิ

ความนำ

ในบทเรียนทั้ง 6 บทที่ผ่านมา นักศึกษาได้ทำความเข้าใจในเรื่องปรโลก อันเป็นสถานที่อยู่ของชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลายหลังจากละโลกไปแล้ว อันเป็นสถานที่หมุ่สัตว์ทั้งหลายจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักหมดสิ้น โดยมีมนุษย์ภูมิเป็นศูนย์กลางแห่งการสร้างบุญและบาป อบายภูมิเป็นสถานที่รองรับผู้ที่สร้างบาปอกุศลหลังจากละโลกแล้ว เทวภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ เป็นสถานที่รองรับผู้ที่สร้างกุศลหลังจากละโลก แต่ภูมิทั้งหลายเหล่านั้นยังตกอยู่ในภพของไตรลักษณ์ ในภูมิที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จัดอยู่ในโลกียภูมิ คือ ภูมิของปุถุชน ผู้ที่ยังท่องเที่ยวไปในภพ 3 มีทั้งสุขและทุกข์อย่างไม่มีความสิ้นสุด

ส่วนในบทนี้ นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจในเรื่องของโลกุตระภูมิ ซึ่งเป็นภูมิของพระอรหันตบุคคล อันเป็นภูมิที่พ้นจากภพ 3 พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดตามลำดับของการตัดละกิเลส ไปสู่ฝั่งพระนิพพาน และอันเป้าหมายสูงสุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์

7.1 ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องโลกุตระภูมิ

ในหัวข้อแรกนี้นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจข้อมูลฐานในเรื่องของโลกุตระภูมิเสียก่อน เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันว่า มีความหมายอย่างไร มีศัพท์อะไรบ้างที่ต้องรู้ และทำความเข้าใจ เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาของบทต่อไป

7.1.1 ความหมายของโลกุตระภูมิ

โลกุตระภูมิ¹ คือ ภูมิหรือชั้นที่พ้นจากภพ 3 คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ หมายถึง ระดับจิตของพระอรหันตบุคคลที่พ้นจากกิเลสโดยเด็ดขาดตามลำดับ และรวมถึงอมตมทานิพพานด้วย ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 และนิพพาน 1 หรือเรียกว่า โลกุตระธรรม 9 ซึ่งเป็นเรื่องที่มีมนุษย์ทุกคน จำเป็นต้องรู้อย่างยิ่ง ไม่รู้ไม่ได้ ไม่รู้อันตราย ทั้งนี้เพราะเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิต

7.1.2 ศัพท์ที่นำศึกษา

ศัพท์ที่มีความเกี่ยวข้องกับโลกุตระภูมิ ที่นักศึกษาต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นมีดังนี้

ปุถุชน คือ ผู้ที่ยังหนาแน่นด้วยกิเลส คนที่มีกิเลสมาก หมายถึง คนธรรมดาทั่วไปที่ยังตกอยู่ในอำนาจกิเลส ทั้งโลภะ โทสะ และโมหะ รวมถึงเหล่าเทวดาที่ยังมิได้บรรลุนิพพานในขั้นต่างๆ ด้วย

¹ ภูมินานัตตญาณนิตเทศ, ขุททกนิกาย ปฏิสัมภทามวรรค, มก. เล่ม 68 ข้อ 175 หน้า 812.

อริยบุคคล คือ ผู้ไกลจากกิเลส หรือ บุคคลผู้บรรลุนิพพาน มีโสดาปัตติมารค เป็นต้น ไม่ทำบาปอกุศลแม้เพียงเล็กน้อย สามารถสละชีวิตของตนได้เพื่อรักษาคุณธรรมเอาไว้ อีกทั้งมีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ จึงได้รับการขนานนามว่า พระอริยเจ้า และไม่ว่าจะอยู่ในเพศภาวะของบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เป็นมนุษย์หรือเทวดาก็เป็นพระอริยบุคคลได้เหมือนกัน

อนุสัย คือ กิเลสที่แฝงตัวนอนเนื่องอยู่ในสันดาน มี 7 ประการ คือ

- | | | | |
|--------------|-----------------|-----------|----------------|
| 1. กามราคะ | ความกำหนัดยินดี | 5. มานะ | ความถือตัว |
| 2. ปฏิฆะ | ความหงุดหงิด | 6. ภวราคะ | ความกำหนัดในภพ |
| 3. ทิฏฐิ | ความเห็นผิด | 7. อวิชชา | ความไม่รู้ |
| 4. วิจิกิจฉา | ความลังเลสงสัย | | |

สังโยชน์ คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ หรือธรรมที่มัดใจสัตว์ไว้กับ ทุกข์ มี 10 ประการ คือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต่ำ 5 ประการ ได้แก่

1. ลักกายทิฏฐิ
 2. วิจิกิจฉา
 3. สีสัพพตปรามาส
 4. กามฉันทะ
 5. พยาบาท
- ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตน
ความลังเลสงสัย
ความถือมั่นในศีลพรต
ความพอใจในกามคุณ
ความคิดแค้นผู้อื่น

และอุทัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ประการ ได้แก่

6. รูปราคะ
 7. อรูปราคะ
 8. มานะ
 9. อุทธัจจะ
 10. อวิชชา
- ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต
ความติดใจในอรูปธรรม
ความถือตัวว่าเป็นนั่นเป็นนี่
ความฟุ้งซ่าน
ความไม่รู้จริง

7.2 โสดาบันโลกุตรภูมิ

ภูมิของพระโสดาบัน เป็นโลกุตรภูมิขั้นต้น เป็น 1 ใน 4 ของโลกุตรภูมิ

7.2.1 ความหมายของโสดาบันโลกุตรภูมิ

โสดาบันโลกุตรภูมิ คือ ภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ถึงกระแสพระนิพพาน เป็นพระอริยบุคคลขั้นต้น พระโสดาบันเป็นสัทธานุจारी จะมีความเสื่อมใสแบบไม่สงสัยในพระรัตนตรัย และศีลไม่ขาดตลอดไป จัดเป็นทักขิไณยบุคคลหนึ่งใน 8 จำพวก

ในภาคปฏิบัติของการเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระธรรมกาย ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ขยายความในส่วนนี้ว่า หมายถึง ภาวะที่เข้าถึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระธรรมกายโสดาบัน ซึ่งมีอยู่ภายในกลางกายของทุกคน

7.2.2 คุณวิเศษของพระโสดาบัน

เราจะเห็นว่า ในสมัยพุทธกาลมีผู้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันเป็นจำนวนมาก ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ แล้วใช้อะไรเป็นหลักในการตรวจสอบว่า คนนั้นบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน เขาวัดกันที่การขจัดกิเลสอาสวะให้หมดไปจากใจ ซึ่งพระโสดาบันสามารถละสังโยชน์เบื้องต้นได้ 3 ชนิด¹ คือ

1. **สักกายทิฏฐิ** คือ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ความเห็นเป็นเหตุถือตัวตน เช่น เห็นรูปเป็นตน เห็นเวทนาเป็นตน
2. **วิจิกิจฉา** คือ ความสงสัยในพระรัตนตรัย และในกุศลธรรมทั้งหลาย
3. **สีลัพพตปรามาส** คือ ความยึดมั่นในข้อปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่เข้าใจว่าเป็นข้อปฏิบัติที่บริสุทธิ์หลุดพ้น เช่น การประพฤติวัตรอย่างโค การนอนบนหนามของพวกโยคี เป็นต้น

7.2.3 ประเภทของพระโสดาบัน

ดังที่กล่าวมาแล้วพระโสดาบันสามารถละสังโยชน์ 3 ประการ ตัดขาดออกจากใจได้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษนั้น แม้ว่าจะตัดสังโยชน์ได้เพียง 3 ประการก็ตาม แต่ก็สามารถตัดเส้นทางในการเวียนว่ายตายเกิดให้สั้นลงได้อีกด้วย เพราะผู้เป็นโสดาบันบุคคลมีกฎตายตัวว่า ย่อมเกิดอีกไม่เกิน 7 ชาติ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของพระโสดาบันได้เป็น 3 ประเภท² ดังนี้

ประเภทที่ 1 เอกพีชีโสดาบัน จะเกิดเพียงชาติเดียว เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อการเสวยวิมุตติสุขในอายตนิพพานมากที่สุด เพราะเมื่อมาเกิดแล้ว ลงมือปฏิบัติธรรมก็จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเป็นพระอริยบุคคลที่สูงที่สุดในพระพุทธศาสนา

ประเภทที่ 2 โกลังโกลโสดาบัน เป็นพระอริยบุคคลที่มีความพิเศษรองลงมา คือ จะมาเกิดอีกเพียง 2-3 ชาติเท่านั้น แล้วจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ประเภทที่ 3 สัตตักขัตตุปรมโสดาบัน คือ เป็นพระอริยบุคคล ที่จะต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกไม่เกิน 7 ชาติ ก็จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

การที่พระโสดาบัน แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังที่กล่าวมา เพราะว่าการสั่งสมบุญบารมี อีกทั้งอินทรีย์ 5 ที่อบรมมาแตกต่างกัน เช่น ผู้ที่สร้างบารมีมาอย่างแก่กล้า เกิดในภพชาตินี้ เมื่ออินทรีย์ทั้ง 5 ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ถึงความแก่รอบสมมาเสมอ ก็สามารถบรรลุผลได้อย่างรวดเร็ว พระโสดาบันประเภทนี้ คือ ประเภทเอกพีชีดังกล่าว

¹ สังคี่ติสูตร, ทิมนิกาย ปาฏิกวรรค, มก. เล่ม 16 ข้อ 284 หน้า 201.

² เอกาภิญญาสูตร, สังยุตตนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 31 ข้อ 900 หน้า 32.

7.2.4 พระโสดาบันผู้ท่องเที่ยวอยู่ใน 2 โลก

พระโสดาบัน เป็นผู้ที่ฝึกฝนตนเองได้เป็นอย่างดี ล้างสมบุญบาปมีจนสามารถตัดกิเลสได้ 3 ประการ จนมีกิเลสเบาบาง เป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา คือ ไม่ต้องไปเกิดในอบายอีกต่อไป เป็นผู้ปิดอบายได้โดยเด็ดขาด เพราะจิตจะมีความผ่อนคลายตลอดเวลาถ้าไม่เกิดเป็นมนุษย์อีกก็จะไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นใดชั้นหนึ่งอย่างแน่นอน และมีทิพยสมบัติ วิมาน บริวารอันอลังการ เป็นสหายแห่งเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ มีคำอ้างอิงในโมคคัลลานสูตร¹ ถึงการที่พระโสดาบันย่อมเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ ซึ่งสรุปย่อ ดังนี้

พระโมคคัลลานะได้ไปยังวิมานของติสสมหาพรหม อดีตเป็นพระภิกษุผู้บรรลุฌาน เมื่อละสังขารแล้วจึงไปเกิดเป็นพรหม พระโมคคัลลานะได้สอบถามติสสมหาพรหมว่า “ในบรรดาเทวดาที่ท่านรู้จัก เทวดาชั้นใดที่เป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ซึ่งมีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา และเป็นผู้ที่เที่ยงแท้ว่าจะตรัสรู้ในเบื้องหน้า”

ติสสมหาพรหมตอบว่า “ข้าพเจ้าเห็นว่า เทวดาที่มีคุณวิเศษ ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันนั้น มีอยู่ในสวรรค์ทุกชั้น ตั้งแต่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถึงปรนิมมิตตสวรรค์ เทวดาเหล่านี้ ย่อมเป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้จะตรัสรู้ในเบื้องหน้าทั้งนั้น”

จากบทสนทนาจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เป็นพระโสดาบันนั้น จะเกิดในสวรรค์ทุกชั้น ตั้งแต่ชั้นที่ 1 จนถึงชั้นที่ 6 เป็นผู้ไม่ตกต่ำ และจะต้องบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในกายภาคหน้าอย่างแน่นอน เมื่อเกิดบนสวรรค์แล้วอย่างไรก็ต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพื่อจะบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงต่อไป หรืออาจจะบรรลุบนสวรรค์ก็ได้เช่นกัน

7.3 สกิทาคามีโลกุตระภูมิ

ภูมิของพระสกิทาคามี เป็นโลกุตระภูมิลำดับที่ 2 ซึ่งจะต้องเจริญภาวนาผ่านโสดาบันโลกุตระภูมิก่อน จึงจะเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระสกิทาคามี

7.3.1 ความหมายของสกิทาคามีโลกุตระภูมิ

สกิทาคามีโลกุตระภูมิ คือ ภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ที่กลับมาเกิดอีกเพียงครั้งเดียว หมายความว่า ผู้ที่เข้าถึงภูมินี้แล้ว ย่อมได้ชื่อว่า เป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอริยบุคคลในลำดับที่ 2 ในพระพุทธศาสนาต่อจากพระโสดาบัน และจะเกิดอีกชาติเดียวเท่านั้นก็จะดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน

ในภาคปฏิบัติของการเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระธรรมกาย ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ขยายความในส่วนนี้ว่า หมายถึง ภาวะที่เข้าถึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระธรรมกายสกิทาคามี ซึ่งมียู่ภายในกลางกายของทุกคน

7.3.2. คุณวิเศษของพระสกิทาคามี

ในสมัยพุทธกาลนอกจากจะมีผู้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันเป็นจำนวนมาก ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์แล้ว ผู้ที่บรรลุธรรมเป็นพระสกิทาคามีก็มีจำนวนมากเช่นกัน คุณวิเศษของการเป็นพระโสดาบัน คือ

¹โมคคัลลานสูตร, อังคุดตรนิกาย ฉักกนิบาต, มก. เล่ม 36 ข้อ 305 หน้า 619

สามารถ ละสังโยชน์เบื้องต้นได้ 3 ชนิด คือ

ลักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิล্পพตปรามาส แต่ถ้าเป็นพระสภิกาคามีจะทำสังโยชน์เบื้องต้นอีก 2 ชนิดที่เหลือ ได้แก่ กามราคะ คือ ความพอใจในกาม และปฏิฆะ คือ ความกระทบกระทั่งทางใจ ให้เบาบางลงได้อีกด้วย ความบริสุทธิ์ของกาย วาจา และใจ ก็จะมีมากขึ้นตามลำดับ

7.3.3 ประเภทของพระสภิกาคามี

ดั่งที่นักศึกษาทราบแล้วว่า พระสภิกาคามีจะเกิดอีกเพียงชาติเดียว ซึ่งประเภทของพระสภิกาคามีที่จะบรรลุเป็นพระอรหันต์ในอนาคตมี 5 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 คือ ผู้ที่ครั้งเป็นมนุษย์ได้สำเร็จเป็นพระสภิกาคามีบุคคล ครั้นอุปบัติไปเป็นเทวดาในเทวโลก และเมื่อจุติกลับมาเกิดใหม่เป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง ก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน

ประเภทที่ 2 คือ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระสภิกาคามีในมนุษย์โลก แล้วทำความเพียรต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งจนกระทั่งบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน ในขณะที่เป็นมนุษย์นั่นเอง

ประเภทที่ 3 คือ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระสภิกาคามีตั้งแต่ตอนเป็นมนุษย์ เมื่ออุปบัติเป็นเทวดาได้เจริญภาวนาต่อจนได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพานในเทวโลกนั้น

ประเภทที่ 4 คือ เทวดาที่บำเพ็ญเพียรภาวนา จนกระทั่งบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในเทวโลก และดับขันธเข้าสู่พระนิพพานในเทวโลกนั่นเอง

ประเภทที่ 5 คือ ท่านที่สำเร็จเป็นพระสภิกาคามีตอนเป็นเทวดา แต่ครั้นหมดอายุขัยจุติมาเกิดเป็นมนุษย์ พร้อมกับมีบุญในตัวที่ท้าวติดตามมา เมื่อได้เจริญภาวนา ก็ย่อมบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ และเข้านิพพานในมนุษย์โลกนี้เอง

7.4 อนาคามีโลกุตระภูมิ

ภูมิของพระอนาคามีเป็นโลกุตระภูมิลำดับที่ 3 ของโลกุตระภูมิ ซึ่งจะต้องเจริญภาวนาผ่านพระโสดาบันโลกุตระภูมิ และสภิกาคามีโลกุตระภูมิมาก่อน จึงจะเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระอนาคามี

7.4.1 ความหมายของอนาคามีโลกุตระภูมิ

อนาคามีโลกุตระภูมิ คือ ภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ที่จะไม่กลับมาเกิดอีก หมายความว่า ผู้ที่เข้าถึงภูมินี้แล้ว ย่อมได้ชื่อว่า เป็นพระอนาคามี เป็นพระอริยบุคคลในลำดับที่ 3 ในพระพุทธศาสนาต่อจากพระสภิกาคามี และจะไม่กลับมาเกิดในกามภพอีก

ในภาคปฏิบัติการเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระธรรมกายของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ขยายความในส่วนนี้ว่า หมายถึง ภาวะที่เข้าถึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระธรรมกายอนาคามี ซึ่งมีอยู่ภายในกลางกายของทุกคน

7.4.2 คุณสมบัติของพระอนาคามี

ดังกล่าวมาข้างต้นแล้วว่า พระอนาคามีจะต้องผ่านภาวะของการเป็นพระโสดาบัน และภาวะของการเป็นพระสกิทาคามีอีกเป็นขั้นที่ 2 จึงจะมาถึงขั้นพระอนาคามี ซึ่งพระอนาคามีทรงคุณสมบัติ คือ ย่อมละอนุสัยได้เด็ดขาดเพิ่มอีก 2 ชนิด จากพระโสดาบัน และพระสกิทาคามี ได้แก่

1. กามราคานุสัย คือ ความยินดีพอใจในกามคุณ
2. ปฏิฆานุสัย คือ การติดอยู่ในความไม่พอใจในอารมณ์ทั้งหลายที่มากกระทบ

7.4.3 ประเภทของพระอนาคามี

ผู้ที่บรรลุลุทธิธรรมเข้าถึงสภาวะความเป็นพระอนาคามีแล้ว หลังจากละโลกแล้ว จะบังเกิดในพรหมชั้นสุทธาวาส อันเป็นที่บังเกิดของบุคคลผู้เข้าถึงสภาวะความเป็นพระอนาคามี เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภทดังนี้

1. **อันตรารปรินิพพายี** คือ พระอนาคามีอริยบุคคล เมื่อบังเกิดในพรหมสุทธาวาส ชั้นใดชั้นหนึ่งแล้ว ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน ภายในอายุครึ่งแรกของพรหมสุทธาวาส
2. **อุพทัจจปรินิพพายี** คือ พระอนาคามีอริยบุคคล เมื่อบังเกิดในพรหมสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่ง ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน ภายในอายุครึ่งหลังของพรหมสุทธาวาส
3. **อสังขารปรินิพพายี** คือ พระอนาคามีอริยบุคคล เมื่อบังเกิดในพรหมสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่ง ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในภพภูมินั้นอย่างสะดวกสบาย ไม่ต้องใช้ความเพียรพยายามมาก ก็ดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน
4. **สลังขารปรินิพพายี** คือ พระอนาคามีอริยบุคคล เมื่อบังเกิดในพรหมสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่ง ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในภพภูมินั้น โดยต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างแรงกล้า จึงจะดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน
5. **อุทธังโสโตกนิฏฐคามี** คือ พระอนาคามีอริยบุคคล ที่บังเกิดในพรหมสุทธาวาสชั้นต่ำที่สุด คือ ชั้นอวิหาสุทธาวาส จากนั้นจึงจุติในพรหมสุทธาวาสในชั้นสูงๆ ขึ้นไปตามลำดับ คือ อตปปา สุตัสสา สุตัสสี และอกนิฏฐา แล้วจึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วจึงดับขันธเข้าสู่พระนิพพานในอกนิฏฐพรหม ซึ่งเป็นพรหมสุทธาวาสชั้นที่สูงที่สุด

7.5 อรหัตโลกุตระภูมิ

ภูมิของพระอรหันต์เป็นโลกุตระภูมิลำดับสุดท้าย อันเป็นภูมิขั้นสูงสุดของโลกุตระภูมิ ซึ่งจะต้องเจริญภาวนาผ่านโลกุตระภูมิทั้ง 3 ชั้นข้างต้นมาก่อน จึงจะเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระอรหันต์ได้ ผู้ที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ต้องเป็นผู้มีปัญญาอันยอดเยี่ยม สามารถประหารกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปได้ และผู้ที่บรรลุลุทธิธรรมเป็นพระอรหันต์จะได้รับการยกย่องบูชาอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้สะอาดบริสุทธิ์ทั้ง กาย วาจาใจ ในพระพุทธศาสนาแล้ว

7.5.1 ความหมายของอภิปุทธภูมิ

อภิปุทธภูมิ คือ ภูมิที่พ้นจากภพ 3 ของผู้ควรแก่การบูชา หมายความว่า ผู้ที่เข้าถึงภูมินี้แล้ว ย่อมได้ชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ เป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุด ในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ควรแก่การบูชา

ในภาคปฏิบัติ การเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระธรรมกาย ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ขยายความในส่วนนี้ว่า หมายถึง ภาวะที่เข้าถึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระธรรมกายอภิปุทธ ซึ่งมีอยู่ภายในกลางกายของทุกคน

7.5.2 คุณวิเศษของพระอรหันต์

พระอรหันต์ทั้งหลายท่านมีคุณธรรมและคุณวิเศษ สามารถกำจัดกิเลสที่ยังเหลือติดอยู่ในสันดาน ได้หมด และสามารถละสังโยชน์เบื้องสูงอีก 5 ชนิด คือ

1. รูปราคะ คือ ความพอใจในรูปนิรมิตหรือรูปภพ
2. อรูปราคะ คือ ความพอใจในอรูปนิรมิตหรืออรูปภพ
3. มานะ คือ ความถือตัว
4. อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่านแห่งจิต
5. อวิชชา คือ ความไม่รู้สภาพความเป็นจริงของธรรม

ดังนั้น คุณวิเศษของพระอรหันต์ คือ สามารถละสังโยชน์เบื้องต่ำ สังโยชน์เบื้องสูงได้หมดสิ้น ไม่เหลือเศษ เป็นพระอริยบุคคลที่ควรบูชาอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา

7.5.3. ประเภทของพระอรหันต์

พระอรหันต์ผู้เป็นอริยบุคคลอันสูงสุดในพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ **ประเภทที่ 1 เจโตวิมุตติ** คือ การหลุดพ้นจากกิเลส ด้วยอำนาจสมถะนำหน้าในการบรรลุนิพพาน **ประเภทที่ 2 ปัญญาวิมุตติ** คือ การหลุดพ้นจากกิเลส ด้วยอำนาจวิปัสสนา นำหน้าในการบรรลุนิพพาน สมดังพุทธวจนะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนทใน มหาโมลลยกยโอวาทสูตร¹ ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าภรรคนี ปฏิบัตินี้ ย่อมเป็นไปเพื่อละโอรัมภาคียสังโยชน์ 5 เมื่อเป็นอย่างนั้น เพราะเหตุไร ภิกษุบางพวกในพระศาสนา นี้ จึงเป็นเจโตวิมุตติ บางพวกเป็น ปัญญาวิมุตติเล่า.

ดูก่อนอานนท ในเรื่องนี้ เรากล่าวความต่างกันแห่งอินทรีย์ ของภิกษุเหล่านั้น.”

จากพระสูตรนี้ แสดงให้ทราบถึงขั้นตอนของการบรรลุนิพพานของพระอรหันต์ 2 ประเภท ต้องผ่านขั้นตอนของการทำสมถะในที่นี้คือ รูปนิรมิต 4 และอรูปนิรมิต 3 เหมือนกัน แต่ที่จัดเป็น 2 ประเภทเพราะ

¹ มหาโมลลยกยโอวาทสูตร, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์, มก. เล่ม 20 ข้อ 159 หน้า 314-315.

ความต่างกันแห่งอินทรีย์ทั้ง 2 คือ เจโตวิมุตติอรหัตต์ อาศัยสมาธิอินทรีย์เป็นตัวนำในการกำจัดราคะ ส่วนปัญญาวิมุตติอรหัตต์ อาศัยปัญญาอินทรีย์ที่แก่กล้าเป็นตัวนำในการกำจัดอวิชชา

สรุป

นักศึกษาคงมีความเข้าใจในเรื่องของโลกุตรภูมิมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องของภูมิที่พ้นจากภพ 3 พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดตามลำดับของการตัดกิเลสของพระอริยบุคคลทั้ง 4 ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหัตต์

การเข้าถึงความเป็นพระอริยบุคคลทั้ง 4 ประเภท ต้องละสังโยชน์ไปตามลำดับ จึงจะเข้าถึงสภาวะธรรมของพระอริยบุคคลต่างๆ ได้ เช่น การเป็นพระโสดาบันต้องเข้าถึงสภาวะธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาบัน คือ ละสังโยชน์เบื้องต้นได้ 3 ประการ การเป็นพระสกิทาคามี ก็ต้องเข้าถึงสภาวะธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาบันก่อน แล้วจึงจะต่อด้วยการเข้าถึงสภาวะธรรมที่ทำให้เป็นพระสกิทาคามี สามารถทำสังโยชน์เบื้องต้นที่เหลืออีก 2 ชนิด ให้เบาบางลงได้ การเป็นพระอนาคามีบุคคล ต้องผ่านสภาวะธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดาบัน และพระสกิทาคามีมาก่อน และการที่จะเป็นพระอรหัตต์ได้ ต้องผ่านขั้นตอนของการเข้าถึงสภาวะธรรมของพระอริยบุคคลทั้ง 3 ประเภทก่อน จึงบรรลุเป็นพระอรหัตต์ พระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

พระอริยบุคคลทั้ง 4 ประเภทนั้น เป็นผู้เข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพาน ตามลำดับเช่นกัน ถ้าเป็นพระอริยบุคคล 3 ชั้นแรก สามารถรู้เห็น เข้าถึงและรู้รสแห่งนิพพานสุขได้ตามส่วนกิเลสที่ตนละได้ ส่วนพระอรหัตต์นั้น สามารถกำจัดกิเลสได้หมดสิ้น จึงเข้าถึงนิพพานและสัมผัสรู้รสแห่งนิพพานได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น โลกุตรภูมิจึงเป็นภูมิที่สำคัญที่สุด และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะพระอรหัตต์อันเป็นพระอริยบุคคลชั้นสุดท้ายของการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เมื่อนักศึกษาทราบอย่างนี้แล้ว ก็จะได้ฝึกฝนตนเองให้ตรงเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ให้สำเร็จต่อไป

บทที่ 8

นิพพาน

เนื้อหาบทที่ 8

นิพพาน

- 8.1 ความมีอยู่จริงแห่งนิพพาน
- 8.2 แนวคิดของคนฉลาด
- 8.3 ความหมายของนิพพาน
- 8.4 ประเภทของนิพพาน
- 8.5 คุณลักษณะที่น่าปรารถนาของนิพพาน
- 8.6 เตรียมความพร้อมไปสู่นิพพาน
- 8.7 การเจริญภาวนาที่มุ่งตรงต่อนิพพาน



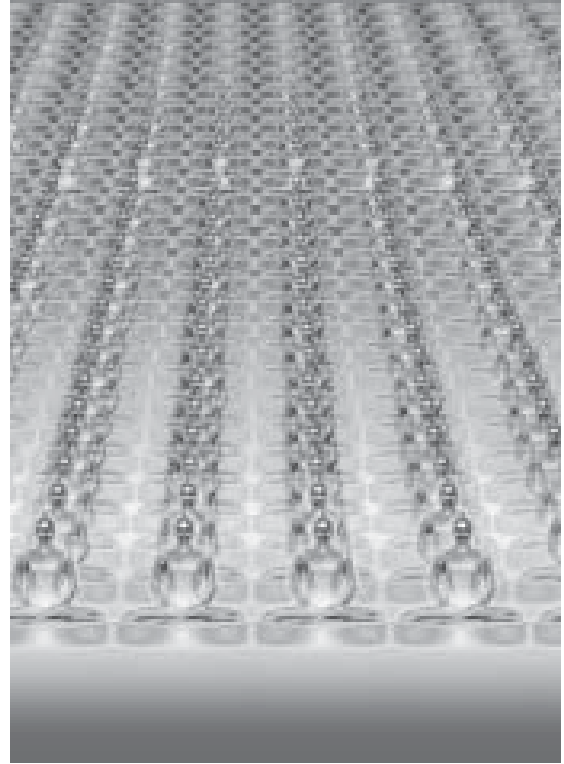
นิพพาน บทสรุปของชีวิตในสังสารวัฏ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะนิพพานเป็นแหล่งแห่งความบริสุทธิ์ เป็นที่ประชุมของผู้บริสุทธิ์ คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งปวง เป็นสถานที่ที่ไม่มีทุกข์เจือปนเลย เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้ใดได้ไปสู่นิพพานผู้นั้นย่อมไม่กลับมาเกิดอีก และพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอันยาวนานหาที่สุดไม่ได้ เพราะหากทำอกุศลกรรมเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ก็จะไปสู่บาปภูมิต้องได้รับทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสยาวนานทีเดียว หรือหากทำกุศลกรรมที่ยังไม่เต็มที่มีเป้าหมายไม่ชัดเจน ไม่มุ่งตรงต่อหนทางพระนิพพาน มีกิเลสที่ยังหนาอยู่ ก็ยังต้องท่องเที่ยวอยู่ในเทวภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ กว่าจะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็ยาวนาน และยังคงต้องวนเวียนอยู่อย่างนี้ไม่สิ้นสุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบายความหมาย ประเภทของนิพพานได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้นักศึกษาสามารถอธิบาย ข้อปฏิบัติเพื่อไปสู่นิพพานได้อย่างถูกต้อง

ความนำ

สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าล้วนเกลียดกลัวความทุกข์ และปรารถนาความสุขโดยส่วนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขที่เป็นอมตนิรันดร์ไม่แปรเปลี่ยนกลับกลายเป็นทุกข์อีก ดังนั้นอมตสุขหรือสุขในพระนิพพาน จึงเป็นเป้าหมายที่ประเสริฐสูงสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใดได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจเป้าหมายชีวิตอันประเสริฐสูงสุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์ ผู้นั้นย่อมสามารถออกแบบชีวิตของตนเองได้ถูกต้องและดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยได้ และในระหว่างที่ยังต้องท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏก็จะเป็นผู้ท่องเที่ยวไปอย่างผู้มีชัยชนะได้ตลอดกาล



ในบทนี้นักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจเรื่องนิพพานอันเป็นสภาวะสูงสุดของโลกุตระภูมิ และเป็นเป้าหมายชีวิตที่สำคัญที่สุดของการเป็นมนุษย์ นักศึกษาจะได้เข้าใจความหมาย ประเภท ลักษณะที่น่าปรารถนา และปฏิบัติทางการดำเนินไปสู่นิพพาน

8.1 ความมีอยู่จริงแห่งนิพพาน

ในเรื่องนิพพานนี้ มีบางท่านแม้จะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ตาม แต่กลับมีความเห็นว่า พระนิพพานไม่มีอยู่จริง เป็นเรื่องไกลตัว และเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะหมดกิเลสบรรลุสภาวะที่เรียกว่า นิพพานได้ หรือบางท่านมีความเชื่อว่า พระนิพพานมีจริง แต่เข้าใจว่าเป็นเรื่องของพระเท่านั้น ฆราวาสอย่างเราไม่เกี่ยวข้อง ไม่ต้องศึกษาก็ได้ ซึ่งความเห็นเหล่านี้เป็นความเห็นผิดที่มีอยู่ในความคิดของคนทั่วไป หรือแม้เรื่องบุญบาป นรกสวรรค์ สำหรับคนทั่วไปก็ยังคงมีความเคลือบแคลงสงสัยว่ามีจริงหรือไม่ หรือบางครั้งถึงขนาดปฏิเสธเลยว่สิ่งเหล่านี้ไม่มี โดยยังมีได้ศึกษาหรือปฏิบัติตามที่ผู้รู้แนะนำไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างลึกซึ้ง ซึ่งในพระไตรปิฎกปรากฏมีพุทธวจนะของพระบรมศาสดายืนยันว่า นิพพานมีอยู่จริง โดยปรมัตถสัจจะ ที่สามารถถูกต้องได้ด้วยกาย (ธรรมกายและนามกาย) ดังจะขอยกพุทธวจนะบางตอนมาดังนี้

“คุณอนภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว
ปรุ้งแต่งไม่ได้แล้ว **มีอยู่** คุณอนภิกษุทั้งหลาย ถ้าธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้วอันปัจจัย
กระทำไม่ได้แล้ว ปรุ้งแต่งไม่ได้แล้ว จักไม่ได้มีแล้วไซ้ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้วเป็น
แล้ว อันปัจจัยกระทำแล้ว ปรุ้งแต่งแล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย

คุณอนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว
ปรุ้งแต่งไม่ได้แล้ว **มีอยู่** ฉะนั้น การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้ว เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำ
แล้ว ปรุ้งแต่งแล้วจึงปรากฏ ฯ”¹

“ฐานะที่บุคคลเห็นได้ยากชื่อว่า นิพพาน ไม่มีตัณหา **นิพพานนั้นเป็นธรรมจริงแท้** ไม่เห็น
ได้โดยง่ายเลย ตัณหาอันบุคคลแทงตลอดแล้ว ก็เลสเครื่องกังวลย่อมไม่มีแก่บุคคลผู้รู้
ผู้เห็นอยู่”²

ถึงแม้ว่าจะยกพุทธวจนะดังกล่าวมายืนยันก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่จะทำให้ใครเข้าใจได้ง่ายๆ เพราะ
นิพพานเป็นเรื่องของผู้ที่หมดกิเลสเท่านั้น และจะรู้เห็นได้ด้วยธรรมจักขุ เหมือนคนสมัยก่อนไม่เชื่อว่าโรค
ภัยไข้เจ็บมีสาเหตุเกิดมาจากเชื้อโรค เพราะมีความเชื่อว่า โรคเกิดจากผีสิงบันดาลให้เป็นไป จนกระทั่งมี
ผู้ฉลาดสามารถคิดค้นผลิตกล้องจุลทรรศน์ขึ้นมา พิสูจน์ได้ว่าเชื้อโรคนั้นมีจริงจึงเชื่อกัน คือเชื่อแบบยังไม่
ได้ใช้กล้องส่องดู เพราะจำกัดด้วยจำนวน มีราคาแพง และใช้ได้เฉพาะกลุ่มคนที่มีความรู้เช่น แพทย์ นักวิจัย
เป็นต้น แต่ที่เชื่อเพราะเขามีผลจากการใช้อุปกรณ์มาให้ชม แม้ตนเองอาจจะไม่ได้ใช้ก็ตาม

ในทางพระพุทธศาสนา การมีดวงตาเห็นธรรม เป็นปัจฉัตตัง คือ รู้เห็นได้ด้วยตนเอง การจะทำ
กล้องหรือดวงตาธรรมไปแจกใครนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ หรือจะไปหยิบยืมใครมาใช้ก็ไม่ได้ เป็นสิ่ง
ต้องทำให้เกิดขึ้นเฉพาะตนเอง เพราะมีอยู่ในตนเองเท่านั้น การจะได้มาซึ่งดวงตาเห็นธรรมหรือตาธรรมกาย
จะต้องปรารภความเพียรหมั่นฝึกหัดขัดเกลาอบรมจิตใจ โดยเข้าไปศึกษากับท่านผู้รู้แจ้งเห็นจริงในภาคปฏิบัติ
และหมั่นปฏิบัติตามท่าน ฝึกอบรมกาย วาจา ใจตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะจิตใจต้องฝึกจิตให้
เป็นสมาธิ มีความสงบ สว่าง จนกิเลสหลุดล่อนไปตามลำดับ ยิ่งสงบมาก สว่างมากเท่าไร เราก็จะมีความ
เชื่อความเลื่อมใสในนิพพานมากเท่านั้น เพราะเป็นสภาวะที่ใกล้เคียงนิพพาน พอเทียบเคียงนิพพานได้ตาม
ลำดับของจิตที่หลุดล่อนจากกิเลสแล้ว ยิ่งกิเลสหลุดล่อนมากเท่าไร ก็ใกล้นิพพานมากเท่านั้น แล้วจึงจะรู้
ว่านิพพานมีอยู่จริง

8.2 แนวคิดของคนฉลาด

ธรรมดาคนส่วนมากมักเชื่อเฉพาะในสิ่งที่ตนเองสัมผัสทางทวารห้าคือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย
เท่านั้นว่า มีอยู่จริง สิ่งอื่นที่พ้นวิสัยการสัมผัสแห่งทวารห้าแล้วไม่มีจริง ความเชื่อเช่นนั้นเป็นการปิดกั้น
ความรู้ความเห็นของตน เท่ากับเป็นการประกาศความไม่ฉลาดของตนเองออกมา โดยลืมไปว่า ตนเองยังมี
ทวารที่ 6 คือ ใจ ที่เมื่อได้รับการฝึกฝนแล้ว สามารถรู้เห็นสิ่งที้นอกเหนือจากทวารทั้งห้าได้ ดังนั้นเพื่อ

¹ อชาตสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 221 หน้า 297.

² ทุติยนิพพานสูตร, ขุททกนิกาย อุทาน, มก. เล่ม 44 ข้อ 159 หน้า 719-720.

ความฉลาดของเรา ควรหันมาศึกษาแนวคิดและข้อปฏิบัติอันไม่ผิดในสิ่งที่ผู้รู้สมัยก่อนใช้ตัดสินใจ ดังที่ท่านกล่าวไว้ใน อปฺปนณกสูตร¹ โดยสรุปความว่า

1. ถ้ามีสมณพราหมณ์สองพวก พวกหนึ่งบอกว่า การทำทานไม่มีผล บุญบาปไม่มี โลกนี้โลกหน้าเป็นต้น **ไม่มี** อีกพวกหนึ่งบอกว่า **มี** เราจะมีหลักคิดพิจารณาอย่างไร นักปราชญ์สมัยนั้นเขาคิดว่า ในคำพูดของสมณพราหมณ์ทั้งสองนั้น เราก็กังไม่รู้อะไรเห็น จึงไม่ควรปักใจเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เราคิดว่า ถ้าการทำทาน บุญบาป โลกนี้โลกหน้าไม่มีจริง คนที่ประพฤติทุจริตก็ยังคงดีเดียนว่าเป็นผู้กุศล และไม่เป็นที่ยกย่องของบัณฑิต แต่ถ้าโลกหน้ามีจริงคนที่ประพฤติสุจริตนอกจากถูกดีเดียนในโลกลูกนี้แล้ว ยังต้องพลัดไปสู่อาย ทุคติ วินิบาต ส่วนคนที่ประพฤติสุจริตแม้ถ้าโลกหน้าไม่มีอยู่จริงเขาย่อมได้รับคำสรรเสริญในโลกนี้ ถ้าโลกหน้ามีจริง เขาย่อมได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์

2. ถ้ามีสมณพราหมณ์สองพวก พวกหนึ่งบอกว่า อรูปพรหมไม่มีอยู่โดยประการทั้งปวง อีกพวกหนึ่งบอกว่า อรูปพรหมมีอยู่โดยประการทั้งปวง นักปราชญ์สมัยนั้นคิดว่า เราไม่รู้ไม่เห็นในวาทะ(คำพูด) ทั้งสองอย่าง การที่เราจะเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งว่าจริง เป็นการไม่สมควร แต่เราคิดว่า **ถ้าเราทำทานให้เกิดขึ้น ถ้าอรูปพรหมไม่มีจริง อย่างน้อยเราก็ได้ไปเกิดเป็นรูปพรหม แต่ถ้าอรูปพรหมมีจริง เราจะไปเกิดเป็นอรูปพรหม**

3. ถ้ามีสมณพราหมณ์สองพวก พวกหนึ่งบอกว่า **ความดับสนิทแห่งภพ (นิพพาน) ไม่มี** โดยอาการทั้งปวง อีกพวกหนึ่งบอกว่า ความดับสนิทแห่งภพมีอยู่โดยอาการทั้งปวง นักปราชญ์สมัยนั้นคิดว่า เราไม่รู้ไม่เห็น การจะยึดถือคำพูดคนใดคนหนึ่งเป็นการไม่สมควร **แต่เราควรทำอรูปมานให้เกิดขึ้น** อาศัยอรูปมานเป็นบาทเจริญวิปัสสนา ถ้าคำพูดของคนแรกเป็นจริง (ที่ว่านิพพานไม่มี) ข้อที่ **เราจักเกิดขึ้นในเหล่าเทวดาที่ไม่มีรูป (อรูปพรหม)** สำเร็จด้วยสัญญา ซึ่งไม่เป็นความผิด นี่เป็นฐานะที่มีได้

อนึ่ง ถ้าคำของท่านสมณพราหมณ์ที่มีวาทะอย่างนี้มีความเห็นอย่างนี้ว่า **ความดับสนิทแห่งภพ (นิพพาน) มีอยู่ด้วยอาการทั้งปวง** ดังนี้ เป็นคำจริง ข้อที่**เราจักปรินิพพานในปัจจุบัน** เป็นฐานะที่จะมีได้

ความเห็นของท่านสมณพราหมณ์ที่มีวาทะว่า ความดับสนิทแห่งภพ(นิพพาน) ไม่มีอย่างนี้ ไกลต่อธรรมเป็นไปกับด้วยความกำหนด ไกลต่อธรรมเครื่องประกอบสัตว์ไว้ ไกลต่อธรรมเครื่องเพิลิตเพลิน ไกลต่อธรรมเครื่องสยบ ไกลต่อธรรมเครื่องถ่วง

ส่วนความเห็นของท่านสมณพราหมณ์ที่มีวาทะอย่างนี้ว่า ความดับสนิทแห่งภพมีอยู่ด้วยอาการทั้งปวงนี้ ไกลต่อธรรมอันไม่เป็นไปกับด้วยราคา ไกลต่อธรรมอันมิใช่ธรรมประกอบสัตว์ไว้ ไกลต่อธรรมอันมิใช่เครื่องเพิลิตเพลิน ไกลต่อธรรมอันมิใช่เครื่องสยบ ไกลต่อธรรมอันไม่เป็นเครื่องถ่วง บุรุษผู้เป็นวิญญู นั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับสนิทแห่งภพเท่านั้น

จากเนื้อหาในพระสูตรข้างต้น ทำให้เราได้ข้อสรุปว่า ผู้ที่เป็นบัณฑิตนักปราชญ์สมัยนั้น ท่านคิดและปฏิบัติแบบนี้ คือ ไม่เชื่อแต่ไม่ปฏิเสธในสิ่งที่ตนเองยังไม่รู้ไม่เห็นทันที แต่จะลงมือศึกษาและปฏิบัติสุจริตธรรมจนรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเอง ดังนั้นนักศึกษาก็จะต้องปฏิบัติตามบัณฑิตนักปราชญ์ในกาลก่อน

¹ อปฺปนณกสูตร, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์, มก. เล่ม 20 ข้อที่ 103-124 หน้า 223-253.

ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลที่แจ่มแจ้งด้วยตัวของเราเอง แม้ยังไม่สำเร็จในชาตินี้ ก็จะเป็นอุปนิสัยติดไปในชาติเบื้องหน้า ไม่มีอะไรเสียเปล่าเลย

8.3. ความหมายของนิพพาน

ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับนิพพานมีอยู่หลายคำ อาจจะทำให้เกิดความสับสนได้ โดยเฉพาะในพระไตรปิฎกมีความหมายที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้หลายนัยด้วยกัน และอรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายเพิ่มเติม ซึ่งจะขอยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจความหมายของนิพพานได้ในหลายแง่มุมมากขึ้น

ก. ความหมายตามพระบาลีในพระไตรปิฎก คือ

ความหมายที่ 1 ความกำจัดราคะ ความกำจัดโทสะ ความกำจัดโมหะ นี่เป็นชื่อแห่งนิพพานธาตุ เพราะเหตุนี้ จึงเรียกว่า ธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ¹

ความหมายที่ 2 เพราะละตัณหาเสียได้ขาด จึงเรียกว่า นิพพาน²

ความหมายที่ 3 ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่า นิพพาน³

ความหมายที่ 4 อนุปาทาปรินิพพาน แปลว่า ความดับสนิทสิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ คือ ความพ้นพิเศษแห่งจิต เพราะไม่ถือมั่น⁴

ความหมายที่ 5 ยากที่จะเห็นได้ซึ่งฐานะแม้นี้ คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นที่ระงับแห่งสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดอุปัทพ์ทั้งปวง เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา คลายความกำหนัด ดับทุกข์⁵

ข. ความหมายตามอรรถกถา

ความหมายที่ 1 พระนิพพาน ท่านเรียกว่า โโพธิ⁶

ความหมายที่ 2 นิพพาน ชื่อว่า วิมุตติ เพราะพ้นแล้วจากสังขตธรรมทั้งปวง⁷

ความหมายที่ 3 พระนิพพาน ชื่อว่า สุกญญตะ อนิมิตตะ และอัปปมิตตะ เพราะว่างเปล่าจากราคะ เป็นต้น และเพราะไม่มีราคะ เป็นต้น เป็นเครื่องหมาย และเป็นที่ตั้งอาศัย⁸

จากความหมายทั้งในพระบาลีและในอรรถกถา สามารถสรุปความหมายของนิพพานได้ดังนี้

นิพพาน หมายถึง ความสงบ ว่างเปล่าจากขันธห้าและกิเลสอาสวะอันเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง จากความหมายนี้ บ่งบอกความว่า ธรรมชาติใดที่ไม่มีขันธห้า และไม่มีกิเลสอาสวะตัณหา ธรรมชาติ

¹ ทุติยภิกขุสูตร, สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค, มก. เล่ม 30 ข้อ 31 หน้า 22.

² สัณฺโณชนสูตร, สังยุตตนิกาย สคาววรรค, มก. เล่ม 24 ข้อ 185 หน้า 288.

³ นิพพานปัญหาสูตร, สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค, มก. เล่ม 29 ข้อ 497 หน้า 88.

⁴ จุฬสงคราม, พระวินัยปิฎก ปรีวาร, มก. เล่ม 10 ข้อ 1084 หน้า 689-690.

⁵ โพธิราชกุมารสูตร, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์, มก. เล่ม 21 ข้อ 509 หน้า 119.

⁶ เวรัญชกัณทวรรคณา, ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล พระวินัยปิฎก, มก. เล่ม 1 หน้า 240.

⁷ สัจฉิกาดัพพนิทเทศ, อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภทามวรรค, มก. เล่ม 68 หน้า 396.

⁸ อรรถกถาสังคิตสูตร, ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, มก. เล่ม 16 หน้า 321.

นั้น จัดเป็นนิพพานได้ จะโดยปริยาย(เทียบเคียง) หรือโดยนิปปริยาย(โดยแท้จริง) ก็ตาม เพราะเป็นสภาวะที่เข้าถึงได้โดยเหตุที่ไม่มีกิเลสอาสวะ เป็นต้น

ธรรมชาติที่หมายถึงนิพพานดังกล่าวนี้ เมื่อประมวลรวมตามพระบาลีที่ยกมาแสดงและของท่านผู้รู้เห็นในปัจจุบันนี้ พอจะแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

1. จิตที่หลุดพ้น คือ จิตที่รับรู้สภาวะนิพพานได้
2. ผู้หลุดพ้น คือ ผู้เข้าถึงนิพพาน ได้แก่ พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์
3. สภาวะที่หลุดพ้น คือ สภาพของพระนิพพานโดยแท้จริง

เมื่อนักศึกษาได้อ่านพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา หากพบคำที่มีลักษณะทั้ง 3 ดังที่กล่าว ให้นักเรียนทราบว่ นั่นคือความหมายของนิพพานเช่นเดียวกัน

8.4 ประเภทของนิพพาน

นักศึกษาคควรทำความเข้าใจก่อนว่า ตามภาวะแท้จริงแล้ว นิพพานมีอย่างเดียวเท่านั้น แต่ที่แยกประเภทออกไป ก็เพื่อแสดงอาการของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนิพพานบ้าง พุทธถึงนิพพานโดยปริยาย คือ ความหมายบางแง่บางด้านบ้าง โดยพยัญชนะ หรือตามตัวอักษรบ้าง ได้แบ่งประเภทนิพพานที่รู้จักกันทั่วไป คือ แบ่งเป็นนิพพานธาตุ 2 ประเภท ตามคัมภีร์อิติวุตตกะ ได้แก่

1. **สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ** เรียกว่า นิพพานเป็น คือ นิพพานธาตุมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ
2. **อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** เรียกว่า นิพพานตาย คือ นิพพานธาตุไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ

สิ่งที่เป็นเกณฑ์แบ่งประเภทในที่นี้คือ “อุปาทิ” ซึ่งอรรถาธิบายว่า ได้แก่ สภาวะที่ถูกกรรมกิเลสถือครอง หรือสภาพที่ถูกอุปาทานยึดไว้มัน หมายถึงเบญจขันธ์ (ขันธ์ 5) เมื่อถือความตามคำอธิบายนี้ จึงได้ความหมายว่า

1. **สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ** ได้แก่ นิพพานยังมีเบญจขันธ์เหลือ หรือนิพพานที่ยังเกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ หมายถึง ดับกิเลส แต่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ผู้ยังมีชีวิตอยู่ตรงกับคำที่คิดขึ้น ในรุ่นอรรถกถาว่า กิเลสปรินิพพาน (ดับกิเลสสิ้นเชิง)

เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น ขอนำข้อมูลในภาคปฏิบัติที่มีกล่าวไว้ใน คู่มือสมถกรรมของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) มากล่าวไว้ ดังนี้

“นิพพานที่เป็นสถานที่อยู่ของกายธรรมนั้น อยู่ในศูนย์กลางของกายธรรมนั่นเอง ที่กล่าวนี้หมายความว่าเวลาที่กายมนุษย์ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ยังมีชีวิตอยู่ ใช้กายธรรมเดินสมาบัติ 7 เที้ยว ตามแบบวิธีเดินสมาบัติที่เคยกล่าวไว้แล้วนั้น กายธรรม ก็จะตกสูญเข้าสู่นิพพานในศูนย์กลางกายธรรมนั้น นิพพานนี้ชื่อว่า “นิพพานเป็น หรือ สอุปาทิเสสนิพพาน” เพราะเป็นนิพพานที่อยู่ในศูนย์กลางกายธรรมที่ซ่อนอยู่ในกลางกายอรูปพรหม กายรูปพรหม

กายทิพย์ และกายมนุษย์เป็นลำดับเช่นนี้ ยังอยู่ในกลางของกายที่ยังหมกมุ่นครองกิเลสอยู่ ตามสภาพของกายนั้นๆ ความบริสุทธิ์ของนิพพานที่อยู่ในท่ามกลางกิเลสเหล่านี้เอง ที่เรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน”

2. อนุปาติเสสนิพพานธาตุ ได้แก่ นิพพานไม่มีเบญจขันธ์เหลือ หรือนิพพานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ หมายถึง ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์เมื่อสิ้นชีวิต ตรงกับคำที่คิดขึ้นใช้ในรุ่นอรุณกถาว่า ชั้นอธินิพพาน (ดับขันธ์ 5 ลั่นเชิง)

ในภาคปฏิบัติ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้กล่าวไว้ในคู่มือสมาธิว่า (โดยย่อ) ดังนี้

“นิพพานเป็นอายตนะอันหนึ่ง ซึ่งแตกต่างออกไปจากโลกายตนะและอายตนะทั้ง 6 ทั้ง 12 นั้น เป็นอายตนะที่สูงกว่าวิเศษกว่า และประณีตกว่าอายตนะอื่น แต่ก็ทำหน้าที่ในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ โลกายตนะทำหน้าที่ดึงดูดสัตว์โลกที่ยังมีความผูกพันอยู่กับโลกไว้ไม่ให้พ้นไปจากโลกได้ ส่วนอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ทำหน้าที่ดึงดูด รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ตามหน้าที่ของตนๆ และในทำนองเดียวกัน อายตนะนิพพานก็มีหน้าที่ดึงดูดพระพุทธเจ้าพระอรหันต์เข้าไปสู่อายตนะนิพพาน”

ข้อสรุปในส่วนของภาคปฏิบัติมีดังนี้ อนุปาติเสสนิพพาน คือ สถานอันเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เรียกว่า อายตนะนิพพาน ส่วนสอุปาทิเสสนิพพาน คือ พระพุทธเจ้าที่ประทับอยู่ในอายตนะนิพพานนั้น เรียกว่า พระนิพพาน (คือพระธรรมกายที่ประทับอยู่ ณ อายตนะนั้น)

เพื่อความแจ่มชัดยิ่งขึ้นไป และเพื่อให้นักศึกษาได้พิจารณาด้วยตนเอง จะนำข้อความตามบาลีเกี่ยวกับประเภทของนิพพานใน ธาตุสูตร¹ มากกล่าวไว้ดังนี้

“จริงอยู่ พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ตรัสแล้ว เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นิพพานธาตุ 2 ประการนี้ 2 ประการเป็นไฉน คือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ 1 อนุปาติเสสนิพพานธาตุ 1

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็สอุปาทิเสสนิพพานธาตุเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตขีณาสพอยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้ว มีสังโยชน์ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นย่อมเสวยอารมณ์ทั้งที่พึงใจและไม่พึงใจ ยังเสวยสุขและทุกข์อยู่ เพราะความที่อินทรีย์ 5 เหล่าใดเป็นธรรมชาติไม่บอบสลาย อินทรีย์ 5 เหล่านี้ของเธอยังตั้งอยู่นั้นเทียว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความสิ้นไปแห่งราคะ ความสิ้นไปแห่งโทสะ ความสิ้นไปแห่งโมหะ ของภิกษุนั้น นี้เราเรียกว่า **สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ**

¹ ธาตุสูตร, ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ, มก. เล่ม 45 ข้อ 222 หน้า 304.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อนุปาติเสสนิพพานธาตุเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตชีนาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้ว มีสังโยชน์ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ เวทนาทั้งปวงในอัทธภาณินั้นแหละของภิกษุนั้นเป็นธรรมชาติอันกิเลสทั้งหลายมีต้นกำเนิดให้เปลือยพ้นมิได้แล้ว จักเอ็นดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า **อนุปาติเสสนิพพานธาตุ**”

เมื่อพิจารณาตามพระสูตรนี้ที่แสดงนิพพานธาตุ 2 อย่างนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงนิพพานโดยบรรยายอาการ หรือลักษณะแห่งการเกี่ยวข้องกับนิพพาน คือกล่าวถึงนิพพานเท่าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้บรรลุ หรืออาจกล่าวได้ว่า ใช้บุคคลผู้บรรลุนิพพาน เป็นอุปกรณ์สำหรับทำความเข้าใจเกี่ยวกับนิพพาน มิใช่เป็นการบรรยายภาวะของนิพพานล้วนๆ โดยตรง ทั้งนี้เพราะภาวะของนิพพานเองแท้ๆ เป็นทิวฏฐิยะ คือผู้บรรลุจะเห็นได้เอง และเป็น **ปัจฉัตตัง เวทิตัพพัง วิญญูหิ** อันวิญญูชนรู้ได้จำเพาะที่ตัวเอง ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยนัยนี้การอธิบายโดยแบ่งนิพพานเป็น 2 อย่าง

สรุปความว่า นิพพานมีอย่างเดียว แต่มองเป็น 2 ด้าน ด้านที่หนึ่งคือ นิพพานในแง่ของความสิ้นกิเลส ซึ่งมีผลต่อการติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก หรือต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านที่สอง คือ นิพพานในแง่ที่เป็นภาวะจำเพาะล้วนๆ แท้ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะของผู้บรรลุ ไม่อาจหยั่งถึงด้วยประสบการณ์ทางอินทรีย์ 5 เป็นเรื่องนอกเหนือจากประสบการณ์ที่เนื่องด้วยชั้น 5 ทั้งหมด

8.5 คุณลักษณะที่น่าปรารถนาของนิพพาน

คุณลักษณะพระนิพพาน มีกล่าวไว้จำนวนมากในพระไตรปิฎก แต่ในที่นี้จะนำมากล่าวเฉพาะคุณลักษณะที่น่าปรารถนาอันมีอยู่ในพระนิพพาน ซึ่งพอจะเทียบเคียงกับความรู้สึกของคนโดยทั่วไปให้เข้าใจได้

1. นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ไม่มีสุขอื่นที่ยิ่งกว่า (นิพพานํ ปรมํ สุขํ, นิพพานํ สุขชา ปรมํ นตฺถิ)

ความสุขเป็นสิ่งที่สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าล้วนปรารถนากันทั้งสิ้น ที่ต้องดิ้นรน กระเสือกกระสน กระวนกระวายกันอยู่ทุกวันนี้ก็เพื่อต้องการหาความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขที่ไม่กลับกลายเป็นทุกข์อีก แต่ก็ยังแสวงหากันไม่พบ ส่วนมากความสุขที่พบและคิดว่าเป็นสุขสุดยอดแล้ว แต่ก็กลับมีทุกข์เป็นผลตามมาจากได้

เนื่องด้วยว่าความสุขอย่างอื่นเป็นสุขอันเกิดจากเจตสิก คือ สุขเวทนาเจตสิก ซึ่งเป็นสภาพที่ปรุงแต่งจิตให้มีความสุข เพราะเสวยอารมณ์ที่ชอบใจอันเป็นโลกียธรรม คือ กามสุขฝ่ายอกุศล-กุศล หรือฉานสุขอันเกิดจากสมาธิขั้นสูง ความสุขเหล่านี้เกิดจากตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา อันเป็นตัวสมุทัย คือ ตัวเหตุแห่งทุกข์เจือปนอยู่ สิ่งใดเกิดแต่ตัณหา มีตัณหาเจือปนอยู่ สิ่งนั้นย่อมนำผู้ผู้นั้นวนกลับสู่กองทุกข์อีก เพราะมีกำหนดเวลาของการเสวยสุข ฉะนั้นจึงยังเป็นสุขที่ไม่แท้จริง

ส่วนนิพพานสุข เป็นสุขที่ไม่มีเวทนา ไม่มีตัณหาเจือปนปรุงแต่ง(อสังขตธรรม) สิ่งใดที่ไม่มีการปรุงแต่ง ไม่แปรปรวนเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมเที่ยง ยั่งยืน เป็นอมตะ ดังนั้นสุขในนิพพานจึงเป็นสุขอย่างยิ่ง

การจะหาความสุขจากการสัมผัสพระนิพพานในปัจจุบันชาตินี้ แม้เป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าจะยาก แต่เราก็ไม่ควรจะละเลิกไฝหา เพราะตราบใดที่ยังเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นผู้มีอุปการะ คือ ภายกับจิตที่พร้อมจะสัมผัสนิพพานสุขในปัจจุบันชาติได้ ถ้าปฏิบัติได้ถูกวิธี แม้บุญบารมียังมีเต็มเปี่ยมที่จะบรรลุนิพพานสุขแท้จริงในชาตินี้ได้ แต่ขณะปฏิบัติจะได้รับความสุขที่พอให้เทียบเคียงกันได้กับความสุขในพระนิพพานเป็นลำดับไป นั่นคือ การทำใจให้หยุดนิ่ง จนบรรลุสมาธิระดับฌานต่างๆ ตั้งแต่ปฐมฌาน จนถึงสัญญาเวทิตนโรธ (ปฐมฌานจนถึงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานเป็นนิพพานโดยอ้อมหรือโดยเทียบเคียง แต่สัญญาเวทิตนโรธ จัดเป็นนิพพานโดยตรง เพราะเป็นความสุขแท้จริงเช่นเดียวกับในอายตนนิพพาน ที่สัมผัสได้ในปัจจุบันชาติ (อ.อภิลักข. 23/251-255)

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกความสุขในระดับฌานสุขว่า ทิฏฐธรรมนิพพาน นิพพานเข้าถึงได้ในอัตภาพปัจจุบันนี้บ้าง สันทิฏฐิกนิพพาน นิพพานที่ผู้บรรลุพึงเห็นเองบ้าง อมตธรรมบ้าง นิโรธบ้าง เป็นต้น ในภาคปฏิบัติ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้กล่าวไว้ว่า

“ฌานนั้นแจ่มใสอยู่เสมอ ไม่ให้เสื่อม ไม่ให้สร้าง ไม่ให้หายไป อยู่ฌานนั้นรำไปเรียกว่าได้
รับความสุข ในปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน สุขเยี่ยมยอดประเสริฐเลิศกว่าในโลกนี้นัก

เมื่อเข้าถึงปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน แล้วก็สึมยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เดียว สิ่งอื่นไม่เหลือใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส

เอาใจรูปพรหมไปนั่งอยู่บนปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน จตุตถฌานสึมยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่มาเคาะใจทั้งหลับทั้งตื่น

สูงขึ้นไป สุขสูงขึ้นไปกว่านี้ เข้าถึงอรุณฌาน อากาศานัญญาตนฌาน วิญญานัญญาตนฌาน อากิญจัญญาตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน

เมื่อไปถึงอรุณฌานเช่นนั้นละก็ ความยินดีในรูปฌานนั้น ติดอยู่ในรูปฌานนั้นหายไป หลุดไม่ติดเลย ก็ไปติดอยู่ในอากาศานัญญาตนฌาน วิญญานัญญาตนฌาน อากิญจัญญาตนฌาน เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ได้รับความสุขอยู่ 840,000 มหากัลป์

เนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ขอบภพข้างบนนี้ สุขเลิศประเสริฐนัก ยอดสุขของในภพมีเท่านี้แหละ สูงกว่าไม่มี ยอดแล้วถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะ ยอดสุขในภพแล้ว ไม่มีสุขยิ่งกว่านี้ขึ้นไป

ถ้าจะให้สุขยิ่งกว่านี้ขึ้นไป ต้องไปสู่มรรค ผล นิพพาน พวกมีธรรมกายไปสู่นิพพานได้ ก็ได้ไปสอบสวนสุขในนิพพานได้ เข้าไปในนิพพานได้ เป็นนึ่งอยู่ในนิพพานเสียนี้ รับสุขในนิพพานที่เดียว

เมื่อได้รับสุขชนิดนี้ในนิพพานแล้ว คนที่พูดมากๆ เจียบหมด ไม่พูดแล้ว ใจคอครั้ม สบาย เอิบอ้อม ตื่นเต็ม ปลาบปลื้มว่าสุขชนิดนี้เราไม่เคยพบ ไม่เคยเห็น”¹

¹ มรดกธรรมของหลวงพ่อดอกน้ำ (พระมงคลเทพมุนี), (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง), 2539, หน้า 592-600.

บทสรุปของลักษณะแรกนี้บ่งบอกถึงผลของการปฏิบัติที่ถูกต้องวิธีตามลำดับก่อนจะถึงนิพพานสุข แท้จริงว่า ต้องได้รับผลคือความสุข(เว้นกามสุข) ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติและการเข้าถึง ยิ่งมีความสุขเพิ่มขึ้นเรื่อยไปนั่นแสดงว่าถูกหนทางนิพพานแล้ว เพราะปฏิบัติข้อปฏิบัติให้ถึงนิพพานกับนิพพานต้องมีรสเป็นอันเดียวกันคือความสุขจากการหลุดพ้น

2. นิพพานเที่ยง ยั่งยืน มั่นคง ไม่แปรปรวน ไม่สูญหาย เป็นธรรมชาติที่มีอยู่จริงโดยปรมาตม์

ทุกข้ออย่างหนึ่งของสรรพสัตว์โดยเฉพาะมนุษย์เรา คือ ความพลัดพราก ความแปรปรวนไปไม่ยั่งยืนจากสิ่งอันเป็นที่รัก และได้ประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สภาพร่างกายของตนเอง ล้วนทำให้เกิดทุกข์และเป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาทั้งสิ้นแต่สิ่งอะไรก็ตามที่เที่ยงแท้ถาวรไม่เป็นอื่นอีกก็น่าไปอยู่ น่าสัมผัส น่าปรารถนา และน่าจะไปเป็นเช่นนั้น ดังนั้นก็หาไม่ได้ในภพ 3 นอกจากพระนิพพาน ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน โฆฆราชมาณวกปัญหานิทเทส¹ ว่า

“บุคคลไม่พึงปรารถนาภพหรืออัตภาพอะไรๆ อื่น เว้นไว้แต่พระนิพพาน (อายตน-นิพพานและพระธรรมกายที่เข้านิพพาน) อันไม่มีปฏิสนธิ”

อาจมีผู้สงสัยว่า แม้เราบรรลุนิพพานแท้จริงด้วยอัตภาพใดก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ ทิพย์ รูปพรหม อรูปพรหม แต่ถ้ายังเป็นกายในภพสามอันมีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และอนัตตามีใช่ตัวตนที่แท้จริง กายเหล่านั้นก็จำต้องแตกสลายไปในที่สุด ไม่สามารถที่จะเสวยผลแห่งนิพพานสุขตลอดนิรันดรกาลได้ เพราะพระอรหันต์บางท่านก็นิพพานเร็วนัก เช่น พระพาหิยะพอบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ขณะที่แสวงหาบาตรจีวรเพื่ออุปสมบท ยังมีทันได้บริขารก็ถูกโคขวิดนิพพานก่อน หรือพระโคธิกเถระเชือดคอตนเองพร้อมกับการบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ก็นิพพานทันที เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่อุตสาหะเพียรพยายามสั่งสมบุญบารมีมาตลอด แสนมหากัปบ้าง เป็นอสงไขยอันนับมิได้บ้าง เพื่อจะเข้าถึงนิพพานสุขซึ่งมีสภาพเที่ยง จะมีประโยชน์อย่างไร

ปัญหานี้คงเป็นที่คลางแคลงใจของบางท่านที่เป็นนักคิดใฝ่หาความรู้ หากไปถามนักปริยัติหรือนักวิชาการ คงได้คำตอบว่า ก็ความดับสูญไปไม่ต้องรับทุกข์อีกนั่นคือการเสวยผลนิพพานสุข ซึ่งเราคงคิดต่อไปอีกว่า ดับสูญไปแล้วจะเป็นสุขอย่างไร การถามตอบก็คงจะไม่จบ เพราะผู้ตอบได้เพียงหลักการ อนึ่งพระนิพพานก็มีได้อยู่ในวิสัยของการตรึกนึกคิด ฉะนั้นทางที่ถูกต้องคงต้องหาคำตอบจากท่านผู้รู้ที่ปฏิบัติเข้าถึง เห็นได้เฉพาะตนแล้ว และตัวเราเองก็ต้องลงมือปฏิบัติธรรม คือ ให้ท่าน รักษาศีล เจริญภาวนากันอย่างจริงจัง จึงจะหาคำตอบที่มาพร้อมกับความสุขได้ ในที่นี้จึงต้องขอยกตัวอย่างคำอธิบาย การเจริญภาวนาวิชชาธรรมกายของ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) กล่าวไว้โดยสรุปความว่า

ในตัวบุคคลจะมีกายภายในซ้อนกันอยู่เป็นชั้นๆ ทั้งหยาบละเอียดรวม 18 กายคือ ตั้งแต่ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์หยาบ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหมหยาบ กายรูปพรหมละเอียด

¹ โฆฆราชมาณวกปัญหานิทเทส, ขุททกนิกาย จุฬนิตเทส, มก. เล่ม 67 ข้อ 505 หน้า 388-397.

กายอรูปรพรมหยาบ กายอรูปรพรมละเอียด และกายธรรมโคตรภูหยาบ กายโคตรภูละเอียด กายธรรมพระโสธบันหยาบ กายโสธบันละเอียด กายสกทาคามีหยาบ กายสกทาคามีละเอียด กายอนาคามีหยาบ กายอนาคามีละเอียด กายธรรมพระอรหัตหยาบ กายธรรมพระอรหัตละเอียด กายเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นในปัจจุบันชาตินี้ได้หากบุคคลนั้นปฏิบัติธรรมได้ถูกวิธี ก็จะเห็นเป็นแบบเดียวกันหมดเพราะมีอยู่แล้วในตัวทุกคนซึ่งขึ้นอยู่กับ การสั่งสมบุญบารมีมามากน้อยเพียงไร กายสุดท้าย คือ กายธรรมพระอรหัตของผู้ที่สั่งสมบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้วนี้แหละ จะเป็นผู้เสวยผลนิพพานสุขอย่างแท้จริง ทั้งในปัจจุบันชาตินี้ และเมื่อกายที่หุ้มอยู่ภายนอกเป็นชั้นๆ ไม่ว่าจะ เป็นกายมนุษย์ ทิพย์ รูปพรหม อรูปพรหม ซึ่งเป็นกายที่เกิดจากตัณหา เมื่อถึงเวลาต้องดับสลายไป กายธรรมอรหัตก็จะถูกอายตณนิพพานดึงดูดเข้าสู่อายตณนิพพาน เสวยนิพพานสุขอย่างเที่ยงแท้ในรัศมีกาล

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “นิพพานํ ปรมํ สุขํ พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” ซึ่งหมายถึง พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตเจ้า ที่เข้านิพพานนั่นเองเป็นสุขอย่างยิ่ง”

แต่ทั้งนี้อย่าเพิ่งเข้าใจว่า คงเป็นเช่นเดียวกันกับอวดตาของพวกเดียรถีย์ หรืออวดตาของพวกพราหมณ์ ซึ่งตั้งลัทธิตามที่คิดอนุมาณเอา สมัยต้นกับถือว่าเป็นชนชั้นล่าง เป็นนักคิด ไม่ใช่ชนชั้นสูง (อชฎายิกา) ขอบถือแต่คัมภีร์เที่ยวบอกทางไปพรหมโลก แม้แต่พรหมก็ยังไม่เคยเห็นพรหมที่ตนถือว่าเป็นปรมาตมา (อวดตาที่ใหญ่ยิ่ง) ของพวกตน เมื่อถูกสืบสวนเอาจึงไม่อาจยืนยันรับรองได้ว่าเคยเห็นเคยเข้าถึงหรือมีผู้เข้าถึง ดังที่ตรัสว่า

“วาเสฏฐะ ปาจารย์ แมคนหนึ่งของพราหมณ์ผู้จบไตรเพท ที่เห็นพรหมมีเป็นพยานอยู่หรือ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย พระเจ้าข้า”¹

หลักการปฏิบัติธรรมเจริญภาวนาวิชาธรรมกายดังกล่าว จึงเป็นแนวทางในการหาคำตอบได้วิธีหนึ่งของผู้ใคร่ปฏิบัติเพื่อจะไปรู้ไปเห็นเองเท่านั้น เพราะเป็นสันติวิถีกรรมไม่อาจนำมาชี้ให้ดูได้ สำหรับผู้ที่ชอบวิชาการ ก็อย่ารีบด่วนคัดค้านเสียทันที เพราะสิ่งที่มีอยู่ในตำราก็เป็นเพียงแนวทางหนึ่งเท่านั้น หาได้บอกรายละเอียดทั้งหมดไม่หากใครทราบรายละเอียดที่แท้จริงต้องวางตำราแล้วหันมาปฏิบัติอย่างถูกวิธี ก็จะรู้เห็นเองเพราะสิ่งนี้มีอยู่แล้วในตัวเราทุกคน

3. นิพพานไม่ถูกปรุงแต่ง เพราะเว้นจากลักษณะอันปัจเจกปรุงแต่ง คือ เว้นจากความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

บุคคลที่ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง คือไม่มีอำนาจ หรือตกอยู่ในอำนาจของคนอื่น ไม่ได้ที่จะทำอะไรตามความปรารถนาของตนเอง ย่อมไม่มีความสุขฉันใด สภาพธรรมอะไรก็ตามที่เป็นไปในอำนาจของกระบวนการหรืออาศัยธรรมอื่นจึงเกิดขึ้นได้ สภาพธรรมนั้นย่อมเข้าในลักษณะของอนัตตา คือ ไม่เป็นไปในอำนาจของตัวเอง แต่เป็นไปในอำนาจของกระบวนการปรุงแต่งขึ้น(ปฏิจลสมุปบาท) แต่สภาพธรรมใด

¹ เติวชสูตร, ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค, มก. เล่ม 12 ข้อ 369 หน้า 261.

ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกระบวนการธรรม ไม่ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่น แต่มีปรากฏอยู่แล้ว แก่บุคคลผู้มีปัญญา พึงเห็นได้เอง ดังที่ท่านกล่าวไว้ใน ปฏิสัมพันธ์ธรรมว่า

“ชื่อว่าชวนปัญญา เพราะหมายถึง ปัญญาเทียบเคียง พินิจ พิจารณาทำให้เห็นแจ่มแจ้ง ว่า เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จักขุ อวิชชา ฯลฯ ชราและมรณะ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่เที่ยงเพราะสิ้นไป เป็นทุกข์เพราะว่าเป็นสิ่งที่น่ากลัว เป็นอนัตตา เพราะว่า ไม่มีแก่นสาร แล้วแล่นไปในนิพพาน เป็นที่ดับรูป...อวิชชา...ชราและมรณะ (อันเป็นอนัตตา)

สภาพธรรมนั้นก็ชื่อว่า เป็นสิ่งที่มีอำนาจเป็นของตนเอง พึงตนเองได้ (อดีตที่ไป อนาคตที่ไป) ไม่เป็นไปเพื่ออาหาร(ถูกบีบคั้น) จะเรียกว่า เป็นอัตตาตัวตนของตนเองที่แท้จริงก็ยอมได้ ดังเช่นที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสใน อนัตตลักษณะสูตร ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูป...วิญญาณนี้จักได้เป็นอัตตาแล้วไซ้ รูป...วิญญาณนี้ก็มิพึงเป็นไปเพื่ออาหาร” ซึ่งก็เป็นไปไม่ได้ที่รูป...วิญญาณจะไม่เป็นไปเพื่ออาหาร เพราะเป็นสิ่งที่มิใช่ตัวตนแท้จริง(อนัตตา) แต่มีอยู่สิ่งเดียวเท่านั้นที่ไม่เป็นไปเพื่ออาหาร สิ่งนั้น คือ พระนิพพาน อันเป็นสภาพที่น่าปรารถนา นำอยู่ นำไปสัมผัส

จากคุณลักษณะที่น่าปรารถนาของนิพพานที่กล่าวมา 3 ประการนั้น เป็นการกล่าวเฉพาะคุณลักษณะเด่น เพื่อให้เห็นความน่าปรารถนาของนิพพาน ที่ควรแก่การปฏิบัติไปให้ถึงนิพพานในอนาคตให้ได้ ซึ่งความจริงแล้วยังมีคุณลักษณะที่น่าปรารถนาของนิพพานอีกมาก เช่น ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีการเบียดเบียน เป็นที่สงบเย็น เป็นต้น ซึ่งหากนักศึกษาต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถค้นหาจากตำราวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้ทั่วไป

8.6 เตรียมความพร้อมไปสู่นิพพาน

การจะเดินทางไปไหนก็ตาม ในโลกมนุษย์นี้จะต้องมีการเตรียมการ เตรียมเสบียงให้พร้อม จึงจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ฉันทิ การจะไปนิพพานอันเป็นบรมสถานที่ปราศจากทุกข์ เป็นบรมสุข และเป็นหนทางที่แสนยาวไกล เราจำเป็นต้องมีการเตรียมการอย่างดี จึงจะบรรลุถึงจุดหมายได้ฉันทิ เหมือนกัน

การเตรียมตัวไปนิพพานแม้จะไม่เหมือนกับการเตรียมเดินทางในโลกนี้ ก็ตาม แต่มีสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ ต้องมีการศึกษาตามลำดับ จากท่านผู้รู้ทั้งหลายในอดีต ในคัมภีร์พุทธศาสนาได้กล่าวถึงการเตรียมตัวที่เรียกว่า การบำเพ็ญบารมีเพื่อไปนิพพานของท่านผู้รู้ 4 ประเภท คือ

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
2. พระปัจเจกพุทธเจ้า
3. พระอัครสาวก
4. พระอรหันตสาวกปกติ

การบำเพ็ญบารมีของท่านผู้รู้เหล่านี้ มีระยะเวลาไม่เท่ากัน ทั้งนี้เพราะเนื่องด้วยความปรารถนาคุณธรรมที่ต้องการบรรลุมีความยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ

1. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องบำเพ็ญคุณความดีโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันอย่างยิ่งยวด ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 4 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป อย่างสูงสุด 16 อสงไขย กับอีกแสนมหากัป แล้วแต่ประเภทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อต้องการขนสรพัสต์ว์ให้พ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร ไปสู่นิพพานให้ได้มากที่สุด จึงต้องเตรียมการมาก ทำให้พระองค์เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมทุกอย่าง

2. พระปัจเจกพุทธเจ้า ต้องบำเพ็ญคุณความดีอย่างยิ่งยวดใช้เวลา 2 อสงไขยกับอีกแสนมหากัป เพื่อต้องการตรัสรู้ธรรมด้วยพระองค์เอง แต่มิได้ขนสรพัสต์ว์เข้าสู่นิพพาน จึงเป็นผู้มีคุณธรรมรองจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3. พระอัครสาวกชายชวา ต้องบำเพ็ญคุณความดีอย่างยิ่งยวดใช้เวลา 1 อสงไขยกับอีกแสนมหากัป ตรัสรู้ตามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อช่วยพระพุทธร่องคี่ในการขนสรพัสต์ว์เข้าสู่นิพพาน มีคุณธรรมรองจากพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่มีมากกว่าปกติสาวก เพราะต้องทำคุณประโยชน์มากกว่า

4. พระอรหันตสาวกปกติ เช่น พระอสีติมหาสาวก เอตทัคคะผู้เป็นเลิศด้านต่างๆ พระอรหันต์ทั่วไป ต้องบำเพ็ญคุณความดีอย่างยิ่งยวดใช้เวลาแสนมหากัป เพื่อความเป็นเลิศด้านต่างๆ บ้าง เพื่อกล่าวสอนผู้อื่นบ้าง เพื่อบรรลุเฉพาะตนบ้าง

คุณความดีอย่างยิ่งยวดที่ท่านผู้รู้เหล่านั้นบำเพ็ญมาในอดีตเพื่อเตรียมไปนิพพานคือ**บารมี 10 ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี(การเว้นจากกาม) ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี** ที่ว่าทำความดีอย่างยิ่งยวดนั้น หมายถึง การทำความดีชนิดที่สามารถสละอวัยวะหรือชีวิตได้ ที่เรียกว่า ทำความดีแบบเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ในที่นี้จะไม่ขอจำแนกรายละเอียดไว้ ผู้ใฝ่ศึกษาพึงหาอ่านได้จากตำราพุทธศาสน์ที่มีผู้รู้เขียนไว้แล้วได้ทั่วไป

คุณความดีอย่างยิ่งยวดทั้งหมดนี้ เป็นการทำความดีอย่างเป็นระบบแล้ว หลังจากที่ได้รับพุทธพยากรณ์ แต่สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่ยังไม่มุ่งจะไปนิพพานเต็มทีนัก แต่ก็ควรเตรียมตัวดังนี้

1. ให้อึดมั่นและหมั่นระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้ใคร่เห็นพระภิกษุสงฆ์ และเข้าไปหาภิกษุผู้ปฏิบัติเห็นจริง ฟังธรรมคำแนะนำจากท่าน

2. เว้นความชั่ว และลืมนอดีตที่ผิดพลาดทั้งปวง

3. หมั่นทำความดีทุกรูปแบบที่มาถึง อย่างน้อย คือ หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนาตามวิธีที่ถูกต้องประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องสั่งสมบุญไว้ในพระพุทธรศาสนา และทักษิโณยบุคคล คือ ภิกษุสงฆ์ และให้อธิษฐานทุกครั้งว่า

“ขอบุญกุศลที่ข้าพเจ้าทำในครั้งนี้ จงเป็นไปเพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพานเทอญ”

4. หมั่นทำใจให้หยุดนิ่งจนเข้าถึงนิพพานปัจจุบัน(โดยอ้อม) ถ้าสามารถปฏิบัติได้เพียงเท่านั้น เราก็มีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงนิพพานในปัจจุบัน อันจะทำให้เกิดฉันทะอุตสาหะที่จะทำความดีอย่างยิ่งยวดเพื่อมุ่งไปสู่นิพพานโดยตรงต่อไป

ในข้อปฏิบัติสำหรับเตรียมตัวไปพระนิพพาน มีกล่าวไว้ในพระสูตรดังนี้

“นรชนบางคนในโลกนี้ ให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถกรรม เข้าไปตั้งไว้ซึ่งน้ำดื่ม น้ำใช้ กวาดบริเวณ ไหว้พระเจดีย์ บูชาด้วยเครื่องหอมและดอกไม้ที่พระเจดีย์ ทำประทักษิณพระเจดีย์ บำเพ็ญกุศลที่ควรบำเพ็ญอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นไตรธาคู ก็ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งคติ ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งอุปบัติ ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งปฏิสนธิ ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งภพ ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งสงสาร ไม่บำเพ็ญ เพราะเหตุแห่งวิภูฏะ เป็นผู้มีความประสงค์ในอันปรากออกจากทุกข์ มีใจน้อมโน้มโอนไปในนิพพาน ย่อมบำเพ็ญกุศลทั้งปวงนั้น แม้เพราะเหตุอย่างนี้ ดังนี้ จึงชื่อว่า นรชน พึงเป็นผู้มีใจน้อมไปในนิพพาน”¹

มีอีกพระสูตรหนึ่งกล่าวว่า

“คนบางคนในโลกนี้ปรารถนาอยู่ซึ่งวิภูฏะ(นิพพาน) จึงให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถ ทำการบูชาพระรัตนตรัยด้วยสักการะทั้งหลายมีเครื่องหอมและพวงดอกไม้ เป็นต้น พึงธรรม (และ) แสดงธรรม ทำทานและสมาบัติให้บังเกิด เขาทำอยู่อย่างนี้ ย่อมได้นิปปริยายธรรม คือ อมตนิพพานโดยลำดับ”²

8.7 การเจริญภาวนาที่มุ่งตรงต่อนิพพาน

นักศึกษาได้เรียนรู้หัวข้อต่างๆ ของนิพพานมาพอสมควรแล้ว ลำดับต่อไป นักศึกษาจะได้ศึกษาว่าการภาวนาตามทางสายกลางเป็นหนทางที่จะนำไปสู่นิพพาน ซึ่งในที่นี้จะขอแนะนำข้อความที่พระสารีบุตรได้ตอบข้อสงสัยเรื่องข้อปฏิบัติเพื่อการทำพระนิพพานให้แจ้งกับชมพูชาติทกปริพาชกใน นิพพานปัญหาสูตร³ ว่า

“ดูก่อนผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ตั้งสติชอบ ตั้งใจชอบ นี้แลเป็นมรรคา เป็นปฏิบัติเพื่อกระทำนิพพานนั้นให้แจ้ง”

จากข้อความนี้ ทำให้เราทราบว่า ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่พระนิพพาน คือ การภาวนาให้ตรงทางอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นทางปฏิบัติสายกลางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ครั้งแรกในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ในการแสดงธรรมครั้งนั้นมีพระโกณฑัญญะบรรลุนิพพานเป็นบุคคลแรก และรวมถึงเหล่าเทวดาจำนวนมากที่บรรลุนิพพานเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เนื้อความในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เรื่องมรรคมีองค์ 8 นี้ เป็นแม่บทของการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพระนิพพานอย่างแท้จริง แต่การจะปฏิบัติมรรคมีองค์ 8 ได้ถูกต้องตรงทางนั้น จะต้องฝึกฝนตนเองอย่าง ยั่งยืน และมีความเพียรในการเจริญภาวนาอย่างเต็มที่อีกด้วย

¹ อรรถกถาสุตตนิทเทส, ขุททกนิกาย มหานิทเทส, มก. เล่ม 66 ข้อ 826 หน้า 474.

² ธรรมทายาทสูตร, อรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก, มก. เล่ม 17 หน้า 214.

³ นิพพานปัญหาสูตร, สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค, มก. เล่ม 29 ข้อ 497 หน้า 88.

ในเรื่องการภาวนาตามมัชฌิมาปฏิปทา นี้ เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าใจมากขึ้น จะขอยกตัวอย่างบทเทศน์ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ซึ่งทำให้เห็นภาพของการปฏิบัติได้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

“อริยมรรคมีองค์ 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทาหรือข้อปฏิบัติอันเป็นกลางนั้น คือ การเจริญมรรคมีองค์ 8 ครั้นปฏิบัติได้บริสุทธิ์บริบูรณ์ พอถูกส่วนเข้าองค์มรรคทั้ง 8 ประการย่อมรวมตัวกันเป็นดวงกลมใสบริสุทธิ์ อย่างเล็กอาจจะมีขนาดเท่าดวงดาว อย่างกลางก็ขนาดดวงจันทร์ ใหญ่ก็ขนาดดวงอาทิตย์ ปรากฏขึ้นที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เรียกว่า “ดวงปฐมมรรค” หรือ “ดวงธรรมานุปัสสนาสติปัญญา” ซึ่งเป็นเครื่องหมายบ่งบอกให้ทราบว่า ผู้ปฏิบัติได้บรรลุถึงต้นทางของอายุตนนิพพานแล้ว

ดวงปฐมมรรคนี้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ สว่างโพล่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ของผู้เข้าถึงอยู่ตลอดเวลา ยามหลับ ก็หลับอย่างมีความสุข ยามตื่น ก็แจ่มใสเบิกบานอยู่เสมอ ยามปฏิบัติหน้าที่การงานสิ่งใด ก็จะทำไปจนบรรลุประสิทธิผล โดยมีได้รู้สึกท้อแท้ หรือหวังลาภสักการะเป็นการตอบแทน นอกจากนั้นยังช่วยให้ความทรงจำ ตลอดจนปฏิภาณไหวพริบ และความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นอย่างคล่องแคล่วรวดเร็วทำให้บุคคลสามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แต่ทว่าความสุขและความสำเร็จอันเกิดจากดวงปฐมมรรคนี้ก็ยังหาเพียงพอไม่ สำหรับโยคาวจรบุคคลผู้หวังมรรคผลนิพพานเป็นแก่นสารแห่งชีวิต

ดังนั้น จึงยังจำเป็นจะต้องดำเนินจิตต่อไป ให้บรรลุความสุขและความสำเร็จเบื้องต้นต่อไปอีก ด้วยการปล่อยวางดวงปฐมมรรคโดยการดำเนินจิตเข้าสู่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเอง ครั้นแล้วจะได้พบว่า ดวงปฐมมรรคนั้นแผ่ขยายกว้างออกไป ทำนองเดียวกับการขยายเป็นวงกว้างของผิวน้ำ เมื่อเราโยนก้อนหินลงไปฉะนั้น จากนั้นจิตก็จะดำเนินตั้งเข้ากลางของกลาง ซึ่งอยู่ในกลางดวงปฐมมรรคนั้นไปเรื่อยๆ ผ่านดวงต่างๆ และกายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วไปจนกระทั่งบรรลุกายธรรมพระอรหัตต์เป็นที่สุด กายธรรมนี้เอง คือ พระนิพพานที่จะนำเราไปสู่อายุตนนิพพาน

สรุป

เมื่อนักศึกษาได้ทำความเข้าใจทุกหัวข้อแล้ว ทำให้นักศึกษาทราบว่า พระนิพพานนั้นเป็นบทสรุปของทุกชีวิตในสังสารวัฏ ซึ่งมีอยู่จริงตามพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เป็นผู้รู้แจ้งแทงตลอดในสรรพสิ่งทั้งปวง หากเราปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา จนสามารถละกิเลสให้หมดสิ้นได้ตามลำดับ ได้เป็นพระอรหันต์แล้ว แม้ในขณะที่มีชีวิตอยู่ก็สามารถเข้าถึงพระนิพพานได้ เมื่อละโลกไปแล้วก็จะกลับไปสู่พระนิพพาน ไม่มีวันที่จะต้องกลับมาเกิดอีกต่อไป จะหลุดพ้นการเวียนว่ายตายเกิดในภพ 3 พันจากกฎของไตรลักษณ์ ดังนั้นนิพพานจึงเป็นดินแดนอันเกษมที่สงบ ปราศจากความทุกข์ทั้งปวง มีสุขเพียงอย่างเดียว สมดังพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า “นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง”

จากการศึกษาในบทเรียนที่ผ่านมา นักศึกษาคงจะทราบว่า ในภูมิต่างๆ นั้นทั้งฝ่ายสุคติ มี มนุสสภูมิ เทวภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ และทุกคติ มีอบายภูมิ ล้วนยังตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ มีทุกข์ ไม่เที่ยง และไม่ใช่อัตถน ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิเหล่านี้ยาวนานนับชาติไม่ถ้วน จนกว่าจะหมดกิเลส เข้าสู่ฝั่งนิพพาน อันเป็นภูมิสูงสุดในโลกุตระภูมิ

จากภพภูมิที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ภูมิมนุษย์เท่านั้น ที่มีความพิเศษกว่าภูมิอื่น เพราะเป็นสถานที่สร้างบุญและบาปได้อย่างเต็มที่ ถ้าหากสร้างความดีอย่างเต็มที่ จนสามารถละกิเลสได้แล้ว ย่อมเข้าสู่โลกุตระภูมิตามลำดับกิเลสที่ละได้ และหากละได้เด็ดขาดก็ย่อมไปสู่ฝั่งพระนิพพาน ดังนั้นนิพพานจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเกิดมาเป็นมนุษย์

เมื่อนักศึกษาทราบอย่างนี้แล้ว ก็ควรจะหมั่นฝึกฝนอบรมตนเองให้ยิ่งขึ้นไป พยายามลดละเลิกนิสัยสิ่งไม่ดีทั้งปวง ล้างใจที่เป็นความติดงอมต้องล้างสมให้ยิ่งขึ้น ทั้งทาน ศีล และภาวนา เพื่อทำเป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ คือ การไปสู่พระนิพพาน